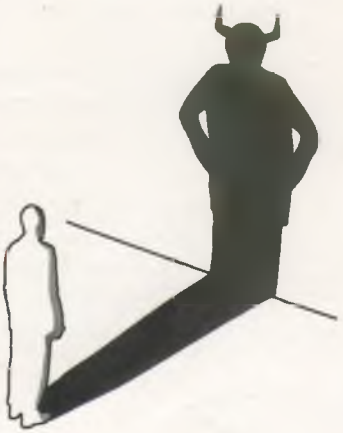


EMRE KONGAR

İÇİMİZDEKİ ZALİM



Anlamak ve Üstesinden Gelmek

Remzi Kitabevi

REŞİT EMRE KONGAR, 13 Ekim 1941'de İstanbul'da doğdu.

1963 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü'nü, 1966 yılında da Michigan Üniversitesi Sosyal Çalışma Yüksek Okulu'nu, M.S.W. derecesiyle bitirdi.

1968 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Sosyal Çalışma Yüksek Okulu'nu kurdu ve buraya müdür olarak atandı.

1981 yılı Temmuz ayında "Atatürk ve Devrim Kuramları" adlı takdim teziyle Hacettepe Üniversitesi Senatosu'nca profesörlüğe yükseltildi.

15 Şubat 1983 tarihinde, askeri rejimin üniversite konusundaki uygulamalarını protesto etmek için üniversiteden istifa etti.

1983-1987 tarihleri arasında *Hürriyet* gazetesinde danışmanlık, 1987-1991 arasında ise KAMAR Kamuoyu Araştırma Şirketi'nde yöneticilik yaptı.

17 Nisan 1992 tarihinde Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı'na atandı.

Kasım 1995'te müsteşarlık görevinden ayrıldı, 1996'da üniversite öğretim üyeliğine geri döndü.

15 Ocak 1996'da Federal Almanya Devleti tarafından Üstün Hizmet Madalyası Büyük Liyakat Haçı'yla, 1 Şubat 1996'da İtalya Devleti Commandatore Madalyası'yla, 15 Şubat 1996'da da Polonya Devleti Commandor Nişanı'yla ödüllendirildi.

2001 yılında *Cumhuriyet* gazetesi yayın danışmanlığına atandı.

Halen Yıldız Teknik Üniversitesi'nde saat başı görevli ve Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde de fahri olarak hocalık yapmakta, ayrıca *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığını sürdürmektedir.

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı adlı kitabıyla 1977 yılında Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* ile 1979 yılında Sedat Simavi Vakfı Sosyal Bilim Ödülü'nü, *21. Yüzyılda Türkiye* ile 1998 Aydın Doğan Sosyal Bilimler Ödülü'nü ve *Demokrasimizle Yüzleşmek* adlı kitabıyla 2008'de Sertel Gazetecilik Vakfı Demokrasi Ödülü'nü kazandı.

Evli ve üç çocukludur.

www.kongar.org

PROF. DR. EMRE KONGAR'IN YAYINEVİMİZDEKİ ÖTEKİ KİTAPLARI

Atatürk Üzerine, (6. basım, 2006). Atatürk üzerine özgün denemeler.

Babam, Oğlum, Torunum, (6. basım, 2007). Emre Kongar'ın 100 yıllık aile öyküsünü, Türkiye'nin toplumsal değişmesine koşut olarak anlattığı anılar.

Ben Müsteşarken, (10. basım, 2006). Emre Kongar'ın, Ankara'da, siyaset, bürokrasi ve sanat çevrelerinde yönetici olarak geçirdiği yıllar, eleştirel bir mizah anlayışıyla anlattığı anı kitabı.

Demokrasi ve Kültür, (6. basım, 2007). Demokrasimizin sorunları, kültür ve demokrasinin ilişkileri.

Demokrasi ve Laiklik, (6. basım, 2008). Günümüzün saptırılmış kavramları olan demokrasi ve laiklik konularında açıklayıcı yazıların toplandığı bir "Aydınlanma" kitabı.

Demokrasi ve Vampirler, (4. basım, 2002). Türkiye'de demokrasinin yaşama düzenine nasıl dönüştüğüne ilişkin güncel çözümleme ve yorumlar.

Demokrasimizle Yüzleşmek, (19. basım, 2008). Türkiye'deki demokratik rejimi eleştiren ve çözümler öneren bir çalışma.

Devrim Tarihi ve Toplumbilim Açısından Atatürk, (13. basım, 2011). Atatürk'e, toplumbilim kuramlar açısından yeni bir bakış.

Hocaefendi'nin Sandukası (roman), (18. basım, 2008). Günümüz toplumunun, üniversitesinin ve öğrenci olaylarının hicvedildiği, Fatih Sultan Mehmet döneminde geçen bir aşk, macera ve gerilim roman.

Kızlarıma Mektuplar, (64. basım, 2010). Emre Kongar'ın, okumak için evden ayrılan ikiz kızlarına yazdığı, onlarla dertleştiği, kendisini ve erkek egemen feodal toplumu eleştirdiği mektuplar.

Konsantremi Bozma!, (4. basım, 2006). Prof. Emre Kongar, keskin gözlem gücü ve derin kültürüyle, hem "Türkiye'deki medya"nın hem de "medyatik Türkçe"nin sorunlarına eğiliyor.

Kültür Üzerine, (9. basım, 2008). Kültür üzerine temel bilgiler, denemeler, kültürümüzün kaynakları ve özellikleri.

Küresel Terör ve Türkiye, (11. basım, 2009). Prof. Emre Kongar bu yapıtında küreselleşmeyi, küreselleşen terörü ve bu ikisinin dünyayı ve Türkiye'yi nasıl etkileyeceğini irdeliyor.

12 Eylül Kültürü, (5. basım, 2007). 12 Eylül'ün kültürel açıdan eleştirisi.

Tarihimizle Yüzleşmek, (89. basım, 2010). Resmi ve gayriresmi tarihin eksiklerini, yanlışlarını irdeleyen bir çalışma.

Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, (14. basım, 2010). Toplumsal bilimlerdeki büyük, orta ve küçük boy değişme kuramlarının anlatıldığı, eleştirildiği ve Türkiye için sonuçlar çıkarıldı bir temel başvuru kitabı. (Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü.)

Trajikomik, (6. basım, 2005). Emre Kongar'ın, toplumsal sorunlarımıza ince bir mizah anlayışıyla eğildiği, hem gülümseten hem de düşündüren bir kitap.

Türk Toplumbilimcileri I, (5. basım, 2003). Emre Kongar'ın arkadaşlarıyla birlikte yazdığı bir temel başvuru kitabı.

Türk Toplumbilimcileri II, (3. basım, 2001). Birinci cildin devamı. Her toplumbilimcinin elinde bulunması gereken bir yapıt.

Türkiye Üzerine Araştırmalar, (2. basım, 1996). Gecekondu, aile ve kent planlaması üzerine toplumbilimsel yaklaşımlar.

Yamyamlara Oy Yok!, (5. basım, 1999). Türkiye'de siyasal yozlaşma ve politikacıların nasıl yamyamlaştığı üzerine denemeler.

Yaşamın Anlamı, (13. basım, 2009). Yaşam, sevgi ve üretim üzerine otobiyografik denemeler.

21. Yüzyılda Türkiye, (43. basım, 2010). Geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe Türkiye'yi çözümleyen bir başyapıt. (Aydın Doğan Vakıf Ödülü.)

28 Şubat ve Demokrasi, (5. basım, 2008). 28 Şubat'ın demokrasimiz açısından ifade ettiği anlam ve Türkiye'nin demokrasi sorunları üzerine düşünceler.

Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe, (3. basım, 2003). Yozlaşan medyanın sorunları, Türkçe yanlışları ve çözüm önerileri.

EMRE KONGAR

İçimizdeki Zalim

Anlamak ve Üstesinden Gelmek

Remzi Kitabevi

İÇİMİZDEKİ ZALİM / Emre Kongar

© Remzi Kitabevi 2011
Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Neclâ Feroğlu
Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1436-6

BİRİNCİ BASIM: Nisan, 2011

Kitabın basımı 2000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

Tüm mazlumlara...
Bir gün iktidara geldiklerinde
zülüm yapmamaları dileğiyle!

İçindekiler

Giriş 9

BÖLÜM I: İnsanlar Doğuştan Demokrat mıdır,
Yoksa Faşist ya da Zalim mi? 13

BÖLÜM II: Zalim Kişiliğin Arkasındaki Kafa Yapıları 32

BÖLÜM III: Zulüm Ailede Öğrenilir
Zalim Bir Çocuk Yetiştirmenin Reçetesi 44

BÖLÜM IV: Zulüm Eğitimi 51

BÖLÜM V: Zalim Üreten Bir Mekanizma
Nefret Söylemi 62

BÖLÜM VI: Zulüm ve Bireysel Sorumluluk
Zalime, Zulme Destek Veren Enteller 71

BÖLÜM VII: Zalim Zalime Baka Baka Kararır
Rol Modelleri ve Stockholm Sendromu 81

BÖLÜM VIII: Şok Doktrini: Bireysel Zulümden Toplumsal
Zulme Geçiş 96

BÖLÜM IX: Nazi Almanyası: Demokratik
Yapı İçinde Yeşeren Faşizm ve Kitlelerin Desteği 104

BÖLÜM X: McCarthy ve McCarthyizm
Amerika'dan Bir Zalimin Öyküsü 132

BÖLÜM XI: İran Örneği
Otoriter Zulümden Totaliter Zulme 145

BÖLÜM XII: Neofaşizm: Küreselleşen Dünyada Zulmün Yeni Kaynağı 154

BÖLÜM XIII: Türkiye'de Çağdaş Zulmün Kaynakları 170

BÖLÜM XIV: İnsanlık Tarihi Boyunca Zalim, Zulüm, Vicdan ve Adalet 225

BÖLÜM XV: Zalim Kişilik Üzerine Birkaç Basit Test 245

BÖLÜM XVI: Zulme ve Zalimlere Niçin ve Nasıl Karşı Çıkmalıyız? 252

Sonsöz Yerine 270

Dizin 273

Giriş

Bu satırları okuyan sevgili okurlarım;

Siz bir zalim misiniz?

İçinizde zulmetmeye dönük eğilimler var mı?

Zaman zaman öfkenize yenik düşüyor musunuz?

*

Çok kızdığınız bir insana içinizden veya dışınızdan, "Gebersin!" dediniz mi?

Hiç, "Sallandır birkaç kişiyi, bak bir daha yapıyorlar mı?" diye düşündünüz mü?

Aile içinde sizden küçüklere, çocuklarınıza, kardeşinize, eşinize hiç şiddet kullandınız mı?

Örneğin tokat attınız mı?

*

Yoksa siz bir mazlum musunuz?

Hiç zorla, azarlanarak susturuldunuz mu?

Okulda, evde, hiç tokat yediniz mi?

Arkadaşlarınızın, ailenizin, iş arkadaşlarınızın, siyasal sistemin size anlayışsız davrandığını, zulüm yaptığını hiç düşünüyor musunuz?

*

Zulmetmek ve zulme uğramak...

İnsana özgü bu iki niteliğin, bir paranın iki yüzü gibi birbirinden ayrılamaz olduğunu biliyor musunuz?

Her mazlumun potansiyel bir zalim, her zalimin potansiyel bir mazlum olduğunu hiç düşündünüz mü?

Zalimlere karşı direnirken, onlarla hesaplaşırken önce benli-

ğimizdeki zulmetme eğilimlerinden arınmak gerektiği hiç aklınıza geldi mi?

Zulüm ve faşizm bir doğa yasası mıdır?

Hitler döneminde niçin milyonlarca insan sırf ırklarından ve inançlarından dolayı fırınlarda yakılmıştır?

Bazı çocuklar hayvanları çok severken bazıları niçin onlara işkence eder?

Bazı anneler babalar niçin çocuklarını döver?

Bazı kocalar niçin eşlerine şiddet uygular?

Bazı kadınlar niçin kocalarını uyurken öldürüverir?

Komşular arasında çıkan masum tartışmalar niçin birdenbire alevlenir ve bazıları cinayetle sonuçlanır?

Demokratik yollarla iktidara gelen bazı partiler, liderler, niçin yetkilerini, güçlerini, toplumun demokratik hak ve özgürlüklerini sınırlayacak ve kısıtlayacak biçimde artırmaya çalışır?

*

Zulmün, faşizmin bireysel temelleri nedir?

İnsanlar doğuştan zalim ve faşist eğilimler mi taşır?

Zulüm, faşizm öğrenilir mi?

Zulüm ve faşizm eğitimle yenilgiye uğratılabilir mi?

Zalim, faşist insan olur mu, olursa nasıl olur?

*

Zulmün, faşizmin toplumsal temelleri nedir?

Zulüm ve faşizm sadece bir toplumsal azgelişmişlik sorunu mudur?

Aile, zulmün ve faşizmin gelişmesinde nasıl rol oynar?

Eğitim, zulüm ve faşizm arasındaki ilişkiler nelerdir?

Toplumlar faşizmin pençesine nasıl ve neden düşer?

*

Zulüm ve faşizm sadece bir ideoloji midir, yoksa bir davranış biçimi mi?

Faşist ideoloji mi zalim bireysel davranışları oluşturur, yoksa zalim bireysel özellikler mi faşist ideolojiyi yaratır?

Zalim ve faşist bireyler demokratik bir ideoloji içinde yer alabilir mi?

Demokratik, hoşgörülü, sevecen insanlar zulme ve faşizme alet olabilir mi?

*

Hem bireysel hem de toplumsal ve siyasal düzeyde zulümle, faşizmle nasıl mücadele edilir?

"İçimizdeki Zalim" ya da faşist, nasıl yenilgiye uğratılır?

*

Sevgili okurlarım, işte bu kitapta, bu sorunların yanıtlarını arayacağım.

Bu açıdan elinizde tuttuğunuz kitap bir **"kendine yardım"** çalışmasıdır...

Hem psikolojik anlamda bireysel bir kendini geliştirme, hem de toplumsal ve siyasal anlamda bir kendimizi geliştirme!

Yazdıklarımı okuyarak beni onurlandırdığınız için teşekkür ederim.

Emre Kongar

İstanbul, Ulus, 2011

BÖLÜM I

İnsanlar Doğuştan Demokrat mıdır, Yoksa Faşist ya da Zalim mi?

Sevgili okurlarım, kitabın daha başında sizi biraz sarsmak istiyorum:

Ne yazık ki insanoğlu, bazılarının öne sürdüğü gibi doğuştan, doğal olarak "iyi" bir varlık değildir...

Ama üzülmeyin, hemen ilave edeyim:

"Kötü" bir varlık da değildir!

Sadece bencildir!

Tabii siz bencilliği "kötülük" olarak değerlendiriyorsanız o başka. O zaman ister istemez, "İnsan doğuştan kötüdür," diyebilirsiniz.

Ama hemen anımsatmalıyım ki bu bencillik, sadece ve sadece insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan doğal bir bencilliktir ve yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan minimum etkinlikleri kapsar:

Yemek, içmek, uyumak... Korunmak... Üremek.

Tabii kötümserler, insanın doğuştan bencil içgüdülerle donanmış olmasını, derhal onun doğasındaki faşizm veya zulmetme eğilimi olarak niteler.

Ama bu doğru değildir!

İnsan doğuştan, sevgi gibi, sürü içgüdüsünün yarattığı dayanışma ve paylaşma gibi duygulara da sahiptir.

*

İnsan, eğitimle demokrat ya da zalim olur.

Çünkü insan doğduktan sonra ailesi ve çevresi tarafından toplumsallaştırılır ve bu arada kendisine, başka insanlarla birlikte yaşaması için gerekli olan değerler aktarılır.

"İyi" ile "kötü" arasındaki farkı da böyle öğrenir insan...
Hem kendisine aktarılan değerlerle, hem de yaşayarak!
Demokrasi ile diktatörlük arasındaki farkı da...
Hümanizm ile faşizm arasındaki farkı da...
Adalet ile zulüm arasındaki farkı da böyle öğrenir.

Bencillik ve Zulüm

Doğanın içgüdüsel olarak içimize yerleştirdiği bencillik, zorunlu olarak ne faşizme ne diktatörlüğe ne zulme ne de demokrasiye yol açar.

Bencilliğin doğal olarak zulme yol açtığı inanışı tümüyle yanlıştır. Hatta bencillik, yine içimizde içgüdüsel olarak bulunan sevgi (anne sevgisi, evlat sevgisi) ya da korunma duyguları dolayısıyla kimi zaman sürü içgüdüsünün de etkisiyle tam tersine, paylaşma ve dayanışmaya ve hatta demokrasiye giden yolu açabilir.

Ben hemen kendimden bir örnek vereyim:

Örneğin ben bencil olduğum için demokrasiden yanayım, faşizme ve zulme karşıyım.

Çünkü ancak demokratik bir rejim altında mutlu ve verimli olabileceğimi, insanca yaşayabileceğimi düşünüyorum.

Bu nedenle de kendi çıkarlarım, kendi egoizmim için, toplum için demokrasiyi ve insan haklarını savunuyorum.

(Bu konuyu kitabın sonunda yeniden ele alacağım.)

Tabii, diktatörlük yanlısı, zalim faşistler için de aynı mantığı yürütebilirsiniz. Onlar da, bir diktatörlük altında yaşamanın, faşist, zalim davranışların ve dinci, mezhepçi, ırkçı, milliyetçi sert ideolojilerin kendileri ve toplum için iyi olduğunu sanırlar...

Öyle öğrenmişlerdir de onun için faşist olurlar, diktatörlüklerden yana tavır koyarlar, zulüm yaparlar, zulme ve faşizme boyun eğerler.

*

"İyi" ve "kötü" kavramları, bizim toplumsal olarak geliştirdiğimiz değer yargılarıdır.

Zaten toplumdan topluma, zamandan zamana da değişirler!

O nedenle doğanın o değişmez uyumu ve dengesi içerisinde, biz zavallı insanların kendine göre eğip büktüğü, süsleyip püslediği, kimi zaman uğrunda savaşları ve milyonları öldürmeyi göze aldığı idealler, ütopyalar, ırkçı, dinci ya da demokratik ideolojiler yoktur!

Doğada "iyi" ve "kötü" yoktur... Onlar bizim kafamızda, kalbimizde, ailemizde, toplumumuzda ya da grubumuzdadır.

Doğada "uyumlu" ve "uyumsuz", "güçlü" ve "güçsüz" vardır!

Uyumsuz ve/veya güçsüz, zaman içinde tasfiye olur... Uyumlu ve/veya güçlü yaşar!

Bu zulüm müdür?

Bu yaşam savaşı zorunlu olarak zulmü mü getirir?

Güçlü olan, uyumlu olan, zulümle mi yaşar?

Yoksa sürü her zaman bireyden daha güçlü olduğu için, sürü duygusu, sevgi, dayanışma ve paylaşmayı mı zorunlu kılar?

Ne yazık ki bu sorunun yanıtı yoktur.

Yanıt, insanlığın serüveni içinde verilecektir. Yani bu yanıtı biz, insanlar vereceğiz, kendi irademizle ve kendi bilincimizle... Doğaya karşı ve birbirimizle yaptığımız savaşımların getirdiği bilgi, deneyim, duygu ve düşünce birikimiyle.

Zaten bu kitap da hem kendimizi, hem de toplumumuzu tanımak, geliştirmek, nefrete, kine, zulme, faşizme karşı çıkmak, sevgiyi, adaleti, demokrasiyi, paylaşmayı, dayanışmayı, kısacası bireysel ve toplumsal mutluluğu aramak için yazılmıştır.

*

Tabii şimdi insanın doğaya müdahalesi, doğanın yukarıda "güç" ve "uyum" sözcükleriyle özetlediğim kurallarını da bozuyor, değiştiriyor, yozlaştırıyor, kimi zaman da daha ilerilere götürüyor.

Sonunda insanoğlu belki doğaya egemen olacak, kendi kurallarını dikte edecek, onu kendi zulmüne veya adaletine uyarlayacak...

Belki de doğayı tahrip ederek kendi kendini de yok edecektir.

Şimdilik bunu bilmiyoruz.

Ama bildiğimiz bir şey var:

Doğanın ideolojisi yoktur.

Demokrasi, diktatörlük, hümanizm ve faşizm, adalet ve zulüm kavramları bizim değer yargılarımızdır:

Öğrenilmiş değer yargılarımız!

*

Şimdi bu genellemeleri biraz daha ayrıntılı, biraz daha derinliğine irdeleyelim.

Bazı Çocuklar Niçin Zalimdir?

Bazı çocukların zaman zaman insanları şaşırtacak derece zalim oldukları çok yaygın bir gözlemdir.

Bu gözlem o denli yaygındır ki, **William Golding**'in **Lord of the Flies'i** (**Sineklerin Tanrısı**) gibi (filmi **Sineklerin Efendisi** adıyla oynamıştı Türkiye'de) bu konuda yazılmış edebiyat yapıtları, çekilmiş filmler, sanat ve edebiyat tarihinin unutulmaz eserleri arasında bile girmiştir.

Bazı çocukların zalim olmasının **iki nedeni** vardır:

Birinci neden, henüz eğitilmedikleri için toplumsal değerlerin kendilerine yeterince aktarılmamış, vicdanlarının henüz tam biçimlenmemiş olmasıdır.

Örneğin küçük bir çocuğun zavallı bir kediye veya köpeğe eziyet etmesi veya şu ya da bu nedenle kendinden güçsüz bir arkadaşına şiddet uygulaması böyle bir eğitimsizlikten kaynaklanır.

Bu sorun zamanla, eğitimle, toplumsallaştırma süreciyle aşılabilir.

İkinci neden daha vahimdir:

Bazı alt kültürler, grup normları, çocukların bu vahşetini, zulmünü üretir ve destekler. Yani bazı çocukların ve gençlerin şiddete ve zulme yönelmesinin önemli bir nedeni de, bireyin kendini ait hissettiği grubun, alt kültürün kendine özgü kurallarıdır.

Okullarda, sınıflarda kimi zaman şamar oğlanı olarak seçilen çocuklara uygulanan işkenceler tüm insanlığın ortak sorunudur.

Bunlar okul, sınıf kültürünün bir sonucudur.

Gençlik çeteleri de böyle zalim üreten alt kültürler arasında önemli bir yer tutar.

Cehaletten kaynaklanan zulümle mücadele kolaydır:

İyi bir eğitimle bu sorun aşılabilir.

Ama alt kültürden, ait olunan grubun normlarından kaynaklanan zalim davranışlarla savaşmak çok zordur.

Bu nedenle, dünyaya nizam vermek isteyen "kurtarıcı" ideolojilere mensup olanların yaptığı zulmü önlemek, onları zalim davranışlardan vazgeçirmek çok ama çok zordur.

*

Yukarıdaki satırlarla, insanın doğuştan zalim olduğunu, dolayısıyla, diktatörlüğe, faşizme daha yatkın nitelik taşıdığını savunduğum sanılmasın sakın!

Tam tersine, bu kitapta anlatmaya çalıştığım, gerçek demokrasinin de, diktatörlüğün de, faşizmin de, hümanizmin de "öğrenilen" ideolojiler olduğu ve bu ideolojilere dayalı bireysel ve toplumsal davranış biçimlerinin de sonradan edinildiğidir.

Bazı çocukların ve bazı insanların zalim olmasından, zulmün zaman zaman bazı toplumlarda geçici de olsa bir egemenlik kurmasından hareketle, bütün insanlığın ve doğanın zulüm üzerine kurulu olduğu sonucuna varılamaz.

Şimdi olaya yine yakından ve ayrıntılı olarak bakmayı sürdürelim.

İnsanlık Zulmü Nasıl Öğrenir?

Zulüm, doğrudan vicdanla ilgili bir kavramdır.

"Vicdanlı" kişi zalim olamaz!

Empati yeteneği vardır, zulüm yapamaz!

Adildir, haksızlık yapamaz!

Ama çevremize baktığımızda gerek bireysel gerekse toplumsal tutum ve davranış olarak pek çok yerde, olayda zulüm görüyoruz.

Bireyler ve toplumlar, zalim olmayı, zulmetmeyi nasıl öğrenir?

Nereden öğrenir?

"Vicdan" onları neden engelleyemez?

*

Tarih içinde gelişen, kendini geliştiren, teknoloji ve ideoloji üreten insan, ortak akıl aracılığıyla "vicdan" sahibi olur!

Hiçbir bebek vicdanlı doğmaz... Vicdan, her insana sonradan, ailesi, okulu, arkadaşları, toplumu tarafından tohumlanır.

Her insanda tohumlanan vicdan ise aileden aileye, toplumdan topluma, zamandan zamana değişir.

Vicdan, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırmamızı sağlar ve toplumsallaşmanın, toplumun bireye verdiği "bilincin" önemli bir parçası, hatta doğrudan bir yansımasıdır.

(Tam burada bir açıklama yapmalıyım: Vicdan, bilinç, ahlak gibi birbirinden farklı ama bütünüyle birbirinin içine geçmiş ve birbirini etkileyen kavramları bu kitapta, zulümle ilgili tutum ve davranışların kökeni olarak, hemen hemen aynı anlamda, kimi zaman birbirinin yerine kullanıyorum.)

*

Tarih boyunca vicdan, sürülerin, ailenin, aşiretlerin bireydeki yansıması olmuştur. Zaman içinde özellikle de tek tanrılı dinlerin gelişmesiyle, din ve mezhep doğrudan bir vicdan aktarıcısı görevi yüklenmiştir:

Her tek tanrılı din, kendi ahlak yapısını da birlikte getirir.

Zaman içinde mukaddes kitaplardaki kurallar toplumlarca benimsenir, kimi zaman değiştirilerek, kimi zaman aynen içselleştirilir ve böylece toplumun örf ve âdetleri ortaya çıkar.

Bireylerin vicdanı, içine doğdukları toplumun örf ve âdetleri ve inançlarıyla yoğrulmuştur. Bu örf ve âdetlerin önemli bir bölümü, dinden, mezhepten, din adamlarının uygulamalarından ve sözlerinden oluşur.

Tabii dünyevi düzenin yöneticileri, toprak ağaları, krallar, imparatorlar, şahlar, padişahlar da bu din, mezhep ve ahlak düzenini kendi egemenliklerini pekiştirmek için kullanmışlar, böylece, dinden gelen ahlak kuralları, dünyevi gereklerle bütünleşerek toplumların feodal kültürlerini oluşturmuştur.

Feodal toplumlarda savaşlar din adına ama aslında toprak için yapıldığından, "düşmana" yani ötekine karşı zulüm son derece olağandır.

Adalet, bu tür toplumlarda sadece "kendileri" için geçerli bir kavramdır.

Tabii bu dönemin "başkaları", başka aşiretten, dinden, mezhepten, beylikten, krallıktan olan kişilerdir.

Sonuç olarak feodal dönemde, zulüm, toplumsal olarak öğrenilen meşru bir tutum ve davranış biçimidir.

Ama hemen belirtmek gerekir ki bu dönemde bile kölelere ve cariyelere adil davranmak, pek çok toplumun yapısında vicdanı oluşturan bir öge olarak ortaya çıkar.

*

Tek tanrılı dinlerin ve toprak ağalarının egemen olduğu toplum düzeni de değişmez değildir elbette.

On beşinci yüzyıldaki coğrafi keşifler hem dünyanın bilinen coğrafi sınırlarını değiştirmiş, hem de Eskidünya'yı yeni ufuklara doğru yönlendirmiştir.

Kapitalizmin gelişmesi, feodalitenin çözülmeye başlaması, endüstrileşme sürecinin başlaması yeni bir ahlak yapısı, yeni bir vicdan anlayışını da birlikte getirmiştir.

"Öteki" ya da "başkaları" kavramı, endüstri devriminden sonra, din ve mezhep ayrımlarına ek olarak, milliyet ve ırk bazında da insanların bilincine, vicdanına, ahlakına girmiştir.

Endüstrileşmeyle ortaya çıkan uluslaşma süreçleri, toplumsal vicdana, din ve mezhep yanında, milliyetçilik ve ırkçılık boyutunu da eklemiştir.

Günümüzde insanların kimliği geleneksel olarak din, mezhep, ırk ve milliyet temelinde belirlenmeye başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra Soğuk Savaş'ın bitmesiyle başlayan küreselleşme döneminde, özellikle sınıfsal ayrımları örtbas etmek ve ulus devlet yapılarını güçsüzleştirmek için, mikro milliyetçilik ve mikro dincilik akımları güçlendirilmiş, din, mezhep, ırk ve milliyet kimlikleri yeniden ön plana çıkarılmıştır.

(Küreselleşme ve Türkiye'ye etkileri üzerinde daha önce **21. Yüzyılda Türkiye** ve **Küresel Terör ve Türkiye** adlı kitaplarımda durduğum için, bu çalışmamda küreselleşme kavramını ayrıca irdelemedim. Sadece neofaşizmi ele aldığımda, yeni em-

peryalizm üzerinde durdum. Küreselleşmeyi "neoliberal kapitalizmi derinleştiren politikalar" [s. 4] olarak ele alan **Ray Kiely**'in **The Clash of Globalisations** [**Huntington**'dan esinlenen bir isim: Küreselleşmeler Çatışması] adlı kitabı bu konuda ilginç görüşler ve eleştiriler öne süren bir yapıt. **Kiely**, genel kabul gören küreselleşme kuramları ve uygulamaları ile bunlara karşı çıkan kuramsal ve uygulamalı küreselleşme karşıtlarını ele alıyor. Çok işe yarayabilir. [Haymarket Books, 2009.])

Küreselleşmenin güçlendirdiği ve yeniden öne çıkardığı "kimlik bilinci" "benzer" insanları bir araya getirir, "Biz" anlayışını geliştirir... Ama aynı zamanda, "biz" bilincini geliştirirken, "ötekiler" kavramını da yaratır.

Ne yazık ki yukarıda sözünü ettiğim bu dinci ve milliyetçi kimlikler, kaçınılmaz olarak dini veya milli değerlere dayalı "ötekiler" kavramını ve "ötekiler" anlayışına dayalı "ayrımcı vicdanı" yaratır".

"Ayrımcı vicdan" ise "ötekilere" yönelik her türlü zulmü meşru sayar.

İşte bu noktadan itibaren zulüm, insanlığın ortak değerlerinden biri haline gelir:

Haçlı Seferleri'yle tarihe damgasını vuran din savaşları, Fatımilerin İslam halifesinin gözlerini oyup hapse atması, Katoliklerin Protestanlara yönelik **Sen Bartelemi** katliamı gibi mezhep çatışmaları, İkinci Dünya Savaşı'yla tüm dünyayı kana bulayan ırkçı-milliyetçi faşist yaklaşımlar, hep bu "ayrımcı vicdanın" yansımalarıdır.

Bu aşamada zalim davranışların toplumsal kökeninin, ayrımcı kimlik bilinci ve buna dayalı olarak öğrenilen "öteki" kavramı olduğunu söyleyebiliriz.

İşte küreselleşmenin esas olarak sınıf bilincini yok etmek, gelir farklılıklarını örtbas etmek için kullandığı etnik, milliyetçi, dinci ve mezhepçi "kimlik bilinci", bu "ayrımcı vicdan" yoluyla, sadece uluslararası düzeydeki dıştan gelen zulmün değil, ulus devletler bağlamındaki toplumlarda da içten gelen zulmün kaynağı olur.

İnsanlığın Zulme Karşı Savaşı Demokrasi ve İnsan Hakları

Her ne kadar Soğuk Savaşı izleyen küresel dönem mikro milliyetçiliği ve mikro dinciliği yeniden destekleyerek ayrımcı vicdanı güçlendirmişse de, bir başka değişme ve gelişme çizgisi daha insanlığı etkilemeye başlamıştır:

Demokrasi ve insan hakları!

İnsanların, din, mezhep, ırk, milliyet, dil farkı olmaksızın eşit doğdukları anlayışı...

Her insanın doğuştan reddedilemez temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu inancı...

Eşit insan hakları kavramına dayalı laik ve demokratik devlet kavramını geliştirmiştir.

Bu kavramlar esas olarak "öteki" anlayışını reddeder...

"Ayrımcı vicdan" olgusunu demokrasiye ve insan haklarına aykırı kabul eder.

Böylece endüstri devrimini izleyen bilişim devrimi aşamasında zaten filizlenmiş olan insan hakları, demokrasi gibi kavramlar iyice gelişmiş, çağımızda vicdan, artık tüm insanlığı kapsayan, eşitliğe, adalete, barışa ve hoşgörüye dayanan bir nitelik kazanmıştır.

Günümüzün, çağımızın eriştiği bilinç aşamasında, artık ahlakımızda ve vicdanlarımızda zalim liderlere ve devletlere, zulme yer yoktur.

Şimdi zulmün kısaca aktardığım bu toplumsal kökenleri ve bugünkü durum hakkındaki genel yargıları, bu yargılardan sapmalar açısından irdeleyelim.

Zulüm Niçin Hâlâ Egemenliğini Sürdürüyor?

İnsanlığın yukarıda özetlediğim gelişme çizgisini doğru kabul etsek bile akla hemen şu sorular geliyor:

Madem insanlık bilişim çağında artık dinci, mezhepçi, ırkçı ve milliyetçi ayrımları aştı ve bütün insanlığı tek bir bütün olarak görmeye başladı, o halde neden haksızlıklar bitmiyor, neden adaletsizlikler son bulmuyor, niçin zulüm her yerde?

Zulmün en belirgin dışa vurumu olan savaşlar niçin bitmiyor?

Güya insanlık suçu ilan edilen işkence niçin durdurulamıyor?

Neden bizim ülkemizin de içinde bulunduğu bazı toplumlarda hâlâ insanlar önce hapse atılıyor, sonra sonu gelemeyen yargılamalar boyunca özgürlüklerinden mahrum ediliyor?

Madem artık bireye aktarılan vicdan, barışa, eşitliğe, adalete, insan haklarına dayanıyor, neden hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bu vicdansızlıklar yaşanıyor?

Bu sorunun iki yanıtı var:

Birinci yanıt şu:

Çünkü dünya, yani insanlık aynı anda, birörnek bir biçimde ve aynı hızda değişmiyor.

Belli toplumlar, gruplar ve bireyler, insanoğlunun yukarıda özetlediğim gelişme ve değişmesini izleyememiş, geri kalmışlar.

Bunlar, dünyayı hâlâ din, mezhep, ırk, milliyet ayrımcılığı ve savaş açısından görüyor.

İkinci yanıt ise daha vahim:

Gücü elinde bulunduran gelişmiş toplumlar, kendi toplumlarında geçerli olan vicdani değerleri, uluslararası kaynak paylaşımı kavgasında uygulamıyor:

Kendi ülkelerinin, vatandaşlarının, refahı ve mutluluğu için, başka ülkelerle olan ilişkilerinde, farklı vicdani değerleri uygulamaya sokuyor.

Bütün gelişmiş ülkeler, ne yazık ki gelişmemiş ülkeleri çeşitli yollarla sömürerek o ülkelerin yarattığı artı değerleri kendi ülkelerine aktarıyor.

Kimi zaman bunu ticaret yoluyla daha insani bir biçimde, kimi zaman da doğrudan savaş ve işgal yoluyla zalimce yapıyor.

Böylece kendi ülkelerindeki refahı, mutluluğu ve demokrasiyi geliştirirken, bunun tam tersini azgelişmiş ülkelere uyguluyor.

Ben buna demokrasi ve insan hakları konusunda "emperyalizmin ikiyüzlülüğü" diyorum.

Ne yazık ki bu ikiyüzlülük, günümüzde de uluslararası terör ve benzeri gerekçelerle sürdürülüyor ve zulmün önü kesilemiyor.

*

✯ Böylece insanlık tarihi açısından, "öğrenilen zulmün" temelinde;

1. "Ayrımcı vicdanı" oluşturan toplumsal ve kültürel geri kalmışlık (dincilik, mezhepçilik, ırkçılık, milliyetçilik)
2. Dünya kaynaklarının paylaşım kavgası (emperyalizm)
3. Gelişmiş ülkelerin içte farklı, dışta farklı vicdani uygulamaları (ikiyüzlülük) önemli ögeler olarak öne çıkmaktadır.

(Emperyalizmin ikiyüzlülüğüne ve yeni emperyalizmin ürettiği yeni kavramlara "Neofaşizm" bölümünde geri döneceğim.)

Çocuklar Zulmü Nasıl Öğrenir?

Daha önce de belirttiğim üzre, bütün davranış biçimleri gibi zulüm de öğrenilir:

Yaşayarak, eğitimle, uygulayarak!

Çocuklar zulmü nasıl öğrenir?

Birinci olarak aileden, çevreden edindikleri izlenimler onlara zulmü öğretir:

Baskıcı bir aile, aile bireylerinin tümüne ve özellikle de çocuklarına şiddet uygulayan bir baba ve babanın bu şiddet uygulamasını doğal ve meşru sayan anneyi de içeren bir çevre çocuğa zulmü öğretir. Aslında aileden gelen öğrenme sürecinde ataerkil aile yapısı içinde baba şiddeti kadar, annenin ve çevrenin de bu baba şiddetini doğal, olağan ve hatta meşru sayması vardır.

Toplumsal kabul yani meşruiyet açısından aklıma hemen iki atasözü geliyor:

"Dayak cennetten çıkmadır" ve "Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir". (Nasihat ile uslanmayanı azarlamalı, azar ile uslanmayanı dövmeli...)

Ne yazık ki bizim kültürümüzde şiddete, dayağa dönük söylemler, özellikle de kadına şiddet uygulanmasını öneren atasözleri çok fazladır.

"Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemeli" sözü, bunların içinde en acımasız, kadını metalaştıran bir yargı ifadesi olarak tam bir yüzkarasıdır.

İşte aile içinde şiddete bizzat tanık olan, bazen de doğrudan şiddetin konusu olan, kimi zaman dayak yiyen annenin bile bunu kabullendiğini veya babanın çocuklarını dövmesini annenin bile haklı gördüğünü öğrenerek büyüyen çocuk, pek doğal olarak şiddete eğilimli zalim bir kişilik geliştirecektir.

Baskıyla, şiddetle, zulümle büyüyen bir çocuk, büyük bir olasılıkla zalim olur! Çünkü zulmü, yaşayarak öğrenmiştir!

Yaşamın kendisi, bütün örgün ve yaygın eğitim süreçlerinden, bütün resmi ve gayriresmi eğitim programlarından daha etkilidir.

*

İkinci olarak eğitim sürecindeki yöntem etkilidir:

Ezberci, baskıcı, dogmatik eğitim, öğrenciye zulmeden bir eğitim süreci, zalim bireyler yaratır.

Sorgulamanın yasaklanması, tek ve biricik doğrunun biat isteyen bir biçimde aktarılması, zulme çanak tutar.

Bu eğitim yönteminde öğrencinin sorgulaması yasaktır. Sadece ezber geçerlidir. Disiplin esastır. Öğrenciler baskı ve şiddet altında tutulur. Hatta kimi zaman "dayağın cennetten çıkma olduğu" anımsanır. Disiplin böyle sağlanır.

Böylece zaten ataerkil ailedeki şiddetle yetişmiş olan çocuk, eğitimde de bir yöntem olarak kullanılan şiddeti iyice içselleştirir.

Ezilerek eğitilen çocuk, büyüyünce ezmeye başlar!

Eğitimin zalim yaratan yöntemi sadece baskı ve şiddet değildir. Yöntem olarak herhangi bir konudaki dogmatik eğitim de potansiyel zalimler yaratır.

"Herhangi bir konudaki" diyorum, çünkü dogmatik bir eğitim, din konusunda da, milliyet konusunda da, komünizm, faşizm gibi bir ideoloji konusunda da yapılabilir.

Yani eğitim yöntemi açısından "dogmatizm", içerdiği konudan bağımsız olarak, bağnaz kişiler, zulmetmeye dönük davranışlar yaratmaya eğilimlidir.

Bir başka deyişle, bir eğitimin din hakkında, milliyet hakkında, komünizm ya da faşizm hakkında olması başka bir şey, bunların "adına" dogmatik olarak yapılması başka bir şeydir.

Öğrencilere, herhangi bir alanda "tek ve biricik bir doğrunun"

"tartışılmaz" bir biçimde aktarılması, bireyleri tartışmaya, müsamahaya, etkileşime kapatır; kendi gibi düşünmeyenler açısından "ötekileştirme" sürecini devreye sokar. Ve böylece zulmün yaygınlaşmasının ve meşrulaşmasının yolu açılır.

"Dogmatik" eğitim alan kişiye göre, kendi gibi düşünmeyenler yanlıştır, haksızdır, haindir; bu nedenle de her türlü cezaya, zulme müstahaktır!

*

Üçüncü olarak eğitimin içeriği önemlidir:

Özellikle dinci veya milliyetçi eğitim verilirken, yukarıda sözünü ettiğim dogmatik yaklaşımın dışında başka bir hata daha yapılır:

O da, dini ya da milli kimliğe dayalı tarihsel olayların "zulüm" niteliğinin öne çıkarılması, tarihsel olarak öğrencinin sahip olduğu kimliğe sahip bir toplumun "zalimlerce" nasıl ezildiğinin ballandıra ballandıra zihinlere kazılması... Buna karşılık "ötekilere" karşı yapılan savaşlarda kendileri tarafından yapılan zulmün ise çeşitli biçimlerde meşru gösterilmesi ve hatta bunu yapanların kahramanlaştırılmasıdır.

Buradaki yanlış, gerçekten de Ortaçağ anlayışı çerçevesinde "normal" kabul edilebilecek olan "ötekiler" kavramının ve "ötekilerin" yaptığı veya "ötekilere" yapılan zulmün bugünkü değer yargıları çerçevesinde güncelleştirilmesidir.

Tarihteki çelişkilerin, bugünkü çağdaş toplumdaki ilişkilerimizi etkilemesine ve biçimlendirmesine (yani düşmanlıkların, nefretin devamına) yol açmasına çanak tutulması, zulmü destekleyen çok büyük bir yanlıştır.

Tabii böyle bir eğitim alan bir genç, kafasında derhal "biz" ve "ötekiler" kavramını oluşturacak ve bu kavram çerçevesinde "ötekilere" karşı kin ve intikam duygularıyla dolu olarak, "ayrımcı vicdan" çerçevesinde her türlü zulmü günümüzde de meşru sayacaktır.

*

Bireyin kendini ait hissettiği dini ve milli kimliğin öğretilmesinde tarihsel ve güncel zulüm vurguları, "düşmanlık" faktörü, doğrudan zalim kişilikler oluşturabilir.

(Dikkat edelim, kesin olarak "oluşturur" demiyorum, "oluşturabilir" diyorum. Çünkü burada çözümlemeye çalıştığım bütün ailevi ve eğitimsel ögeler birbirleriyle ve toplumdaki farklı ögelerle etkileşim halinde olduklarından, beklenenden, istenenden çok farklı sonuçlar da ortaya çıkabilir.)

Eğitimde, *dini ya da milli kimliğe karşı yaşanan tarihsel ve güncel zulmün* vurgulanması iki türlü işlev yapar:

Hem yaşanan güçlüklerin bir mazlum edebiyatıyla sunulması bireyi kinlendirir, "ötekilere" karşı zalim yapabilir, hem de bu zulme başkaldırı, kahramanlık ve kurtarıcılık edebiyatı, bireyi dini ya da milleti adına, meşru kabul edilen zalimliğe itebilir.

Biliyorsunuz, Türkiye 1980 askeri darbesi öncesi, özellikle üniversite gençleri arasında, sağ-sol bölünmesiyle, günde ortalama 10 kişinin öldüğü korkunç bir cinayet çılgınlığı yaşadı.

Bu genç evlatlarımıza baktığımızda (perde arkasındaki uluslararası kışkırtmalar olduğunu da unutmadan), ister sağda kendilerine "ülkücü" diyenler, isterse solda kendilerine "devrimci" diyenler, hepsinin sapına kadar vatanperver olduğunu görürüz.

Ama bu dogmatik ve bilinçsiz vatanperverlik ne yazık ki hepsini şiddet sarmalı içine almış, "ötekileştirme" süreci pek çok evladımızı katil ya da maktul yapmıştır.

Türkiye'nin 1980 öncesindeki cinayet tablosu, dogmatik yaklaşımın, "ötekileştirme" sürecinin ülkemizi nasıl bir felakete götürdüğünün en belirgin örneklerinden birini oluşturur.

*

Dördüncü bir öge, bilinçli olarak düşman yaratma, "ötekileştirme" sürecidir.

Yukarıda da vurguladığım gibi din ve mezhep ya da ırk ve milliyet üzerinden aşırı kimlik veya mazlumiyet vurgusu, bireylerin ve toplumların zihinlerinde derhal bir "ötekileştirme" etkisi yaratır.

Mazlum edebiyatıyla desteklenen "ötekileştirme" süreci, doğrudan doğruya "düşman" yaratma sonucunu doğurur.

Genellikle din, mezhep, ırk ya da millet kimliği üzerinden yapılan bu "ötekileştirme" ve "düşmanlaştırma" süreci ise büyük olasılıkla zalim yaratır:

Çünkü bu eğitimde, "düşmanın", "ötekinin" yaşama hakkı yoktur!

İşin vahim tarafı birtakım kitapların ve öğretmenlerin, bilinçli olarak "düşmanlar"a odaklanan yaklaşımlarını çocuklara aktarması, bilerek ve isteyerek "hainler", "düşmanlar" hakkında kin ve nefret duygularını körüklemesidir.

Bir Alt Kültür Ögesi Olarak Zulüm

Zalim birey ve bu bireyin zulmetmeye dönük davranışları, esas olarak bir kültürün, daha doğrusu bir alt kültürün ürünüdür.

Zulme karşı çıkan, zalimleri kınayan pek çok insan, bu davranışları bir nevi hastalık gibi görme eğilimindedir.

Bu düşünme biçimine göre "normal" insan zulüm yapmaz, zalim olmaz. Bu nedenle de zalimler bir nevi toplumsal normlardan "sapan" davranış sahipleridir. Oysa bu görüş doğru değildir. Hatta acı gerçek bu inanışın tam tersini işaret ediyor:

Zulüm, bir alt kültürün ürünüdür.

Yani zulüm yapan insan, genellikle (gerçekten bir ruhsal hastalığa sahip değilse) toplumsal normlardan sapan davranışlar değil, tam tersine ait olduğu kültürün veya alt kültürün "doğru" ve "meşru" saydığı davranışlar göstermektedir.

Çünkü onun ait olduğu topluluk, grup, sınıf, kesim, tarikat, cemaat kendisinden olmayanlara karşı zulmü meşru ve haklı bir davranış biçimi olarak kabul eder.

"Düşmana" ya da "ötekine" zulüm, bu alt kültürde meşru, hatta istenen davranıştır. Zalim, ne kadar acımasız, ne kadar ödünsüz olursa, mensup olduğu alt kültürden o denli alkış alır, yüceltilir!

Sevgili okurlarım, ne yazık ki bazı grupları "düşman" sayan alt kültürler dünya üzerinde çok yaygındır.

Komünistler, sosyalistler ve genellikle solcular, dinsizler (ateistler ve agnostikler), Yahudiler, Müslümanlar, çeşitli zamanlarda çeşitli alt kültürler tarafından düşman olarak vurgulanan kimliklere örnek olarak hemen akla gelenlerdir.

Tarih boyunca ve hatta günümüzde bu tür "düşmanlıklar" üzerinden yürütülen milli ve milletlerarası birçok politika vardır.

Sanıyorum 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra bütün dünyada esen "Müslüman fobisi", Avrupa ve Amerika'da yaşayan pek çok vatandaşımız tarafından bizzat gözlenmekte veya yaşanmaktadır.

Konumuzun dışında kaldığı için, bu "ötekileştirme" politikasının Müslümanlara ve Türklere karşı nasıl bir "uluslararası politika" aracı olarak kullanıldığı hakkında fazla derinleşmeyeceğim, sadece ülkelerin dış politika çıkarları için de bu "ötekileştirme" sürecini kullanmalarının dünyadaki zulmü desteklediğine işaret etmekle yetineceğim.

Türkiye'deki Durum

Bu konudaki son bir notu Türkiye'deki bir araştırma konusunda ekleyelim ve ülkemizdeki durumun ne denli korkutucu olduğunu görelim:

Türkiye'nin en önde gelen bilim insanlarından Prof. **Yılmaz Esmer** önderliğinde "Radikalizm ve Aşırıcılık" adı altında bir araştırma yapıldı. 2009 yılında 1715 kişilik bir örneklem üzerinde yapılan bu araştırmada sorulan sorulardan biri de "Kiminle komşu olmak istemezsiniz?" idi.

Bakın insanlar kimlerle komşu olmak istemiyor, yani bazı grupları nasıl "ötekileştiriyor"?

Eşcinselleri %87
İçki içenleri %72
Hiçbir dine inanmayanları (ateist ve agnostik) %66
Yahudileri %64
Hıristiyanları %52
Amerikalıları %43
Kızları şort giyenleri %36

*

Her ne kadar bir insanın komşularını kendisi gibi olanlar arasından tercih etmesi doğalsa da, biraz daha derine inildiğinde, bu

listenin çok rahatsız edici eğilimler taşıdığı görülür. Çünkü bugünkü Türkiye'de insanların, başka insanları cinsel tercihlerinden tutun da dini inançlarına ve milliyetlerine ve hatta yeme içme ve giyinme alışkanlıklarına kadar "ötekileştirdiği", onlarla komşu olmak istemediği anlaşılıyor.

İşte "düşmanlaştırmanın" ve buna dayalı olarak zalim davranışların ortaya çıkması da böyle yaklaşımların bir sonucu oluyor.

Bu durumda, toplumsal açıdan, Türkiye'deki çeşitli siyasal, ideolojik ve kültürel bölünmelerin, ülkenin dirliğini, düzenini, refahını, güvenliğini, insan haklarını ve demokratik rejimini tehdit eden boyutlara geldiğini söylemek aşırı bir yargı sayılmaz.

*

Buraya kadar söylediklerimizi özetlersek zalimlik, mezhepçi dincilik veya ırkçı milliyetçilik aşamasında duraklamış azgelişmiş toplumlarda daha çok görülür, ama günümüzde ve gelişmiş toplumlarda da nadir değildir.

Uluslararası düzeyde emperyalizmle ve ikiyüzlülükle beslenir.

Zalim bir aile yapısından, dogmatik bir eğitimle öğretilen zulüm edebiyatından kaynaklanır.

"Ötekileştirme", "düşmanlaştırma" süreciyle uygulanır.

Her Zalim Davranışın Altında Bir Mazlum Psikolojisi Yatar

Yukarıda aileyi irdelerken, baskıyla, zulümle yetişen çocuğun büyük bir olasılıkla zalim olacağına işaret ettik.

Eğitimi irdelerken, "mazlum edebiyatının" ileride zalim kişilikler oluşturma olasılığının yüksekliğine değindik.

Toplumsal olarak da zulmün aslında dinci-mezhepçi ya da ırkçı-milliyetçi kökenli "ayrımcı", "ötekileştirici", "düşmanlaştırıcı" süreçlerden kaynaklandığını not ettik.

Ayrıca zulmün toplumdan "sapan" bir davranış değil, tam tersine mensup olunan bir kültürün veya alt kültürün ürünü olduğuna dikkat çektik.

Bu ögeleri alt alta koyduğumuzda ve insan ruhunun çapraşık

mekanizmalarını düşündüğümüzde, karşımıza çarpıcı bir psikolojik gerçek çıkıyor:

Aslında her zalim tutum ve davranışın kökeninde bir mazlum psikolojisi yatar.

Bir başka deyişle, zalimin tutum ve davranışları, genellikle bu davranışta bulunanların "mazlum" psikolojisinden kaynaklanır.

Bu psikoloji tarihten de gelebilir, güncel de olabilir.

"Düşman" kavramı ezilmişlikle ilişkilendirildiği takdirde ortaya "mazlum" psikolojisi çıkar.

Birdenbire bir de bakarsınız ki "dünün mazlumları" "bugünün zalimleri oluvermiştir".

Çağımızda "zulüm" uygulamak için illa iktidarda olmak da gerekmez. Şiddete, teröre dayalı bir azınlık hareketi de zalimce yöntemler uygulayabilir.

Tabii zalim yönetimlerin mazlumlar yaratarak, zulmün yeniden üretilmesine katkıda bulunduğu da açık bir gerçektir.

Bu nedenle bir toplumda zulmün, zalim tutum ve davranışların kökünün kazınması ancak o toplumda, demokrasinin, insan haklarının, adaletin egemen kılınmasıyla olanaklı olur.

Zalim bir iktidarla veya zalim bir terör örgütüyle mücadele ederken onların kullandığı yöntemlerin kullanılması zulmü yok etmez, tam tersine besler ve geliştirir.

Toplumun uzun dönemli çıkarları ve o toplumda yaşayan insanların refah ve mutluluğu için zulümle mücadele de zalimce değil, demokratik yöntemlerle ve adalet duygusuyla hareket ederek yapılmalıdır.

*

Konuyu Türkiye özeline taşırsak, anayasamızda doğru bir yaklaşımla yazılmış olan "Demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" kavramı ve bu kavramın içinin doldurulması, zulme karşı en iyi mücadele biçimini işaret eder!

Haksız ve adaletsiz uygulamalarla halkına zulmeden siyasal iktidarlar ve cinayetler üzerinde yükselen zalim terör örgütleri, geçici başarılar kazanmış görünseler de bilmelidirler ki günümüzde artık hiçbir zalimin başarısı kalıcı olamaz!

Sorular

Sevgili okurlarım, kitabın, "İçimizdeki Zalim"le ilgili ilk bölümünü bitirdiniz.

Şimdi kendinize şu soruları sorun ve yanıtları dürüstçe vermeye çalışın.

Unutmayın, "İçimizdeki Zalim"le mücadelede ilk adım, kendi benliğimizle atılır.

1. Zulmün doğal olduğunu düşünüyor musunuz?
2. İnsanın içgüdülerinin onu zulme ittiğine inanıyor musunuz?
3. Kendi içgüdüleriniz sizi zulme mi itiyor, dayanışmaya ve demokratik bir yaşam biçimine mi?
4. İçgüdülerinizi zulme değil de demokratik bir yaşam biçimine doğru yönlendirebileceğinizi düşünüyor musunuz?
5. Sizden farklı olan kişilerle etkileşim kurmaktan korkuyor, çekiniyor musunuz?
6. Sizden farklı olan kişilere düşmanca duygular besliyor musunuz?
7. Kendiniz için nasıl bir yaşam istiyorsunuz?
8. Kendiniz için istediğiniz yaşam biçimini başkaları için de savunmaya hazır mısınız?

BÖLÜM II

Zalim Kişiliğin Arkasındaki Kafa Yapıları

Her zalim kişiliğin arkasında da, bütün kişiliklerde olduğu gibi bir kafa yapısı, her kafa yapısının arkasında da bir duygusal dünya vardır.

Kafa yapılarına bakmadan önce, insanın duygusal dünyasına bir göz atmakta yarar vardır:

Bazı insanların duygusal dünyaları sevgi üzerine kuruludur, bazıları ise tüm yaşamını, kızgınlık, öfke ve nefret üzerine inşa eder.

Tabii kullanacağım paradigma için iki uçtaki iki aşırı modelden söz ediyorum. Yoksa her normal insanın hayatında biraz sevgi, biraz da öfke vardır, ama ben bu duygulardan birinin uçtaki egemenliğinden söz ediyorum. Çünkü zalimi anlamak için kafa yapısını bilmek, kafa yapısını bilmek için de içindeki duyguları irdelemek gerekir.

*

Sevgi ve nefret, hayatımıza yön veren iki karşıt duygudur:
Kimileri sevgiyle beslenir, yaşar, büyür, gelişir, kimileri nefretle.
Sevgi ve nefretin ortak bir özelliği vardır:
Her ikisi de kullanıldıkça, paylaşıldıkça artar.
Sevgi sevgiyi üretir, nefret nefreti.
Sevilmeyen sevgiyi bilmez, nefret edilmeyen nefreti tanımaz.

*

Kendimize, evlatlarımıza, anne-babamıza, akrabalarımıza, dostlarımıza, yakınlarımıza, tüm insanlara verebileceğimiz en büyük armağan sevgidir. Bu sevgi onlardaki sevgiyi de artırır, onlara da mutluluk getirir, bizim de mutluluğumuz artar.

*

Kendimize ve başka insanlara yapacağımız en büyük kötülük onlardan nefret etmektir.

Nefret edilenler de nefreti öğrenir, mutsuz olur ve kendi geliştirdiği mutsuzluk girdabında yok olur gider.

*

Sevgi, şefkatle, anlayışla, **empatiyle**, hoşgörüyle ve demokratik anlayışla birlikte gelişir, büyür, serpilir.

Nefret, kinle, garezle, intikamla, bağnazlıkla, dogmatizmle, otoriterlikle beslenir, büyür, gelişir, bireyleri ve toplumları pençesine alır, zalim yaratır, zulüm doğurur.

*

Ne yazık ki siyasette, hele hele demokratik rejim içinde bile olsa dogmatik, otoriter anlayışla yapılan siyasette, kin ve nefret, sevgiden ve dayanışmadan daha etkili olabiliyor.

Demokratik rejimler bile kin ve nefret yoluyla otoriter, totaliter rejimlere dönüştürülebiliyor.

Bir insandan nefret etmek, bir gruptan nefret etmek, bir ideolojiden, bir anlayıştan, bir yaklaşımdan nefret etmek, bir milletten nefret etmek, bir ırktan nefret etmek, ancak zalimlerin becerebileceği bir başarıdır(!). Hem bireylerin hem de toplumların hayatını karartır, çıkmaz yollara sürükler insanlığı.

Siyasette nefret üreten birinci kaynak hiç kuşkusuz iktidardır. Tabii nefrete dayanan muhalefet de yapılabilir. Ama iktidar, egemen olduğu için, kin ve nefret sarmalında birinci derecede rol oynar. İktidardan kaynaklanan kin ve nefret, başta muhalefet olmak üzere tüm toplumu, bütün insanları etkiler, onları da kin ve nefrete sürükler...

Böylece, bir süre için zafer kazanmış gibi görünse de, başta iktidar olmak üzere, bütün toplum kin ve nefret bataklığına saplanır, herkes mutsuz olur, sistem çöker, zulüm yükselir, zalimler geçici olarak kazanır.

*

Nefrete dayalı politika yapan insanları haksız yere hapse atan, onların malına mülküne el koyan, adalet duygusunu zedeleyen

zalim kişiler, zulüm yapan iktidarlar, hem kendilerine hem vatandaşlarına hem de insanlığa karşı büyük bir yanlışın içindedir.

Bu yanlışın bedelini de herkesten önce ve herkesten çok kendi öder, kendi ürettiği nefret denizinde boğulur gider!

*

Her zalimin tutum ve davranışlarını, düşünce biçimini belirleyen kafa yapısı zaman içinde böyle bir duygusal yapıyla birlikte ya da böyle nefrete dayalı bir duygusal yapının üzerinde yükselir.

Zaman içinde aileden, okuldan, çevreden edinilen izlenimler hem duyguları hem de bu kafa yapılarını biçimlendirir.

*

Zulüm yapan hiçbir insan aslında, "Zulüm yapıyorum," demez. Tam tersine zulmetmeye dönük tutum ve davranışları, bir kültürün, daha doğrusu önceki bölümde de vurguladığım gibi bir alt kültürün ürünüdür.

Buna ister yanlış namus anlayışı, ister erkek egemen feodal yapı, ister maçoluk, ister töre, ister de cehalet deyin, sonuç değişmez: Bazı tür kişilikler, kin, nefret, öfke duyguları ve bazı tür kafa yapıları insanları zulme yönlendirir.

Aslında bir insanı zulmetmeye iten, nefret duygularıyla birlikte yükselen, zalim bir kişiliğin kaynağı olan bu kafa yapıları birbirine çok yakındır.

Bunların esas ve ortak özelliklerini söyle sıralayabiliriz:

1. Cehalet
2. Tartışmaya kapalı sabitfikirlilik
3. Bencillik
4. Benmerkezcilik
5. Maçoluk
6. Bir gruba veya bir alt kültüre sarsılmaz bağlılık
7. Din, mezhep, ırk, milliyet, cinsiyet temelli bazı kimliklere karşı ayrımcılık ve düşmanlık
8. Pek çok kompleks ve korkuları olan, zayıf ve kolay yönlendirilebilir kişilik
9. Maddi ve manevi çıkarlara aşırı düşkünlük...

Bu özelliklerin biri veya birkaçı her insanda bulunabilir. Ama

zalim insan, bu özelliklerin birinin, birkaçının veya hepsinin, onun kişiliğini esas olarak zalim bir çizgide biçimlendirdiği, bütün tutum ve davranışlarını zulme dönük olarak belirlediği kişidir.

*

Şimdi de yukarıda sözünü ettiğimiz bu kafa yapılarının neler olduğuna bakalım:

Dogmatik
Komplocu
Feodal

Aslında bu kafa yapılarının üçü de birbirine yakındır, birbirini besler, ama kökenleri farklıdır. Aralarında vurgu farkı da vardır:

Dogmatik kafanın vurgusu, yaşanan toplumsal gerçekliklerin, ulaşılmak istenen ideallerin tartışılmazlığı, tekliği ve biricikliği üzerinedir.

Komplocu kafanın vurgusu, kendisine karşı uygulanan ve kendisinin uyguladığı komplolar üzerinedir.

Feodal kafanın vurgusu, aile, aşiret, yaşlılık, töre ve erkeklik üzerinedir.

Her üç kafa da, genellikle ya cinsiyet ya ırk ya mezhep ya da ideoloji çizgisinde veya bunların bir karışımından oluşan bir alt kültürle koşullanmıştır ve bütün dünyayı bu kafa yapısının işaret ettiği doğrultuda görür. Gerek dış dünya, gerekse kendi varlığı, bütünüyle sahip olduğu böyle bir dar görüş çerçevesinde algılanır.

Burada önemli olan mekanizma, dış dünyayı bu açıdan gördüğü için, sürekli olarak kendi varlığını ve kişiliğini de bu dar çerçevedeki belirleyicilere göre yeniden biçimlendirmesidir. Bir başka deyişle, bu dar ve yanlış algılama sonunda kendi zalim kişiliğini sürekli olarak besler ve yeniler.

O nedenle de hem algısı, hem de tutum ve davranışı gittikçe artan bir zulme yöneliktir.

*

Dogmatik kafa, eğitimle oluşur:
Dogmatik eğitimle!
Komplocu kafa, siyasetle oluşur:
Komplocu siyasetle!

Feodal kafa aileden, aşiretten, çevreden oluşur:

Feodal aileden, feodal aşiretten, feodal çevreden!

Her üç kafa da, bir cinsiyet, bir ırk, bir mezhep veya bir ideoloji çizgisinde birbirine yaklaşır!

Şimdi birbirine çok yakın olan ve birbirini besleyen bu üç kafa yapısını ayrı ayrı irdelemeye çalışalım:

Dogmatik Kafa

Dogmatik kafaya sahip olanların belli bazı davranış biçimleri vardır. Soğukkanlı bir biçimde bakıldığında derhal fark eden bu davranış biçimlerini çok özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

Birinci davranış biçimi, eleştirilere kulaklarını tıkamaktır:

Dogmatik kafanın en önemli özelliği eleştiriye kapalı olmasıdır.

Sadece kendi düşüncelerine uygun olan fikir, yorum ve önerileri dikkate alır.

Sadece kendi yandaşlarını dinler.

Genellikle eleştiri değil, övgü bekler.

İkinci davranış biçimi, projeleri, önerileri gerçek muhataplarıyla değil, kendisine destek vereceğini umut ettiği çevrelerle tartışmak ve böylece eleştiri değil, doğrudan destek aramaktır:

Danıştığı, fikir aldığı kişi ve gruplar, kendisinin ön kabullerine yakın çevrelerdir.

Gerek iş yaşamında, gerek bürokraside, gerekse siyasette dalkavukların, çıkarcıların "Evet efendimcilerin" varlığı bu kafa yapısını besler, büyütür, güçlendirir; patron, amir, lider egemenliğini tartışılmaz sulta haline dönüştürür.

Üçüncü davranış biçimi ise, projelerine, eylemlerine destek vermeyenleri, bunları eleştirenleri, kötü niyetle, ihanetle suçlamaktır.

Zıtların etkileşimini göremeyen, yaptıklarının ve yapacaklarının sonucunu kestiremeyen, her türlü eleştiriyi reddeden, kendi doğrusunu tek ve biricik kabul eden antidemokratik nitelikli bu dogmatik kafa eleştiriye kapalı olduğu için, kendi kafasına uymayan her öneriyi, her katkıyı, her eleştiriyi kötü niyetli olarak algılar.

Bu tür fikirleri, sözleri, tutum ve davranışları kendisine karşı düşmanlık olarak niteler. Bunları yapanları çevresinden tasfiye eder...

Böylece dogmatik kafaya sahip olanlar ile dalkavuklar arasındaki etkileşim birbirini besleyen bir ilişki ile birlikte var olur ve zalim kişiliğin en önemli kaynaklarından birini oluşturur.

Komplocu Kafa

Her yerde komplo gören, kendi politikalarını da komplolarla yürütmeye çalışan, hoşuna gitmeyen her hareketi, her düşünceyi kendine karşı uygulanan bir komplo olarak algılayan paranoyak bir kafadır!

Aslında herkes biraz korkaktır, herkesin korktuğu kişiler, nesneler, hayvanlar, böcekler, olaylar, durumlar olabilir. Bu son derece normaldir. Normal olmayan, insanı zalimliğe iten özellik, bütün dünyayı bu çerçevede algılamak, bütün ilişkileri bu bağlamda görmek ve yorumlamaktır.

Tabii bütün dünyanın kendisine karşı bir komplo içinde olduğunu düşünen bu kafa, bu komplolara karşı koymak için kendisi de komplo yapmaya başlar. Böylece istese de istemese de, dünyanın gerçekten komplolarla dolu bir dünya olduğu yanılsamasını (ya da gerçekliğini) güçlendirir, bu yanılsamaya (veya gerçekliğe) güç ve işlevsellik kazandırır.

Dikkat edilirse, "dünyanın komplolarla dolu olduğu yanılsaması ya da gerçekliği" diyerek her iki olasılığı da dikkate alan bir ifade kullanıyorum. Bunun nedeni dünyamızın kimi zaman komplolarla yönetilmesi, hatta kimi zaman bizim de bu komplolara konu ve alet olduğumuz gerçeğidir.

Ama bütün dünyayı, bütün toplumsal ve bireysel yaşamımızı sadece bize komplolar hazırlandığı biçiminde algılamak hiç de sağlıklı değildir ve bizim de komplocu olmamıza, zulme katkıda bulunmamıza yol açar.

Bu konudaki düşüncemi, psikiyatri alanına gönderme yapan şu espriyle belirtmek isterim:

"Bir insanın paranoyak olması, gerçekten takip edilmediği anlamına gelmez!"

*

Zalim liderlerin, komplolara çok önem verdiğini biliyoruz.

Hem her zalim gibi korkak ve paranoyak olduklarından çevrelerinde sürekli komplo ararlar, hem de rakiplerini komplolarla bertaraf etmeye çalışırlar.

Tarihe geçmiş en önemli komploların başında, ilerideki bölümlerde ele alacağım zalim ve faşist **Hitler**'in toplumu ve siyaseti manipüle etmek için tezgahladığı ünlü **Reichstag yangını** gelir.

Reichstag, Alman parlamento binasının, parlamentoyu da simgeleyen adıdır.

Bu binayı akli dengesi bozuk olan bir anarşiste yaktıran **Hitler rejimi**, sorumluluğu komünistlerin üzerine atmış ve bu komployu kullanarak, müthiş bir siyasal tasfiyeye girişmiştir.

Sanıyorum konu hakkındaki en derli toplu yazıyı, değerli araştırmacı yazar, gazeteci **Ali Sirmen, Cumhuriyet**'te 25 Mart 2008'de yazmıştır:

"**Reichstag Yangını Nasıl Oldu?**

"Yıl 1933... Almanya kaynıyor, **Adolf Hitler** Nazi Partisi'nin başı olarak 1932 yılında girdiği cumhurbaşkanlığı seçimini kazanamamış.

"Almanya'da henüz seçim süreci tümden ortadan kalkmış değil. İş çevrelerinin de baskısıyla, 1933 Ocağı'nda **Hindenburg**, **Hitler**'i şansölye (başbakan) tayin etmiş.

"**Hitler** iktidara geldikten sonra ilk iş olarak Reischtag'da (Alman Yasama Meclisi) çoğunluğu elde etmek üzere, mart ayında bir seçime gitmek üzere hazırlıklara başladığını kamuoyuna duyuruyor.

"Almanya yeni bir seçimle siyasi istikrarsızlığı aşma çabasındadır. Siyasi istikrarsızlık ve misli görülmemiş enflasyon Almanların belini bükerken **Hitler** paramiliter örgütünün de girişimleriyle iktidar basamaklarını tırmanmaktadır.

"5 Mart'ta da yasama için yeni seçimler yapılacaktır.

Herkesin yasama seçimlerini beklediği bir sırada 27 Şubat 1933 gecesi bütün Almanya dehşet verici bir haberle çalkalandı.

"Reichstag kundaklanmış, yanıyordu.

"Naziler, olayın bir komünist komplosu olduğunu ileri sürdüler ve **Van der Lubbe** ile Bulgar komünisti **Georgi Dimitrov**'u suçladılar. **Georgi Dimitrov** tarihi savunmasıyla mahkemede beraat etti.

"**Van der Lubbe** ise kundakçılıktan mahkûm oldu.

"Ama aradan geçen 75 yıl içinde, Reichstag yangınının nasıl çıktığı bir türlü anlaşılamadı.

"En çok üzerinde durulan görüş, **Hitler**'in propaganda bakanı **Joseph Goebbels**'in **Karl Ernest** önderliğindeki 10 ajanının, Reichstag Başkanı ve **Herman Göering**'in resmi konutundan başlayan tünelden geçerek binaya gizlice girdikleri ve kundakladıkları teorisidir.

"Bazılarının görüşü daha değişiktir.

"Onların görüşüne göre, **Hitler**'in kurmayları tarafından hazırlanan bir plan gereğince **Göring**, olaydan sonra resmi bir araştırma açtıracak ve olayın sorumluluğunu komünistlere yükleyecekti.

"Olaydan sonra, kundakçılıkla suçlanan Hollandalı **Marinus van der Lubbe**, olay gecesi binaya bu gizli Nazi ajanları tarafından getirilmişti.

"Kimileri ise yangını **Van der Lubbe**'nin kendi başına çıkardığını, **Hitler**'in de bundan faydalanarak kendi amacına doğru yürüdüğünü ileri sürer.

"**Georgi Dimitrov**'un tarihi savunması planlı bir komünist komplosu olduğu yolundaki kandırmacayı zamanla suya düşürecektir, ama **Hitler**'in, başında **Goebbels**'in bulunduğu o zamana dek eşi görülmemiş propaganda makinesi çalışacak ve Reichstag yangınından sonra, **Hitler** diktatörlüğü resmen yürümeye başlayacaktı.

"Nitekim yangının ertesi günü, bir kararname yayımlandı.

"'Nazi İmparatorluğu'nun temelini atan bu kararname ile (28 Şubat 1933) anayasanın mülkiyet hakkı ve siyasal ve bireysel haklara getirdiği bütün güvenceler ortadan kaldırılıyor, 'halkın ve devletin korunması' gerekçesiyle **Hitler**'e geniş yetkiler tanınıyordu.

"Naziler, izleyen seçimlerde çoğunluğu kazanamamalarına karşın Reichstag Yetki Yasası'nı (Ermactigungsgesetz) onaylamaya parlamentoyu ikna ettiler (23 Mart 1933). Bu yasanın onaylanmasıyla yasamanın bütün yetkileri de **Hitler**'in hükümetine devredilmiş oldu.

"Öykünün sonrasını, herkes biliyor.

"Reichstag yangını komplosuyla başlayan olaylar, ikinci büyük savaşa, yani dünya yangınına yol açtı. Bunu Almanya da, insanlık da çok pahalıya ödedi.

"O olaydan sonra Alman halkı **Hitler**'in sultasına girdi. Ve Almanya'da milli irade bir daha **Hitler**'i yerinden uzaklaştıramadı.

"Son günlerde Reichstag yangını sık sık aklıma geliyor.

"Neden bilmem."

Değerli okurlarım, **Hitler**'in yükselişi ve iktidara geldikten sonra uyguladığı zulüm ve **Yahudi soykırımı** elbette tek bir komplo olayına ve sadece bu olayın siyaseten kullanılmasına dayandırılamaz.

Kitabın ileriki bölümlerinde **zalim bir lider olarak Hitler**'i ve **bir zulüm rejimi olarak Alman faşizmi**ni ele aldığımda konunun biraz daha ayrıntılı bir irdelemesini yapacağım. Şimdilik bu sürecin sadece **"komplocu kafa"** örneği yönüne işaret etmekle yetiniyorum.

Feodal Kafa

Feodal kafa erkek egemendir:

Kadını ikinci sınıf vatandaş olarak âdeta köle gibi, erkeğin malı gibi görür.

Yaşlı egemendir:

Bu kafaya göre eğitim, yetenek, bilgi, beceri önemli değildir, yaş önemlidir. İsterse bunamış olsunlar, toplumu yaşlılar yönetir.

Aile ve onun çevresinde oluşan aşiret, aile ve aşiret değerleri her şeyin, herkesin üzerindedir, bu değerleri aile veya aşiret reisi temsil eder.

"Töre" ya da "namus cinayeti" denilen, kadına yönelik zulmün son haddi olan cinayet, genellikle ya aile veya aşiret meclisi ya da doğrudan reis tarafından alınır.

Feodal kafanın takıntısı kadınadır:

Kadından hem korkar, hem de onu aşağılar. Kadını evde, tarlada, işgücü olarak kullanır, yatakta ona cinsel obje muamelesi yapar, ayrıca doğurgan olmasını ister; genç kadınları başlık parası için satar, karısının üzerine kuma getirir, ama ona, ne giyim kuşam özgürlüğü, ne siyasal tercih ve hatta ne de konuşma hakkı tanır. Üstelik bir de "töre ya da namus adına" onu öldürür veya öldürtür.

Zulüm konusunda kadının durumunu ayrıca ele alacağım için, feodal kafanın kadına dönük takıntılarına burada son veriyorum.

*

Dogmatik kafa, komplocu kafa ve feodal kafa:

Tek başlarına bile zalim bir kişilik oluşturan bu kafa yapıları bir de bir araya geldiğinde neler olur tahmin edebilirsiniz.

Sanıyorum, zulümle mücadelede, bu kafa yapılarını aydınlatmaya çalışmak, demokrasiyi, insan haklarını, özgürlüğü, okumayı, araştırmayı, sorgulamayı, başkalarının haklarına da kendi hakları gibi saygı göstermeyi, **empatiyi** öğretmek, "İçimizdeki Zalim"in yenilgiye uğratılmasında zor, uzun ama en iyi sonuç verecek yolların başında gelir.

*

Tam bu noktada **empati** kavramı üzerinde biraz durmak istiyorum:

"Duygudaşlık" diye de kullanılan **empati**, insan zulmünü açıklamakta kullanılan en önemli kavramlardan biridir.

"İçimizdeki Zalim"i yazarken yaptığım araştırma ve çalışma-

lar sırasında henüz yayınlanmamış bir kitabın okuma nüshasına ulaştım.

Zero Degrees of Empathy (Empatinin Sıfır Dereceleri) adını taşıyan bu kitabın **A New Theory of Human Cruelty (İnsan Zulmü Üzerine Yeni Bir Teori)** olan alt başlığını görür görmez derhal okumaya başladım.

Cambridge'de psikoloji ve psikiyatri profesörü olan yazar **Simon Baron-Cohen**, zalim kişiliğin, insanın "kötülüğünden" değil, **empati** eksikliğinden doğduğuna ilişkin bir tez ileri sürüyor.

Empati eksikliğinin çevresel ögelerden kaynaklandığını kabul etmekle birlikte, beynin bir **empati** devresi-şebekesi *(empathy circuit)* olduğunu ve 10 bölgesinde **empati**yle ilgili etkinlikler saptandığına işaret ediyor. Ayrıca doğuştan gelen genlerin de etkisine...

İnsanların empati düzeylerini 0 ile 6 arasında sınıflıyor ve empati düzeyi sıfır olanların bir bölümünün zulmetmeye eğilimli olduğunu anlatıyor.

Kitabın teknik ayrıntılarına burada girmeyeceğim ama konumuz açısından çok önemli gördüğüm bir iki saptamayı belirtmek istiyorum,

1. İnsanların empati düzeyi, yani başkalarının duygularını anlayabilme yeteneği yükseldikçe, zalim olma olasılığı azalır.

2. Sıfır empati düzeyindeki kişilerin kötülüğe, zulme yönelmesi için, ayrıca ya narsis ya psikopat ya da dengesiz kişilik sahibi olması gerekir.

Ve bizim kafa yapıları çözümlememiz açısından en önemli bulgu:

3. Sıfır empati sahipleri, kendi fikir ve duygularının yüzde 100 haklılığına ve doğruluğuna inanır, bunlara katılmayanların ya haksız ve yanlış ya da aptal olduklarını düşünür.

Zulmetmeye dönük kafa yapılarıyla savaşımın en önemli ögelerinden birinin empati düzeyinin yükseltilmesi olduğunu hiç unutmamak, aile ve okul içindeki eğitimde, buna önem vermek gerekir.

Nobelli ünlü yazar **Coetzee** bir mülakatında, edebi üslubuy-

la, "Zalim olmak için yüreğimizi başkalarının acılarına kapatmamız gerekir," diyor.

Sorular

Şimdi kendimizi irdelememizin zamanıdır:

1. Sizde bu kafa yapılarının özelliklerinden biri veya birkaçı var mı?

2. Kendinizi zaman zaman dogmatik, paranoyak veya feodal davranışlar içinde bulduğunuz oluyor mu?

3. Karşınızdaki kişiler dogmatik, paranoyak veya feodal davranışlar gösterdiğinde bunlara aynıyla karşılık mı veriyorsunuz, yoksa onlara sorgulayıcı, gerçekçi, demokratik bir tavırla mı karşı koyuyorsunuz?

4. Karşınızdaki otoriter tavırlı kişilerin tutum ve davranışlarının arkasındaki kafa yapılarını anlamaya, çözümlemeye çalışıyor ve ilişkilerinizi demokratik bir çerçeveye oturtmaya özen gösteriyor musunuz?

5. Empati düzeyinizi 0 ile 6 arasında değerlendirseniz, kendinize kaç verirsiniz?

6. Dogmatik, feodal ve paranoyak kafa yapılarının bazı özelliklerinizi kendinizde görüyorsanız, bunlardan kurtulma isteğiniz var mı?

7. Başkalarındaki bu kafa yapılarıyla mücadele etmek için isteğiniz, gücünüz ve sabrınız var mı?

BÖLÜM III

Zulüm Ailede Öğrenilir
Zalim Bir Çocuk Yetiştirmenin Reçetesi

Çocuk yetiştirmek dünyanın en zor işlerinden biridir.

Hele onu anne-babanın, "istediği gibi" yetiştirmesi hemen hemen olanaksızdır.

Siz ne yaparsanız yapın, nasıl bir terbiye verirseniz verin, toplumda çocuğun yetişmesini etkileyen o denli çok faktör vardır ki, çocuk sonunda kendi bildiği gibi yetişir!

Ama yine de aile terbiyesinin gücünü küçümsememek gerekir. Bazı temel izlenimler, bazı koşullanmalar çocuğun kişiliğini, kimi zaman tahmin edilemeyecek derecede etkileyebilir.

Elbette kimi zaman bazı koşullanmalar, bazı nasihatler veya bazı izlenimler tam ters sonuçlar da doğurur. Örneğin alkolik bir babayı görerek, yaşayarak büyüyen bir çocuk, alkolik de olabilir, tam ters bir biçimde içkiden nefret de edebilir. Bunun hiçbir güvencesi yoktur.

Ama çocuğun küçük yaştaki koşullanmaları onu bütün yaşamı boyunca bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde etkileyecektir. Örneğin hepimizin kimliğini oluşturan din ve milliyet, anadiliyle birlikte çocuğa aileden aktarılır.

Tabii, büyüyünce dinini veya vatandaşlığını değiştiren insanlar da vardır. Ama bu, çoğunluğun kimliğinin aile tarafından belirlendiği gerçeğini değiştirmez.

Bu noktada akla, aşırı dindarlık, aşırı milliyetçilik, dinsizlik ya da milli duyguların zayıflığı gibi tutum ve davranışların nasıl oluştuğu sorusu gelebilir.

İşte bu konularda aile, tek ve biricik belirleyici olma özelliğini

yitirir. İşin içine eğitim, medya, arkadaş grupları, meslek ve iş gibi, aile dışı başka faktörler girer.

Genetik özellikleri de unutmamak gerek. Ama genetik, sahip olunan düşünceleri, ideolojiyi, hayat görüşünü değil, daha çok bu konulardaki aşırı ya da ılımlı tutum ve davranışları etkiler. Bir başka deyişle çocuğun düşünceleri çevreden, duygularının bir bölümü ise genetikten etkilenir.

Tabii genetiğe ek olarak, yetiştirilme biçiminin de insanların aşırı ya da ılımlı kişilikte olmasını etkilediğini, yani sadece düşüncelerin değil, duyguların da bir ölçüde de olsa, çevreyle biçimlendiğini unutmamak gerek.

Sevgili okurlarım, şimdi bütün bu genel bilgileri akılda tutmanız ve ne kadar uğraşırsanız uğraşın, çocuğun kimi zaman sizin istediğinizden bambaşka yönlere gidebileceğini bilmeniz koşuluyla, size artık "elinizden geleni yapabilmeniz için" bir "zalim çocuk üretme reçetesi" verebilirim.

Aile Ortamı

Zulmün öğretilmesi, zalim eğitimi için en önemli öge, çocuğun içine doğduğu ailenin genel havasıdır.

Reçetemizin bu konudaki ilkelerini şöyle özetleyebiliriz:

Ailede tümüyle feodal kurallar geçerli olmalıdır.

Bütün kararları tek kişi vermeli, bu kararlar ailenin öteki üyeleriyle, özellikle de eşle ve çocuklarla asla tartışılmamalıdır.

Tabii bu "tek otoritenin" erkek olması gerektiğini söylemeye bile gerek yok! Ama "erkeğin" olmadığı aileler varsa, kadın da erkeğin bu uzlaşmasız, ceberut, tepeden inmeci ve tartışılmaz otoriter tavrını uygulamalıdır.

Aile içinde sorun paylaşımı ve etkileşim asgari ölçüde tutulmalıdır.

Karşılıklı konuşmalar, hele sorunların paylaşılması, olanaklı olduğu ölçüde en aza indirgenmiş olmalıdır. Para işleri, giyim kuşam, eğlence, dinlenme, yeme içme gereksinmeleri sadece ve sadece aile reisinin kısa emirlerine göre düzenlenmelidir.

Bırakın özel sorunları, ortak etkinlikler hakkında bile aile bireylerinin kendi tercihlerini dile getirme hakları olmamalıdır.

Aile içinde babanın kurallarından başka kural olmamalıdır.

Aile bireyleri ne yaparlarsa "Aferin" alacaklarını, ne yaparlarsa cezalandırılacaklarını asla bilmemelidir.

Unutulmamalıdır ki terörün, korkunun ve zulmün temeli, kuralsız tehdittir. Bu nedenle özellikle aynı davranışlar bazen ödüllendirilmeli, bazen cezalandırılmalı, bazen de bunlara karşı ilgisiz kalınmalıdır.

Böylece, hiçbir aile üyesi, özellikle de çocuklar hiçbir kural öğrenmez, hiçbir kural tanımaz; sadece ve sadece otoritenin gücüne ve zulmüne koşullanır. Sonuçta çocuklar büyüdükleri zaman zulmü nasıl uygulayacaklarını iyice öğrenir, sindirirler.

Aile içindeki tek ve biricik sorun çözme yöntemi şiddet olmalıdır.

Bırakınız aile reisinin emirlerine karşı çıkmayı, tartışma ve hatta soru sorma girişimleri bile derhal şiddet yoluyla bastırılmalıdır. Şiddet, aile içinde her an, her yerde egemen olmalıdır.

Normal konuşmalar azarlama biçiminde olmalı, dayak olağan bir olay olarak görülmelidir.

Ailede farklı cinsiyetten çocuklar varsa aralarında kesinlikle cinsiyet ayrımcılığı yapılmalıdır.

Erkek çocukların daha değerli olduğu, kız çocukların işe yaramadığı her an söylenmelidir.

Evde, sofrada, her yerde, babadan sonra erkek çocuklara öncelik verilmeli, kız çocuklara değersizlikleri her an anımsatılmalıdır.

Babanın Rolleri

Yukarıda açıkladığım "aile ortamının" yaratılması ve sürdürülmesi elbette babanın asli görevidir. Şimdi onun bu görevi nasıl yerine getirmesi gerektiğini görelim:

Baba, eşin ve çocukların kişiliklerini yok saymalıdır.

Baba, aile üyelerinin kişiliklerinin gelişmesini tümüyle engelle-

melidir. Zaman zaman fiziksel varlıklarını bile görmezden gelmeli, evdeki insanlara böcek muamelesi yapmalıdır. Hatta yok edilmeleri gereken zararlı böcek muamelesi yapılması tercih edilir.

Hiçbirinin "beş para etmediği", "işe yaramadığı", hepsinin "tembel", "beceriksiz" ve "aptal" olduğu sık sık tekrarlanmalıdır.

Baba, aile bireylerine adıyla da hitap etmemelidir. Çünkü ad, insana bir kişiliğinin olduğunu anımsatır.

Eşine "kadın", kız çocuklarına "kız", oğlan çocuklarına "ulan" diye seslenmelidir. Aslında hepsine birden "ulan" veya "hey, sen" diye seslenmesi tercih edilir.

Çünkü o zaman hitabı herkes üzerine alıp bakacağı için, "Hayır, sen değil aptal, sen, geri zekâlı!" diye hakaret etme ve kişiliksizleştirme vurgusu yapma olanağı da doğar.

Baba gerekli gereksiz şiddet kullanmalıdır.

"Aile ortamı" içindeki şiddeti yaratmak babanın birincil görevidir. Bunun için önce eşine şiddet uygulamalıdır.

Eşine uyguladığı şiddeti sadece eylemleriyle değil, sesiyle de desteklemeli, özellikle çocukların buna tanık olmasına dikkat etmelidir. Bu nedenle eşini döven erkeklerin bunu çocuklarının önünde yapması şayanı tavsiyedir. Tabii çocuklarına uyguladığı şiddeti de eşinin ve öteki çocuklarının tanıklığında yapmalıdır.

Bu sırada karşı çıkan veya itiraz eden olursa, tereddüt etmeden derhal onlara da şiddet uygulamalıdır.

Unutulmamalıdır ki, zulmün en önemli aracı şiddettir, özellikle de gereksiz ve nedensiz, sürekli uygulanan şiddet:

Bireyleri ve toplumu ancak böylece her zaman korku içinde tutabilirsiniz.

Baba, ailenin genel ihtiyaçlarını ve aile bireylerinin özel gereksinmelerini asla karşılamamalı, herkesin hakkı olan hizmet ve ilgiyi istemesini bile şiddetle cezalandırmalıdır.

Örneğin mutfak masrafları için eve para vermemeli, eşi her para istediğinde ona önce şiddet uygulamalıdır.

Çocukların okula gitmek istemeleri de cezalandırılmalı, okula gidenlere her gün ders çalışmaları için cezalar verilmelidir. Çocukların okul gereksinmeleri asla karşılanmamalı, bunlar için

istekte bulunan eş veya çocuklar cezalandırıldıktan sonra gereksinmeler eksik veya asgari düzeyde karşılanmalıdır.

Okula gitmeyen çocuklar hemen para getiren işlere sokulmalıdır. Tabii eve getirdikleri paraya da derhal el konulmalı, bu paranın hem yetersiz olduğu, hem de sadece babanın hakkı olduğu iyice kafalarına kakılmalıdır.

Zaten okumak isteyen çocuklara da, "Okuyup da ne olacak, çalış para kazan!" diyerek daha baştan karşı çıkılmalıdır.

Baba eşine ve çocuklarına asla sevgi ve şefkat göstermemelidir.

Unutulmamalıdır ki sevgi ve şefkat, zulmün en büyük düşmanıdır. Bu nedenle baba, eşinin de çocuklara sevgi ve şefkat göstermesini engellemelidir.

Eşi çocuklara her sevgi ve şefkat gösterdiğinde, onu şiddetle cezalandırılmalıdır. Çocukların sevgi, şefkat istemesi de tabii aynı biçimde cezalandırılmalıdır.

Annenin Rolleri

Bir "aile ortamının" yaratılması son derece zordur.

Bu ortamın yaratılması elbette sadece babanın çabalarıyla gerçekleştirilemez. Mutlaka eşin yardımı ve işbirliği de gerekir.

Bu açıdan zalim bir çocuk yetiştirilmesi için gerekli olan zulüm ortamının yaratılması konusunda anneye de çok iş düşmektedir.

Unutamayalım ki feodal kültürün çocuklara aktarılmasında bu kültüre boyun eğmiş, kaderini kabullenmiş annelerin rolü çok büyüktür.

Anne, tümüyle babaya tabi olduğunu bilmeli, herkese de bunu böylece kabul ettirmelidir.

Anne çocuklarının yanında sık sık, "Babanıza soralım", "Babanız en iyisini bilir", "Babanız ne derse o olur", "Babanızı kızdırmayalım" gibi sözleri tekrarlamalı, babanın ailenin tek ve biricik hakimi olduğunu, kendisi de dahil öteki üyelerin hiçbirinin kişiliğinin önemli olmadığını vurgulamalıdır.

Anne, babanın şiddet kullanmasının, onun doğal ve meşru hakkı olduğunu bilmeli ve bunu çocuklarına da öğretmelidir.

Anne çocuklarını sık sık babanın şiddetiyle tehdit etmelidir: "Babanız gelince söylerim, kemiklerinizi kırar", "Babanız bunu duyarsa sizi öldürür" gibi sözlerle babanın zulmünü olağanlaştırmalı ve meşrulaştırmalıdır.

Anne, babadan şiddet gördüğü zaman derhal çocukları suçlamalıdır.

Anne, çocuklarla hiç ilgisi olmayan bir konuda bile eşinin şiddetine uğradığında "Sizin yüzünüzden!" diye onları sorumlu tutmalı ve böylece sorumlu olmasalar da evdeki zulmün bir parçası olduklarını hissettirmelidir.

Anne de çocuklarına yerli yersiz şiddet uygulamalı, şiddetin, aile ortamının bir parçası olduğunu çocukların beyinlerine iyice kazımalıdır.

Baba gibi, anne de en ufak bir bahaneyle çocuklarını dövmeli veya onlara hakaret etmelidir.

Anne de çocukların beceriksizliklerini, akılsızlıklarını, tembelliklerini, işe yaramazlıkları sık sık suratlarına çarpmalıdır.

Özellikle çocuklar bir başarı gösterdiklerinde bunun küçümsenmesi, alaya alınması çok önemlidir.

Böylece özgüvenleri yok edilir ve zulmün en birinci ögesi olan özgüven eksikliği çocukların beyinlerine kazınmış olur.

Anne sevgisi ve şefkati de zaman zaman gösterilmeli ama bu ya hemen şiddetin ardından veya hemen şiddet öncesi yapılmalıdır.

Böylece çocuklar sevgi ve şefkat ile şiddetin de iç içe geçtiğini, şiddetin ve zulmün yaşamın vazgeçilmez, inkâr edilemez bir gerçeği olduğunu anlar.

Hatta kendine şiddet göstereni, zalimi sevmeyi bile öğrenebilir ki, bir annenin çocuklarına aktarabileceği en önemli değer budur!

Zalime duyulan sevgi iyice beyne yerleştiği zaman mazoşizm, sadizm, sado-mazoşizm gibi sapıklıklara da yol açılmış olur.

Sonuç

Sevgili okurlarım, başta da söylediğim gibi çocuk yetiştirmek çok zor bir iştir:

Ne yaparsanız yapın, çocuk yine de bir anlamda "kendi bildiği gibi" büyür.

Buradaki "kendi bildiği gibi" sözlerini çocuğun kendi bağımsız ve özgür iradesi olarak almayınız. "Kendi bildiği gibi" derken, aile dışı çevreden edindiği izlenimleri, örneğin okulu, arkadaşları, televizyonu, interneti ve öteki eğitim ve medya araçlarını kastediyorum.

Tabii bu arada genetik ögeleri de unutmamak gerek.

Ayrıca bir kez daha vurgulamalıyım ki, bazen bir eğitim tam tersi sonuçlar da verebilir:

Ben burada bir ailenin "zalim bir çocuk" yetiştirmesi için elimizdeki bilgiler çerçevesinde bir reçete yazdım. Ama ne yazık ki, psikolojik ve sosyolojik bütün reçeteler gibi bu reçetenin de mutlaka istenen sonucu vereceğine ilişkin hiçbir garanti yoktur...

Biraz çevre, biraz genetik, biraz da şans gereklidir!

Sorular

Şimdi işin en zor tarafına geldik:

1. Çocukluğunuzu, aile ilişkileri nasıl bir evde geçirdiniz?
2. Ailenizden baskı gördünüz mü?
3. Ailenizde şiddet uygulaması var mıydı?
4. Hiç şiddete maruz kaldınız mı?
5. Hiç şiddet uygulandınız mı?
6. Hiç manevi zulme uğradınız mı, siz hiç manevi zulüm yaptınız mı?
7. Evliyseniz, sizin kurduğunuz ailedeki ilişkiler nasıldır?
8. Kendi kurduğunuz ailede şiddet var mı?
9. Ailenizin bütün üyelerinin sizin kadar saygın ve değerli olduğunu düşünüyor ve onlara böyle davranıyor musunuz?
10. Toplumsal zulmün, aile içindeki demokratik ve özgürlükçü yetiştirme tarzıyla önlenebileceğine inanıyor musunuz?

BÖLÜM IV

Zulüm Eğitimi

Zalim bir birey üretmek çok zor bir iştir. Sadece aile yetmez. Okullardaki resmi eğitimin de bu üretime katkısı gerekir.

Bu bölümde kısaca, empati düzeyi sıfıra indirgenmiş, asla kendini başkalarının yerine koyamayan, zalim üreten bir eğitim nasıl olmalıdır sorusu üzerinde durmaya çalışacağım.

Milli Eğitim Bakanlığı
Talim Terbiye Dairesi ve Müfredat

a. Siyasal iktidarın en cahil, en militan ve en partizan üyesi Milli Eğitim Bakanı yapılmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı'na asla eğitimci bir uzman, öğretmen kökenli biri atanmamalıdır.

Uzman bakanlar işleri berbat etmek için birebirdir. Bakan asla uzman olmamalı, partinin en gözüpek, en acımasız militanları arasından seçilmelidir.

Unutulmamalıdır ki bakanın emrinde zaten yeterince uzman bürokrat vardır. Onun görevi bu uzmanlara istediği yönde politika ürettirmek ve uygulatmaktır.

Ayrıca "eğitimin insanın yeniden üretimi olduğu" anımsanmalı ve çocukların eğitiminin nihai amacının partisine oy verecek seçmen yetiştirmek olduğu akılda tutulmalıdır.

Milli Eğitim Bakanı, olanak[illegible]içüde, dogmatik, paranoyak, feodal bir kafa yapısına s[illegible]dır. Ancak bu sayede Milli Eğitimi tektip insan üreten ve [illegible]zalimler yetiştiren bir bakanlık haline getirebilir.

b. Talim Terbiye Dairesi, eğitimci olmayan "uzmanlardan" oluşturulmalıdır.

Tüm eğitim sisteminin içeriğini ve yöntemini belirleyecek olan kurul, ya dogmatik ve feodal ya da otoriter kafa yapısına sahip "uzmanlardan" oluşturulmalıdır.

Kurul esas olarak, bakanlığa dışarıdan yatay geçiş yapmış, eğitimle ilgisi olmayan alanlardan gelmiş kişilerden oluşturulmalıdır. Çok azınlıkta olmak kaydıyla aralarına bir-iki eğitimci de katılabilir ama bunların da iktidardaki partinin politikasına koşut eğilimlere sahip olmasına dikkat edilmelidir.

Talim Terbiye Dairesi'ndeki çoğunluk daima eğitim dışından uzmanlardan olmalıdır. Çünkü ne denli iktidardaki parti ile aynı kafada olursa olsun, eğitim konusunda eğitimci uzmanlara güvenilmez.

Akılları sıra "Daha iyi eğitim" için, parti politikalarına zarar verecek önerilerde bulunabilirler.

c. Müfredat programı öğretmenlere hiçbir özgürlük bırakmayan, dogmatik ve tekdüze bir yapıda olmalıdır.

Nelerin nasıl öğretileceği belirlenirken öğretmenlere hiçbir takdir hakkı tanınmamalıdır.

Her öğretmenin her konuyu hangi sözcük ve cümlelerle anlatacağı bile önceden saptanmalıdır.

Konular sadece ezbere dayanan, hiçbir araştırmayı ve akıl yürütmeyi gerektirmeyen biçimde ele alınmalıdır.

Öğrencilerin soru sorması yasaklanmalı, sadece kendilerine verilen metinleri ezberlemeleri sağlanmalıdır.

d. Ders kitapları bu eğitime göre hazırlanmalıdır.

Kullanılacak ders kitapları bu müfredat programına uygun hazırlanmalıdır. Her ders için tek bir kitap zorunluluğu olmalıdır. Bütün okullarda aynı derste aynı kitabın okunması sağlanmalı, "yardımcı ders kitabı" adı altında öğretmenlerin başka kitaplar kullanmaları kesinlikle engellenmelidir.

Elbette bu ders kitapları öğrencilerin soru sormasını ve düşünmesini önleyecek biçimde yazılmalı, sadece ezberlenecek metinleri ihtiva etmelidir.

Bu eğitimin zulmü öğretmek üzerine olduğu anımsanırsa, tarihteki kanlı katliamların başarılı sonuçlar verdiği gibi birtakım fikirler de işlenmelidir bu kitaplarda.

İnsanoğlunun acımasızlığı, şiddet, zulüm gibi kavramlar, tarihin ve güncel yaşamın gerçekleri olarak, içselleştirilmesi ve uyum sağlanması gereken ilkeler biçiminde öğrencilere empoze edilmelidir.

Okulun Genel Havası

a. Önce okulun fiziksel yapısından işe başlamak gerekir.

Okul, olanaklı olduğu ölçüde soğuk, çevreden soyutlanmış, yüksek duvarlı, çirkin, küçük pencereli, hapishaneyi andırır bir bina olmalıdır. Sınıflar konforsuz, rahatsız, havalandırması kötü, duvarları çirkin ve gri renkli olmalıdır.

Giriş ve çıkışlar, olanaklı ise tek bir kapıdan ve sıkı bir denetim altında olmalıdır. Turnike, üniformalı ve asık suratlı güvenlik görevlileri ve kimlik denetimi çok yararlı olur.

b. İlişkiler güven üzerine değil, kuşku ve disiplin üzerine inşa edilmelidir.

Güvensizliğe dayalı denetim ve disiplin, önce yöneticiler ile öğretmenler arasında geliştirilmelidir.

Yöneticiler, kendilerinin ayrı bir sınıf olduğunu bilmeli, öğretmenlerle samimi olmamalıdır.

Tabii öğretmenler de öğrencilerine düşman muamelesi yapmalı, onlarla yakınlaşmamalı, asla sevgi ve müsamaha göstermemeli, daima asık suratlı, azarlayıcı ve cezalandırıcı bir tavır içinde olmalıdır.

Her yönetici her öğretmene kuşkuyla bakmalı, öğretmenlerin işten kaytaracağından, öğrencilere sevgi ve müsamaha göstereceğinden kuşkulanmalıdır.

Dostluk, anlayış gibi insani ögelere okulda hiçbir aşamada, hiçbir ilişkide asla yer verilmemelidir.

Okuldaki hizmetlilere kimse yüz vermemeli, kısa emirler, şikâyetler ve azarlamalar dışında kimse onlarla konuşmamalıdır.

Yöneticiler ve Öğretmenler

a. Yöneticiler ve öğretmenlerin birbirine düşman kişilerden oluşturulması önemlidir.

Unutulmamalıdır ki zulüm ortamı kuşkuculuktan, ihbardan, düşmanlıktan ve baskıdan doğar, beslenir.

Bu nedenle yöneticiler, olanaklı ise kökeni öğretmenlik olmayanlar arasından seçilmelidir.

b. "Başarılı" öğretmenler derhal cezalandırılmalıdır.

Zulüm ortamının birinci kuralı, "Hiçbir başarı cezasız kalmamalıdır" ilkesidir.

Bu nedenle hangi ölçüte göre olursa olsun, "başarılı" görülen veya meslektaşları ve özellikle de öğrenciler arasında sevilen, sivrilen öğretmenler derhal cezalandırılmalı, hadleri bildirilmelidir.

Zulüm sisteminin devamı için gerekli olan ödüller sadece en başarısız, en sevilmeyen, en baskıcı, en dogmatik kafalı öğretmenlere verilmeli, ama bu da çok abartılmamalıdır. Çünkü zulüm sistemini iyi uygulayanlara bile çok ödül verilirse, bunlar zaman içinde sivrilir, kendilerini bir şey zanneder ve sistemin başına dert açabilirler.

Unutulmalıdır ki, zulüm sistemi kolektif bir başarıdır. Bu kolektif sistem içinde bireysel sivrilmelere yer yoktur.

c. Yöneticiler arasında yaratılan kuşku ve düşmanlık, yönetici ve öğretmenler arasında da egemen kılınmalıdır.

Her yönetici, öteki yöneticilerin düşmanı ve muhbiri olmalıdır. Yöneticiler birbirlerini küçümsemeli ve birbirlerinin ayağını kaydırmaya çalışmalıdır.

Öğretmenler birbirinin "kurdu" olmalıdır.

Meslektaşlarını yöneticilere, birbirlerine ve öğrencilerine kötülemelidir. Tabii bu zulüm ortamında en büyük suç, öğretmenler arasındaki dayanışmadır.

Ayrıca daha önce de belirttiğim gibi, öğrencilere de asla sevgi, şefkat gösterilmemelidir. Öğretmenler öğrencilerine insan muamelesi yapmamalı, onları birer robot olarak yetiştirmekle görevli olduklarını her an akıllarında tutmalıdır.

d. Öğretmeler de birer robot olmalıdır.

Öğretmenlerin kendilerini yetiştirmeleri, hobi sahibi olmaları, sanat, edebiyat, felsefe, spor gibi alanlarda etkinlik göstermeleri engellenmelidir.

Bakanlık tarafından sağlanan kitapların dışında kitap okumaları yasaklanmalıdır.

Öğretmenler sık sık hizmet içi eğitime çağrılmalı ve bu eğitim sırasında görevlerinin, hem kendilerinin robot niteliklerini korumak ve geliştirmek, hem de robot gibi öğrenciler yetiştirmek olduğu anımsatılmalıdır.

Öğrenciler

a. Zulüm, yuvada başlamalıdır.

Her türlü eğitim gibi zulüm eğitimine de küçük yaştan başlamak gerektiği bilinmektedir.

Çocuklar daha yuvada bu eğitimi almaya başlamalıdır. İlköğretim ve lise düzeyinde de aynı zulüm eğitimi aralıksız devam etmelidir.

Bilinmektedir ki, bir tutum ve davranışın öğretilmesinde en iyi yöntem, o tutum ve davranışı uygulamaktır. Dolayısıyla zalim birey yetiştirmek için bütün çocuklara zulüm uygulanması gerekir.

Ancak zulümle büyüyen çocuk zalim olur.

b. Öğrencilerin birbirlerine zalimce davranması teşvik edilmelidir.

Başta fiziksel saldırı olmak kaydıyla, her türlü manevi baskı ve kavga desteklenmelidir. Bu kavgalara, sadece zulüm ortamı için gerekli olan disiplin bozulmaya başlarsa müdahale edilmelidir.

Bir başka deyişle, kavga, dövüş ve baskı bile zulüm ortamının kurallarına uygun olmalıdır.

c. Zulüm hiyerarşik bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Haksızlığa uğrayan öğrencilere, ancak güçlünün haklı olduğu ilkesi düşünülerek yüz verilmemelidir.

Ama güçlü kuvvetli öğrencilere ve kalabalık zalim gruplara da, kendilerinden daha büyük güç ve kuvvetlerin olduğu, ancak onla-

ra boyun eğerlerse, kendi zulümlerine devam edebilecekleri öğretilmelidir.

Yöneticilerin öğretmelere, öğretmenlerin öğrencilere, üst sınıfların alt sınıflara, her sınıf içinde erkeklerin kızlara, iriyarı, güçlü kuvvetlilerin, zayıf ve çelimsizlere zalimce davranmaları teşvik edilmeli ve öğretilmelidir.

Çocuklara, hem zulme boyun eğmeleri hem de zulüm uygulamaları ancak böyle öğretilir.

d. Öğrenciler muhbir olarak kullanılmalıdır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi en iyi eğitim, uygulamalı olandır.

Gerek yönetim, gerekse öğretmeler, öğrencileri hem yöneticilere, hem öğretmelere, hem de birbirlerine karşı muhbir olarak kullanmalıdır. Böylece hem zulüm için gerekli olan ortam yaratılmış olur, hem de öğrenciler, zulüm ortamının koşullarından birinin muhbirlik olduğunu öğrenir.

Muhbirlerin yalan ihbarları da ciddiye alınmalı ve hatta bunlara dayalı olarak haksızlıklar yapılmalı ve cezalar verilmelidir. Böylece çocuklarda adalet duygusu değil, yalancılık, muhbirlik, yalakalık gibi yöntemlerin daha başarılı olduğu duygusu gelişir ki bu duygu zulüm ortamı için son derece yararlıdır.

e. Öğrenciler, yakalanmamak kaydıyla kopya çekmeleri ve sahte belge düzenlemeleri için teşvik edilmelidir.

Tabii bu arada öğrencilere, sahte karne, sahte diploma, sahte ödül videosu, sahte mezuniyet CD'si gibi sahte belge düzenlemeleri de öğretilmelidir. Bu sahte belge düzenlemenin, sadece kendi çıkarlarını korumak ve geliştirmek için değil, rakiplerini karalamak, onlara iftira atmak için de kullanılabileceği aşılanmalıdır.

Kopya çekenler ve sahte belge hazırlayanlar yakalandıkları zaman çok ağır bir biçimde cezalandırılmalıdır. Ama bu cezanın kopya çektiği veya sahte belge düzenlediği için değil, yakalandığı için verildiği kendisine iyice anlatılmalıdır. Yani kopya çekmek veya sahte belge düzenlemek değil, beceriksizlik edip yakalanmak cezalandırılmalıdır.

f. Sadece soru sormanın yasaklanmasıyla yetinilmemeli, ders dışı etkinlikler de kesinlikle yasaklanmalıdır.

Zulüm eğitiminin temelinde soru sormadan itaat etmenin olduğunu birkaç kez belirttik. Ama sadece soru sormanın yasaklanması yetmez. Öğrenciler derslerini mükemmelen ezberseler, tam bir robot bile olsalar, ders dışı etkinliklerde bulunmaları yasaklanmalıdır.

Sanat, edebiyat, felsefe, spor gibi alanlarda, bırakın kulüpler kurmayı, bireysel olarak çalışmaları bile yasaklanmalı ve veliler de bu konuda uyarılmalıdır. Sanat, edebiyat ve felsefenin zulüm ortamının en büyük düşmanları olduğu unutulmamalıdır.

Spor, zulüm ortamının devamı amacıyla kullanılabilirse de, çok dikkatli olmak, bireysel çabalara izin vermemek gerekir. Spor etkinlikleri de sadece okulun yönetim ve denetiminde zulüm eğitimine destek olacak biçimde yapılmalıdır.

Veliler ve Okul Aile Birlikleri

Eğitim bir bütündür. Zalim yetiştirmek çok kolay bir iş değildir. Gerçi, demokrat yetiştirmekten daha kolaydır ama yine de çok zor bir iştir:

Bu nedenle okul yöneticileri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın da destek ve yönlendirmesiyle, toplumla, velilerle ve ailelerle yakın işbirliği yapmalıdır. Yoksa okulda verilen eğitimin ailede bozulması gibi garip ve çelişkili bir durum ortaya çıkabilir.

a. Veliler sürekli olarak öğrencinin durumu hakkında uyarılmalı ve daima "diken üstünde" tutulmalıdır.

Okul yönetimi, velilerle sürekli bir iletişim içinde olmalı ve bu iletişimi, aileleri uyarmak için kullanmalıdır. Uyarmak, korkutmak hatta tehdit etmek en önemli baskı araçlarından biridir.

Aileler üzerinde büyük bir baskı kurulmalıdır ki onlar da çocuklarına baskı uygulasın.

Zaman zaman bütün velilere genel olarak çocukların disiplinsizliğinden ve tembelliğinden yakınan bildiriler yollanmalı ve "çocuklarına sahip olmaları, gereğini yapmaları(!)" ihtar edilmelidir.

b. Veliler belli aralıklarla okula davet edilerek çocukları hakkında şikâyetler aktarılmalıdır.

Okulda sık sık velilerle toplantılar düzenlenmeli, bu toplantılarda aileler sözlü olarak da uyarılarak tehdit edilmelidir.

Çocuk çok başarılıysa ve eleştirilecek hiçbir davranışı yoksa bile, "Yeterince çalışmıyor, yeterince ilgi göstermiyor, ondan daha iyisini bekliyoruz," gibi karşı çıkılması pek de olanaklı olmayan soyut yakınmalar aktarılmalıdır.

Her seferinde her veliye mutlaka, "Yeterince disiplinli değil, söz dinlemiyor, haylazlık ediyor, arkadaşlarıyla iyi geçinmiyor, öğretmenlerine yeterince saygı göstermiyor," gibi, çocuğa ailenin baskı yapmasına yol açacak uyarılarda bulunulmalıdır.

c. Okul aile birlikleri, okulla işbirliğine yanaşmayan aileler üzerinde baskı uygulamak için kullanılmalıdır.

Ailelerden, gelir durumlarına bakılmaksızın, sürekli olarak para istenmelidir. Böylece yoksul ailelerin, yol açtıkları masraflardan dolayı çocuklarına daha da büyük baskı yapmaları sağlanmalıdır.

Para yardımı yapmayan ailelerin çocuklarının iyi eğitim alamayacakları kendilerine anlatılmalı, "Herkes yapıyor, siz niye yapmıyorsunuz," diye üzerlerinde grup baskısı kurulmalıdır.

Okul aile birliği okul müdürünün tam denetiminde olmalı, başkanın kendi başına iş yapması ve karar alması tamamen önlenmelidir.

Okuldaki Hizmetliler

a. Okuldaki hizmetliler, yönetimin tam birer uzantısı olmalıdır.

Öğrencilerin izlenmesinde ve denetiminde bütün hizmetliler birer ajan olarak kullanılmalıdır.

Ama hizmetlilere de asla yüz verilmemeli, tam tersine onlara son derece kötü ve ters davranılmalıdır ki, onlar da çocuklara zulüm yapsınlar.

b. Hizmetliler ile öğrencilerin dostluk kurmaları engellenmelidir.

Çocuklar hizmetlilere, hizmetliler de çocuklara karşı düşmanca koşullanmalıdır.

Gerçek Hayattan Bir Örnek

Sevgili okurlarım, eğitim sürecinde de, bütün toplumsal ve siyasal olaylarda olduğu gibi diyalektik süreçler işin içine karışabilir.

Bazen verdiğiniz eğitimin tam tersi sonuçlar alabilirsiniz.

Bu bölümü gerçek yaşamdan alınmış bir öyküyle noktalamak istiyorum.

Akşam gazetesinin değerli yazarlarından **Özlem Akarsu Çelik**, 24 Ekim 2010 günü bu konuda çok ilginç bir makale yazdı.

Başörtüsü ve Benim Hikâyem başlıklı yazısının bizim konumuzu ilgilendiren bölümleri şöyle:

"...Size hikâyemi anlatayım...

"Eğitim hakkı elinden alınan başörtülü kızlarınki kadar acıklıdır benim hikâyem.

"Sene galiba 1988, ortaokuldayım...

"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi(!) dersinde öğretmene itiraz ediyorum.

"'Haddini bil. Ne hakla dine itiraz edersin!' diyor.

"Bacak kadar boyumla cevap veriyorum, 'Ben akla ve insana inanıyorum. Burası okul, her şeyi tartışabilmeliyiz. Örneğin bunu!...'

"Kıyamet kopuyor.

"Elimdeki **Turan Dursun**'un yazılarından biri. Ne çok severdim o değerli insanı. Varlığına bile tahammül edemediler, öldürdüler **Turan Dursun**'u 4 Eylül 1990'da. Katledildiğini öğrendiğimde hüngür hüngür ağlamıştım...

"Din dersindeki tartışma, okula yasadışı(!) yayın getirmekten disipline gönderilmemle noktalandı.

"Yayın yasaldı ve babam beni kurtardı.

"Benzer nedenle ortaokul, lise ve hatta üniversite hayatım boyunca hep sorun yaşadım.

"Tehdit edildim, sözlü ve fiziksel saldırılara uğradım.

"Lise 1'de, **Neyzen Tevfik**'ten verdiğim örneğe, 'Kim o **Teyzen Tevfik?**' diyen edebiyat öğretmenime bütün sınıf gülünce yine disiplini boyladım.

"Anladım ki, sorun dinde değil, bizim memleket cehaleti seviyor!

"Aslında benim mücadelem çoook önceleri başlamıştı.

"Henüz 9 yaşındaydım.

"Üç aile, çoluk çocuk misafiriz tanıdığın evinde...

"Bir amca benden su istedi. Yaşıtım oğlu karşımda oturuyor...

"'Neden o getirmiyor, benim pipim yok diye beni hizmetçi mi sandınız!' dedim, azarı yedim.

"Kadın doğmak eksik olmak mıydı?

"13 yaşımda semavi dinlerin kitaplarını okumaya başladım.

"Merakımı gidermem uzun sürmedi. Hepsinde benzer emirler, benzer anlatılar..."

Sevgili okurlarım, yukarıdaki bölümden de anlaşıldığı gibi, "Zalim eğitimi" **Özlem Hanım'**da ters tepmiş.

Kendisine okulda yapılan baskıyı, ayrıca ailedeki cinsiyet ayrımcılığını sorgulamaya başlamış. Bu yüzden okul yaşamı boyunca başına gelmedik bela kalmamış.

Ama sonunda sorgulayıcı bir kafa yapısıyla eğitimini bitirmiş ve demokrat kişiliğini geliştirmiş.

İşte bu örnek (ki eminim daha milyonlarcası vardır) size ders olsun. Ne kadar baskı yaparsanız yapın, ne kadar zulüm uygularsanız uygulayın, bazen sorgulayıcı kafalar ve demokrat kişilikler gelişebiliyor. Özellikle de ezilen, baskı altına alınmak isteyen kadınlarda ve kızlarda...

Böyle "imalat hatalarına" izin vermemek için çok çok dikkatli olmak gerekir!

Sorular

1. Nasıl bir okul yaşamı geçirdiniz?
2. Okulda öğretmenlerinizden, yöneticilerden, hizmetlilerden, arkadaşlarınızdan hiç zulüm gördünüz mü?

3. Hiç dayak yediniz mi?

4. Okul döneminde hiç zulüm yaptınız mı?

5. Küstüğünüz arkadaşınız oldu mu?

6. Arkadaşlarınızla fiziksel güç kullanarak kavga ettiniz mi?

7. Öğrencilik yıllarında yaşadığınız deneyimlerden yararlandınız mı, kendinizi geliştirdiniz mi?

8. Çocuklarınız varsa, onların eğitimleriyle yeterince ilgileniyor, okuldaki ilişkilerine özen gösteriyor musunuz?

BÖLÜM V

Zalim Üreten Bir Mekanizma Nefret Söylemi

Zalim kişilik ya da toplumsal ve siyasal zulüm, sadece aileden ya da eğitimden gelmez. Toplumsal ve siyasal süreçler de bunlara büyük bir katkıda bulunur.

İnsanları zalim olmaya, zulüm yapmaya yönelten toplumsal ve siyasal süreçlerin başında **"nefret söylemi"** gelir.

"Nefret söylemi" şiddettin, zulmün en büyük kaynaklarından biridir...

Bu söylem âdeta yaşayan bir organizma gibidir: Hem zalimler tarafından kullanılır, hem de zalimleri kullanır!

İster Amerika'da olsun, ister Avrupa'da, ister Ortadoğu'da, isterse Türkiye'de, öldürücü bir virüs gibi, her yerde insanları böler, düşmanlıklar oluşturur, trajik olaylara, cinayetlere yol açar.

Onu iyi tanımadan zulmü ortadan kaldırmak pek olanaklı değildir.

*

İkinci bölümde zalim kişiliğin arkasındaki kafa yapılarını irdelerken, duygusal dünyalar üzerinde de biraz durmuştum: Nefrete dayalı olan duygusal dünyalar bir zalimin ortaya çıkmasında çok önemli rol oynar.

Zalim kişilik yapısındaki bireysel nefret dünyasının dışa vurumu, toplumsal ve siyasal olarak "nefret söylemi" biçiminde kendini gösterir.

"Nefret söylemi" belli grupların duyarlılıklarını kullanır, mukaddes değerleri istismar eder. Bir insana ya da bir gruba karşı dinsel, mezhepsel, etnik, milliyetçi, siyasal, ideolojik, ahlaki, cinsiyet-

çi, bir "nefret" ifade eder. Bu nefreti önce yaratır, sonra körükler, daha sonra da onu somut hedeflere yöneltir.

*

"Nefret söylemi" bazı homojen gruplarda, alt kültürlerde oluşur. Siyaset tarafından kullanılır, medyayla beslenir, büyütülür, sonunda tüm toplumu pençesine alır.

Nasıl sevgi sevgiyi çoğaltırsa, "nefret söylemi" de başka "nefret söylemlerini" teşvik eder ve çoğaltır.

Böylece toplumlar bir yandan birbirinden nefret eden gruplara bölünürken, öte yandan herkes bu nefretten nasibini alır: Günlük yaşam, normal etkileşim, insani iletişim, aile, okul, arkadaş grupları, medya, kamu hizmetleri, siyaset ve sonuç olarak tüm toplum zarar görür!

*

Türkiye'yi 1980 askeri darbesine götüren şiddet olayları böyle **"nefret söylemlerinin"** bir sonucuydu:

"Komünizmden nefret", "komünistlerden nefrete" dönüştürülmüş, "faşizmden nefret", "faşistlerden nefrete" dönüştürülmüş, belli gruplar ve belli bireyler üzerinde somutlaştırılmış, günde yaklaşık on kişinin öldürülmesine yol açmış ve sonunda ülkeyi askeri müdahalenin kucağına atmıştı.

Günümüzde de "nefret söylemi", gerek medya gerekse politika tarafından çok sık kullanılıyor. Politikacılar birbirlerini "ihanetle" suçluyor. Köşe yazarları meslektaşlarını ihbar ediyor, dedikodulara dayanarak yargısız infaza tabi tutuyor.

Mukaddes din duygularını istismar eden bir gazete, birinci sayfadan bastığı fotoğraflarla, kimi zaman bunların üzerine çarpı işareti koyarak insanları hedef gösteriyor.

Bu gazetenin, birinci sayfada resmini basarak hedef gösterdiği **Ahmet Taner Kışlalı**, **Ali Günday**, **Mustafa Yücel Özbilgin** bu "nefret söyleminin" kurbanı oldular.

*

"Nefret söylemi" ne yazık ki evrensel bir olgudur. Örneğin 2011'in ilk günlerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Arizona eyaletinde kongre üyesi **Gabrielle Giffords** bir silahlı saldırıya uğradı.

Biri 9 yaşında bir kız çocuğu olmak üzere 6 kişi öldü. Bölgenin emniyet görevlisi bu eylemin "Zehirli bir siyaset ortamından kaynaklandığını" belirtti. **"Nefret söyleminin"** Amerikan siyasetini de zehirlediği pek çok yorumcu tarafından dile getirildi.

Cumhuriyetçi Parti'nin 2008'deki başkan yardımcısı adayı, eski Alaska valisi ve muhafazakârlığın radikal görüntüsüyle bir halk hareketi olarak ortaya çıkan "Çay Partisi" grubunun lideri konumundaki **Sarah Palin**'in, **Giffords**'un ismi üzerine hedef sembolü koyup "Nişan al" diye yazdığı biliniyor.

Palin tarafından hedef gösterilenler arasında yer alan **Giffords**'a saldıran kişinin meczup olduğu söyleniyor.

Nefret Söylemini Doğuran Altyapı Günümüzden Bir ABD Örneği

Bakın, değerli araştırmacı, yazar ve gazeteci **Ergin Yıldızoğlu** 12 Ocak 2011 tarihinde **Cumhuriyet** gazetesinde yayınlanan makalesinde ABD'deki bu "nefret söyleminin" yol açtığı eylemin ardında yatan nedenleri nasıl bir makro çerçevede çözümlüyor. Önemli yazısının bazı bölümleri şöyle:

"Amerika'nın imparatorluk projesi çökerken geride düş kırıklığı ve öfke bırakıyor; faşizmi anımsatan siyasi biçimlerin yeşermesine uygun verimli bir toprak oluşuyor...

"...Dışarıda 'günah keçisi' Çin olarak şekillenirken içerde göçmenler, Müslümanlar, **Obama**'nın başkan seçilmesinden sonra, bu ikisini, siyahlıkla birleştirdiği varsayılan Demokrat Parti, muhafazakâr kesimin 'poligonuna' çıkarılıyor.

"Metafora devam edersek, tüfek de şimdilik 'Çay Partisi' gibi örgütlenmelerin, **Sarah Palin** gibi siyasilerin, Türkiye'ye de girmeye başlayan **Murdoch** gibi medya imparatorlarının sözcüsü kanaat önderlerinin elinde.

"Aslında, poligon, tüfek metaforu bana ait değil. Tüfek, mermi, 'dürbündeki hedef', seçimleri kaybettikten sonra,

'geri çekilme, yeniden doldur' gibi ifadeler, Çay Partisi'nin önde gelen sözcülerinin ağzından düşmüyor...

"Seçim kampanyaları sırasında **Palin**'in internet sitesinde, **Giffords** ve 18 Demokrat temsilcinin, ABD haritası üzerinde, bir tüfeğin dürbününden görülen hedefler olarak sunulduğu da...

"Şunu da eklemek gerekir: Bu tip olayların maddi zemini, önümüzdeki dönemde ortadan kaybolmak bir yana, giderek daha da güçleneceğe benziyor!"

Yıldızoğlu, önce toplumsal sorunların çözümü konusundaki düş kırıklıklarının, sonra da hem Yahudilere, hem Demokratlara, hem siyahlara yönelik bir "nefret söyleminin" bu cinayeti üreten ortamı hazırladığını söylüyor. Zaten bu yüzden emniyet yetkilileri, olayın "zehirli Amerikan siyasetinin" sonucu olduğunu belirtiyorlar.

Aynı konuda 31 Ocak 2011'de **Cumhuriyet Pazar Dergi**'de yazan **Zülal Kalkandelen** olayı çözümledikten sonra, şu soruyu sorarak yazısına son veriyor:

"...Peki siz **Gabrielle Giffords**'a düzenlenen saldırının meydana geldiği yerde yaşıyor olsaydınız ne yapardınız?

"Bir daha böyle olayların olmaması için, kongre üyelerine baskı yapıp, bireysel silahlanmayı kolaylaştıran yasaların tekrar gözden geçirilmesini mi isterdiniz?

"Yoksa milyon dolarlık silah lobisi karşısında bu çabanızın sonuç vermeyeceğini düşünüp Arizona'yı terk mi ederdiniz?

"Arizona'da bunlar olmadı; aksine bu olaydan sonra silah satışları iyice hızlandı. En çok satılan silah da, 8 Ocak günü kongre üyesi **Giffords**'u vuran saldırganın kullandığı Glock marka silah...

"FBI'ın verdiği bilgiye göre, 10 Ocak 2011'de Arizona' daki silah satışları, bir önceki yılın aynı gününe oranla yüzde 60 daha fazla... Herkesin silahlandığı bir toplumda şiddet son bulur mu?..."

Türkiye'deki Silah Tutkusu

Kalkandelen'in "Herkesin silahlandığı bir toplumda şiddet son bulur mu?" sorusunun yanıtını, bir de **Yıldırım Türker**'in 20 Aralık 2010'da **Radikal**'de yayınlanan şu yazısını okuduktan sonra vermeye çalışın:

"Silahlar belimizde.

"...TBMM Silah Alt Komisyonu'nun hazırladığı tasarı silah lobilerinin gizli imzasını taşıyor.

"Yasanın getireceklerini kısaca sayalım.

"Öncelikle, silah bulundurma yaşı 18'e indiriliyor. Yeterince kahraman, yeterince paranoyak, yeterince dertliyseniz, beş silah ruhsatı alabilme imkanınız olacak. Artık sabıkalılar da silah bulundurabilecek. Üstelik eskiden silah severlerin canını sıkan heyet raporu filan da gerekmeyecek. Silah ruhsatına nörolojik, psikolojik ve fiziki rahatsızlığı olup olmadığına dair tam teşekküllü bir hastaneden alınması gereken altı kişilik heyet raporuna ilişkin hüküm de ortadan kaldırılıyor, kısacası...

"Bireysel silahsızlanma için çalışan **Umut Vakfı**'nın 2009 istatistiklerine göre, son 10 yılda silah sayısı 10 kat artmış durumda...

"Bakırköy Psikiyatrik Araştırmalar ve Tedavi Merkezi Koordinatörü uzman psikiyatrist **Ayhan Akcan**'ın yaptığı bir araştırmaya göre, Türkiye'de ruhsatlı silah alanların sadece yüzde 14'ü psikiyatrik muayeneden geçiyor. Araştırmaya göre, başvuranların yüzde 70'i gereksiz yere silah alıyor...

"Yıllardır hep bir ağızdan magandalardan, maganda kurşunlarından söz ediyoruz. Bu magandalar, yabancı bir uzaydan aramıza ışınlanmış tuhaf ve tehlikeli yaratıklar besbelli.

"Onlar, maç skorlarını kutlamak için yoldan gelen geçeni vuranlar. Onlar, düğünlerde alkolün kışkırtmasıyla coşup havaya ateş edenler. Onlar, gazete haberlerinde cinnet getirip yakınlarını ya da konu komşuyu kurşuna dizen-

ler. Onlar, vahşi bir kültün uğursuz temsilcileri. Maganda adlandırmasıyla onları bizden uzağa, asla ulaşamayacağımız bir dünyaya kilitlemeye çalışıyoruz.

"Ama bir yanımızla silahlarının menzilinden çıkamadığımızın, her an birinin kurbanı olabileceğimizin farkındayız.

"Açıkça söylemeli: Bu millet, silah karşısında derin bir saygı ile titriyor. Saygıyı, hayranlığı ancak korkuyla perçinleyebilen; ananeler, raconlar söz konusu oldu mu akan suları durduran bu millet. Töre indirimleriyle cinayetleri kutsayan bir hukuk geleneğinin kurbanları. Aile arasına girilmez düsturuyla karısını yol ortasında usul usul doğrayan bir adama dokunmayan emniyet güçlerinin koruduğu bir millet. Mahallesindeki bir eve dalıp kim var kim yoksa tarayan polisini alkışlayan bir millet. Amatör banka soyguncularını kafalarından vurup öldüren koruma görevlisini kahraman ilan eden bir millet...

"Kıçındaki tabancayı sallayarak gezen imparator lakaplı şarkıcılara, altınıyla tartılan, etrafına ikram eden başbakanlara, forsunu kullanıp ruhsatını bağışlayan içişleri bakanlarına, nişan alıp resme çıkan yılışık hanımlara alışık değilmiş gibi bebecikleri gelip bulan kurşunları atanlara maganda diyen riyakâr millet. Silah, bu toprakların söylencesinde mertlikle, delikanlılıkla, yiğitlikle birlikte anılır. Gerektiğinde tespih çeker gibi çekilecektir.

"Çocuklarının silah markalarını su gibi ezbere saymasına dangalakça sırıtan ana-babalar, bebelerin ölüm oyunu oynamasına göz yuman yetişkinler, silahını göstere göstere taşıyan yiğitlere gıptayla bakan, oyuyla seçmiş olduklarının ateşli silahlarla olan tanışıklığını şuncacık yadırgamayanlar işte böyle bir hayat örüyorlar."

Yıldırım Türker'in bazı bölümlerini aktardığım yazısı burada bitiyor.

Bu yazıda anlatılan ortama, bir de 1980 öncesinde toplumu

bölen, özellikle de gençleri cinayetlere sürükleyen bir "nefret söylemini" ekleyin...

Üstüne bir de o dinci gazetenin hedef göstermesiyle katledilen **Kışlalı**'yı, **Günday**'ı, basılan Danıştay Beşinci Dairesi'ni ve **Özbilgin**'i koyun, Türkiye'deki durumun fecaati açıkça ortaya çıkar.

İşte tam bu noktada yeniden toplumsal süreçlerle bireysel kimlik ve kişilik arasındaki etkileşime geliyoruz.

Nefret Söylemine ve Zulme Yatkın Kişilik

İnsan vardır sakindir, insan vardır öfkelidir, insan vardır olgundur, insan vardır hamdır.

İnsan vardır önce kendisiyle barışıktır, insan vardır önce kendisiyle kavgalıdır.

İnsan vardır sevgi doludur, insan vardır nefret doludur.

İnsan vardır bağışlayıcıdır, insan vardır kindardır.

Şimdi sakin bir biçimde kendinize aşağıdaki soruyu sorun ve dürüstçe yanıtlayın:

Siz hangi gruptansınız?

Kitabın en başındaki sorularımı anımsayın lütfen.

Ayrıca, kitabın sonundaki testleri uygularken, kendinizi hangi gruba koyduğunuzu da unutmayın!

*

Medya vardır haber verir, medya vardır kin pompalar. Medya vardır bilgi verir, medya vardır nefret üretir.

Şimdi bir soru daha:

Siz hangi tür medya istersiniz?

Lütfen bu soruyu da dürüstçe yanıtlayınız ve verdiğiniz yanıtı unutmayınız.

*

Politikacı vardır barışçıdır, politikacı vardır kavgacıdır. Politikacı vardır ortak noktaları vurgular, politikacı vardır ayrışmaları derinleştirir. Politikacı vardır yapıcıdır, politikacı vardır yıkıcıdır. Politikacı vardır uzlaşma arar, politikacı vardır intikam peşinde koşar.

Ve şimdi son bir soru:

Siz hangi politikacıyı tercih edersiniz?

Bu yanıtı da dürüstçe veriniz ve not ediniz.

*

Zulmün geliştiği, egemen olduğu toplumlarda medya ve siyaset arasında bir sarmal ortaya çıkıyor:

Bir kin, nefret ve intikam sarmalı bu:

Medya siyasete gaz veriyor, siyaset medyayı yönlendiriyor, bütün topluma kin, nefret ve intikam duyguları pompalanıyor, nefret söylemi bütün topluma egemen oluyor.

Sevgili okurlarım, siz sevmediklerinize, sizden farklı olanlara karşı hissettiklerinizin düşmanca olduğunu düşünüyor musunuz?

Medyanın ve politikacıların sahip olabileceğiniz olumsuz duyguları yansıtmasını, abartmasını ve beslemesini istiyor musunuz?

İçinize dönün ve iyi düşünün...

Kendinize karşı dürüst olun...

Bu konuda vardığınız sonucu, kitabın sonundaki testleri uygularken sakın aklınızdan çıkarmayın.

Ancak bu biçimde kendi kendinizle, benliğinizdeki zalimle hesaplaşabilirsiniz.

"Nefret Söylemi" ve Devlet

Kin, nefret ve intikam kişisel duygulardır, toplumsallaştıkları zaman çok daha tehlikeli olur. Hele hele duygulardan arınmış olması gereken devlet kin, nefret ve intikam duygularına tutsak edilirse, yaşam gerek toplum, gerekse bireyler için cehenneme döner; ne hukuk kalır, ne adalet, ne barış kalır, ne güvenlik, ne özgürlük kalır ne demokrasi.

Üstelik toplumsallaşan ve devleti de tutsak alan kin, nefret ve intikam bir kez başladı mı, bir daha sonu gelmez ve her iktidar değişikliği bu duyguların artarak sürmesine yol açar: Dünün mazlumları, bugünün zalimleri, bugünün zalimleri yarının mazlumları olur.

Kin, nefret ve intikam duyguları üzerinde demokrasi değil ancak faşizm yükselir!

Bir ülkenin yöneticisi, başkanı, başbakanı, lideri, kendi kişisel öfkesini, kin ve nefretini yönettiği ülkenin idari, adli ve mali mekanizmasına yansıttığı zaman, o ülke artık yaşanmaz hale gelir. Çünkü bütün mekanizmalar ve görevliler bundan etkilenir, devlet âdeta bir insanın, öfkesine, kin ve nefretine teslim olur.

Bir ülkenin lideri mahkemelerde görülen davalar için "Men Dakka Dukka" (Kapı çalanın kapısının çalarlar; dün bana bugün sana, anlamında) derse o ülkede artık muhalefete, eleştiriye ve hatta en genel anlamıyla özgürlüklere yer kalmaz; zulüm her yere egemen olur, ortam bir cehenneme dönüşür.

*

"Nefret söylemini" bireysel, toplumsal ve kültürel yaşamımızdan, özellikle de siyasetten ve medyadan söküp atamadığımız sürece, zulmü ve cinayetleri durdurmak, yeni düşmanlıkların oluşmasını önlemek olanaksız görünüyor.

"Nefret söyleminin" sonlandırılmasına ise hiç kuşkusuz benliğimizden başlamalıyız!

Sorular

Bu bölümdeki soruların önemli bir bölümünü zaten metin içinde sordum.

Bu nedenle burada sadece dört basit soruyla yetinmek istiyorum:

1. İçinizde nefret söylemi var mı?
2. Toplumdaki bu nefret söylemine katılıyor musunuz?
3. Toplumdaki bu nefret söyleminin er veya geç size de yansıyacağını, hayatınızı zorlaştıracağını biliyor musunuz?
4. Nefret söylemine karşı iseniz bu söylemle savaşımınıza kendi benliğinizden başlama isteğiniz ve gücünüz var mı?

BÖLÜM VI

Zulüm ve BireyselSorumluluk
Zalime, Zulme Destek Veren Enteller

Önce bu bölümün başlığı hakkında küçük bir kavram açıklaması yapmak istiyorum. Bu açıklama bütünüyle benim öznel bir yaklaşımımı yansıtacak.

Bu bölümde "aydın", "entelektüel" ve "entel" sözcüklerini farklı anlamlarda kullanmak istiyorum.

"Aydın", bence, adı üstünde "aydınlanmadan" etkilenmiş bir kişidir. Bilime, deneyselciliğe, sorgulayıcılığa, araştırmacılığa inanır.

"Entelektüel" ise Türkçedeki "aydın" karşılığı olarak kullanılan bir sözcüktür ama bana göre "aydından" biraz farklıdır: Bir "entelektüel" bence zorunlu olarak "aydınlanmacı" olmayabilir; kültürlü ve bilgilidir ama örneğin "aydınlanma" karşıtı bir kişi de olabilir.

"Entel" sözcüğü, yukarıdaki "entelektüelin" kısaltması olarak dilimize girmiştir. Biraz eleştirel bir anlam taşır. Kimi zaman "halk karşıtı" olarak kullanılır. Kimi zaman da benim yaptığım gibi, "çıkar uğruna düşüncelerini değiştiren" anlamına.

Bu tanımlar bütünüyle benim tercih ettiğim, öznel kullanımlar. Siz bunlara elbette katılmayabilirsiniz ama ben bunları, en azından kitabın bu bölümü için bu anlamlarda kullanacağım.

Dikkat ederseniz, bu bölümün başlığında ne "aydın" ne de "entelektüel" sözcüklerini kullandım...

"Entel" dedim... "Aydınlara" ve "entelektüellere" haksızlık etmemek için.

Enteller, Döneklik ve Biat

Siyasal sistemler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler birçok çalışmaya konu olmuştur. Toplumsal ve siyasal değişmeleri, bireysel gelişmelere bağlayan pek çok kuram vardır.

Meraklıları, bazı örnekler için benim **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği** adlı kitabımdaki "Küçük Boy Kuramlar" bölümüne bakabilir.

Burada sözünü ettiğim "kişilik özellikleri" liderlikle ilgili olanlar değil: Tam tersine, toplumun "normal" bireylerinin, faşizme "doğal olarak" destek verenlerin özellikleri.

Bu bağlamda **Eric Hoffer**'in Türkçeye birden çok kez çevrilmiş olan **The True Believer** adlı kitabının çok iyi bir kaynak olduğunu belirtmeliyim. Bu kitapta aslında "fanatik kişilerin" nasıl faşizmin kitle tabanını oluşturduğu, bunların, birbirine rakip faşist hareketlere nasıl destek verdiği, bir "otoriter ideoloji ve uygulamadan" bir başkasına nasıl geçiş yaptığı çok güzel anlatılmaktadır.

Ayrıca otoriter tutumları, ideoloji ve eğitim açısından irdeleyen enfes bir çalışma da **Selahattin Ertürk**'ün **Diktacı Tutum ve Demokrasi** adlı kitabıdır. **Ertürk** bu kitabında demokrasi karşıtı görüşleri ele almakta, irdelemekte ve tek tek çürütmektedir.

Her iki kitabı da okumak insana gerçekten yeni ufuklar açmaktadır.

*

Kimler, hangi insanlar, ne tür enteller, otoriter yapılanmalara destek verir?

Bir insanın, bir entelin, faşist bir oluşum dalgasına kapılıp sürüklenmesinin, zulme destek vermesinin mekanizmaları nedir?

Bu alt bölümde sadece üç prototip üzerinde durmak istiyorum.

*

Otoriter bir yapılanmaya destek veren birinci ve en dikkati çeken grup "tatlı su entelleridir".

Bunlara yakıştırılan "entel" kimliği, ya okumuş olduklarından ya sahip oldukları (köşe yazarlığı gibi) "kamuoyu lideri konumun-

dan", ya geçmişlerinde bir akımın militanı olmalarından ya da hepsinden birden gelir.

En önemli özellikleri "güce tapmaktır". İktidarlara veya iktidara geleceğini düşündüklerine destek verirler.

Kraldan çok kralcı oldukları için de, otoriter nitelikli iktidarların faşizan eğilimlerini güçlendirirler.

Otoriter bir yönetime, faşizme destek verenlerin ikinci grubu "döneklerdir".

Bunlar kendilerinde daima bir "kurtarıcılık", bir "önderlik" misyonu vehmeden militan entellerdir.

Daha önce katıldıkları "kurtarıcı" eylem ya da ideolojiler başarısız olunca, kendilerini boşlukta bulur ve yeni bir "kurtarıcı" eylem veya ideoloji ararlar.

Eski rollerinden, yani yanlış ata oynamalarından dolayı kendilerini bağışlamaz, bu yanlışlarını hem kendilerine hem de yeni çevrelerine bağışlatmak için yeni katıldıkları ideoloji veya eylemin en önde gelen, en sert militanları olurlar.

Tipik özellikleri, eski kimliklerinden kurtulduklarını ve yeni rollerini benimsediklerini ispat etmek için "Günah çıkartmak", hatalarını abartmak ve eski yol arkadaşlarını karalamaktır.

Faşizme doğru gidişe destek veren üçüncü grup, zaten biat kültürü ile yetişmiş olan, dogmatik kafa yapısına sahip, "entel" kimliğine bürünmüş, "normal" kişilerdir.

Bunların yaşamında kuşku duymak, sorgulamak, gerçeği aramak yoktur. İçinde bulundukları grubun eylemini veya ideolojisini kayıtsız koşulsuz benimserler.

Hangi hareketin içinde olurlarsa olsunlar otoriter bir yapılanmanın temel taşlarını oluştururlar.

Tabii kimi zaman bu üç prototip aynı kişide de birleşebilir.

Yani bir kişi hem "tatlı su enteli", hem "dönek" hem de "dogmatik" olabilir ki, bu da ender görülen bir durum değildir.

İşte bu üç özelliği kendinde toplamış kişiler en azgın, en saldırgan zulme destek veren enteller haline gelir.

Zulme Destek Veren Entellerin Zalim Efendileri Gözündeki Değeri

Aydın ya da **entelektüel** olmak zordur:

Bilgili olacaksın, kendini kanıtlamış olacaksın, özgür olacaksın, gerçekçi olacaksın, eleştirel olacaksın, toplumsal sorumluluk taşıyacaksın, evrensel insanlık değerlerine bağlı olacaksın, kendi içinde tutarlı olacaksın!

*

Tatlı su entelliği kolaydır:

Şu veya bu biçimde bir "köşe" kapar, kendine bir **"entel"** yaftası yakıştırır, gözünü yukarıda saydığım değerlere kapatır, pusulanı iktidara çevirirsin. İktidarın yaptıklarını alkışlar, muhalif olanları eleştirirsin. İktidar değişince sen de değişir, gidene "paşam", gelene "ağam" dersin.

Aydın olmak risklidir:

İktidarın şimşeklerini üstüne çeker, çeşitli biçimlerde bedeller ödesin.

Tatlı su enteli *olmak güvenlidir:*

İktidar tarafından korunur ve ödüllendirilirsin.

*

Peki entelin değeri nedir acaba?

Tarih, toplum, vicdan enteli nereye koyar?

Efendisi için kaç paralık adamdır?

*

Yeniçağ'da 29 Kasım 2009'da **Hulki Cevizoğlu**, tarih kitaplarından alıntılar yaparak dalkavukluğun ne olduğunu ve değerini çok güzel bir yazıda anlatıyor:

"Bugün 'dalkavukluk' bir ruh ve tıynet meselesidir; iş ve meslek olmaktan çıkmıştır.

"Tanzimat'tan evvelki devirde ise, dalkavuklar, kâhyaları, nizamnameleri ve narhları olan bir 'esnaf zümresi' idi.

"Dalkavuklar kibar ve rical huzuruna girdiklerinde, etek öperler. Oturacakları yer, tırabzan yanındaki küçük minderdir.

"Görevleri ev sahibinin karakterine uygun biçimde konuşmak, meclise neşe vermek, keder verici sözlerden ve küfürlerden özenle sakınmaktır.

"Ev sahibi ne söylerse fevkalâde yardakçılıkla tasdik edecekler ve asla aykırısında söz söylemeyeceklerdir."

Bu tanım "ruh ve tıynet" olarak tatlı su entellerini bir hayli ayrıntılı olarak anlatıyor.

Peki bunların değeri nedir?

Cevizoğlu bu tarifeyi de vermiş:

"Dalkavuğun burnuna fiske vurma: 20 para.

"Başına kabak vurma: 30 para.

"Yüzünü tokatlama (tokat başına): 30 para.

"Merdivenden aşağı yuvarlama: 180 para.

"(Bir yeri incinir, kırılırsa tedavi ve cerrah parasını lâtife eden verir)

"Ellerine ve ayaklarına domuz topu bağlama: 40 para.

"Kuyruğu dışarıda kalmamak üzere bir fındık sıçanını ağzının içine kapatma: 400 para.

"Bir salkım üzümün sapı ile beraber yedirilmesi: 40 para."

Aslında dalkavukların ya da **tatlı su entellerinin** işi çok zordur: Çünkü efendilerin veya iktidarların istekleri, hırsları hiç bitmez; hiçbir dalkavuk veya **tatlı su entell** onları sürekli olarak tatmin edemez. Böyle bir hizmet için ne ödense azdır!

Tatlı Su Enteli Neleri Görür, Neleri Görmez?

Tatlı su entelleri iktidarların "Gör" dediğini görür, "Görme" dediğini görmez.

Zulmü görmez. Demokratik hak ve özgürlüklerin sınırlandığını ve kısıtlandığını görmez. İnsan haklarının ihlal edildiğini görmez. Faşizme gidişi görmez.

Kısacası bu kısmi körlük, görülenler değil görülmeyenler açısından önemlidir.

*

Tatlı su entelleri, adalet mekanizmasının yetersizliğini, yavaş işlediğini, etkin olmadığını, bir adalet reformuna gerek olduğunu görür ama adalet mekanizması üzerindeki siyasal baskıyı görmez!

Azınlıkları görür. Azınlıklar üzerindeki baskıları görür. Ama bu baskıların devam ettiğini, nefret söylemlerinin topluma egemen olduğunu, bu söylemlerin sonunda cinayetlerin bile işlendiğini, bu cinayetlerdeki iktidarların rolünü görmez.

Siyaset üzerinden askeri vesayetin kaldırılması için yapılan çalışmaları görür ama ordunun iktidarın denetiminde gittikçe siyasallaştığını, sivil bir tek parti vesayetine, bir polis devletine doğru gidildiğini görmez!

Daha da acıklısı:

Medyadaki sorunları, sermaye değişikliklerini görür ama bunun arkasındaki baskıları, iktidarın desteğini, ülkedeki medya özgürlüğünün tehlikede olduğunu görmez!

Ülkedeki çarpık gelir dağılımını sosyal adaletsizlikleri görür ama kayrılan yandaş sermaye sahiplerine yapılan kıyakları, işçilerin ezildiklerini, çalışanların eylemlerini, büyüyen işsizliği görmez!

*

Aslında **tatlı su entellerinin** gördükleri büyük ölçüde doğrudur ama asıl önemli olan görmedikleridir.

Tatlı su entellerinin görmedikleri:

İktidarların yaptığı yanlışlar, rejimin gittikçe otoriterleştiği, ülkenin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti kavramından gittikçe uzaklaştığıdır!

Dönek Enteller Neden Zulme Destek Veren Bir Saldırganlık Sergiler

Önce hemen belirtelim ki fikir değiştirmek herkes için normal ve doğal bir durumdur. Özellikle de entelektüeller, hatta aydınlar için.

İnsan zamanla, savunduğu bazı fikirlerin yanlış olduğunu fark edebilir, bazı insanlar hakkında yanlış izlenimlere sahip olduğunu düşünebilir.

Hele hele insanın çevresi, düşünceler, ideolojiler, eylemler, kurumlar değişiyorsa, çevresindeki insanlar farklı davranmaya başlıyorsa, bireydeki değişmeler "dönekliğin" değil, belki de kendi iç tutarlılığının zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkabilir.

Demokrasi adına yola çıkmış bir partinin baskıcılığa kayması sonunda partisinden istifa eden bir üyeyi "döneklikle" itham edebilir misiniz?

Bir insanı dürüstlüğü ve cesareti için öven biri, onun yalancılığını ve korkaklığını görünce eleştirmez mi? Böyle bir tutum ve davranış değişikliğine "döneklik" diyebilir misiniz?

Ayrıca çevresindeki kurumlar ve insanlar aynı kaldığı halde bir insanın onlara karşı duygu ve düşünceleri de değişebilir. Bu, o insanın iç dünyasındaki değişme ve gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkabilir.

Fakat dönekliğin iki farklı yönü daha var:

Birinci yön kişilik özelliklerine bağlıdır.

Bazı insanlarda hem genetik hem de çevresel faktörlerle, fanatik bir kişilik yapısı gelişiyor. Bu fanatik kişilik, futbol takımı tutmaktan, ülke için kurtarıcı çözümler üretmeye kadar hemen her alanda kendini gösterebiliyor.

Bunlar, genellikle duygusal ve düşünsel açıdan "aşırı" tepkiler veren insanlardır.

Bu insanlar üstelik kendilerini "entel" görüyorlarsa, döndükleri zaman çok daha acımasız ve çok daha saldırgan olabiliyor ve zulme, zalime hizmet edebiliyorlar.

İkinci yön siyasal değişmelerle bağlantılıdır.

Dünyamız ve bütün toplumlar çok hızlı değişiyor.

Kendilerini "kurtarıcı ideolojilere veya eylemlere" adayan "fanatik" kişiler, bu değişime ayak uydurmakta zorlanıyor. Çünkü hayallerinde hep, iktidar olmak, iktidarla birlikte hareket etmek, ülkeyi böylece "kurtarmak" yatıyor.

İktidarlar hızla değişince, bu fanatik kişilerin ülkeyi kurtarma

misyonları için özdeşleştikleri partiler, gruplar, liderler, ideolojiler de değişiyor.

Böylece daima fanatik, ama bağlı olduğu iktidar veya ideoloji sürekli değişen bir "dönekler" grubu ortaya çıkıyor.

*

Bunların en önemli özelliği dogmatik bir tutumu yansıtan fanatik yapılarıdır. Bir fanatik görüşten öteki fanatik görüşe savrulurken, yaptıklarını rasyonalize etmek, gerekçelendirmek, kendilerini hem kendi gözlerinde, hem kamuoyu önünde hem de yeni bağlandıkları iktidar nezdinde aklamak için, geçmişlerini inkâr ediyorlar.

Ne kadar samimi olduklarını kanıtlamak için de geçmişlerini yadsırken, eski eylemlerini, gruplarını, partilerini, dostlarını acımasızca eleştiriyor, kimi zaman da haksızca karalıyorlar.

Tabii fanatiklerin arasında da cesur ve atılganlar kadar, pısırık ve korkaklar; gerçek inanç sahipleri kadar, fırsatçı, çıkarcılar da var. Ama hepsinin ortak özelliği, "karşıt görüşler" ve "karşıt kişiler" üzerinden pozisyon almak.

Böylece, bir fanatik görüşten öteki fanatik görüşe geçerken aslında "değişmiyor", "dönüyorlar".

Oysa gerçek değişme, bir görüşün militanlığından öteki görüşün militanlığına doğru değil, fanatizmden hoşgörüye, dogmatizmden kuşkuculuğa doğru olur.

Fikirlerdeki ve ittifaklardaki değişme ilkesiz olunca, sadece iktidar değişmelerine göre pozisyon alınınca, "dönen enteller" daha bir fanatik, daha bir saldırgan, daha bir acımasız oluyor ve bütünüyle zulme aracılık yapan, zalimlere destek veren bir kişiliğe bürünüyorlar.

*

Sevgili okurlarım, aman dikkat edin...

Olaylar hakkındaki bilgisizlikten dolayı zulme alet olmak ne denli kolaysa, iktidarla iyi geçinmek, uzlaşmak uğruna zalimlere destek vermek de o denli olası ve tehlikelidir.

Siz siz olun bu tuzaklara düşmeyin...

Ve zalimlere destek veren entellere uymayın.

Ama onlara da sakın "düşman" muamelesi yapmayın, zalimce davranmayın yoksa onlardan farkınız kalmaz!

Ayrıca unutmayın ki iktidara destek vermek uğruna zalime göz yuman entellerin arkasında sadece iktidarın gücü değil, iktidarın davranışlarını onaylayan kitleler de vardır.

Bu konuyu, **Ertuğrul Özkök**'ün, **Hürriyet**'te 11 Şubat 2011 tarihinde "liberal aydınlara" seslendiği yazısından bir alıntıyla bitirmek istiyorum.

"Ey bu ülkenin 'liberal aydını'...

"Sen ki, hayatını, 'Silahlı Kuvvetler'in, yani elinde 'silah' bulunduran gücün, rejim üzerindeki vesayetine karşı mücadele ile geçirdin.

"Şimdi söyle;

"Öyle bahane arayarak, kıvırtarak, hafifletici neden, 'tali, asli', 'Kurunun yanında yaş da yanar' bahanesine sığınmadan açıkça, mertçe söyle.

"Aşağıdaki şu cümleyle mutabık mısın, değil misin?

"'Emniyet statükonun bekçisi değil, değişimin öncüsüdür.'

"Yani ülkenin polisine, 'asayişi sağlama' dışında, değişime öncülük etme, değişimi 'koruma ve kollama' görevi verilmesini doğru buluyor musun?

"Dur, hemen cevap verme.

"Seni uyarıyorum; Çünkü çok mayınlı bir tarlaya giriyorsun.

"'Hayır, bu görüşe asla katılmıyorum' dersen dikkat.

"Bunları söyleyen Başbakan.

"Onun öfkesini çekmenin ne anlama geldiğini çok iyi biliyorsun.

"'Evet katılıyorum' dersen, ben yakana yapışacağım.

"Diyeceğim ki, 'O zaman Silahlı Kuvvetler'e cumhuriyeti ve laik rejimi koruma ve kollama görevi veren' o eski statükoyu neden bu kadar salladın?

"Ey güya 'liberal aydın' kardeşim.

"İşin zor.

"Hayat senin için her gün biraz daha zorlaşıyor.

"Her geçen gün biraz daha iki cami arasında kalıyorsun.

"'Sabit fikirlerin' ve 'İskartaya çıkmış vicdanın'...

"Bak, polise 'yeni statükoyu koruma ve kollama' görevi veriliyor.

"Zaten 301'inci madde de, senin kızdığın insanlara karşı uygulanmaya başladığına göre, artık rejim meselemiz halledildi demektir.

"'Biber gazlı, telefon dinlemeli, sehven delil yaratmalı yeni statükomuz vatana, millete ve Kıbrıs Türklerine hayırlı olsun.' "

"Sorular

1. Sizce "fikir namusu" , "dürüstlük" ve "tutarlılık" gibi kavramlar bir yazar, bir entelektüel, bir aydın, bir politikacı için gerekli kavramlar mıdır?

2. Dönek ve saldırgan politikacıları, entelleri tasvip ediyor musunuz?

3. Siz de onlardan biri olmak ister misiniz?

4. Onlardan biri olmamak için, onlara karşı da zalimce davranmamak gerektiğinin bilincinde misiniz?

BÖLÜM VII

Zalim Zalime Baka Baka Kararır
Rol Modelleri ve Stockholm Sendromu

Buraya kadar pek çok kez tekrarladım:

Zulmü öğrenmenin ve zalim olmanın en iyi yolu, zalimi ve zulmü yaşamaktır: Bir zalimin yönetiminde yaşayanların en iyi öğrendikleri şey zulüm yapmak olur.

Bu nedenle zalim yöneticiler sadece kendi kuşaklarını değil, genç kuşakları da zehirler. Zulümlerini gözlemleyen, öğrenen, bu zulüm altında yaşayan yeni kuşakları da zulme yönlendirir.

Böylece, zulmün bir kısırdöngüyle kendi kendisini yinelemesini ve daha da kötüsü yenilemesini sağlar ve zulmün dünya üzerinde âdeta sonsuz bir döngüye dönüşmesine yol açar.

Bu eğitim sürecinin arkasında, öğrenmenin en etkili yöntemi olan görmek, yaşamak, boyun eğmek ve taklit etmek, hatta kendi kişisel tutarlığı için, zulmü içselleştirerek benimsemek gibi ögeler vardır.

Bu bölümde bu süreçleri irdelemeye çalışacağım. Bireyi bir zalime dönüştüren süreçleri iyi anlar ve iyi öğrenirsek, bunlara karşı koyma, bunlarla başa çıkma gücümüz artar.

Rol Modeli Nedir, Kimler Rol Modeli Olur?

Kimi kişilerin başka insanları "etkileme gücü" vardır. Aile ve okul eğitimi dışındaki bu "etkileme gücü", bazı kişilerin toplum içinde sahip olduğu konumdan gelir. Esas olarak bu etkileme gücü, geniş kitlelerin bazı "rol modellerine" yönelmesinden, onlara benzemek istemesinden kaynaklanır.

Bütün toplumlarda geniş kitleler, bazı kişilerden etkilenir, onları kendileri için bir "rol modeli" olarak kabul eder. Kendi kişiliklerini, günlük yaşamlarını, giyim-kuşamlarını onlara benzetmeye çalışır.

Günlük yaşamdaki "modanın gücünü" düşünürseniz, bu sürecin büyük etkisi ortaya çıkar.

Giyim kuşam, yeme içme, gidilen tatil yeri, sahip olunan düşünce, beğenilen film, savunulan ideoloji, okunan kitap, tercih edilen restoran bile kimi zaman böyle "modaların" etkisiyle biçimlenebilir.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonun ve internetin yaygınlaşmasıyla insanları yönlendiren bu "modaların", "modellerin", "moda ikonlarının" gücü çok artmıştır.

Bu eğilim öylesine güçlüdür ki, örneğin Türkiye'de medya, zenginliğinden ve özel kıyafetler giymesinden başka hiçbir özelliği olmayan bazı kadınlara "ikoncan" adını bile takmıştır.

İşte geniş kitlelerin bu "model alma", "benzeme", "taklit etme" dürtüsü, model alınan kişilerin niteliklerinden dolayı birtakım özel insanlara yönelir.

Bazı kişilerin "rol modeli" olarak seçilmesi, yani başka insanları etkileme gücü durup dururken ortaya çıkmaz. Kimi kişilerin bazı insanları etkileme gücüne sahip olmasının, "rol modeli" seçilmesinin farklı kaynakları vardır.

Bu kaynakları kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1. Bir seçim kazanmış olmak

Siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel, sendikal, akademik veya başka bir alanda, bir seçim kazanmış olan insanlar, başka insanlar için "rol modeli" olabilir.

Kimi zaman bir başkan, bir başbakan, bir sendika lideri, bir yönetim kurulu başkanı, bir rektör, bir sivil toplum kuruluşu başkanı bir "rol modeli" haline gelebilir.

2. Önemli bir uzman olmak

Bir insan konusunda gerçekten saygı duyulan, bilimsel otoritesine güvenilen bir uzman kimliğine sahipse, o da bir "rol modeli" işlevi görebilir.

Üstelik bazı uzmanlar, insanların yaşamını doğrudan ilgilendiren alanlarda ün kazanmışlardır. Örneğin, doktor gibi, beslenme uzmanı gibi kişiler, uzman oldukları alanlarda sadece bir "rol modeli" olarak değil, uzmanlık alanlarında verdikleri öğütlerle de herkesi etkiler.

3. Ünlü bir sanatçı olmak

Günümüzde ünlü bir sanatçı olmak, hem sanatsal başarının hem de zenginliğin bir belirtisi olarak kabul edilir.

Ünlü şarkıcılar, ünlü kadın artistler, ünlü erkek aktörler kendi cinsleri için taklit edilen birer "ikon" haline gelir veya getirilir.

4. Ünlü bir sporcu olmak

Bütün dallardaki sporcular, şampiyon olduklarında, ün kazandıklarında birer "rol modeli" haline gelir. Özellikle bütün dünyada büyük bir endüstriye dönüşmüş olan futbolun yıldızları...

Hatta kimi zaman bu "rol modelliği" aile boyu bir nitelik de kazanabilir. Örneğin, ünlü futbolcu **David Beckham** ve eşi şarkıcı **Victoria Beckham**, günümüzün "ikon" haline gelmiş bir çiftidir.

Film yıldızları, **Angelina Jolie** ve **Brad Pitt** de bir başka "aile boyu" örnektir.

Tabii gerek reklam dünyasının, gerekse eğlence ve spor endüstrilerinin bu tür "ikonlar" yaratmak için özel bir çaba sarf ettiğini, bu çabanın, tüketim kültürünü pompalamak için önemli bir araç olduğunu, medyanın da kendi çıkarları için bu "ikon" yaratma sürecine büyük katkılarda bulunduğunu anımsamak gerekir.

5. Karizmatik bir lider olmak

Karizmatik liderler, kendilerinde olağanüstü, hatta kimi zaman doğaüstü güçler bulunduğuna **inanılan** kişilerdir.

Dünya üzerindeki çeşitli tarikat ve cemaatlerin liderleri, şeyhleri, bazı politikacılar, bazı sanatçı ya da sporcular bu kategoride yer alır.

Bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi, **karizmatik rol modeli,** öteki rol modellerini çapraz kesen, onlarla birlikte geniş halk kitlelerini etkileyen bir güç kaynağıdır.

Bu nedenle de "karizmatik" özelliklere sahip "rol modelleri" en güçlü "ikonlar" arasında sayılabilir.

Tabii unutmamak gerekir ki, "karizmatik lider" kavramının arkasındaki sihirli sözcük, **"inanılan"**dır.

Bilim, insanların doğaüstü güçlere sahip olduğunu kabul etmez. Ama bazı insanların gelecekten haber vermek gibi, ruhlarla konuşmak gibi, kendi kendine uçmak gibi bazı güçlere sahip olduğuna inananlar olabilir. Böyle uçukluklar bir yana, geleceği iyi tahmin etmek, riskleri iyi hesaplamak, çok zeki olmak, son derce güçlü bir belleğe sahip olmak gibi daha "insani" özellikler de bir kişiyi "karizmatik" yapabilir. Ya da günlük kullanımda, insanlar çok güzel veya yakışıklı veya akıllı buldukları kişilere, gücü elinde tutanlara, "karizmatik" diyebilirler.

Tabii bir kişinin, bir liderin karizmatik olması, onun karizmasına "inananlar" tarafından güçlendirilir. Bu anlamda, her liderin çevresindeki dalkavuklar büyük bir işlev sahibidir.

Bilirsiniz bu konuda Türkçemizde çok güzel bir atasözü vardır: "Şeyh uçmaz, müritleri uçurur." Sanıyorum sosyolojik bir kavram olan **karizmatik lider** kavramını bundan daha iyi anlatan bir söz olamaz.

Her ne nedenle olursa olsun, geniş kitlelerin "karizmatik" bulduğu kişiler, toplum üzerinde büyük bir etkileme gücüne sahiptir.

6. Siyasal bir lider olmak

İster iktidarda olsun isterse muhalefette, siyasal partilerin, siyasal hareketlerin liderleri kimi zaman halkın "rol modeli" olarak kabul ettiği kişiler haline gelebilir.

Hele bir de seçilmişse, yani seçilmiş olmanın başarısını da taşıyorsa, hele hele, bir de elinde iktidarın gücü varsa, bir siyasal liderin "rol modelliği" gücü, etki açısından doruğa ulaşır.

Buna bir de iktidarın kaynak tahsis etme, yani para, fon, makam, mansıp, ihale dağıtma gücünü eklerseniz, artık kimse böyle bir liderin gücüne erişemez!

"Rol Modeli" Olarak Zalim Liderler

Seçilmiş olsun veya olmasın, yani ister demokratik ülkelerde, ister otoriter ülkelerde, isterse ikisi arasında kalan "melez rejim"

ülkelerinde yaşasınlar, insanlar, yöneticilerinde karizmatik özellikler bulunduğuna inanmaya meyillidir.

Hangi rejimle yönetilirse yönetilsin, bir ülkenin yöneticisi, kralı, hükümdarı, diktatörü, devlet başkanı ya da başbakanı en çok tanınan, en çok izlenen ve dolayısıyla insanları en çok etkileyen bir güce sahiptir.

Bunu sadece iktidarın yaptırım gücü, kudreti olarak algılamak yanlış olur. Yani toplumu etkileme olayı bir yöneticinin sadece yasal gücünden, kaynak tahsis etme veya insanları hapse attırma kuvvetinden gelmez. Bu güç, ona "atfedilen" özelliklerden de beslenir.

Aklı, zekâsı, herkesten üstün olması, yenilmezliği, kararlılığı, her sorunun altından kalkması, her durumu lehine çevirmesi yanında, herkesi susturması, alt etmesi, her yere hâkim olması gibi gerçek olmaktan çok "var olduğu sanılan" veya "var olduğuna inanılan" özellikler, bir liderin karizmasına ve taklit edilme gücüne katkıda bulunur.

*

İşte zalim ve öfkeli bir liderin topluma yaptığı büyük kötülük tam bu noktada ortaya çıkıyor: Zalim ve öfkeli bir lider **sadece** öfkelendiği, kızdığı, zulüm yaptığı, insanları mazlum konumuna düşürüp öfke, kin ve nefret tohumları ektiği, halkı ezerek potansiyel zalimler yarattığı için değil, **aynı zamanda** geniş halk kitlelerine "rol modeli" olduğu, bir toplumun yönetiminde öfkeyi ve zulmü örnek olarak takdim ettiği, insanları, gençleri, geleceğin yöneticilerini ve hatta belki muhalefeti bile kendisi gibi davranmaya özendirdiği, "öfkeli ve zalim lider" kişiliğini bir "rol modeli" haline getirdiği için, içinde bulunduğu topluma büyük bir kötülük yapmaktadır.

*

Her öfkeli zalim lider, liderlik yaptığı yerde (bu yer ister bir ülke, ister bir kent, ister bir köy, isterse bir şirket olsun), küçük zalimler yaratır.

Bu zalim yaratma süreci sadece uyguladığı yönetim biçiminin zulme dayalı olmasından beslenmez; ayrıca liderin "rol modeli" olmasından yani "taklit edilmesinden" de güç alır.

Zalime Karşı Tek ilaç Demokrasi ve İnsan Hakları

Zalimlere karşı tavır almak için insanın önce kendi içindeki zalimle başa çıkması, kendi içindeki zulmetmeye yönelik eğilimleri iyi anlaması ve bunlarla baş edebilmesi gerekir. Demokrasi ve insan haklarını savunmaya önce kendi içimizden başlamalıyız.

Zalimleri örnek almamalıyız.

Eskilerin dediği gibi "Suimisal emsal olmaz" (Kötü örnek örnek olmaz) ve "Üzüm üzüme baka baka kararır"...

İnsanlar da birbirlerine ve özellikle de liderlerine, "rol modellerine" baka baka zulme yönelir!

Akıl Durduran Bir Özdeşim Örneği Stockholm Sendromu

İnsanoğlu karmaşık bir ruh yapısına ve çok garip savunma mekanizmalarına sahiptir.

Kimi zaman genetik özelliklerle de desteklenen garip savunma mekanizmaları, zulüm gören bireyleri bazen kendilerine zulüm uygulayan zalimlerle özdeşleşmeye yöneltir. Bu özdeşleşme, yukarıda anlattığım "rol modeli" etkisinden daha farklı bir mekanizmayla çalışır.

İsterseniz konuyu önce bu konuda çok güzel bir yazı yazmış olan **Ali Haydar Nergis**'in, 3 Ekim 2010 tarihinde **Cumhuriyet** gazetesinde yayınlanan **"Stockholm Sendromu"** başlıklı mükemmel makalesinden öğrenelim. Bu yazısında **Nergis** sadece kavramı açıklamakla kalmıyor, bu sendromun toplumu nasıl etkilediğini, geniş kitleleri zulme nasıl yönlendirdiğini, zalimlerin geniş halk kitlelerinin desteğini nasıl alabildiğini de uzman bir kişinin ağzından da anlatıyor.

> "İsveç'in güney bölgelerinde yaşayan toplumbilimci **Gustav Flodberg**, iktidara geldikten sonra otoriteye yönelen siyasi yönetimler ve onların seçmen kitlesi üzerine bir araştırma yapıyordu.

"Onun kuramına göre, ülkelerindeki sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelemeyen yönetimlerin bir bölümü, iktidarlarını sürdürebilmek için otoriteye yöneliyor, seçmen kitleleri de onlara destek veriyordu.

"İsveç'te, 1973 yılında gerçekleşen bir banka soygunu girişiminden sonra ortaya çıkan '**Stockholm Sendromu**'nu hareket noktası olarak almıştı.

"**Flodberg**'e göre, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan "Yeni Dünya Düzeni"nde, iktidarlar yönetimde karşılaştıkları zorlukları gidermek için otoriter yöntemlere başvurdular. Seçmen kitleleri de onlara oylarıyla destek oldu.

"**Gustav Flodberg** beni, araştırma kapsamına aldığı Türkiye ile ilgili bazı sorular sormak için bulmuştu. Söze, hareket noktası olarak aldığı '**Stockholm Sendromu**'nu anlatarak başladı:

"23 Ağustos 1973 günü, **Jan Erik Olsson** adlı bir banka soyguncusu, Stockholm'deki Kreditbanken'e silahla girerek 3 banka görevlisi kadını 6 gün süreyle rehin aldı. Yapılan pazarlıklar sonunda soyguncunun, cezaevinde yatan **Clark Olofsson** adlı arkadaşı da yanına getirildi. Soyguncu, daha sonra kendilerine 3 milyon kron para verilmesini ve arkadaşıyla başka bir ülkeye gitmelerine izin verilmesini istedi. Pazarlık sürerken Başbakan **Olof Palme** de soyguncu ile görüştü, ancak ödün vermedi. Eylem süresince, soyguncu ve rehinelerin yiyecek ve içecek gereksinmeleri bankanın çatısında açılan bir pencereden karşılandı. Radyo ve televizyonlar sürekli canlı yayın yapıyordu. Halk, rehine kadınların durumunu merak ediyordu.

"Gerçekleştirilen telefon bağlantılarında, rehineler banka soyguncularının kendilerine çok iyi davrandığını söylüyorlardı.

"Yetkililer, önce bunun o anki korkuyla verilmiş yanıtlar olduğunu sandı.

"Altıncı günde, içeriye uyuşturucu gaz atılarak soygun-

cular yakalandı. Ancak, daha sonra ortaya ilginç bir durum çıktı.

"Kurtarılan banka görevlisi kadınlar, soyguncular dan ayrılmak istemiyor, onlara kötü davrandıkları gerekçesiyle polisi ve hükümeti suçluyorlardı. Kadınlar, çıkarıldıkları mahkemede de soyguncuları suçlayıcı bir ifade kullanmadılar.

"Bunlarla da yetinmeyip aralarında topladıkları parayla soyguncuların savunma giderlerini karşılamaya çalıştılar.

"Psikologlar ve toplumbilimciler, 'güce tapınmaktan' kaynaklanan bu durumu **'Stockholm Sendromu'** olarak adlandırdılar.

"Vardıkları sonuca göre, uzun süre baskı altında yaşayan ve şiddet gören birey, zamanla bu durumu kanıksıyor, 'gücü' kutsuyor ve o gücü uygulayanın tutsağı haline geliyor.

"**Gustav Flodberg**, savını tam da bu noktadan başlatıyordu.

"Ona göre, **'Stockholm Sendromu'** toplumlarda da görülüyor.

"Üstelik bu kuramın belirtilerine Yunan mitolojisindeki tanrılar savaşında da rastlamak mümkün.

"Almanya'da **Hitler**'in iktidara gelmesinde 'güce tapınmanın' etkisi var.

"Birçok diktatör, bu yüzden halkın desteğini de alarak uzun süre iktidarda kalabildi.

"Ancak bu sendrom, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra belirgin olarak ortaya çıktı.

"Günümüzde de ülkelerindeki sosyal ve ekonomik sorunları çözemeyen iktidarlar, demokrasi geleneklerini boş vererek kolaylıkla 'otoriter'liğe yöneliyor. 'Kurtarıcı' arayışındaki kitleler de onların peşinden sürükleniyor. Baskı altındaki toplumlar, bir süre sonra baskıyı uygulayanın üstünlüğüne inanıyor ve ona bağlanıyor. Dış dünyadan soyutlanan birey, kendisini çekip çevirecek 'otoriter lider' arıyor.

"'**Stockholm Sendromu**'nun izlerini, günlük yaşamda, dinin ve tarikatların baskısı altındaki toplumlarda, savaş esirlerinde, cinsel tacize ve aile içinde şiddete uğrayanlarda da görmek mümkün.

"Katılırsınız, katılmazsınız **Gustav Flodberg** böyle diyor.

"Araştırmaya esin kaynağı olan **Stockholm Sendromu**, **Samuel L. Jackson** ve **Kevin Spacey**'in başrolünü oynadığı **The Negotiator (Arabulucu)** adlı filmle sinemaya da aktarıldı.

"Sendrom'un kahramanı, banka soyguncusu **Jan Erik Olsson**, mahkemede on yıl ceza aldı, sekiz yıl cezaevinde kaldı. Çıktıktan sonra İsveç'i terk etti, Tayland'a yerleşti. Arkadaşı **Clark Olofsson** ise o yolun yolcusu olmaya devam etti. Banka soygunundan aldığı bir yıllık cezanın ardından, karıştığı birçok uyuşturucu ve kaçakçılık suçlarından ağır cezalar aldı, yaşamını cezaevlerinde sürdürdü..."

Nergis'in açıklayıcı yazısı böyle.

Yazının asıl önemi **Stockholm Sendromu**'nun ne olduğunu anlatmasında değil...

Yazının önemi, zalimle özdeşleşmenin kişisel mekanizması olarak ortaya çıkan **Stockholm Sendromu'nun Gustav Flodberg** tarafından zalim diktatörlere verilen halk desteğinin mekanizmasını da açıklamakta kullanıldığını bize aktarması.

Aslında bu kitabı yazmaya başladığımda **"zalimle özdeşleşme"** adı altında **Stockholm Sendromu'**nu da anlatmayı ve sadece bireysel açıdan değil, toplumsal açıdan da bu sendromun zalimlere nasıl hizmet ettiğini irdelemeyi kararlaştırmıştım.

Ama yazım süreci sırasında **Nergis**'in makalesini okuyup, **Flodberg**'in çalışmasını öğrenince, size konuyu doğrudan bir alıntıyla aktarmayı daha uygun buldum.

Çünkü makale **Stockholm Sendromu**'nu sadece bireysel bir mekanizma olarak değil, benim de yorumlamaya çalışacağım bir biçimde, halk kitlelerinin, toplumların da **Stockholm Sendromu**'nun pençesine nasıl düştüğüne yönelik bilgiler içeriyor.

*

Gerek bireysel, gerekse toplumsal açıdan **Stockholm Sendromu,** ayrı ayrı ve tek başlarına, sadece "güce tapınmak" veya "zalimi bir rol modeli olarak kabul etmek" ya da "gerçeklerden kaçmak" gibi değişkenlerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir mekanizmaya sahip.

Belki bütün bu nedenler var bireylerin ve toplumların, zalimlere destek vermesinde ve onunla ya da onlarla (çünkü bunlar, Naziler veya faşistler gibi bir parti de olabilir) özdeşleşmesinde.

Zalimle özdeşleşmenin ardındaki farklı ögeleri genel olarak irdelemeye başlamadan önce, bir başka **Stockholm Sendromu** olayını daha sizinle paylaşmak istiyorum.

*

Tam adı **Patricia Campbell Hearst** olan **Patty Hearst**, ünlü medya imparatorluğunun sahibi olan **Hearst** ailesinin vârislerinden biridir.

Dedesi **William Randolph Hearst**, Türkiye'de "boyalı basın" veya "magazin basını" dediğimiz geleneği Amerika'da başlatan gazetecidir. Büyük servetini düzeysiz yayınlarla, savaş körükleyicisi olarak yaptı.

Amerikan medyasındaki ve siyasetindeki yozlaşmanın simgesi haline gelen **Hearst**'ün yaşamı **Orson Welles**'in ünlü filmi **Citizen Kane**'e bile ilham kaynağı oldu.

Patty Hearst 19 yaşındayken, 4 Şubat 1974'te, solcu gerilla örgütü **Simbiyonez Özgürlük Ordusu** (Symbionese Liberation Army – **SLA**) tarafından kaçırıldı.

Örgüt, **Patty Hearst**'ün hapisteki arkadaşları ile takas edilmesini istedi. Bu istekleri kabul edilmedi.

Örgütün San Francisco'daki yoksullara yiyecek yardımı yapılması isteğini, **Patty**'nin babası karşılamaya çalıştı ama SLA, yapılan yardımları yeterli bulmadı.

Kaçırılmasından iki ay sonra, 3 Nisan 1974'te **Patty**, kaydedilmiş bir kasetle yaptığı duyuruda, SLA'ya katıldığını ve Tania adını aldığını açıkladı.

Çok kısa bir süre sonra, 15 Nisan 1974'te, San Francisco'daki

bir bankayı soyarken görüntülendi. Eylül 1975'te SLA örgütü üyeleriyle birlikte bir apartman dairesinde yakalandı.

Hapse girerken, avukatı aracılığıyla ilettiği mesaj bir pişmanlık değil, bir zafer ifadesiydi âdeta:

"Herkese söyle; gülümsüyorum, kendimi özgür ve güçlü hissediyorum, dışarıdaki tüm erkek ve kız kardeşlerime sevgi ve selamlarımı iletiyorum," dedi.

Mahkemesi görülürken savunma avukatı, **Patty**'nin gözlerinin bağlandığını, bir hücreye atıldığını, fiziksel ve cinsel tacize uğradığını iddia etti.

Savunma, **Stockholm Sendromu**'na dayandırılmıştı. Avukat, örgüt tarafından **Patty**'nin beyninin yıkandığı tezini işledi. Mahkeme **Patty**'i 35 yıla mahkûm etti ama para ve politika işin içine girdi, 1979'da serbest bırakıldı.

*

İnsanları, bizzat kendilerine zulüm yapan ya da genel olarak toplumu şiddet, nefret ve zulümle yöneten kişilerle özdeşleşmeye yönelten **Stockholm Sendromu**'nun altında yatan nedenler nelerdir?

Neden insanlar, hatta kimi zaman geniş kitleler zulme karşı direnmek yerine ona boyun eğmeyi ve hatta zalimle özdeşleşmeyi seçiyor?

Tabii insanı yozlaştıran bu zalimle özdeşleşme güdüsünün altında **Ali Haydar Nergis**'in makalesinde belirttiği güce tapınma gibi, gücü kutsama gibi, zulme alışma, kanıksama gibi ögeler var.

Bunların hepsi etkili. Ama tek başına yetersiz. Onun için hepsinin birden ele alınması, bu nedenleri yaratan ortamların ve süreçlerin iyi irdelenmesi gerek.

Stockholm Sendromu'nun Arkasındaki Nedenler ve Süreçler

Birinci neden korkudur.

Zalimin, mazlumun yaşamına veya sevdiklerinin yaşamlarına kastedeceği korkusu pek çok insanı veya toplumu tam bir şoka

sokar. Bu şok insanı da, toplumları da kişiliklerinden, değerlerinden koparır, yeni çözümler aramaya, yeni bir kişilik yapılanmasına veya toplum düzenine götürür.

Bu konu üzerinde **"Şok Doktrini"** adlı bölümde yeniden duracağım.

Şimdilik, zalimle özdeşleşmenin en önemli nedenlerden birinin korku olduğuna işaret etmekle yetiniyorum.

İkinci neden çaresizliktir.

İnsanları, ister birey isterse toplum olarak, zalimle özdeşleşmeye yönelten nedenlerin başında kurtuluş umudunun olmaması gelir.

Düşman tarafından tutsak alınan bir esir, teröristlerin rehin aldıkları bir kişi, yabancı bir ordu işgalindeki bir ülke, zalim bir lider tarafından ele geçirilen bir toplum, yukarıda da belirttiğim gibi, korkar!

Önce kaçmaya, kurtulmaya, bu zulme karşı çıkmaya çalışır fakat zaman geçtikçe, zalimin elinden kurtulma olanakları tükendikçe, olasılıklar azaldıkça, zulmün sonsuza kadar süreceği sanılmaya başlanır. Zalimden asla kurtulamayacağı kaygısı insanın veya toplumun içinde filizlenmeye başlar. Birey ya da toplum, zulüm karşısında çaresiz kaldığını hissettiği anda, zalimin pençesine düşer.

Ölüm korkusu, yaşama içgüdüsü, asla ve asla zalimin elinden kurtulamayacağına ilişkin bir inanç, insanları ve toplumları çaresizliğe götürür. Çaresizlik boyun eğmeye, boyun eğme özdeşleşmeye yol açar.

Üçüncü neden zaman ögesidir.

Yukarıda da belirttiğim gibi, zaman ögesi, zalimle özdeşleşme sürecinde çok önemli bir yere sahiptir.

Zulmün süresi uzadıkça, zalimin egemenliği uzun sürdükçe, mazlumun zalimle özdeşleme olasılığı yükselir. Çünkü zaman geçtikçe, hem zalimden kurtulma olanaklarının tükendiği izlenimi doğar, hem de bireyler ya da toplumlar yavaş yavaş zulmü kanıksar. Reddediş ve isyan aşamalarından sonra depresyon ve boyun eğme başlar.

İşte Stockholm Sendromu bu aşamada ortaya çıkar, mazlum kişi veya toplum, zalimle özdeşleşerek yaşamını sürdürmeye çalışır.

Dördüncü neden işkence, şantaj, fiziksel ve ruhsal zorlamalardır.

İnsanın fiziki ve ruhsal yapısı sanıldığından çok daha kırılgandır. Herkes zamanla işkence ve baskı altında çözülebilir. Hele bu işkence ve baskı sistematik olursa, ona karşı durmak son derece zordur. Fiziksel ve ruhsal acılar karşısında insanın direnme gücü de, kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişmekle birlikte sınırlı görünüyor.

İşte işkence ve zulüm karşısında zamanla çözülen bu direnme gücü, mazlumların, zalime teslim olmasına yol açabilir.

Beşinci neden güce, güçlüye, iktidara, zalim de olsa, tapınmak olarak belirtilebilir.

Pek çok "normal" insan, kendi yetersizliklerini telafi etmek için güç odaklarıyla birleşme, bütünleşme, özdeşleşme eğilimi gösterebilir.

Tarihte de günümüzde de güce tapınan, kim iktidar olursa olsun, daima iktidardan yana tavır koyan pek çok kişi vardır. Ne yazık ki bu kitapta da değindiğim gibi bu "güce tapınma" eğilimi entelektüeller arasında da hiç seyrek görülen bir tutum değildir.

Altıncı neden, mazlumları zalimin tarafına çekmekte kullanılan ödül yöntemidir.

İnsanların davranışlarını biçimlendirmekte cezanın etkisini yukarıda beşinci maddede açıklamaya çalıştım: Fiziksel ve ruhsal baskı ve işkence insanların tutum ve davranışlarını zaten etkiler. Buna bir de ödül sistemini eklerseniz, bu etki çok daha yüksek olur.

Örneğin rehin alınmış veya hapse atılmış bir insana, zalimin kurallarına uyum sağladığı zaman verilen küçük ya da büyük ödüller, mazlumların zalimle özdeşleşmesinde önemli bir işleve sahiptir.

Aynı ödül sistemi toplumsal olaylarda çok daha yaygın olarak kullanılır: Zalime hizmet edenlere sağlanan itibar, para, makam,

güvenlik ve benzeri avantajlar, özellikle cezalarla birlikte uygulandığında son derece işlevsel olur.

Yedinci neden, insanın işkence ve baskı karşısında, fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü korumak için başvurduğu savunma mekanizmasıdır.

Beyin yıkama işleminin en önemli araçlarından biri, mahkûmun, rehinenin, tutsağın, mazlumun, kişiliğini ve kendine saygısını yok etmektir.

Yapılan fiziksel işkencelerin ve tecavüzlerin asıl amacı budur. Hedef alınan bireyin kişiliği, iğrenç işkencelerle yok edilerek, kendine olan saygısı sıfıra indirilerek değerler sistemi, ideolojisi de ortadan kaldırılır. İnsan o kadar aşağılanır ki, artık benliğinden iğrenmeye başlar.

İçgüdüsel olarak kendi fiziksel ve ruhsal varlığını devam ettirmek isteyen kişi, yitirilmiş kişiliğinin, değerler sisteminin, ideolojisinin, benliğinin yerine yeni ve bir tutarlı model arar. İşte tam bu noktada "beyin yıkamaya" teslim olur, zalimle özdeşleşmeye başlar.

Bu yöntemin toplumları biçimlendirmekte nasıl kullanıldığını ileride **"Şok Doktrini"** bölümünde irdeleyeceğim.

Sekizinci neden, bazı insanlardaki genetik veya sosyal kişilik bozukluklarıdır.

Bunlar sırf bu kişilik bozukluklarından dolayı zalimleri hatta katilleri çekici bulur, onunla özdeşleşir. Bu durumu iyi anlatabilmek için yine Amerika'dan gerçek bir öykü aktarmak istiyorum:

Charles Manson, bir seri katildir, "ailem" dediği bir çete kurmuş ve sayısız cinayet işlemiştir. Öldürdükleri en ünlü kişi, **Roman Polanski**'nin hamile eşi **Sharon Tate**'dir. Toplam kaç kişiyi öldürdükleri bilinmeyen, ama 35 kadar kurbanları olduğu sanılan çete, bir mensuplarının, yaptıklarını poliste övünerek anlatması sonunda tutuklanır ve idam cezası kaldırıldığı için müebbet hapse mahkûm olur.

Buraya kadar olay, bir psikopatın, bir seri katilin öyküsü. İlginç olan ve bizim konumuzu ilgilendiren bölüm bundan sonra:

Charles Manson, kendisini sevenlerin, serbest bırakılmasını is-

teyenlerin çeşitli fan kulüpler kurdukları, kampanyalar düzenledikleri bir kişi. Ciddi bir "hayran kitlesine" sahip.

Sevgili okurlarım, bilmem, "Stockholm Sendromu"nun arkasındaki nedenleri sayarken kişilik bozukluklarını da belirtmemin nedenini anlatabildim mi!

Manson'dan değil, onun "hayranlarından" söz ediyorum.

Onların psikolojilerine baktığımızda, zalim diktatörlere kimi zaman verilen halk desteğinin arkasındaki nedenlerden birini de görüyor olabiliriz.

Sorular

Bu bölüme son verirken, bütün bölümlerin sonunda yaptığım gibi, siz değerli okurlarımın kendi benliklerine dönmesini ve kendilerini sorgulamasını istiyorum:

1. Acaba sizde korkudan, umutsuzluktan, çaresizlikten, güce tapınmaktan, bıkkınlıktan veya başka bir nedenden kaynaklanan, "zalime destek verme", "zalimle özdeşleşme" eğilimleri var mı?
2. Size güç uygulayanlara boyun eğer misiniz?
3. Siyasal iktidarların yaptıkları daima haklı mıdır?
4. Gücü elinde bulunduranlara karşı çıkmak sonuçsuz, saçma bir davranış mıdır?
5. Savunduğunuz düşünceler, siyasal çözümler, desteklediğiniz siyasal partiler çoğunluğun desteğini almadığı, alamadığı zaman, fikir değiştirir misiniz?
6. Sizce, doğru, haklı ve adil olmak mı daha önemlidir, yoksa bu ilkelerle çelişse bile, güçlünün yanında yer almak mı?

BÖLÜM VIII

Şok Doktrini: Bireysel Zulümden Toplumsal Zulme Geçiş

Buraya kadar **"İçimizdeki Zalim"**i, daha çok birey odaklı mekanizmalar açısından, zalim bir bireyi hangi süreçlerin yarattığını açıklamaya çalışarak ele aldım.

Zalimi ve zulmü, doğa, aile, okul, eğitim, duygusal tepkiler, kafa yapısı, alt kültür ve benzeri ögeler çerçevesinde irdeledim.

Artık sıra **"İçimizdeki Zalim"**i toplumla olan etkileşimi bakımından incelemeye geldi.

Tabii bu çerçevede tarihteki ve günümüzdeki faşist uygulamaları da ele alacağız...

Çünkü sosyolojik olarak faşizm, zalimin egemenliği, zulmün toplumsallaşması anlamına gelir.

Kitabın sonuna doğru, kendimizi denetleyebilmemiz için vereceğim testlerle ve zalime, zulme karşı neler yapabileceğimizi gözden geçirirken yeniden bireysel özelliklere döneceğim.

Zalimler Aniden İktidara Gelmez

Toplumlar zalimlerin pençesine birdenbire düşmez.

Bazı yönetim biçimleri zaten zulüm üzerine kurulmuştur. Örneğin, monarşist veya otoriter yönetim biçimleri devletin rejimi olarak kabul edildiğinde, toplum zaten potansiyel zalimler tarafından yönetilir.

Dolayısıyla, bu gibi ülkelerde iktidar değişiklikleri de genellikle sadece yönetimin bir zalimden ötekine geçmesi biçiminde ortaya çıkar. Zalimlerin bu birbirini izlemesi, sadece yöneticiliğin ba-

badan oğula geçtiği hanedan rejimlerinde değil, ileride ele alacağım İran örneğinde olduğu gibi bir tür otoriter rejimden bir başka tür totaliter rejime geçiş biçiminde de olabilir.

Özellikle üzerinde durduğum, demokratik, yarı demokratik veya melez rejimlerde, demokratik hak ve özgürlükleri kullanarak iktidara gelen ve zalim bir yönetim kuran yöneticilerdir.

Aslında hemen bütün zalimler, "Ben geliyorum," diyerek gelir. Bu geliş, ya mevcut otoriter veya totaliter rejimin geleneksel iktidar değişikliği yoluyla olur; o zaman zaten zulüm rejimi değişmeyeceği için, yeni bir zalim yöneticinin iş başına gelmesi kimse için sürpriz olmaz ya da bazı zalimler, iktidara geliş süreçlerini, sözde **demokrasi** adına veya daha da yaygın olarak görüldüğü gibi, **kurtarıcılık** adına, süsleyip püsleyip topluma sunar. Ve sadece geniş kitleleri değil, fırsatçı politikacıları, sermaye sahiplerini, hatta kimi zaman işçi sendikalarını da peşlerine takarak iktidarlarını gerçekleştirir.

Böyle süreçlerin sonunda kurulan otoriter veya totaliter rejimler, arkalarına aldıkları destekle bu işi becerdiklerinden, zulümleri daha acımasız, rejimleri daha zalim olur.

İşte bu bölümde demokratik ya da yarı demokratik toplumları zulmün pençesine düşüren özel bir süreci, **"Şok Doktrini"**ni incelemek istiyorum. **Şok doktrini** terimi, gazeteci-yazar **Naomi Klein**'a ait.

Naomi Klein Kimdir?

Naomi Klein Kanadalı bir gazeteci. Ama asıl etkisi ve özelliği, iyi bir araştırmacı ve yazar olduğu kadar bir "siyasal aktivist" olmasından geliyor. Küresel emperyalist sermayeye karşı, çevreci, demokrat.

Ele aldığı konuları iyi inceliyor, kitaplaştırıyor ve eyleme dönüştürüyor. Örneğin Türkçeye de çevrilmiş olan **No Logo, Küresel Markalar Hedef Tahtasında** adlı kitabı küreselleşme karşıtı eylemlerin de esin kaynağı oldu.

Çünkü **Klein** bu kitabında, hem emperyalist kapitalizmin hem

de bu mekanizmayı işleten büyük markaların yaptığı sömürüyü sadece küresel bağlamda değil, şirket düzeyinde de dile getiriyordu.

Şok Doktrini: Bireysel Beyin Yıkamadan Toplumsal Beyin Yıkamaya

Naomi Klein'in **No Logo**'dan sonra gelen kitabı da yine bir emperyalizm eleştirisiydi. Dünya kapitalizminin ülkeleri nasıl sömürdüğünü anlatıyordu.

Sevgili okurlarım, söyleyeceklerimi benden önce veya benimle aynı zamanda bir bilim insanı, bir yazar, bir meslektaş çok güzel ifade etmişse onların metinlerini kullanıyorum.

Böylece hem sizleri başka kaynaklardan haberdar ediyorum, hem de başka araştırmacılara saygımı ifade ediyorum.

Naomi Klein'in **Şok Doktrini** kavramını da, bunu Türkiye'de ilk tanıtan ve çok güzel bir çözümleme yapan **Zülal Kalkandelen**'in **Cumhuriyet Pazar Dergi**'de 6 Nisan 2008 tarihinde yazdığı makaleden aktaracağım.

"Şok 'Terapiye' Şok Tepki.

"**Donald Ewen Cameron** kimdir?' diye sorulsa kaç kişi doğru yanıt verir bilinmez. Oysa insanlık tarihinde utançla anılacak bir psikiyatristin adıdır bu.

"**Cameron**, 1950'li ve 60'lı yıllarda, insan hafızasının kontrolü üzerine yürütülen CIA projesi MKULTRA kapsamındaki deneyleri yapmış. Depresyon, anksiyete gibi şikâyetleri olan hastalarına kendilerinden habersiz ilaç vererek elektrik şok tedavisi uygulamış. Amaç, hafızadakileri silip yeni bir insan yaratmak.

"**Naomi Klein**, **The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism (Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi)** adlı yeni kitabında, kapitalizmin de aynı şok yöntemiyle yayıldığını söylüyor.

"Küreselleşme karşıtlarının manifestosu olarak değer-

lendirilen ilk kitabı **No Logo**'yla uluslararası ün kazanan **Klein**, Kanadalı bir gazeteci. **The Nation**, **The Guardian** ve **The Globe**'da yazıları yayınlanıyor.

İkinci kitabı da, ilki gibi dikkatle okunması gereken çok önemli bir çalışma.

"**Klein**, **Cameron**'un **'şok terapisinden'** yola çıkarak, savaşlar, terör saldırıları, darbeler ve doğal afetler yoluyla toplumlarda şok yaratıldığını söylüyor. Sonra da, bu ilk şokun yarattığı korku ve düzensizlik ortamını kullanan politikacılar ve şirketler aracılığıyla, ekonomik olarak ikinci şok gerçekleştiriliyor.

Bunlara direnenlere, gerekirse, polis ve hapishane sorgularında üçüncü şok uygulanıyor. Amaç, toplumu kapitalizmin vahşi uygulamalarına hazır hale getirmek.

"Bu model, **Thomas Friedman**'ın geliştirdiği modern kapitalizmin taktiksel stratejisiyle de uyuşuyor:

"Büyük bir kriz beklenir (ya da yaratılır), vatandaşlar krizden bocalamış bir haldeyken devlete ait hizmetler özel kişilere devredilir ve sonra da bu sözde 'reformlar' kalıcı bir hale getirilir.

"Ne diyordu kapitalizmin gurusu?

"İster gerçek olsun, isterse gerçek gibi algılansın, sadece bir kriz gerçek bir değişiklik doğurur. Yani yarat krizi, yap yağmayı! Irak'ta bilim insanlarının katledilişi; kültür birikiminin yok edilişi; Amerikan özel güvenlik şirketi **Blackwater**'ın karıştığı skandal, hepsi aynı oyunun bir parçası...

"Beş yıllık işgalin sonunda gelinen nokta içler acısı...

"Irak'ta profesyonel olarak iş sahibi olanların yüzde 40'ı, doktorların yüzde 35'i, 2003'ten bu yana ülkeyi terk etti. Toplam nüfusun sadece yüzde 32'si içme suyuna ulaşabiliyor ve kanalizasyonları çalışan yerlerde yaşayanların oranı sadece yüzde 19.

"Eh, bu durumda işgalci güçlere iş düşüyor değil mi?

"Önce yıktılar, şimdi 'yeniden inşa' edecekler... ki sonra yeniden yıksınlar...

"Neoliberal ekonominin şoklara bağımlılığı, bugüne kadar Latin Amerika'dan Rusya'ya, Lübnan'dan Irak'a kadar dünyanın her yerinde kendini gösterdi.

"Rusya'da bir gecede yapılan özelleştirmelerle zengin olanlar; Lübnan'da dış borcu halktan alınan yüksek vergilerle kapatmaya çalışanlar; Irak'ta hakim olan korku ve düzensizliği en büyük umutları olarak gören Batılı güvenlik firmaları...

"Ve sonunda felaket kapitalizmine karşı gelmeyi öğrenen halklar!"

Kalkandelen'in "Şok doktrini" hakkındaki aydınlatıcı ve irdeleyici yazısının bir bölümü böyle.

Klein'in bireysel beyin yıkamadan, toplumsal güdümlemeye giden çözümlemelerini daha iyi anlayabilmek için belki işin ekonomik yönüne biraz daha eğilmek gerek.

Bir Ekonomi Tetikçisinin İtirafları

John Perkins, yıllarca istihbarat örgütleriyle bağlantılı bir stratejik-ekonomik danışma şirketinde baş ekonomist olarak çalışmış.

Bir süre sonra çokuluslu şirketlerin ve istihbarat örgütlerinin dünya ülkelerini nasıl sömürdüğünü gördüğü için, vicdanı isyan etmiş ve oturmuş bir kitap yazmış.

Yazdığı kitap, yukarıda ele aldığım **şok doktrini** yönteminin ekonomik alanda nasıl işlediğini gösteriyor. **Perkins**, yazdığı kitapta özet olarak şunları söylüyor:

"Ekonomi tetikçisi olarak amacımız küresel bir imparatorluk kurmaktır.

"Bizler, diğer ülkeleri, şirketlerimizin, hükümetimizin, bankalarımızın, kısacası **şirketokrasi** diye adlandırdığım kurumsal yapının kölesi haline getirmek için uluslararası finans kuruluşlarını kullanan elit bir grubuz.

"Mafya gibi, **ekonomi tetikçileri** de görünüşte bazı iyilikler yapar:

"Elektrik santralleri, otoyollar, limanlar, havaalanları, teknoparklar gibi altyapı hizmetleri için borç sağlarlar. Bu borçların önkoşulu, bütün bu projelerin Amerikan inşaat ve mühendislik firmaları tarafından gerçekleştirilmesidir.

"Aslında paranın çoğu Amerika'yı hiç terk etmez. Sadece Washington'daki bankalardan New York, Houston veya San Francisco'daki mühendislik firmalarına aktarılır.

"Verilen kredi hiç vakit geçirmeden şirketokrasi üyesi şirketlere (kreditörlere) döndüğü halde, borçlu ülkenin anaparayı ve faizin tamamını ödemesini isteriz.

"Eğer **ekonomi tetikçisi** çok başarılı ise borç tutarı çok büyük olur ve borçlu ülke birkaç yıl sonra ödemeleri aksatmaya başlar. İşte o zaman biz de mafya gibi bu borcun diyetini isteriz.

"Birleşmiş Milletler'de Amerika'nın isteği doğrultusunda oy vermek ya da askeri üs kurmak veya petrol gibi değerli kaynaklara el koymak şeklinde olabilir bu diyet.

"Buna rağmen borçlunun borcu devam eder.

"Böylece küresel imparatorluğumuza bir ülke daha eklenmiş olur."

Görüldüğü gibi bir toplumun dönüştürülmesi, zalim bir yönetimin başa geçirilmesi veya sürdürülmesi sadece o toplumun iç dinamiğine değil, dünya konjonktürüne, dış dinamik ögelerine de bağlı bir süreç.

Bu süreç kimi zaman Irak'ın işgalinde olduğu gibi çok açık bir biçimde işletiliyorsa da, genellikle bu kadar sert ve kaba yöntemlere başvurmadan daha ince biçimde egemenliğini sürdürüyor.

Ayrıca bu noktada hemen anımsatmak isterim ki, Amerika Irak'ı işgal ederken bu ülkeye zulmü değil, demokrasiyi getirme iddiasındaydı. Sonuç ortada!

Perkins bu sürecin dünya çapındaki sonuçlarını da özet olarak şöyle anlatıyor:

"2004 itibariyle Üçüncü Dünya ülkelerinin borç toplamı 2,5 trilyon dolara, yıllık faiz ödemeleri de 3,75 milyar dolara yükselmiştir.

"Bu tutar, tüm Üçüncü Dünya ülkelerinin sağlık ve eğitim harcamaları toplamından fazladır. Aldıkları dış yardımın da 20 katıdır.

"Yine bu ülkelerde nüfusun en üst yüzde biri, ülkelerinin mali kaynaklarının ve gayrimenkullerinin %70 ila %90'ına sahiptir.

"Bu çağdaş şirketokrasi imparatorluğunun gücü, etkisi ve sinsiliği, Roma ordularını, Orta ve Güney Amerika'yı fetheden İspanyol konkistadorlarını, 18-19'uncu yüzyılın Avrupalı sömürgecilerini çok geride bırakır.

"Biz **ekonomi tetikçileri** kurnazızdır. Bizler tarihten ders aldık. Kılıç taşımayız, zırh-üniforma giymeyiz.

"Ekvador, Nijerya, Endonezya gibi ülkelerde yerli öğretmenler veya esnaf gibi giyiniriz, Washington ve Paris'te bürokratlara ve bankerlere benzeriz, proje mahallerini gezer, yoksul köyleri dolaşırız.

"Yerel basında ne kadar hayırlı işler yaptığımızdan söz ederiz.

"Yasadışı bir şeye tevessül ettiğimiz pek nadirdir. Zira sistem aldatmacaya dayansa da tanım olarak yasaldır."

Buraya kadar zalimi ve zulmü hem genel olarak ele aldık, hem de bireysel açıdan bir zalimin oluşumunu inceledik.

İnsanları zorla zulme boyun eğdirmenin bireysel mekanizmalarını simgeleyen **Stockholm Sendromu'**ndan, zulmü dışarıdan da empoze eden ve zalimlere destek veren toplumsal mekanizmaları irdeleyen **Şok Doktrini'**ne geçtik.

Artık "**İçimizdeki Zalim"**i, bireysel benliğimizin dışında da, toplumsal varlığımızda ve benliğimizde de aramaya başlayabiliriz.

Tabii işe tarihten başlayacağız.

Hitler'in Almanya gibi bir ülkede demokratik mekanizmaları

kullanarak iktidara gelişinin arkasındaki mekanizmaları anlamaya çalışacağız.

Daha sonra Amerika'da, **MacCarthy** gibi şaklaban bir politikacının sanat, edebiyat, bilim ve siyaset dünyasına nasıl bir korku saldığını ve nasıl durdurulabildiğini irdeleyeceğiz.

Son olarak, bir diktatörlükten bir başka diktatörlüğe geçiş örneği olarak İran'a çok kısaca baktıktan sonra Türkiye'ye geleceğiz.

Sorular

1. Dünyadaki düzenin nasıl işlediğini biliyor, bununla ilgileniyor musunuz?
2. Dünyadaki egemen ilişkilerin sizin ülkenizi ve toplumunuzu da biçimlendirdiğinin ve bu biçimlendirmenin sizin yaşamınızı etkilediğinin farkında mısınız?
3. Bireysel veya toplumsal bir sorunla karşılaştığınızda derhal panikler ve egemen ilişkilerin empoze ettiği çözüme sarılır mısınız?
4. Birey ve toplum olarak kendi yazgınıza kendiniz hâkim olmak istiyor musunuz?

BÖLÜM IX

Nazi Almanyası Demokratik Yapı İçinde Yeşeren Faşizm ve Kitlelerin Desteği

"İçimizdeki Zalim"i yazarken, Nazi Almanyası'ndan, faşizmin o sadece Almanya'yı değil bütün dünyayı kana bulayan çılgınlığından çok şey öğrendim. Bütün bir toplumun, genciyle yaşlısıyla, erkeğiyle kadınıyla, işçisiyle işvereniyle, askeriyle siviliyle, zalim bir katilin, hasta ruhlu bir diktatörün peşine nasıl takıldığının öyküsü gerçekten ibret verici.

Bu ibret verici öykü, bütün insanlığı etkilemiştir: Böyle bir felaketin bir daha yaşanmaması için demokratik rejimin korunmasına ve siyasal iktidarların yetkilerinin sınırlanmasına ilişkin, başta anayasa mahkemeleri olmak üzeri birtakım denetimler getirilmiştir.

Bütün Bir Toplumu Zalime Dönüştürmenin Önkoşulları

Toplumsal zulüm, genellikle münferit olaylar olarak başlar. İnsanlar münferit olaylara, kimi zaman duymadıkları, kimi zaman da kendilerini ilgilendirmediği için, kolay kolay ortak tepki vermez. Dolayısıyla münferit olaylar zamanla yaygınlaşır. İnsanlar da iktidarın zulme dönük tutum ve davranışlarını zamanla kanıksar. Daha önce de belirttiğim gibi "kanıksama", zulmün kabulünde ve yaygınlaşmasında, zalimin iktidarını güçlendirmesinde en önemli psikolojik ögelerden biridir.

Almanya'da da süreç böyle işledi, ama hiç de bu kadar basit

değildi. Süreci iyi anlayabilmek için işe önce herkesin bildiği bazı tarihsel ve toplumsal koşulları anımsayarak başlayalım:

1. Alman toplumu "disiplini"yle bilinir. Bu onun **Bismarck**'tan sonra oluşan önemli toplumsal ve tarihsel özelliklerinden biridir.

Disiplinli bir toplum olan Almanlar, her türlü otoriter gelişmeye uygun bir ortama sahip olmuşlardır.

2. Almanya ileri bir endüstri ülkesidir. Fakat hammadde gereksinmesi açısından, rakipleri İngiltere, Fransa, Hollanda, Portekiz, İspanya gibi yaygın sömürgeleri yoktur.

Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşı bir anlamda sömürgeler üzerinden bir savaş olarak gündeme gelmişti, ama Almanya bu savaşı kaybedince, yine endüstrileşmesi için gerekli olan hammadde kaynaklarından yoksun kaldı.

3. Anımsanacağı gibi **Marx,** komünist devrimin Almanya'da olacağını tahmin ediyordu.

Çünkü Almanya'nın ekonomik ve toplumsal gelişmişliği, onun Marksist terminolojiyle "bir üst toplumsal ve siyasal aşamaya" geçmesi için uygun bir ülke olmasına yol açmıştı.

Tabii Marksizm'e göre "bir üst aşama", bir üst üretim aşaması, kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak belirtiliyordu. Ama ne yazık ki, 19. yüzyılın sonlarına doğru güçlenen milliyetçilik akımlarının bir üst aşaması, daha doğrusu bu aşamaların bir seçeneği, yanlış bir doğrultuda da olsa, Almanya'da "ırkçılık" olarak algılanmıştır. Irkçılık, Birinci Dünya Savaşı sonunda tasfiye edilen tarım-din imparatorluklarını ortadan kaldıran "milliyetçilik" akımlarının tüm dünyada görülen sonuçlarından biriydi.

Endüstrileşmenin, yıkılan din-tarım imparatorlukları yerine "ulus devlet" (milli devlet) seçeneğini gündeme getirmesi, uzun bir süre ırkçılık ile milliyetçiliğin iç içe geçmiş ideolojiler olarak algılanmasına ve uygulanmasına yol açmıştır.

Bu arada gelişmiş endüstriyel toplumların önündeki öteki seçeneklerin liberalizm, sosyalizm, Marksizm, Leninizm, emperyalizm, sendikalizm, demokratik ve laik sosyal refah devleti çizgilerinde oluştuğunu anımsayalım. Ama dönemin siyasal ve ideolojik "ruhunda" ırkçılığın, milliyetçilikle birlikte çok önemli bir rol oy-

nadığını ve Almanya'nın da bundan büyük ölçüde etkilendiğini bilelim.

4. Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra imzaladığı Versay Antlaşması, ırkçı faşizmin filizlenmesinde önemli bir faktördür.

Versay'ın etkisi iki türlü olmuştur.

Birinci olarak Almanların "ulusal gururu" incinmiştir. Bu durum aşırı milliyetçi akımların ırkçılığa dönüşmesinde ciddi bir tabanın oluşmasına yol açmıştır.

İkinci olarak savaş borçlarının yükü ekonomi üzerinde büyük bir baskı oluşturmuş, dışarıya ödenen tazminatlar yabancı ve Yahudi düşmanlığının ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur.

Böylece Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'ya dayatılan Versay Antlaşması, toplumun hem ekonomik ve siyasal anlamdaki gelişmesinin önünde bir engel hem de "Almanların ulusal gururunu" zedeleyen bir öge olarak, Nazizmin doğmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Bilindiği gibi **Hitler**, yükselişi sırasında siyasal söylemlerinin önemli bir bölümünü "Versay'ın yırtılması" üzerine inşa etmiştir.

5. Dünya konjonktürü de Almanya'nın yaşadığı güçlükleri arttırarak, toplumun tepkisel siyasetlere destek vermesine uygun bir ortam hazırlamıştır.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, bir yandan Almanya'nın ağır savaş borçlarının ödenmesinde yardımcı olan Amerika'yla arasındaki mali ve ekonomik ilişkileri zedelemiş, öte yandan ülkenin tam bir "hiper enflasyon krizi" içine sürüklenmesine yol açmıştır. Alman parasının değeri çok düşmüş, halk neye güveneceğini şaşırmıştır. Böyle bir ortam içinde Alman halkı, kurtuluş vaat eden sert ideolojilere, yani zulme kapı açan çözümlere daha yatkın bir psikoloji içine girmiştir.

6. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyayla birlikte, Avrupa ve Almanya da bir arayış içindedir.

İmparatorlukların yıkılmış, yeni ulus devletlerin ortaya çıkmış olması bütün ülkeler gibi Almanya'yı da etkilemiştir. Üstelik, Alman İmparatorluğu da yıkılmış, ülke yenilmişlik psikolojisi içinde siya-

sal çıkış yolları aramaya başlamıştır. Demokratik rejimin bütün kurum ve kurallarıyla henüz yerleşmemiş olması, her türlü sert, "kurtarıcı" ideolojilerin taban kazanmasına olanak sağlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin kurulmuş olması, Almanya'daki "komünist" akımları güçlendirmiş, ülke sadece ekonomik ve toplumsal olarak değil, siyasal ve ideolojik olarak da büyük bir kargaşanın ve "iktidar mücadelesinin" yani rejim bunalımının içine sürüklenmiştir.

Güçlü komünist hareket, güçlü faşist reaksiyonları da doğurmuştur.

7. **Hitler** ve Naziler, ülkedeki siyasal yönetimin kararsızlıklarından ve beceriksizliklerinden olduğu kadar, İngiltere'nin ve özellikle Fransa'nın "aymazlığı" sonunda, rahatça güçlenmişlerdir. Demokrasi, henüz içte de dışta da, "korunması gereken ideal bir rejim" olarak algılanmamaktadır.

Hitler Avrupa'yı, Avrupalı devlet adamlarını ve politikacıları parmağında oynatmış, kafasındaki dünya imparatorluğu modelini içerde ve dışarıda adım adım uygulamaya koymuştur.

8. Nazi ideolojisi, **Hitler**'in sınıfsal açıdan, Alman sermayesinden destek bulmasıyla güçlenmiştir.

Gerek ekonomik kriz, gerekse komünizmin yükselişi, **Hitler**'in yani Alman Nazilerinin Alman büyük sermayesinin desteğini almasına yol açmıştır. **Hitler**, Alman büyük sermayesini, ideolojisinin motor güçlerinden biri yapmayı başarmıştır.

9. **Hitler** ve Naziler, zulme dönük bütün sert ideolojilerin gereksinme duyduğu "düşman yaratma" konusunda da ırkçı milliyetçiliğe destek olarak, dini kullanmakta büyük bir başarı göstermişlerdir.

Zaten Hıristiyan kültürü, Yahudi düşmanlığını, tarihsel ve dinsel olarak Avrupalıların "toplumsal bilinçaltına" iyice kazımıştı. Hitler kiliseyi de yanına çeker ve zulmüne alet ederken hemen hemen hiçbir ciddi güçlükle karşılaşmamıştır.

10. Yahudilerin Avrupa'daki ve özellikle Almanya'daki sayısı ve ekonomik gücü, onların kolay bir "hedef düşman" olmalarına yol açmıştır.

Her uluslaşma sürecinde ve her ulusal eylemde "ortak düşman" kavramının önemli bir sosyal, psikolojik ve siyasal koşul olduğu zaten bilinir. Eylemin gücü ile düşmanın gücü ve dolayısıyla, "düşmana karşı alınacak önlemlerin şiddeti" doğru orantılıdır. İşte Yahudilerin Almanya'daki varlığı ve gücü böyle bir hedef olmalarına yol açacak düzeydeydi.

Dönemin bu kitlesel cinayet çılgınlığını hazırlayan genel "önkoşullar" çok kaba hatlarıyla bunlar. Şimdi özel uygulama koşullarına bakalım.

Özel Uygulama Koşulları

1. Tedrici olarak, yavaş yavaş iktidarı ele geçirme politikası.

Ünlü öyküdür: Bir kurbağayı kaynar su dolu bir kaba atarsanız, sıçrar ve kendini dışarı fırlatır. Ama bir tencere soğuk suyun içine koyar ve suyu yavaş yavaş ısıtarak kaynatırsanız, kurbağacık da haşlanarak ölür.

Naziler, toplumda henüz yerleşmekte olan demokratik sistemin boşluklarından yararlanarak örgütlenmişler, iktidar yürüyüşlerini her fırsattan yararlanarak bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Her adım bir sonraki adımın hazırlayıcısı olmuştur. Yavaş yavaş, tedricen güç kazanmışlar ve iktidarı böylece ele geçirmişlerdir.

2. Demokrasi, temel hak ve özgürlüklere dayalı bir rejim olarak değil, faşizmi davet eden biçimde, sadece "çoğunluğun yönetimi" olarak yorumlanmış ve çarpıtılmıştır.

Yalnızca oy mekanizmasının işlemesi, seçimlerin yapılması, Nazilerin yükselişinin demokratik sayılması için yeterli görülmüştür. Naziler demokratik sistemin sadece oy mekanizması olarak çarpıtılmasını kendi amaçları için çok güzel kullanmışlardır.

3. Eğitim ve örgütlenme etkinlikleri Naziler tarafından son derece etkin bir biçimde kullanılmıştır.

Özellikle çocuklar ve gençler arasındaki örgütlenmeye önem verilmiş, tüm toplum, milli eğitim olanakları kullanılarak gençler ve çocuklar aracılığıyla etkilenmiştir. Son kertede, beyinleri Nazi ide-

olojisiyle yıkanmış olan çocuklar ve gençler, kendi ailelerini ihbar etmek için bile kullanılmıştır.

4. Nazilere karşı çıkanlar yavaş yavaş temizlenmiştir.

Hitler karşıtları, komünistler dışında, hiçbir zaman örgütlenme ve güçlenme şansı bulamamışlar, teker teker tasfiye edilmişlerdir. Naziler, örgütsüz grupların, bireylerin ilgisizliğinden, demokratik bilincin yetersiz oluşundan çok büyük ölçüde yararlanmışlardır.

Başta **Hitler**'e destek vermiş olan ama sonradan onun zulmüne karşı çıktığı için toplama kamplarına yollanan Alman Protestan Rahip **Friedrich Gustav Emil Martin Niemoller**'e atfedilen şu sözler süreci çok iyi özetlemektedir:

Önce komünistler için geldiler.
Sesimi çıkarmadım.
Çünkü ben komünist değildim.
Sonra sendikacılar için geldiler.
Sesimi çıkarmadım.
Çünkü ben sendikacı değildim.
Sonra Yahudiler için geldiler.
Sesimi çıkarmadım.
Çünkü ben Yahudi değildim.
Sonra Çingeneler için geldiler.
Sesimi çıkarmadım.
Çünkü ben Çingene değildim.
Sonra benim için geldiler.
Kimse sesini çıkarmadı.
Çünkü ses çıkaracak kimse kalmamıştı...

5. Zulmün Yahudi soykırımıyla doruk noktasına çıkmasında, İkinci Dünya Savaşı çok önemli bir rol oynamıştır.

Ülkenin bir "savaş durumu" içinde bulunması, her türlü milliyetçi duyguların aşırı biçimde kullanılmasına, "ihanet" kavramı üzerine dayalı propagandanın muhalefeti bütünüyle susturmasına yardımcı olmuştur. Naziler savaş koşullarını, tüm toplumu boyundurukları altına almakta tam bir araç olarak kullanmışlardır.

Orduyu, kendi polis örgütleri olan SS'ler aracılığıyla tam bir siyasal denetime almış ve doğrudan doğruya sadece savaşa odaklanmasını sağlamışlardır.

6. Siyasal ve toplumsal propaganda en ileri tekniklerle, en yaygın ve en şiddetli biçimiyle, toplumun beyninin yıkanması için kullanılmıştır.

Bu çerçevede radyo, önemli bir iletişim kanalı olarak Naziler tarafından çok iyi kullanılan bir araç olmuştur. Başında **Goebbels**'in olduğu bir Propaganda Bakanlığı kurulmuş ve bu bakanlık bütün iletişim kanallarını denetleyerek tüm toplumu boyunduruğu altına almıştır.

7. Toplu cinayetler, toplama kampları, gaz odaları, fırınlar, toplumda açık ve şeffaf biçimde, meşru ortamlarda tartışmaya konu edilmemiştir.

Bu konudaki çabalar derhal engellenmiş, cinayetlerin üstü örtülmeye çalışılmıştır. Böylece pek çok kişinin "görmedim", "duymadım", "bilmiyorum" gibi bahanelere sığınarak, ilgisiz kalması sağlanmıştır.

8. Dönem, Avrupa'da ve özellikle de Almanya'da ırkçılık felsefelerinin yükseliş dönemidir.

Hitler tüm ideolojisini Alman ırkının üstünlüğüne dayamıştır. Soykırım, temel olarak asil ve yüce bir değer biçiminde takdim edilen "Germen ırkçılığından" kaynaklanan bir uygulama olarak sunulmuştur. Yahudi soykırımının arkasında "Üstün Irk" ideolojisi, Germen ırkçılığı vardır.

9. Almanlara yeni bir "Dünya Devleti" ve "Dünya Düzeni" vaadi, **Hitler**'in en etkili ideolojik silahı olmuştur.

Toplumsal çapta uygulanan soykırım, ülke sınırlarını da aşan daha büyük ve daha yüce bir "evrensel dünya düzeni" çerçevesinde ele alınmıştır. İnsanların tarih ve "insanlık" bilinci, "Germen ırkçılığı" çerçevesinde yeni bir tarih ve yeni bir insanlık ideali adına saptırılmış ve zulüm için kullanılmıştır.

10. Adalet sistemi "Germen ırkçılığı" çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.

Yargı sistemi ve yargıçlar, "Nasyonal Sosyalizmin" birer uy-

gulayıcısı, birer ajanı haline getirilmiştir. Yargıçların, kendilerini "Führer'in yerine koyarak karar vermeleri" istenmiştir.

11. Bilimin, sanat ve kültürün her alanı, adaleti de kapsayacak bir biçimde bu "yeni ideoloji", "yeni dünya düzeni" çerçevesinde yönlendirilmiş, toplum, bu kanallar aracılığıyla da manipüle edilmiştir. Sinema, mimari gibi alanlar bile yeni Nazi İmparatorluğu'nun birer simgesi, birer "ideoloji taşıyıcısı" haline getirilmiştir.

12. Yahudi "tehlikesi", evrensel bir "dünya tehdidi" olarak ele alınmıştır.

Bu "tehlike"(!) sadece dinsel ve tarihsel olarak değil, güncel ve siyasal olarak da, gerektiğinde yapay düzenlemeler ve sahte eylemlerle de desteklenerek büyütülmüştür.

Nazi Almanyası'ndaki uygulamaların kabaca sınıflaması da özet olarak böyle. Şimdi artık işin temelinde yatan esas ögeye, meşruiyet aldatmacasına ve bu aldatmacanın aracı olarak kullanılan üç mekanizmaya bakabiliriz.

Meşruiyet Aldatmacası: Siyasal İktidar-Devlet Eşitliği, Seçimler ve Germen Irkçılığı

Buraya dek hep toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel "yönlendirmeler" üzerinde durduk.

Şimdi artık asıl soruyu sormak gerekiyor:

Normal bir insan, ister Alman olsun, ister başka bir milletten, ister Hıristiyan olsun, ister başka bir dinden, bir soykırıma nasıl destek verir, kendinden farklı insanların topluca yok edilmesine nasıl katılır? Bir başka deyişle insanlar bu zulme nasıl duyarsız kalabilir... Ya da daha kötüsü, duyarsız kalmakla da yetinmez, bu zulme doğrudan nasıl katılır?

"Toplumsal çılgınlığa katılan ve soykırım cinayetlerine gönüllü olarak destek veren" bireylerin neden böyle davrandıklarının tarihsel, toplumsal ve siyasal olarak genel nedenlerini yukarıda özetlediğim maddelerde belirttim.

Tabii bunlara, pek çok "bireysel sapma" nedenini açıklayan "genetik" veya "psikolojik" ögeler de eklenebilir.

Naziler üzerine yazılmış inceleme yapıtları bu tür "psikolojik çözümlemeler" açısından da çok zengindir.

Örneğin, **Eric Fromm**'un **Özgürlükten Kaçış** adlı çalışması hemen akla gelenler arasında birinci sıradadır.

Naziler üzerine yazılmış kitaplardan söz edince **William L. Shirer**'in **Nazi İmparatorluğu'nun Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü** adlı üç ciltlik yapıtını anmamak olmaz.

Bu noktada belki, Türkiye'de de sergilenmiş olan **Hans Fallada**'nın **Küçük Adam Ne Oldu Sana**, **Bertolt Brecht**'in, **Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi** ve **Cecil Philip Taylor**'ın **Good (İyi)** adlı oyunu gibi tiyatro yapıtlarının da aslında psikolojik, sosyal psikolojik ve sosyolojik olarak pek çok bilimsel ipucu verdiğini anımsamak gerekir.

Ama ben burada, "normal bir iyi insanın" nasıl olup da bu soykırım çarkının bir parçası haline dönüşebildiğinin bireysel, toplumsal ve siyasal mekanizmasını çözümlemek istiyorum.

Burada tartışmak istediğim konu, siyasal manevralar ya da ince *hukuksal ve siyasal oyunlar değildir. Normal bir birey, hangi iç ve* dış inançla bu zulüm mekanizmasının bir parçası haline geliyor?

İşte bu sorunun yanıtı, bireyin, yapılan zulmü "meşru" görmesi olarak verilebilir.

Üzerinde durmak istediğim nokta, "zalim bir iktidarı" bireylerin vicdanında ve kamuoyunda aklayan çarpık bir "meşruiyet" anlayışının temelleridir. Bireylerin zulme ortak olmaları, bunu yapan iktidarı meşru görmelerinden ve bu iktidar meşruiyetinden hareketle yapılanları sorgulamamalarından kaynaklanmaktadır.

*

Bireyleri zulme iştirak etmeye yönelten bu mekanizmanın ekseninde yatan "meşruiyet" kavramı, çarpıtılmış ve yozlaştırılmıştır.

Ayrıca insanları, yapılan zulmün "meşru" olduğuna inandıran, ikna eden, dolayısıyla tepki gösterilmesini önleyen, boyun eğmeyi sağlayan bir kavramdır bu.

Üç aracı vardır:

1. Parti-iktidar-devlet ayniyetinin oluşturduğu "devlet gücü"
2. Yönlendirilen "seçimler"(!)

3. "Germen ırkçılığı"

İşte saptırılmış ve çarpıtılmış ama herkes tarafından içselleştirilmiş bir "meşruiyet" kavramının üç aracı!

*

Birinci olarak "siyasal iktidar" ile "devlet" kavramlarının yozlaştırılarak eşanlamlı hale getirilmesine ve bu yolla Nazilerin kendilerini meşrulaştırması sürecine bakalım:

Her toplumda bireyi "vatandaş" yapan, yaşadığı toplumun bir parçası olarak işlevlerini yerine getirmesini sağlayan, onun yaşamını meşrulaştıran, daha doğrusu yaşamasını olanaklı kılan bir "devlet" vardır.

Bireyin içinde yaşadığı toplumun "devleti", önce bireyin "vatandaşlığını" onaylar. Ona bir nüfus kâğıdı verir. Daha sonra bireyin bütün medeni hakları devletçe onaylanır: Evlenmesi, çocukları ve sonunda ölümü. Yani birey, kimliği, içinde yaşadığı toplumun devleti tarafından onaylanan bir varlıktır.

İşte tek başına yalnız "birey", tarihsel, toplumsal ve geleneksel açıdan, genel olarak çağdaş demokrasinin geliştirdiği bir kavram olan "eylemli ve devleti denetleyen vatandaş" olmaktan çok, "varlığı devlet tarafından onaylanan bir kimliktir". Tek başına olan bir bireyin, "devlete karşı" hemen hiçbir gücü yoktur... Daha doğrusu devlete karşı sahip olduğu bütün güçler yine ancak "devletin koruması ve güvencesi altındadır".

Günümüzde gelişen demokrasi ve insan hakları kavramları, bireyi devletin karşısında "temel hak ve özgürlükler" bağlamında korumayı esas alan bir anlayışı yansıtır. Bir başka deyişle günümüzün demokrasi ve insan hakları kavramları, bireyi. anayasalarla, yasalarla, bağımsız yargıyla, yani bir "demokratik hukuk devleti" anlayışıyla koruma altına almıştır... Veya alması beklenir.

İşte tam bu noktada, "siyasal iktidar" ile "devleti" özdeşleştirmenin, yani "devlet" kavramını yozlaştırmanın önemine geliyoruz: "Devlet" kalıcıdır, "siyasal iktidar" geçicidir.

"Siyasal iktidar", seçimler sonucunda devletin sadece bir parçası olan "hükümeti" yani "icrayı" oluşturur. Siyasal iktidarın, devlet karşısında çeşitli güvencelere sahip olan "demokratik hukuk

devleti" kavramına uygun davranması, icraatını buna göre yapması beklenir.

"Hükümet" dışında "devletin" ayrıca "yargı" ve "yasama" gücü vardır.

"Siyasal iktidar" seçimlerin sonunda yasama gücüne de hâkim olabilir. Ama bu hâkimiyet, asla ve asla yasama organındaki "muhalefetin" varlığını, daha da önemlisi "milli iradenin" bir parçası olduğu gerçeğini inkâr edemez, değiştiremez.

Bir başka deyişle "devlet" ve "milli irade" kavramlarının içinde zorunlu olarak örgütlü, meşru, hak ve özgürlükleri sınırlanamaz, kısıtlanamaz bir "muhalefet" olgusu da vardır.

İktidar zulmüne karşı en önemli güvence, böyle bir muhalefetin varlığıdır.

Ayrıca çağdaş demokrasilerde "siyasal iktidarların" her eylemi, "yargı gücünün" denetimine tabidir. Hatta çağdaş demokrasilerde "yargı", bireyi sadece "siyasal iktidarın" yani hükümetin karşısında değil, bizzat "devletin" karşısında bile korur: Çağdaş demokrasilerin esasını oluşturan temel hak ve özgürlüklerin temeli budur.

İktidar zulmüne karşı en önemli güvence, bağımsız yargı tarafından oluşturulur. "Çağdaş demokrasilerde" "devlet", "siyasal iktidardan" yani "hükümetten" daha büyük, daha geniş ve daha farklı bir varlıktır:

"Bireyin haklarını hükümete karşı da koruyan bir varlık".

*

İşte Nazi Almanyası'nda "normal ve iyi insanları" da soykırımın bir parçası haline getiren birinci öge, bu "devlet-siyasal iktidar ayrımının ortadan kaldırılması", bireyin, Nazi iktidarı karşısında yalnız ve korumasız bırakılmış olmasıdır.

Naziler bir yandan siyasal iktidarları ile devleti aynı kılarak, öte yandan bireyi "siyasal iktidar-devlet" karşısında tümüyle korumasız bırakarak, zalim bir rejim kurmuşlardır.

Tabii tam bu noktada "parti eşittir siyasal iktidar" denklemini de anımsamak gerekir. Naziler, Nasyonal Sosyalist Partiyi siyasal iktidarla, siyasal iktidarı da devletle eşitleyerek, sonunda "parti eşittir devlet" anlayışına ulaşmışlardır.

Parti de Führer'in tartışılmaz otoritesi altında olduğu için "devlet eşittir Führer" uygulaması Almanya'ya egemen olmuş, zalim **Hitler** tüm toplumu parmağında oynatmıştır.

Nazi iktidarında ne muhalefet vardır, ne de bağımsız yargı!

Örgütlü ve meşru bir muhalefetin yokluğu ile bağımsız yargının tahrip edilmesi sonucunda birey, Nazi iktidarı karşısında bütünüyle savunmasız ve güçsüz bırakılmış, **Hitler**, devlet gücünü de arkasına alarak, bütün bireyleri zalimce ezmiştir.

Böylece Naziler, hem soyut "devlet" kavramının sahip olduğu "meşruiyeti" kendi partilerine, iktidarlarına mal etmişler, hem de bireyi yalnızlaştırarak sözde "meşrulaştırdıkları" siyasal iktidarları karşısında korumasız bırakmışlar, böylece her türlü temel hak ve özgürlüğü ortadan kaldırarak, insanları bir zulüm aygıtının küçük dişlileri haline getirmişlerdir.

*

Bireyleri zulüm mekanizmasının küçük birer dişlisi haline getiren çarpıtılmış ve saptırılmış "meşruiyet" kavramının ikinci ögesi "seçimlerin" istismarıdır.

Demokrasiyi yalnız seçim mekanizmasına indirgeyen ve bir kez seçimle iktidara geldikten sonra rejimi kendi iktidarına uygun bir biçimde yozlaştıran örnekler, tarihte de, günümüzde de çok sık görülür.

Hemen bütün diktatörler, göstermelik de olsa seçim mekanizmasını sözde meşruiyetleri için kullanır, arada bir halkı sandığa götürerek istedikleri sonuçları alırlar.

Nazilerin demokrasiyi kendi amaçları için kullanmaları da hem seçim mekanizmasını istismar etmek, hem de meclisin işleyişindeki boşluklardan yararlanmak biçiminde olmuştur.

Buradaki temel saptırma, "Madem seçim kazanarak iktidara geldim, o halde her yaptığım meşrudur," anlayışının topluma dayatılmasıdır. Tabii bir iktidar, kendisini denetleyecek ve frenleyecek olan adalet mekanizmasını, anayasal denetim kurumlarını ve kurallarını önceden egemenliği altına almışsa, bu saptırma ve dayatma çok daha kolay olur: Her türlü antidemokratik uygulamasını, seçilmiş olma gerekçesiyle topluma dayatabilir.

İktidar, üzerinde anayasal, demokratik, kurumsal denetimlerin olmadığı bir toplumda, yalnız ve korumasız kalan halkın bir bölümünü korkutarak, bir bölümünü satın alarak, bir bölümünü de ikna ederek, gayrimeşru iktidarını demokratikmiş gibi yutturabilir.

Üstelik Naziler, ünlü **Reichstag** komplosuyla iktidarlarını perçinleyen seçimlere de muhalefeti tasfiye ederek gitmişlerdir.

Zaten bir kez iktidara geldikten sonra çeşitli komplolar, baskılar ve propagandalarla toplumu yönlendirmişler, bu arada sıkı bir örgütlenmeyle eğitimi ve orduyu denetime almışlardır. Bütün bu yaptıklarını da, "seçilmişlerin" meşruiyeti adına ve siyasal iktidar-devlet özdeşliği içinde "devlet olarak" halka zorla da olsa benimsetmişlerdir.

Nitekim, Batı demokrasileri, Nazilerin demokrasiyi bu biçimde yozlaştırmasından ve zulüm aracı yapmasından ders almış, bir daha böyle bir saptırmanın ve zulmün yaşanmaması için anayasa mahkemeleri başta olmak üzere pek çok anayasal denetim mekanizması getirmiştir.

Tabii bunların başında da yargı bağımsızlığı gelir.

Unutulmamalıdır ki **Hitler** de **Humeyni** de yargıyı ele geçirdikten sonra iktidarlarını iyice pekiştirmiş ve demokrasiyi rafa kaldırarak kendi rejimlerini kurmuşlardır.

Günümüz demokrasilerinde, kazanılan hiçbir seçim veya hiçbir referandum, iktidarların bağımsız yargı üzerinde egemenlik kurmalarını meşru kılamaz! Hiçbir seçim, hiçbir referandum, muhalefet hakkını yok edemez!

Hiçbir seçim, hiçbir referandum, bir iktidarın zulmünü meşru kılamaz!

Zalim iktidarlar, seçimlerin ya da referandumların arkasına saklanamaz; sadece seçime ya da referanduma dayalı demokrasi olamaz!

*

Nazilerin, zulmü meşru kılmak için kullandıkları üçüncü öge, Germen ırkçılığıdır.

Zalim bir iktidarın kamuoyunda ve bireylerin vicdanlarında

"meşruiyet" kazanması ve böylece gönüllü olarak desteklenmesi hiç de kolay bir süreç değildir.

Sadece devlet gücünün zalim bir baskı aracı olarak kullanılması ve sadece "sözde sandık" maskaralığı, bu "sözde meşruiyetin" içselleştirilmesi, gönüllü olarak benimsenmesi için yetmeyebilir. İnsanları daha derinden etkileyecek, onların duygu ve düşünce dünyalarına da nüfuz edecek, ideolojik-duygusal bir öge de gereklidir.

İdeolojik-duygusal ögeler genellikle insanların kimlik özelliklerinden, dinlerinden, mezheplerinden, ırklarından, milliyetlerinden gelir. Bu nedenle de bu ögelerin siyasette kullanılması son derece tehlikeli sonuçlar doğurur.

İşte zalim Naziler, insanları ideolojik olarak yönlendirmek, duygusal olarak da iktidarlarına tutsak etmek için Germen ırkçılığını, meşruiyet kaynağı olarak kullanmışlardır. "Üstün Germen ırkı" ideolojisi, savaştan yenilmiş ve gururu kırılmış olarak çıkan Alman halkına yeni bir kimlik, yeni bir umut vermiş, "yeni bir dünya "vaat etmiştir:

Üstün Germen ırkının yönetiminde bin yıl ayakta kalacak yepyeni bir dünya düzeni!

Naziler bu saçma sapan ırkçı ideolojilerini, ne yazık ki zamanın ruhunu da kullanarak devreye sokmuşlardır. O dönemde Avrupa ne yazık ki ırkçı kuramların, ırkçı ve üstün ırk, üstün insan kavramlarının yüceleştirildiği felsefi akımların etkisindedir.

Nietzsche saptırılarak yeniden keşfedilir. Felsefenin yanında, biyoloji ve tıp bu yeni ideolojinin doğruluğunu kanıtlamak için kullanılır. Toplama kamplarının şeytani doktoru **Mengele**, bu kamplarda yeni ideolojiye uygun sonuçlar elde etmek için insanlar üzerinde canice deneyler yapar. **Wagner,** Germen ırkçılığı ideolojisinin bestecisi kabul edilir. Yepyeni bir Nazi mimarisi yaratılır: Bu yeni mimarinin öncülerinden **Albert Speer**'in anıları sonradan Nazi zulmünü bütün çıplaklığıyla ortaya koyacaktır.

Tabii bu "üstün Germen ırkı" ideolojisinin bir de düşmana, hem de güçlü bir düşmana gereksinmesi vardır. O da hemen bulunur: Yahudiler!

Yahudi ırkı Nazilere göre dünya üzerinden silinmesi gereken bir ırktır, bütün kötülüklerin anasıdır!

Ülkenin devleti, siyaseti, eğitim, örgütlenmesi, yargısı artık bütünüyle bu yeni ideolojiye göre biçimlendirilir. Çocukların, gençlerin beyinleri yıkanır. Polis ile ordunun, çocuklar ve gençler ile ailelerin denetimi ele geçirilir.

Polonya'ya 1 Eylül 1939 günü saldırarak bütün dünyayı kana boyayacak olan bir savaş başlatılır ve savaş koşulları, bu üstün ırk ideolojisinin dayatılması için araç olarak kullanılır:

Artık zaten muhalefetin ve bağımsız yargının kalmadığı bir diktatörlükte en ufak bir eleştiri bile acımasızca cezalandırılır. İşte insanlar böyle bir rejim altında bir anlamda başka seçenekleri kalmadığı için de zulmü içselleştirirler, yani meşrulaştırırlar.

Bu saptırılmış meşruiyet kavramı, yine saptırılmış olan "devlet eşittir Nazi iktidarı" anlayışıyla birleştirilince, "masum" ve "iyi" bireyler, bir zulüm mekanizmasına dönüştürülen devlet aygıtının "doğal" birer dişlisi haline gelmişlerdir.

Tabii bütün bu süreçler sırasında her türlü baskı, saptırma, haksızlık, hukuksuzluk, şiddet, yavaş yavaş tırmandırılmış, her "sözde meşru" siyasal kazanım, bir sonraki zalim eylemlerin gerekçesi yapılmıştır.

Zalim Bir Liderin Yükselişi
Hitlerin Yaşamındaki Dönüm Noktaları

Şimdi buraya kadar irdelediğimiz konular çerçevesinde zalim bir liderin kişiliğinin nasıl oluştuğuna ve iktidara nasıl geldiğine bakmak çok yararlı olabilir.

Çünkü **"Hitler vakası"**, zalim bir kişiliğin ve zalim bir liderin nasıl oluştuğu konusunda somut bir örnektir. Bu açıdan çok öğreticidir.

*

Adolf Hitler 1889 yılında Alman-Avusturya sınırına yakın bir bölgede, Avusturya vatandaşı olarak doğdu. Alman vatandaşlığına geçişi, 1932'de, 43 yaşında cumhurbaşkanlığına aday olmak içindi.

Babasının üçüncü eşi olan annesi, babasıyla ikinci dereceden kuzen olduğundan evlenmeleri için kiliseden izin alındı. **Hitler**'in babası **Alois** gayrimeşru bir çocuktu ve doğumundan çok sonra babasının nüfusuna geçirilmişti.

Çok sert olan babası, **Hitler** doğduğunda 53 yaşındaydı. Oğlunun memur olmasını istiyor ve çok baskı yapıyordu. **Hitler** babasına direnerek büyümüş, zalimliği ondan öğrenmişti.

Derslerini ihmal ettiği için okulda başarısızdı. Ressam olmak istiyordu ama resim yeteneği olmadığı için bu konuda da başarı kazanamadı. İki kez Viyana Güzel Sanatlar Akademisi sınavına girmiş ancak kabul edilmemişti. Tabii hem babasının zulmü, hem de bu başarısızlık ve düş kırıklığı onu tüm çevresine karşı büyük bir olumsuzluğa itti.

Annesi koyu bir Katolik'ti ve oğlunu iyi bir Katolik olarak yetiştiriyordu. **Hitler** 15 yaşındayken, babasını tüberkülozdan kaybetti. Annesine bakmak için inşaatlarda işçi olarak çalışmaya başladı. Kendisi de bir ciğer rahatsızlığı geçirdiği için okula ara verdi ve bir daha dönemedi.

18 yaşında, çok sevdiğini ve çok bağlı olduğunu söylediği annesini de kaybetti. Annesinin ölümünden Yahudi bir doktoru sorumlu tuttu. Katolik kilisesine yakınlığı ve Yahudi düşmanlığı da, babasından aldığı zulüm eğitimiyle birlikte, çocukluk ve gençlik yıllarında biçimlendi.

*

1912'de Viyana'dan Münih'e geldi. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması **Hitler** için bir fırsat oldu. Özel bir çaba göstererek Bavyera ordusuna girdi. Savaşta büyük yararlıklar gösterdi, yaralandı, iki madalya aldı ve onbaşı rütbesiyle terhis oldu.

Almanya'nın yenilgisini hastanede yatarken öğrendi ve bu yenilgi yeni bir travmaya yol açarak onun psikopat kişiliğinin biçimlenmesinde etkili oldu.

Savaştan sonra Münih'e döndü, sürekli darbelerle ve ihtilallerle çalkalanan Bavyera'da, kısa süreli bir ömrü olan Komünist yönetim devrildikten sonra, yönetime el koyan sağcılarla işbirliği yaparak siyasal yaşamına başladı.

Uzun süre yönetim için istihbaratçılık yapan **Hitler,** bu faaliyetleri sonunda, davet üzerine, komünist sendikalarla mücadele için kurulan işçi örgütlerince desteklenen Alman İşçi Partisi'ne girdi. Böylece "İşçi sınıfına dayanan milliyetçi bir rejim" düşüncesi **Hitler** için artık bir siyasal mücadele hedefi olmuştu.

Parti, daha sonra **Hitler**'in de yazılmasına katkıda bulunduğu yeni bir programla, adını, **Alman İşçileri Nasyonal Sosyalist Partisi** olarak değiştirmiş ve zulmün yükselişinin adı, Nazizm, böylece resmen konmuştu.

Bir süre sonra partinin yönetimini ele geçiren **Hitler,** eski askerlerden oluşan vurucu bir gücü partinin "Beden Eğitimi ve Spor" bölümü olarak örgütledi ve böylece kahverengi üniformalı SA'ları yarattı.

SA'lar sadece Nazi partisinin toplantılarında "düzeni sağlayıcı" görev yapmıyor, aynı zamanda başka partilerin toplantılarını da basıyordu. **Hitler** bu yüzden hapse bile girdi. 1923'te bir birahanede Bavyera hükümeti ile işadamlarının yaptığı bir toplantıyı basarak bir hükümet darbesi yapmaya çalıştı fakat başarısız oldu. Bunun üzerine yargılanıp beş yıl hapse mahkûm oldu, ancak dokuz ay sonra tahliye edildi.

Hapisteyken, üstün Alman ırkı fikrine dayadığı, Yahudiler ile Slavları lanetlediği ve kuracağı düzeni açıklayan **Kavgam** adlı kitabı yazan **Hitler**, çıktıktan sonra, kapatılmış olan Nazi partisini yeniden örgütledi, yayın organlarını devreye soktu, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'na kadar büyük bir örgütlü güç gerçekleştirdi. Bu arada, SA'lardan memnun olmadığı için kara gömlekli SS'leri kurdu.

Darbe girişimleri başarısız olunca parlamentoya girerek iktidarı ele geçirme stratejisine başvurdu. 1929 Ekonomik Bunalımı **Hitler**'in "kurtarıcı" rolünü bir umut haline getirdi ve Naziler 1930 seçimlerinde yüzde 18 oyla meclisin ikinci büyük partisi haline geldi.

Bundan sonra büyük sermayenin desteğini de alan **Hitler** artık mecliste iktidarı ele geçirmeye hazırlanıyordu. 1932'de yapılan seçimlerde yüzde 37 oy alan Nazi partisi, çoğunluğu sağlayama-

makla birlikte mecliste birinci parti oldu. **Hitler** aynı yıl **Hindenburg** karşısında cumhurbaşkanlığı seçimini kaybetti. Fakat meclis-te zaman zaman Katoliklerle zaman da zaman da komünistler-le işbirliği yapan **Hitler**, çeşitli hükümet bunalımlarından sonra, Cumhurbaşkanı **Hindenburg** tarafından 1933 yılında başbakanlığa atandı.

Naziler mecliste azınlıkta kaldığı için bir türlü istikrarlı bir hükümet kuramayan **Hitler,** seçimlere gitme kararı aldı. Seçim öncesinde büyük sermaye sahipleriyle ittifakını güçlendirdi. Tam seçimlerden önce komünist partisini bastı, toplantılarını ve yayın organlarını yasaklattı. Bu arada İçişleri Bakanı olan **Göering,** bütün memuriyetlere Nazileri getirdi.

Seçimlerden sadece bir hafta önce, 27 Şubat 1933 akşamı **Reichstag** yangını çıkarıldı. Daha önce de anlattığım gibi bu yangın **Hitler**'in adamlarınca planlanmış ve komünistlerin üzerine atılmıştı. Yangının ertesi günü **Hitler,** anayasanın kişi hak ve özgürlükleriyle ilgili maddelerini ortadan kaldıran bir kararname yayınladı. Nazi partisi ve milliyetçiler dışındaki tüm partilerin yayınları ve seçim çalışmaları durduruldu, solcu milletvekilleri ve politikacılar tutuklandı.

Bu koşullar altında gidilen seçimlerde SA ve SS'lerin her türlü yıldırmasını ve devletin her türlü baskı gücünü kullanan Hitler, yüzde 44 oy aldı.

İlk iş olarak da SA'larca abluka altına alınan bir toplantıda meclisin yetkilerinin dört yıl boyunca Nazi hükümetine devredildiğine ilişkin bir yasa çıkarttı. Artık **korku imparatorluğu** kurulmuş, Nazi zulmü başlamıştı.

Partiler kapatıldı, her türlü muhalefet önlendi, tek parti rejimi kuruldu. Toplum hem baskı ve zulümle, hem örgütlenmeyle, hem de eğitimle beyni yıkanarak bir caniler şebekesi haline getirildi. Ve bütün bu zalimce dönüşüm, hep, meşruiyet ve kurtarıcılık adına, üstün Alman ırkı ideolojisi çerçevesinde devlete el konarak gerçekleştirildi.

Bu zalim diktatörün, gücünü mutlaklaştırmak için ordunun tam desteğine gereksinmesi vardı. Ordu SA'lardan rahatsızdı. **Hitler**

1934 yılında "Uzun Bıçaklar Gecesi" denilen bir gece SA'ları katletti ve ironik bir biçimde SA'lar yerine SS'ler aracılığıyla orduyu tam denetime aldı.

Bundan sonrasını herkes biliyor.

Zalimlerin iktidar hırsı sınır tanımaz. Kendi ülkesini zulmüne ram eden psikopat **Hitler,** bunu tamamladıktan sonra gözünü Avrupa'ya çevirdi. Çıkardığı savaşla tüm dünyayı kana buladı. 6-7 milyon Yahudi'yi gaz odalarında öldürüp, fırınlarda yakarak yok etti. Ve sonu bütün zalimler gibi oldu:

Su testisi su yolunda kırıldı!

Ama insanlık Nazi zulmünü unutmadı...

Unutmamalı da...

Çünkü her an, her toplumda böyle zalimler çıkabilir, hem kendi halkına hem insanlığa karşı böyle suçlar işleyebilir.

Hitler'in Kültür Politikası Totaliter Bir Zulmün Öyküsü

Diktatörler bilimi, yargıyı, kültür ve sanatı sevmez. Çünkü diktatörler bilimi, yargıyı, kültür ve sanatı kolay denetleyemez.

Ayrıca diktatörler kendi kafalarına uygun, kendileri gibi düşünen, kendileri gibi yaşayan "tek tip" insan yaratmak ister. Böyle bir "tek tip insan" üretimi, bilim, yargı, sanat ve kültür alanında olanaklı değildir. Çünkü bilim, yargı, sanat ve kültür, çeşitliliklerle ve yaratıcılıkla beslenerek, çoğulcu bir yapı çerçevesinde, özgürlük içinde gelişir; kendi evrensel doğrultularını izler, insanlığın doğa ve birbirleriyle olan ilişkilerinde gerçeği, adaleti ve güzelliği yansıtır. Bir birikimdir bu, insanlığın yüzyıllar boyunca geliştirdiği bir birikim. Ardında acıların, gözyaşlarının, kanların yattığı, ama yine de gerçeğe, adalete ve güzele doğru gelişen bir birikim.

İşte diktatörler, kendilerinden bağımsız gelişen, kendi yalanlarını, adaletsizliklerini ve çirkinliklerini sergileyen bu etkinliklerin amansız düşmanıdır. Var güçleriyle bunları denetim altına almaya, kendi sapıklıklarına alet etmeye çalışırlar.

Bir yandan da, bilimin de, adaletin de, kültür ve sanatın da,

kendilerinden sonra bile yaşayacağını ve kendilerini yargılayacağını bilirler. Bu açıdan umutsuz ve sonuçsuz bir çabadır bu denetim çabası. Diktatörlüğün gücüne bir de bu umutsuzluk bilinci eklenince, artık saldırının acımasızlığına sınır tanınmaz olur.

Hitler de bilime, yargıya, kültür ve sanata düşmandı.

Bilimi, insanları yok etmek için teknoloji üretimine, bilim adamlarını da (üniversitede verilecek her dersten önce hocaların kollarını kaldırarak Führer'e selam vermesini zorunlu kılacak ölçüde) kendine köle etti.

Yargıyı, "Tek yasa bin yıllık Alman İmparatorluğu'nun Nasyonal Sosyalizm ilkesidir," diyerek yok etti.

Kültür ve sanatı ise tüm insanlığın ve Alman ulusunun yüzlerce yıllık birikimini yadsıyacak biçimde kısırlaştırdı, yozlaştırdı.

İnsanoğlu tüm cinayetlerini, ne yazık ki, yine "insanlık" ya da bir grup insan adına işler. **Barbarlığa, vahşete giden yol, "din", "ahlak", "milliyetçilik", "insanlık", "hürriyet" gibi soyut ve süslü terimlerle bezenmiş bir yoldur.** Cinayetler bu "üstün idealler" uğruna işlenir ve işletilir. Böyle soyut ideallerin ardına çoğu zaman bilinçsiz kitleler de alınır.

İşte katiller bir de "çoğunluğun" desteğini aldılar mı arkalarına, o zaman insanlığın yüzü kızarır gerçekten.

Hıristiyanları arenalarda aslanlara kurban eden Romalılar da, Protestanları Sen Bartelemi gecesi katleden Katolikler de, altıyedi milyon Yahudi'yi yok eden **Hitler** de, arkalarında "çoğunluğun desteğini" duydukları için bu barbarca cinayetlerini işleyebilmişlerdir.

Unutmamalı ki, baskıların en korkuncu çoğunluğun baskısıdır. Çünkü ona karşı sığınılacak yer yoktur.

Hele bir de devlet gücünü şu ya da bu biçimde ele geçirenler, bu gücü, "çoğunluk adına" kullandıkları iddiasıyla eyleme geçerlerse, sonuç Nazilerin yaptığı gibi tam bir "soykırıma" dönüşür.

Nitekim yukarıda da açıkladığım gibi **Hitler**'e mal edilen kıyıcılığın, acımasızlığın, hayvanlığın ardında, yine "çoğunluk" kılığına bürünmüş, zulme yönelmiş kitlelerin desteğini görmemek olanaksızdır.

Bu konuda pek çok düşünür ve tarihçinin pek çok çözümlemesi vardır. Örneğin **Wilhelm Reich Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı** adlı kitabında şöyle yazıyor:

> "Faşist hareketin bir kitle girişimi haline gelebilmesi ve siyasal gücü eline geçirebilmesi, ancak orta sınıfların yarattığı kitle hareketiyle açıklanabilir."

Hitler'in müziğe yaklaşımı bir ibret öyküsüdür.

Hitler'in ilk işi Alman müziğinin temellerini sarsmak olmuştur. Dodekofani (on iki sesli müzik), atonalizm, kabare şarkıları gibi türler, "soysuz" ve "Yahudi" damgası yer. Devlet bir "Yahudi Besteci ve İcracıları Sözlüğü" hazırlar ve bunu, bu hainlere(!) dikkat edilmesi için müzikle uğraşan tüm kurumlara dağıtır. **Wagner** yeniden keşfedilir. **Hitler,** "Milliyetçi-Toplumcu (Nazi) Almanya'yı tanımak isteyen, Wagner'i tanımalıdır," der. **Mendelssohn, Schoenberg, Hindemith** yasaklanmıştır. **Mendelssohn**'un heykelleri bile ortadan kaybolur. Nazizm, ülke kültürüne ve bu arada müziğe tam anlamıyla el koymuştur.

Ne kadar yeteneksiz, üçkâğıtçı, başarısız kişi varsa, "müzik temizliğinin" gerçekleştirilmesi için göreve getirilir.

Sanat, hele müzik, diktatörlük baskılarını hiç kabul edemez, hemen ölür. Nitekim, Almanya'dan hemen bir göç başlar.

Kaçanlar, canlarını kurtarabilenlerdir: **Paul Hindemith, Hans Eisler, Kurt Weil, Arnold Schoenberg, Adolf Bush, Rudolf Serkin, Lotte Lehman, Kleiber, Klemperer, Bruno Walter** ve **Marlene Dietrich** kaçanlar arasında ilk akla gelenlerdendir.

Bu arada **Pablo Casals, Huberman, Thibaud, Menuhin, Toscanini,** Almanya'ya konser vermek için çağrıldıklarında, meslektaşlarının yanında yer alırlar ve **Hitler**'in artık gülünecek yanı kalmamış olan Nazi maskaralığını açıkça kınarlar.

Ama ne yazık ki dünya tarihi, insani değerleri korumak için diktatörlerle uzlaşmaya çalışan safdillerle doludur. Müzik alanında da, **Richard Strauss** aynı çabanın içine girer. Fakat bir süre sonra, o da bu işin üstesinden gelemez ve bir kenara itilir.

Hitler'in bu konuda bize verdiği ders, diktatörlerin, bir ulusun müziğini egemenlikleri altına alamadıkları, fakat yeterince gayret harcarlarsa onu bir dönem için öldürebildikleridir.

Hitler'in edebiyata yaklaşımı da korkunçtur.

İktidara gelişinin üzerinden üç ay geçer geçmez, **Hitler** kitapları yakmaya başladı. Hem de kitap yakma olayını bir "ideolojik ayin"e dönüştürerek, törenlerle. 10 Mayıs 1933'te Yahudi yazarlar tarafından yazılmış yirmi beş bin kitap bir araya toplandı, Berlin Üniversitesi'nin önündeki alanda, kırk bin kişinin gözü önünde törenle yakıldı.

Zalim **Hitler**'e karşı çıkan herkes "haindir".

Yahudi değilse, mutlaka Marksist'tir, komünisttir. Nitekim, Yahudi yazarlardan sonra sıra Marksist yazarlara geldi. Marksist yazarlar tarafından yazıldığı iddia edilen kitapların yakılması gençler tarafından resmi törenlerle izlendi. Bu sırada gençlere şu öğüt veriliyordu: "Alman düşmanı kitapları yakan bu ateş, kalplerimizde de vatan sevgisini tutuştursun!"

Şimdi lütfen dikkatle kitapları yakılan yazarlar listesine bakın:

Ünlü kör kadın yazar **Helen Keller, Sigmund Freud, Ernest Hemingway, Alfred Adler, Thomas Mann, Heinrich Mann, Erich Maria Remarque, Albert Einstein, Heinrich Heine, Jack London.**

Peki sonuç ne oldu? Müzikte olduğundan biraz daha farklıydı buradaki sonuç: Kitap dünyası çiçeklendi.

Ama Alman Nazizminin mucizesine inanan yazarlar eliyle değil, yakılan kitaplar aracılığıyla.

Hemen hemen iki yıl sonra, 1935 Şubatı'nda, **Hitler**'in yaktığı kitaplardan oluşturulan bir kütüphane, Birleşik Amerika'da **Einstein** tarafından açıldı.

Bu konuda **Hitler**'in bize öğrettikleri şu satırlarda çok güzel açıklanır:

> "Yasaklanan, lanetlenen kitaplar diktatörler gelip geçtikten sonra birden ortaya çıkmışlar, çok sayıda basılarak en çok okunanlar olmuşlardır." (**Orhan Öcal, Kitabın Evrimi**, Ankara 1971, s. 199.)

Şimdi artık sıra, **Hitler**'den almamız gereken derslere geldi.

(Ne yazık ki ne kadar yazarsak yazalım, yine de bazı insanlar, özellikle de bazı politikacılar bu dersleri bir türlü almıyor!)

Nazilerin Uyguladığı Zalim Siyasetten ve Soykırımdan Alınacak Dersler

Bu bölüme kadar birey, toplum, okul, aile gibi konularda hangi genel bilgileri irdelediysek, **Hitler**, kişisel yaşamı, siyasal ve kültürel öyküsüyle bunların somut gerçeklikte doğrulanması anlamını taşıyor.

Burada psikolojik ve ailevi nedenler üzerinde fazla durmayacağım. Bunu daha önceki bölümlerde yeterince yaptım. Onun için genellikle zulüm yolunda bireyden topluma giden siyasal mekanizmaları bir kez daha anımsayarak bu bölümü noktalayacağım.

Daha önce de yazdığım gibi, bütün çözümlemelerimiz gösteriyor ki, demokrasinin ayrılmaz bir parçası olan "seçim mekanizması" ve kimliğimizin önemli bir bölümünü oluşturan "milliyetçilik ideolojisi" (siz buna dinciliği ve mezhepçiliği de ekleyebilirsiniz) son derece tehlikeli kavramlardır. Çünkü, demokrasinin öteki güvenceleri olmadan kullanılan bir seçim mekanizması, toplumları en kanlı cinayetlere sürükleyen katilleri, diktatörleri, zalimleri başa getirebilir...

Çünkü kimliğimizin bir parçasını oluşturan "milliyetçilik duyguları" ırkçı yönlere saparak kendimizden farklı olanları aşağı görmemize yol açtığında, zalim bir soykırımın gerekçesini ve ideolojik kılıfını oluşturabilir.

İnsanlığın "Yahudi soykırımından", bu inanılmaz zulüm ve vahşetten alacağı dersler çok kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Seçim süreçleri, demokrasinin öteki kurumlarından, kurallarından yani güvencelerinden ayrılmamalıdır.

2. Milliyetçilik duyguları, ırkçılık bağlamında başka milletleri aşağı görmek anlamında bir politikaya alet edilmemelidir.

3. Parlamenter süreçler, tek bir partinin demokratik işleyişleri tahrip edecek gücüne izin verecek bir biçimde kullanılmamalıdır.

4. Yargının asla siyasetin, özellikle de tek bir partinin egemenliğine girmesine izin verilmemelidir.

5. Birey hiçbir zaman siyasal iktidarın karşısında güvencesiz bırakılmamalıdır.

6. Devlet-hükümet-parti-lider özdeşliğine hiçbir koşulda izin verilmemelidir.

Bu ilkelerin korunması ise ancak bir iktidarın yaptıklarını sürekli olarak temel hak ve özgürlükler açısından irdelemek ve denetlemekle olanaklıdır.

Böyle bir irdeleme ve denetleme ise, devlet ve yargı güvencesi olmadan bireylerin becerebileceği bir iş değildir. Dolayısıyla, seçilmiş iktidarların zulme yönelmesi, ancak normal yargı, idari yargı ve anayasal yargı olarak, yargı bağımsızlığının korunması ve bu yargının, demokrasinin kurum ve kurallarını, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini titizlikle sakınmasıyla önlenebilir.

Zaten ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra anayasa mahkemeleri kavramının demokrasinin olmazsa olmaz koşulları arasına katılması da bu alınan derslerin sonuçlarından biridir. Tabii bu genel ilkeler çerçevesinde vatandaşlara, seçmenlere de birey olarak çok önemli görevler düşmektedir:

Bütün vatandaşların, seçmenlerin, bireylerin her an uyanık olması, demokrasi adına, meşruiyet adına, kurtarıcılık adına devlete el konmasına, yargının siyasete alet edilmesine, muhalefetin susturulmasına, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ve kısıtlanmasına, demokrasinin temel kurum ve kurallarının tahrip edilmesine, hukuk devletinin zedelenmesine, demokratik rejimin sadece sandığa indirgenmesine, inançların ve etnik kökenlerin siyasete alet edilmesine, tek adam zulmüne, zalim yöneticilere karşı çıkması gerekir.

Bir Bireysel Sorumluluk ve Direniş Öyküsü

Bu bölümü kapatırken bir direniş öyküsü paylaşmak istiyorum.

Hitler'i iktidara taşıyan kitlelerin desteğini uzun uzun çözümlemeye çalıştım. Peki buna direnen kimse yok muydu? Tabii ki var-

dı. Ama yukarıda da belirttiğim gibi bunlar soluğu toplama kamplarında aldılar.

Ordu içinde zulme direnenlerin **Hitler**'e düzenlediği birkaç önemli suikast biliniyor. Bu konuda çok kitap da yazıldı, film çekildi.

Almanya içindekilere ek olarak Nazilerin işgal ettikleri ülkelerdeki efsanevi direniş öyküleri de tarihe mal olmuştur. Yani insanlar ne denli aldatılırlarsa aldatılsınlar, ne denli baskı altında kalırlarsa kalsınlar, zulme direnmekten vazgeçmiyorlar. Aşağıda aktaracağım öykü, Hollandalı bir genç gazetecinin pek bilinmeyen direniş öyküsü. Ben de bu kitabı yazarken, **Zülal Kalkandelen**'in **Cumhuriyet Pazar Dergi**'de çıkan yazısından öğrendim.

Bu ibret verici öyküyü sizinle paylaşmak istiyorum.

28 Kasım 2010 tarihli yazısında **Kalkandelen,** Amsterdam'daki bir müzeden bir öykü anlatıyor:

"Büyük laf mı, ufak eylem mi?...

"...Bir öğleden sonra ünlü **Direniş Müzesi**'ne (Verzetsmuseum) gittim.

"Daha kapıdan içeri girer girmez siyah duvar üzerinde, büyük beyaz puntolarla yazılan şu sözler dikkatimi çekti:

"**Direniş, büyük laflarla değil, ufak eylemlerle başlar. Kendinize sorduğunuz bir sorudur direnişi başlatan. Ve ardından o soruyu bir başkasına sorarsınız."**

"Hollandalı gazeteci, yazar ve şair **Remco Campert**'e ait bu satırlar...

"2. Dünya Savaşı sırasında Nazi işgali altındaki Hollanda'da yaşanan korkunç yılları anlatan bir sergi var müzede. Yahudilerin teker teker yakalanıp kamplarda katledildiği dönem, defalarca filmlerde anlatıldı. Dolayısıyla fazlasıyla işlenmiş bir konu.

"Ancak Direniş Müzesi'ndeki sergi, 1940-45 döneminden kalma eşyalar ve çeşitli belgelerle Nazi işkencesini ayrıntısıyla ortaya koyuyor. Bir koridordan diğerine geçerken sanki bir zaman tüneline girip o yıllara gitmiş gibi oluyorsu-

nuz. İçinizde bir ürperti hissediyor, insanlık adına utanıyor, gördüklerinizin yaşanmış olduğu gerçeğiyle bir kez daha sarsılıyorsunuz. Serginin özellikle bir bölümü gazeteciler açısından çok ilginç. Nazi işgali sırasında **Hollanda Direniş Hareketi**'nin ana unsurlarından birisi olan, izinsiz yayımlanan gazetelerin öyküsü anlatılıyor bu bölümde.

"İşgalin devam ettiği süre içinde, Alman propagandasına karşı halka moral verip direnişi sürdürmek amacıyla 1300 kadar yeraltı gazete faaliyet göstermiş. Bunlar arasında, yerel haberleri yansıtanların yanı sıra, çeşitli siyasi ve dini gruplara ait olanlar da var.

"Baskı ve dağıtım sırasında yaşanan sıkıntılar, direnişe destek verenlerin her türlü tehlikeyi göze almasıyla aşılmış. Gazete kâğıtları gizli yerlere saklanmış, taşınması zor, ağır baskı kalıplarının yerine mukavvadan kalıplar yapılıp gazetelerin birkaç farklı yerde basılması sağlanmış. 1943'te baş gösteren kâğıt sıkıntısı yüzünden basılacak her türlü malzeme için izin alınması gerekince, kâğıtlar çalınarak bulunmuş.

"Bütün bu zorluklar aşılmış. Ancak bir olay var ki, insanın kanını donduruyor...

"**Wim Speelman** adlı bir öğrenci, **Vrij Nederland** ve **Trouw** adlı iki gazetenin çıkarılmasını örgütleyenlerden biridir. Alman İstihbarat Servisi tarafından da kimliği bilinmektedir.

"Almanlar, 1944 yılında **Speelman**'a bir teklif yapar.

"**Trouw**'un yayınını durdurursa, gazetenin ölüme mahkûm edilen 23 çalışanının hayatının bağışlanacağı söylenir. Ancak bunun için bir belge imzalayacaktır...

"**Speelman**, bunun, **Trouw**'un direnişe teşvik ettiği Hollandalıların sırtına bıçak saplamak olacağını düşünür ve **"Devam edeceğiz"** der...

"23 idam gerçekleşir; altı ay sonra da **Speelman** tutuklanıp öldürülür...

"Müzeyi gezdiğim günden beri bu olayı düşünüyorum.

Kendisini direnişe böylesine adamış bir gazetecinin o kararı alırken içinde bulunduğu atmosferi düşünüyorum...

"**Remco Campert**'in sözlerinden esinlenirsek, Nazi kamplarında milyonlarca insanın katledildiği bir dönemde, direnişi örgütlemek için gazete çıkarmak ufak bir eylem midir? Ya da 23 kişinin ölümünü engelleyebilecekken **"devam"** demek, çok büyük bir laf mıdır?..."

Kalkandelen'in anlattığı öykü son derece trajik.

Ama aynı derecede ilham verici.

Wim Speelman, Nazilere boyun eğip arkadaşlarını kurtarmak için yaptıklarını yadsıyan bir belge imzalasaydı ne olacaktı?

Zulmün dehşeti ve bu dehşet karşısındaki boyun eğiş bir kez daha galip gelecekti. Ve hiç kuşkunuz olmasın, Naziler yine onu da, 23 arkadaşını da öldüreceklerdi.

Ama **Speelman**'ın direniş öyküsü bir müzede ölümsüzleşiyor ve bu sayede insanlık tarihine mal olduğu için, Türkiye'de yayınlanan bir gazetede, yazılan bir kitapta altmış yıl sonra yer alıyor du...

Daha kimbilir nerelerde, kimlere, zulme karşı savaşta ilham kaynağı olacağı gibi.

Sorular

1. Hitler'in Alman toplumunda demokrasiyi nasıl kullandığına dikkat ettiniz mi?
2. Parti eşittir siyasal iktidar, siyasal iktidar eşittir devlet denklemleri size korkutucu geliyor mu?
3. **Hitler**'in mutlak bir diktatör oluşundaki iç ve dış güçlerin aymazlığı size neyi anımsatıyor?
4. Böyle bir diktatörün yükselişini, izlediği yöntemlerden ve demokratik kavramları çökertmesinden fark edebilir misiniz?
5. Günümüzde böyle örnekler olabilir mi?
6. **Hitler**'in demokratik rejimi kullanarak demokrasiyi yok etmesi sizde günümüzle ilgili ne gibi çağrışımlar yapıyor?

7. Böyle oluşumlarla karşılaştığınızda, onlara karşı insan hakları ve demokrasi bağlamında direnebilecek bilinçte misiniz?

8. Durdurulamadığı takdirde, böyle bir oluşumun size dokunmadan gerçekleşeceğini sanıyor musunuz?

9. Herhangi bir kurtuluş ideolojisinin gerçekleşmesi için bazı insanların öldürülmesi veya yok edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

10. Sizce kötü ırk, kötü millet var mıdır?

11. Yahudi karşıtlığının günümüzde de sürdüğünü düşünüyor musunuz?

12. Siz bu vahşetin bir kez daha yaşanmaması için üzerinize düşen bilinçli vatandaşlık görevini yapmaya hazır mısınız?

BÖLÜM X

McCarthy ve McCarthyizm Amerika'dan Bir Zalimin Öyküsü

Hitler'in tüm dünyayı kana bulayan ve milyonlarca insanın ölümüne yol açan dehşetengiz öyküsünün yanında aslında önemsiz gibi görünen ama bütün bir toplumu ve özellikle de aydınları, sanatçıları, bilim insanlarını, yazarları, politikacıları ve medya mensuplarını yıllarca pençesinde kıvrandıran, inim inim inleten **McCarthyizm** de çok ibret verici bir zulüm örneğidir.

McCarthyizm'in en önemli özelliği, Amerikan demokrasisi işlerken devreye giren bir grup zalimin demokrasiyi nasıl kötüye kullandığını, insanların hayatını nasıl karartabildiğini ve Amerikan sisteminin bu zalim insanların nasıl oyuncağı haline geldiğini göstermesidir.

Tabii hemen eklememiz gerekir ki bu zulümden sorumlu olan insanlar normal vatandaşlar değil, devletin ve toplumun önemli noktalarında görev yapan, başkalarının hayatlarını etkileme gücüne sahip olan önemli kişilerdir.

McCarthyizm Nedir?

Demokratik bir ülkede faşist yöntemlerle zulüm yapmak, otoriter veya totaliter bir ülkede olduğundan çok daha zordur. Ama olanaksız değildir.

1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'ni kasıp kavuran **McCarthyizm,** demokratik rejime sahip bir ülkede böyle bir zulmün nasıl gerçekleştiğine ilişkin çok tipik bir örnektir.

*

Ansiklopedileri, referans kitaplarını karıştırdığınızda şu ortak noktaların vurgulandığını görürsünüz:

McCarthyizm, demokratik bir ülkede siyaseti, devlet mekanizmasını ve medyayı kullanarak çamur atma, karalama yoluyla insanları haksız yere itham eden ve suçsuzları cezalandıran, toplumun temel hak ve özgürlüklerini zedeleyen, demokrasiyi istismar ederek bütün toplumu baskı altına alan antidemokratik bir uygulamanın adıdır.

McCarthyizm, demokratik bir toplumda devlet gücünün, istihbaratın, siyasetin ve medyanın nasıl kötüye kullanıldığını ve bu kötüye kullanmanın ne korkunç sonuçlar doğurduğunu gösterir.

Soğuk Savaş döneminde, komünizm karşıtlığı ve demokrasi koruyuculuğu maskesi altında, insanların nasıl baskı altına alındığının tipik bir örneğini oluşturduğu için önemlidir.

Sanıyorum, **McCarthyizm**, bu kitabın önceki bölümlerinde "nefret söylemi", "düşman yaratma" ve "ortak düşman" konularında yazdıklarımın ne denli doğru olduğunu gösteren, demokratik rejim içindeki somut bir uygulama örneğini oluşturmaktadır. Üzerinden yarım yüzyıl geçtikten sonra bu korkunç uygulama artık bütün boyutlarıyla açığa çıkmış, Amerikan siyasal tarihinin bu kara lekesi artık tüm politikacılar için bir model olmuştur: İyi niyetliler için sakınılması ve engellenmesi gereken, kötü niyetliler için ise yararlanılacak bir model!

Zalimler Çetesi: McCarthy ve Ortakları

Bu zalim olayın arka planında, İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan Soğuk Savaş dönemi yer alır.

Zulüm çetesinin merkezinde üç isim göze çarpıyor:

Pek çok ülkede görülen, siyaseti iğrenç hale getiren, kişiliği bozuk, kirli, muhteris, yalancı ve dönek bir politikacı, bir senatör:

Joseph McCarthy

Antikomünistliğiyle ünlü ve herkes hakkında dosyalar tutarak siyasal alanda büyük bir güç sahibi olan, özellikle otoriter devlet mekanizmalarında sık sık görülen, yalancı, insanlara iftiralar

atan, tipik, ahlaksız, muhteris bir istihbaratçı bürokrat, Federal Soruşturma Bürosu FBI'ın başkanı:

J. Edgar Hoover

Politikacılarla iç içe olan, onlara hizmet eden ve onlardan çıkar sağlayan günümüzde de örnekleri görülen ahlaksız bir gazeteci:

Jack Anderson

*

Tabii FBI'ın başkanı **J. Edgar Hoover** bu işte bütün istihbaratçı ve bürokratik yetkilerini, gücünü pervasızca kullanmıştır. Emrinde Amerikanın en güçlü emniyet-istihbarat örgütü vardır. Ve **Hoover** bu gücü sonuna kadar istismar etmiştir. İşin aslına bakılırsa, Senatör **McCarthy**'nin arkasındaki güç Federal Soruşturma Bürosu FBI'dır.

FBI'ın rolünü, William Sullivan adlı bir ajan sonradan, "Gerekli olan bütün bilgileri ona (McCarthy'e) aktararak senotadaki McCarthy soruşturmasını biz sağlamıştık," diye açıkça belirtmiştir.

Gazeteci **Anderson** ise **McCarthy**'yle olan ilişkisini ve yaptıklarını **Confessions of a Muckraker** (Bir Skandal Gazetecisinin İtirafları) adlı otobiyografisinde açıklamıştır. Bir başka deyişle, itiraflar, anılar ve resmi belgeler artık bu skandalın bütün yönlerini açıkça tarihe mal etmiştir. Zaten bu tür yasa dışı, ahlak dışı eylemler bir süreliğine başarı kazanmış görünseler de, tarih önünde her zaman yenilmişler, mahkûm olmuşlar ve lanetlenmişlerdir.

*

Görüldüğü gibi bu cadı avının, demokratik bir ülkedeki bu antidemokratik uygulamanın itici gücü, senatör-FBI başkanı-gazeteci üçlüsüdür.

Zaten uygulamanın bu denli etkili olmasının, bütün toplumu boyunduruk altına almasının ve pek çok kişinin hayatını söndürebilmesinin ardındaki güç de bu üçlünün ittifak ederek yarattığı kamuoyu ortamından gelmektedir.

Kamuoyunu biçimlendiren üç büyük güç: siyaset, istihbarat ve medya! Hele bunlara bir de yargıyı eklerseniz...

McCarthy Kimdir
Ahlaksız Bir Zalim Kişiliğin Oluşumu

Joseph McCarthy, dokuz çocuklu koyu Katolik bir ailenin beşinci çocuğu olarak 1908'de Wisconsin'de doğdu. Koyu Katolik inancı, tarım kesimindeki yaşam, ailenin ataerkil, feodal niteliğine işaret eder.

Tabii siz değerli okurlarım, zalim bir kişiliğin oluşmasında koyu bir dinciliğin ve baskıcı bir feodal ailenin izlerini derhal anımsayacaksınızdır.

14 yaşında okulu bıraktı ve tavuk çiftliğinde çalışmaya başladı. (**McCarthy**'nin okul öyküsü de bu açıdan **Hitler**'inkine benziyor. Ama sonra farklı gelişiyor.) Yirmi yaşında liseye geri döndü. Üniversiteyi bitirdikten sonra avukatlığa başladı. Başarılı bir avukat olamadı.

Birçok zalimin yaşamında olduğu gibi, itilip kakılmak, başarısız olmak onun da çarpık kişiliğinin ortaya çıkmasında önemli bir rol sahibi görünüyor.

McCarthy, daha kariyerinin başında, toplumun ahlak kurallarına aykırı işler yapmaya da başlamıştı: Kazancı yetmediği için ek gelir elde etmek amacıyla poker oynuyordu. Böylece hem alkolik hem de kumarbaz oldu.

Öykünün bundan sonrası hiç de şaşırtıcı değil: Toplumda çabuk yükselmek ve zengin olmak için en kolay yollardan birini, politikayı seçti. Demokrat Parti'den bölge savcısı adayı olmak istedi ama yine başarısız oldu.

Pek çok dönek gibi, girdiği yolda başarısız olunca siyasal tercihlerini değiştirdi: Demokratlıktan ayrıldı, Cumhuriyetçi Parti'ye geçti ve bölge yargıcı seçildi. Böylece dönekliğin yarar getirdiğini gördü.

Ama çarpık kişiliği burada da ön plana çıkmıştı: Alışılmadık ölçüde kirli bir kampanya yürüttü. Seçim sırasında rakibine çamur attığı, kirli bir kampanya yönettiği için çok eleştirildi.

*

Hitler'in Birinci Dünya Savaşı sırasında yaptığı seçimi yaptı: İkinci Dünya Savaşı'nda orduya katıldı. Savaştan sonra senatör

adayı oldu. Seçim kampanyası sırasında başında pilot kaskı, tam teçhizatlı, göğsünde birkaç kat makineli tüfek fişekliğiyle çekilmiş fotoğraflarını kullandı. Savaş sırasında otuz iki görev yaptığını iddia etti. Oysa görevi masa başındaydı ve sadece eğitim uçuşlarına katılmıştı.

Bir başka deyişle, sahtekârlığını, kendine gerçek olmayan bir "savaş kahramanı imajı" üretmekte de kullanmaya kalkıştı.

Üstelik seçimdeki Rakibi **Robert La Follette**'e, askere gitmediği gerekçesiyle ve savaş zengini olduğunu iddia ederek saldırdı.

Oysa **La Follette** savaş başladığında kırk altı yaşındaydı ve bütün yatırımı da bir radyo istasyonuydu. Yani ne askerlikten kaçmıştı, ne de savaş zenginiydi.

McCarthy tam bir yalancı ve iftiracıydı.

Her iki adayın da iki yüz bin dolayında oy aldığı seçimi, kıl payı, beş bin oy fazla alarak kazandı. Rakibi **Follette** ise çok yaralanmıştı; hakkında yapılan yalan suçlamalardan dolayı siyaseti bıraktı ve sonra da intihar etti.

McCarthyizm Nasıl Başladı?

McCarthy tipik bir zalimdi: Bütün zalimler gibi, insan yaşamına hiçbir saygısı yoktu.

Senatodaki daha ilk gününde bir basın toplantısı düzenleyerek o sırada sürmekte olan kömür madeni grevine katılan işçilerin askere alınmasını ve hâlâ grevde ısrar edenlerin emre itaatsizlikten divanı harpte yargılanıp kurşuna dizilmelerini önerdi. Tabii bu önerisi ciddi bir destek bulamadı.

Bütün çabalarına karşın, senatodaki ilk yılları başarısız geçti. Üstelik adının karıştığı rüşvet iddiaları da ortaya çıktı. Hem savaştaki rolü konusunda söylediği yalan hem de Pepsi Cola'dan rüşvet aldığı iddiaları onu çok yıprattı. Yaklaşan seçimleri kaybedeceği korkusuyla çareler aramaya başladı.

İşte tam bu noktada dincilik ve antikomünizm imdadına yetişti: **Edmund Walsh** adlı Katolik bir rahip, ülkenin Demokrat Parti yö-

netiminde bürokrat olarak çalışan solcu kişiler aleyhine, komünist oldukları gerekçesiyle bir kampanya başlatmasını önerdi.

Böylece koyu dincilik de **McCarthyizm**'in arkasında saf tutanlar arasına katılıyordu. **Hitler**'in siyaseten Vatikan'la işbirliği yapması gibi **McCarthy** de Katolikliği kullanıyordu.

Her ikisinin ortak ideolojisi, ayrıca komünizmle mücadele stratejisinde de buluşuyordu.

Zaten bütün zalimler, dinciliği, ırkçılığı ve "ortak düşman" kavramlarını her zaman kullanmamışlar mıdır!

McCarthy de, bütün zalimler gibi, kamuoyunu etkilemek için çıkarcı ve güçlü müttefikler arıyordu. Bir müttefikini basın dünyası içinde bulmakta gecikmedi. Zaman zaman rakiplerini yıpratmak için haber aktardığı, politikacılar hakkında bilgi sızdırdığı **Jack Anderson** adlı bir gazetecinin desteğini aldı.

Anderson'un yardımıyla komünist olduğunu iddia ettiği kişiler hakkında bilgi toplamaya başladı. Tabii böyle bir iş için istihbaratçıların da desteğine gereksinmesi vardı. Devreye **Hoover** da girdi. Elindeki bilgileri **McCarthy**'e aktardı.

McCarthy, 9 Şubat 1950 tarihinde, **Lincoln** gününde West Virginia'da, Cumhuriyetçi Parti Kadınlar toplantısında bir konuşma yaptı.

Elindeki çamaşırhaneye götürdüğü eşyanın listesini, kürsüden "İşte komünistlerin listesi" diye sallayarak, Dışişleri Bakanlığı'nda 205 kişinin komünist olduğunu ve bunların Sovyetler Birliği'ne gizli bilgi aktardığını iddia etti.

Böylece, belirttiğimiz gibi Amerikan tarihine kara bir leke olarak geçecek olan **McCarthyizm** adlı cadı avı başlamış oldu.

Ünlü Listenin Gerçek Niteliği

McCarthy'nin 205 kişilik sözde komünistler listesi yeni değildi. 1946 yılında üç bin federal memurun taranması sonunda gerçekten de bir liste oluşturulmuştu. Aslında 284 kişilikti. Bunların 79'unun görevlerine son verilmişti.

İşte **McCarthy** basit bir aritmetik işlem yapmış, 284'ten 79'u çı-

karmış ve elindeki çamaşırhane listesini 205 kişilik komünist listesi diye kürsüden sallamıştı. Ama konuşmasını izleyen günlerde tek bir ismi bile açıklayamadı.

Daha önce hazırlanmış olan listede komünistlik yanında faşistlik, alkoliklik ve eşcinsellik iddialarıyla karşı karşıya olan kişiler de vardı. O sırada **McCarthy** de incelenmiş olsaydı, alkolizm ve eşcinsellik iddialarından dolayı o da listeye girmiş olacaktı.

Üstelik siyasal açıdan bir dönekti de **McCarthy**. Siyasal çıkar uğruna Amerika'da pek de sık görülmeyen bir biçimde parti değiştirmişti.

Zaten zalim yöntemler kullanan faşistlerin geçmişlerinde, genellikle kişisel ya da mesleki birtakım önemli açıkların, sıkıntıların, başarısızlıkların bulunduğu, dönek oldukları, sık sık yalana başvurdukları ve ahlaksız oldukları pek çok olayda saptanmış bir gerçektir.

Dönek Senatörün Muhbir İşbirlikçileri, Karşı Çıkanlar ve Kurbanlar

Eski bir **Franklin D. Roosevelt** taraftarı olan dönek **McCarthy,** klasik faşist suçlama ve yargılama yöntemini devreye sokmuştu: Kuşkulandığı kişileri komünistlikle itham ediyor ve onların komünist olduklarını ispat etme zahmetine katlanmadan, kendilerini aklamalarını istiyordu.

Yani bugün bile pek çok ülkede ve faşizan uygulamada görülen, "masumiyet karinesinin ihlali" **McCarthy** tarafından fütursuzca uygulanıyor, hiçbir delil olmadan suçladığı kişilerin kendilerini aklamasını istiyordu.

Aklanma yöntemini de bizzat kendisi belirlemişti: Arkadaşlarının komünist olduğunu ihbar edenler aklanıyor, **McCarthy**'in hışmından kurtuluyordu. Bizzat yönettiği senato soruşturmalarında, eski solcuların ancak arkadaşlarını ihbar ettikleri takdirde arınacaklarını açıkça belirtiyor ve böylece, ifade verenleri büyük bir baskı altına alıyordu.

Tabii **"düzenin temsilcisi"** konumunda olan **McCarthy**'nin bu

baskısına direnenler de vardı, korkup boyun eğenler ve arkadaşlarını satanlar da.

Elia Kazan gibi, **Edward Dmytryk** gibi pek çok ünlü kişi bu baskıya boyun eğerek muhbirliği kabul etti ve arkadaşlarına çamur attı.

Bertolt Brecht, Charlie Chaplin, Arthur Miller, Orson Welles, Pete Seeger, Joseph Losey, Richard Wright, Ollie Harrington, James Baldwin, Herbert Biberman, Lester Cole ve **Chester Himes** gibi pek çok ünlü ise, baskıya boyun eğmedi; ya işini kaybetti ya Avrupa'ya göç etti.

McCarthy kendisine karşı çıkan, yöntemlerini eleştiren herkesi, komünist olmakla ya da komünistlere destek vermekle suçluyordu. Senatoda ona karşı çıkmaya cesaret eden pek az kişiye **Encyclopaedia Britannica**'nın sahibi **William Benton** da katılmıştı. Ama **Benton** da karalama kampanyasından nasibini aldı ve 1952'de seçilemedi.

McCarthy'nin "Sovyet casusu" diye çamur attıkları arasında Johns Hopkins Üniversitesinin Uluslararası İlişkiler Okulu Müdürü **Profesör Owen Lattimore** da vardı.

Lattimore yalancı tanıklarla da desteklenen bu iddialardan sonunda aklandı ama o da İngiltere'ye göç etti.

McCarthy'nin bir marifeti de kütüphanelerdeki kitapları sansürlemekti: Onun yüzünden komünistler, komünist taraftarları, eski komünistler ve antikomünist karşıtları tarafından yazılmış olduğu öne sürülen otuz bin kitap kütüphane raflarından kaldırıldı.

McCarthyizmin Sonu

Bu arada gerçeği arayanlar da boş durmuyor, **McCarthy** hakkında dosyalar hazırlıyordu. Alkolikliği ve eşcinselliği hakkındaki haberler basında yer almaya başlamıştı.

Derken **McCarthy** orduya sızmış olduğunu iddia ettiği komünistleri ve Ordu Bakanı **Robert Stevens**'i de hedef tahtasına koydu. Başkan **Eisenhower** bile eleştirdikleri arasındaydı.

Ordu da boş durmadı: **McCarthy**'nin ordudan kendi yakınla-

rı için istediği çeşitli iltimasları ve orduya yaptığı baskıları basına sızdırdı.

Edward Murrow gibi televizyoncular, **Walter Lippmann** gibi ünlü yazarlar da artık açıkça **McCarthyizm**'e karşı çıkmakta, işin başından beri **McCarthyizm**'i sorgulayan **Drew Pearson**'a katılmaya başlamışlardı.

McCarthy'nin sonunu, çamur atmak için çok başarıyla kullandığı medya getirdi. Televizyondan 36 gün boyunca canlı yayınlanan asker ve sivil bürokratların sorgulanmaları, **McCarthy**'nin tüm çamur atma taktiklerini, kabalığını, saldırganlığını, temelsiz iddialarını ve habasetini kamuoyu önünde açığa çıkardı.

Orduyu karşısına almak, orduya çamur atmak ve sorgulamaların televizyonda canlı yayınlanması **McCarthyizm**'in sonunu getirmişti.

Senato yirmi ikiye karşı altmış yedi oyla **McCarthy**'in davranışını telin etti. Artık bu habis ve dönek senatör bütün gücünü yitirmişti. 1957'de alkolizm sonucu yakalandığı sirozdan öldü.

Tarih, Sanat ve Edebiyat McCarthyizm'i Asla Unutmuyor ve Affetmiyor

İktidardaki bütün zalimlerin ortak bir yanılgısı vardır: Hiç iktidardan gitmeyecekmiş gibi, hiç ölmeyecekmiş gibi zulüm yaparlar. Zalim davranışlarına tepkiler çoğaldıkça, zulümleri artar...

Her türlü kötülüğün anası olan açgözlülüğün doruk noktası olan iktidar hırsı onları öylesine pençesine almıştır ki, ne adalet, ne hak, ne hukuk, ne bu dünyada hesap verme sorumluluğu, ne inanca dayalı olan öbür dünyadaki hesap günü, ne Allah korkusu, ne de vicdan umurlarındadır!

Ama tarih bağışlamaz: Tarih sadece zalimleri değil, zulmün karşısında susanları da bağışlamaz, günün birinde, ama mutlaka hesap sorar.

Bazı okurlar, **Edward Murrow**'un **McCarthyizm**'e karşı mücadelesini konu alan **George Clooney**'in **İyi Geceler İyi Şanslar** adlı belgesel nitelikli biyografik filmini anımsayabilir. Bu filmde bir

medya mensubundan, bilinçli, vicdanlı bir gazeteciden şu sözleri duyarız: "Böyle giderse tarih intikam alacak ve ceza bize kesilecek. Gelecekte tarihçiler günümüz medyasını incelerken yaşadığımız dünyanın gerçeklerinde yozlaşma, sapma ve dışlamanın izlerini görecekler."

İktidarın zulmüne, siyasal muhalefetle birlikte adalet kurumları ve hiç kuşkusuz medya da sessiz kalamaz, kalmamalıdır.

*

Ünlü aktör **Charlie Chaplin**'in **Hitler**'le alay eden **Büyük Diktatör** filmi klasik olmuştur. Bugün hâlâ keyifle seyredilmekte, **Şarlo**'yu ölümsüzlüğe taşıyan bir başyapıt niteliğini korumaktadır.

Ama **Hitler** artık yoktur. Üstelik de lanetlenmiştir!

Sadece tarih değil, sanat ve edebiyat da zalimleri bağışlamaz.

Hitler'le alay eden **Şarlo**, ne yazık ki Amerika Birleşik Devletleri'nde de **McCarthyizm**'in zulmüne uğramış, faşist baskılara maruz kalmıştır. Amerikan yetkilileri tarafından komünist olmakla suçlanmıştır.

Anılarında, hayatında hiç komünist olmadığını belirtmesine karşın, tam bir özgürlükçü aydın tavrıyla, "Komünist olmak en doğal hakkımdır," demişti.

1952'de kırk yıldır yaşadığı ABD'den hâlâ vatandaşı olduğu İngiltere'ye giderken, Başsavcı **Thomas McGranery**, Amerika'ya geri döndüğü takdirde **McCarthy** soruşturmasında ifade vermesi için Göçmen Bürosu'nda alıkonulacağını belirtti. "Ben ihtilal değil, yeni filmler yapmak istiyorum," diyen **Chaplin** Amerika'ya girişine ambargo konulması üzerine İsviçre'ye yerleşti.

1940'larda **Hitler**'in faşist zulmüyle alay eden **Şarlo**, 1950'lerde Amerika'da **McCarthy**'nin faşist zulmüne uğruyor ve **Amerika**'yı terk etmek zorunda kalıyordu.

Bugün **McCarthy** de, **Hitler**'le birlikte tarihin lanetliler listesindeki yerini almıştır.

Charlie Chaplin ise bütün insanlık tarafından kutsanmış bir sanatçı olarak anılmaktadır.

Sanırım, **Şarlo** da bütün bunları gülerek seyrediyordur!

*

Nazi dönemine ilişkin pek çok filmin arasında son yıllarda çevrilen ve yine hem çok önemli hem de çok ünlü olan bir film daha var: **Okuyucu. Kate Winslet**'in Oscar ödülünü aldığı film.

Bu filmde, kahramanımız genç **Michael Berg (David Kross)** hukuk fakültesindeyken, hocası ona Nazilerin yargılanmasıyla ilgili şöyle diyor: "Mahkemeler vicdanı, inançları yargılamaz. Eylemleri, kanıtları, o günkü yasalara göre yargılar."

İşte zalimlerin engizisyon yargılamalarına karşı çağdaş pozitif hukuk yargılamalarının sırrı bu sözlerde gizlidir:

Vicdanlar ve inançlar yargılama konusu olamaz. Ancak yasalarda yazılı somut eylemler suç oluşturabilir ve yargılanabilir.

Ama bütün zalimler belli görüşleri, inançları, vicdanları yargılamakta bir an bile tereddüt etmemişlerdir.

*

McCarthyizm, demokratik kurallara uygun bir biçimde ele geçirilen meşru siyasal gücün nasıl kötüye kullanıldığını gösterir:

Siyaset, devlet istihbaratını, güvenlik güçlerini ve medyayı kötüye kullandığında, adalet de buna alet olmakta ve trajik insan hakları ihlalleri ortaya çıkmaktadır.

İşin ilginç yanı olayın, bireysel özgürlükleri anayasal güvence altına almış olmakla övünen ABD'de yaşanmış olmasıdır.

Dönek ve habis bir politikacının utanç verici bir siyasal eylemine, devletin güvenlik ve istihbarat güçleri, milli menfaatler(!) uğruna destek olmuş, medya onunla işbirliği yapmış, adalet de buna alet edilmiştir.

Bu olaydan alınacak olan ders, bir iktidarın sadece seçilmiş olarak meşru yollardan yönetime gelmesinin, o iktidarın meşruiyeti için yetmeyeceğidir: İktidarların attığı her adım, yaptıkları her uygulama, anayasaya, yasalara ve insan haklarına uygun olmak, şeffaf ve denetlenebilir nitelik taşımak zorundadır. Yoksa, ne denli meşru yollardan seçilmiş olursa olsun, her iktidar meşruiyetini kaybeder.

Tabii **McCarthy** olayının bir başka ilginç yönü, çamur atma ve karalama kampanyasının, orduya bulaştığı zaman ortaya çıkan tepkilerle son bulmuş olmasıdır.

Sonuç

Demokratik bir sistem içinde zulüm uygulandığı zaman, demokratik sistemlerin kendilerini ve dolayısıyla bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruyup koruyamadıkları konusunda çok ciddi sorular ortaya çıkar.

McCarthyizm gibi olaylar, hem sistemin demokratlığı hem de insanların karakterleri için gerçek bir sınav niteliği taşır:

Demokratik rejim, kendini böyle istismarlara karşı koruyabilmekte midir?

Tek bir kişinin, bir grubun, bir şebekenin, bir cemaatin gücü, tüm bir demokratik sistemi esir alabilir mi?

Halkın canını, malını, özgürlüğünü korumakla yükümlü emniyet ve istihbarat güçleri, tam tersine masum insanların mallarını, canlarını, özgürlüklerini tehdit eder hale nasıl gelir?

Görevi halkı aydınlatmak, iktidarları denetlemek olan özgür ve bağımsız basın, böyle bir zulme nasıl alet olur?

Demokratik rejimin kalesi olan yargı, demokratik sistemin zulme alet edilmesine, yozlaştırılmasına, özgürlüklerin sınırlanmasına ve kısıtlanmasına, faşizan uygulamalara karşı koyamaz mı?

Yargı bağımsızlığı böyle iktidarlar veya siyasal uygulamalar karşısında korunabilir mi?

Vicdanları, inançları sorgulanan ve yargılanan insanlar ne kadar cesur veya korkaktır?

Kimler dönek, hain ve çıkarcıdır?

Kimler arkadaşlarına çamur atmaktan çekinmeyen aşağılık yalancılar ve muhbirlerdir?

Kimler demokrasi katliamına, insan haklarının, temel hak ve özgürlüklerin tahribine karşı çıkmıştır?

Kimler ellerindeki istihbarat, güvenlik ve medya gücünü kötüye kullanan sahtekârlardır?

Kimler gerçekten demokrat, gerçekten cesur, gerçekten görevlerini nesnel kurallara göre yerine getiren, vicdan sahibi profesyonel istihbaratçı, güvenlikçi, hukukçu ve medyacılardır?

McCarthyizm felaketi, bütün bu soruların yanıtlarının er veya geç tarih tarafından dürüstçe verildiğini gösteriyor.

Tabii eğer demokratik rejim bir kesintiye uğramamışsa, bu yanıtlar daha çabuk su yüzüne çıkıyor. Yok eğer, demokratik bir sistem içindeki bu zulüm ve faşizan uygulamalar, ülkeyi otoriter veya totaliter bir rejime sürüklemişse, bu yanıtların ortaya çıkması biraz daha vakit alıyor...

Ama tarih bize, haksızlıklara karşı cesurca direnenlerin, demokrasiyi, hukuku, adaleti savunanların mutlaka onurlandırıldığını; zalimlerin, işbirlikçilerin, döneklerin, sahtekârların, muhbirlerin, çıkarcıların, demokrasi katillerinin, iktidar dalkavuklarının maskelerinin zaman içinde düştüğünü ve hepsinin kaçınılmaz olarak utanç içinde yaşamaya mahkûm edildiğini veya lanetle anıldığını gösteriyor.

Sorular

Sonuç bölümünde birtakım sorular sordum. Şimdi bunlara, benliğinizle ilgili olarak başka bazı sorular eklemek istiyorum.

1. Demokratik bir ülkede, politikacı, istihbaratçı ve gazeteci işbirliğiyle üretilen bir zulüm kampanyası size neleri ve nereleri anımsatıyor?

2. **Hitler** zulmünden sonra bile böyle bir paranoyakça kampanya, üstelik Amerika gibi bir ülkede nasıl bu kadar uzun süre etkili olabildi?

3. Bu zulüm kampanyası nasıl durdurulabilirdi?

4. Neden bu zulüm özellikle sanatçı ve bilim insanlarını vurdu?

5. Siz böyle bir kampanyaya tanık olduğunuzda bütün demokratik haklarınızı kullanarak buna karşı çıkar mısınız?

6. Böyle felaketlerin önlenmesinde yargı bağımsızlığının esas olduğunu düşünüyor musunuz?

7. Siz fikirlerine katılmadığınız insanlar için yapılan böyle kampanyalara katılır mısınız, yoksa insan hakları adına bunlara karşı mı çıkarsınız?

8. Toplumda böyle olaylar olurken, "Bana dokunmayan yılan bir yıl yaşasın," der ve sırtınızı mı dönersiniz?

BÖLÜM XI

İran Örneği
Otoriter Zulümden Totaliter Zulme

Demokratik bir rejimde zulmün yeşermesi ve sonunda rejime egemen olması çok zordur. **McCarthy** örneğinde olduğu gibi, zulüm bir süre için egemen olmuş görünse bile, sonunda demokrasinin işlemesiyle mağlup edilir. Ancak **Hitler** ve Nazizm örneğinde olduğu gibi hem dünyanın hem de ülkenin çok özel koşullarında böyle bir olay gerçekleşebilir.

Oysa geleneksel rejimleri zaten otoriter olan monarşiler, sultanlıklar, diktatörlükler, bir zalimin yönetiminden başka bir zalimin yönetimine çok daha kolay geçerler. Günümüzdeki bir örnek, İran, bu açıdan ilginç bir öyküye sahiptir. Çünkü İran'daki otoriter rejim, bir demokrasi beklentisi ile yıkılmış ama sonunda demokrasi yerine otoriter rejimden daha da kötü bir totaliter rejim kurulmuştur.

Belki bu noktada otoriter ve totaliter rejimlerin farkını anımsamakta yarar var:

Otoriter rejimler, sadece kamu alanını düzenler, yönetim konusunda baskı uygular. Totaliter rejimler yönetimle birlikte, yaşamın bütün alanlarını düzenler, bireyin günlük yaşamını da baskı altına alır.

İşte İran'daki devrim, otoriter Şah yönetimine son vermiş ama demokrasi yerine totaliter **Humeyni** rejimini getirmiştir.

İran'daki Rejimin Temel Nitelikleri

Şah tahttan indirildikten sonra **Humeyni**'nin İran'da kurduğu rejimin adı "İslam Cumhuriyeti"dir.

Tabii eski Sovyetler Birliği dahil, bütün otoriter ve totaliter rejimlerin kendilerini "Cumhuriyet", "Demokrasi" gibi isimlerle adlandırdıklarını anımsamamız gerekir.

Şimdi kendisine "Cumhuriyet" diyen ama cumhuriyetle veya demokrasiyle uzak yakın ilişkisi olmayan bu rejime yakından bakalım:

İran'ı aslında bir "rehber", bir ayetullah yönetir. Bu rejimi kuran **Humeyni**'nin ölümünden sonra **Ali Hamaney** rehber olmuştur. Yasama, yürütme, yargı konusundaki bütün kararları, dış politikayı ayetullah denetler.

Hangi partiler kurulabilir, kimler seçime katılabilir?

Parlamento nasıl çalışır, hangi yasaları çıkarabilir?

Yargı nasıl oluşturulur, nasıl çalışır, hangi ilkelere göre karar verir?

Bunlar ve bunlar gibi bütün temel soruların yanıtlarını rehberlik kurumu, ayetullah verir.

Cumhurbaşkanı, güya seçilmiş bir kişidir. Ama hem aday olabilmesi hem de seçimi ayetullahın onayına bağlıdır. Cumhurbaşkanının seçimini onaylayan ayetullah, gerekirse onu azledebilir de.

Peki ayetuhlah bu makama nasıl gelir?

Rehber, ayetullah, esas itibarıyla İslam'ın hukukçu uleması (fakihler) tarafından, yani İran'daki İslami geleneklerin ürünü olan mollalar hiyerarşisi tarafından belirlenir. Tabii bu belirleme, mollalar hiyerarşisi açısından geleneklere göre yapılır. Genel olarak en kıdemli olan, en bilgili kabul edilen din adamı ayetullah seçilir. Ayetullah bütün mollalar tarafından oybirliğiyle destekleniyorsa gücü daha da artar.

Desteği bir oybirliğine dayanmıyorsa, o zaman ya kendisine karşı olanları dikkate alır, dengeleri korur veya daha büyük bir olasılıkla bunlara baskı ve zulüm uygulamaya başlar. Nitekim son seçimlerde, muhalif lider konumundaki din adamları ev hapsi gibi çeşitli baskılarla pasifize edilmiştir.

Ayetullah'ın altında "Anayasa Koruyucuları Şurası" vardır. Şura on iki üyeden oluşur. Altısı ulemadan, altısı da ulema dışındaki hu-

kukçulardan gelir. Bu şura cumhurbaşkanlığı da dahil olmak üzere bütün siyasal görevlere aday olanları önceden denetler. Parlamentonun üstündedir. Bir nevi anayasa mahkemesi gibi çalışır.

Tabii denetimde uyguladığı ölçütler tamamen İran'daki biçimiyle İslam'i ilkelerdir. Nitekim bu yüzden **yasaların İslam'a uygunluğunu da bütün şura değil, sadece ulemadan oluşan altı üye denetler.**

İran anayasasının temel ilkeleri, İran'daki Şii İslam'ın ilkeleridir, değiştirilemez. Değiştirilmesi teklif dahi edilemez!

Tüm siyasal sistem, hukuk düzeni ve toplumsal ilişkiler dini ilkelere göre düzenlenmiştir ve bu ilkelere göre işler. İran anayasası birinci maddesinde bu rejimi "İslam Cumhuriyeti" olarak nitelemektedir!

Tabii böyle bir rejimde "muhalefet" gibi bir siyasal hak yoktur. Seçimlerde yöneticilerin karşısına çıkanlar, propagandalarını ancak İran'daki Şii anlayışının egemen olduğu şeriat çerçevesinde yapabilir. Temel hak ve özgürlükler ancak dini kurallara uygun olarak kullanılır.

Kadınlar tam tesettüre uymak, tümüyle kapanmak zorundadır. Giyim kuşamı kontrol eden özel polis kuvvetleri vardır. Bunlara karşı gelenler dayakla ve hapisle cezalandırılır. Kadınların yurtdışına çıkmaları için evli olmaları koşulu vardır.

Elbette medya özgürlüğünden söz edilemez. Bırakın muhalif gazete, dergi çıkarmayı, çevirdikleri filmler beğenilmeyen yönetmenler bile hapsi boylar. Örneğin Anadolu Ajansı'nın 2010 yılı Aralık ayında geçtiği şu habere bakalım:

> "İran'ın önde gelen iki film yönetmeni ve yapımcısına 'yönetime karşı çalışma' suçlamasıyla 6'şar yıl hapis cezası verildi.
>
> "İran'ın uluslararası şöhrete sahip muhalif yönetmen ve yapımcı **Cafer Panahi**'nin avukatı **Feride Keyrat**, müvekkilinin ayrıca 20 yıl boyunca film çekmeme ve senaryo yazmama cezası aldığını, bu süre boyunca ülkeden çıkış yasağı getirildiğini de söyledi.

"Başka bir muhalif yapımcı **Muhammed Resulov**'un da aynı suçlamayla 6 yıl hapis cezasına çarptırıldığı belirtildi. **Panahi** ve **Resulov**, İran'da geçen yıl Haziran ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde muhalefeti desteklemişti. **Muhammed Nurizad** adlı film yapımcısı ve yönetmeni de hükümete karşı propaganda yapmak ve ülkenin liderlerine hakaret etmek suçlamalarından 3 yıl 6 ay ceza almıştı."

*

İşte İran'daki "seçimler" bu baskı altında yapılır.
Bazıları bu rejime "teokratik demokrasi" diyor.
Böyle bir demokrasi olabilirmiş gibi!

Humeyni Rejiminden Önceki Olaylar Şah ve Musaddık'ın Öyküsü

İran doğal kaynakları bakımından zengindir, petrolü vardır. Ama sahip olduğu bu petrolden dolayı talihsiz bir ülke olmuştur. Çünkü İngiliz ve Amerikan emperyalizmi hem devletler hem de şirketler aracılığıyla bu ülkenin kendi kendini yönetmesine, petrolünü kendi toplumu için kullanmasına izin vermemiştir.

Konuya ilgi duyanların, hem toplumun çıkarlarını koruyan, hem de demokrasiyi geliştirmek isteyen **Musaddık**'ın başına neler geldiğini, emperyalist oyunlarıyla nasıl iktidardan düşürüldüğünü öğrenmeleri çok yararlı olacaktır. İran'ı sonunda totaliter bir rejimin kucağına atan emperyalist müdahalelerin önemini anlamak bakımından **Musaddık**'ın yaşamı çizgisinde İran'a çok kısaca bakmak istiyorum.

Musaddık bir devlet görevlisinin oğluydu. İsviçre'de Lozan Üniversitesi'nde hukuk doktorası yaptı, 1914'te İran'a döndü, Fars iline vali olarak atandı. Darbeyle iktidardan uzaklaştırılan Şah'ın babası **Rıza Şah Pehlevi**'nin 1921'de düzenlediği darbeyle yükseldi. Maliye bakanlığı ve Dışişleri bakanlığı yaptı. 1923'te Ulusal Danışma Meclisi'ne seçildi. Demokrasiye inandığı için **Rıza Han**'ın 1925'te kendisini şah ilan etmesine karşı çıktı. Bunun üzerine görevlerinden alındı. **Rıza Şah** 1941'de oğlu **Muhammed Rıza**

Pehlevi lehine tahttan çekildikten sonra yeniden siyasi yaşama döndü ve meclise girdi.

Musaddık bütün yabancı petrol tekellerine karşıydı. Sovyetler Birliği'nin İran'ın kuzeyinde petrol aramasına karşı çıktı. İngiliz Anglo-Iranian Oil Company Ltd.'nin millileştirilmesi çağrısında bulundu. Petrolün millileştirilmesi yasasını 1951 yılında başarıyla meclisten geçirdi ve çok güçlendi. Şah, bunun üzerine **Musaddık**'ı başbakan yapmak zorunda kaldı.

Petrolün millileştirilmesi İngiltere'yi telaşlandırdı ve İran'a karşı harekete geçmesine yol açtı. İngilizlerin petrol piyasasından çekilmesiyle petrol satışında güçlükler yaşanmaya başladı ve ekonomik zorluklar baş gösterdi. Batılı emperyalistlerin desteğini alan Şah, **Musaddık**'a karşı sert bir muhalefet başlattı. Ağustos 1953'te başbakanı görevden alma girişimi **Musaddık** taraftarlarının kitlesel gösterileriyle önlendi ve Şah İran'dan kaçmak zorunda kaldı.

Musaddık bu sırada çok ciddi sağlık sorunlarıyla boğuşuyordu. Kısa bir süre sonra Şah taraftarları, ABD'nin desteğiyle bir darbe yaptı. **Musaddık** görevden uzaklaştırıldı ve Şah geri döndü. Böylece İran'da 1979 yılına kadar süren yeni bir zulüm dönemi başladı. Vatana ihanet suçlamasıyla cezalandırılan **Musaddık** 1967'de evinde göz hapsindeyken öldü.

*

İşte sevgili okurlarım, **Humeyni** devrimiyle ülkeden kaçan Şah, böyle bir gelenekten geliyordu: Hem babası hem de kendisi darbeyle iktidara oturmuştu. İhtilalle de gitti.

Bu tarihe bakıldığında, böyle bir siyasal geleneğin bir demokrasi üreteceğini beklemek zaten hayli iyimserlik olurdu.

Mustafa Kemal Atatürk'ten başka hiçbir lider imparatorluk ve baskı geleneğinden gelen toplumda demokrasiyi kuramamıştır.

Tarihin ne garip cilvesidir ki, Batı emperyalizminin İran petrolleri üzerindeki oyunlarıyla desteklediklerı bir zalimin egemenliğine, sonradan **Humeyni** tarafından kontrol edilen bir ihtilalle son verilmiş ama İran hem Batı emperyalizmine karşı bir siyasal çizgiye oturmuş hem de halk daha sert bir zulmün pençesine düşmüştür.

İhtilal Nasıl Oldu?
Humeyni Egemenliğini Nasıl İlan Etti?

İran'ın toplumsal yapısı iki büyük gücü toplumda öne çıkarmıştı.

Bu güçlerin birincisi Şii mezhebinin hiyerarşik örgütlenmesinin temsilcileri olan mollalardı.

İkinci güç ise "çarşı" denilen esnaf ve ticaret erbabıydı.

Şah'ın zalim yönetimi herkesi canından bezdirdiği için tüm halk ve bu arada 1941'de kurulan ve petrolün millileştirilmesi sırasında **Musaddık**'a destek veren **Tudeh** adlı güçlü Komünist Partisi ile bütün öteki muhalifler, devrimde bir büyük koalisyon oluşturarak işbirliği yaptı.

Şah devrildikten sonra **Tudeh**, **Humeyni** yanlılarıyla koalisyon yaptı ve iktidara ortak oldu.

Devrimden sonra Humeynici **Beni Sadr** Cumhurbaşkanı olmuştu. Bir süre sonra mollalarla arası açılan **Beni Sadr**, baskılara dayanamayıp ülke dışına çıktı.

Bunun üzerine Humeynici milis teşkilatı olan Pastaran, ülkedeki binlerce milliyetçi ve solcuyu tutukladı. Tutuklananların pek çoğu dinci mahkemelerde dinci yargıçlar tarafından yargılandı ve asıldı.

Tudeh 1981 yılında yapılan bu temizlik harekâtına, Humeynicilerden yana olarak destek verdi ve böylece kendi sonunu hazırladı.

1982 yılında **Tudeh** de temizlendi ve **Humeyni** rejimin rakipsiz biçimde tek egemeni oldu.

*

İran örneğini iyi anlamak zorundayız:

İran, gücüyle, nüfusuyla, tarihiyle büyük bir ülkedir.

Ortadoğu'da ve Kafkaslarda nüfuzu vardır.

Bir ara Türkiye'ye bile rejim ihraç etmeye kalkmış, pek çok aydınımızın canına mal olan olaylara karışmıştır.

Bu nedenle siyasal rejimi otoriterlikten totaliterliğe aktaran İran'daki bu sürece genel hatlarıyla yakından bakmamız gerekmektedir.

Totaliterliğe Gidişin Anahatları

Sosyolojinin laboratuarı tarihtir. Bir toplumda, bir ülkede ya da dünyada neler olup bittiğini, nelerin olup biteceğini anlamak için, *tarihe, başka toplumlara ve uluslararası ilişkilere* bakmak gerekir.

Dünyada radikal siyasal İslam'ın yükselişi, ABD başta olmak üzere, Batı dünyasının desteğiyle 1970'lerin sonunda ivme kazandı:

Sovyetler Birliği, varlığını, gücünü ve Batı tarafından tehdit olarak algılanmasını sürdürürken devam eden Soğuk Savaş sırasında Batı, komünizmle mücadele için İslam ideolojisine dayalı olarak kurulan, silahlı örgütlenmeler de dahil olmak üzere, tüm siyasal oluşumları destekledi.

Radikal siyasal İslam'a verilen bu siyasal, örgütsel, mali ve askeri destek Batı açısından işe de yaradı:

Örneğin **Humeyni**'nin yaptığı ihtilalden hemen sonra Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği, bu ülkede CIA'in **Usame Bin Ladin** liderliğinde örgütlediği ve desteklediği El Kaide militanları karşısında yenilgiye uğradı.

Batı'nın radikal siyasal İslam'a desteği, İran'daki ihtilal sırasında da komünistlerin iktidarını engellemek için ortaya çıkmıştı. Şahın yozlaşmış diktatörlük rejimini kurtarma olanağı kalmayan Batı, İran'daki değişimin bir komünist kaymaya yol açmaması için **Humeyni**'ye destek verdi. Ayrıntıları bir yana bırakırsak, İran'daki dönüşümü çok kaba hatlarıyla şöyle özetlemek olanaklıdır:

Önce mollaların önderliğinde İslamcılar, komünistler ve liberaller, "özgürlük" ve "demokrasi" savaşı için birleşti. Şah'ın diktatörlüğüne karşı büyük koalisyon oluşturuldu. Başta Amerika, Batı ülkeleri, Şah devrildikten sonra, iktidar komünistlerin eline geçmesin diye, **Humeyni**'ye destek verdi. **Humeyni**, Fransa hükümetinin kendine tahsis ettiği uçakla İran'a döndü.

Şah devrilince mollalar, iktidarı geçici olarak milliyetçiler, solcular, liberaller ve komünistlerle paylaştı. Referandum yapıldı, halkın oylarıyla "demokratik bir biçimde!" İran İslam Cumhuriyeti yani şeriat rejimi kuruldu. Yargıya el kondu. Yargı sistemi mollaların denetimine geçti. Generaller idam edildi. Yerlerine polis şefleri ge-

tirildi. Ordu, mollaların denetimine girdi. İşçi komitelerine mollalar sızdı. Sol hareket ve örgütlenmeler güçsüzleştirildi.

Ortaya çıkan anarşik ortamdan da yararlanılarak mollaların karşısındaki tüm muhalefet bastırıldı. Önce milliyetçiler ve solcular tasfiye edildi, daha sonra, zaten yalnızlaştırılmış olan komünist **Tudeh** partisi, Batı'nın da desteğiyle temizlendi. Komünistler sokaklarda avlandı, vinçlerde asıldı. Binlerce kişi idam edildi.

İran devletinin adı, yukarıda esaslarını açıkladığım, "İslam Cumhuriyeti" oldu.

İran Deneyiminden Çıkan Sonuç

"Özgürlük" ve "demokrasi" adına, İslamcıların önderliğinde, Batı'nın desteğiyle, bir zalimin yönetimindeki otoriter devlet önce çökertiliyor, sonra yeni bir totaliter devlet kuruluyor...

Yeni kurulan şeriat devleti kimseye nefes aldırmıyor!

Bu bölümü, İranlı bir bilim insanının gözlemleriyle bitirmek istiyorum. 18 Ağustos 2007 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde **Elçin Poyrazlar**'ın bir röportajı yer aldı. **Poyrazlar**'ın konuştuğu kişi **Dr. Khosro Khazai**. **Khazai**, Brüksel'deki Zerdüştlük Çalışmaları Avrupa Merkezi Direktörü. İran'daki İslami devrim sonrası ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış biri.

İran'daki dinci oligarşiyle mücadele eden bir bilim insanı. "Devrim"den sonra İran'dan kaçıp rejimle mücadeleye girişmiş. Annesi ile babası vahşice katledilmiş. İran'daki yönetimin İslami rejimi ihraç etme kararında olduğunu söylüyor.

Türkiye'ye İslami rejimin, bir "devrimle" değil, yavaş yavaş geleceğini belirtiyor. **Khazai**'nin şu sözleri son derece önemli:

> "Dini bir rejime, sosyalizmle, kapitalizmle ya da liberalizmle karşı koyamazsınız. Çünkü İslami rejim içindeki unsurlara karşı, demokratik bir tartışmaya açık olmamasından ötürü siyasi araçlarla savaşmanız mümkün değildir....
>
> "Türklerin, ülkelerinin gerçekleriyle yüzleşmesi ve demokrasi yönünde harekete geçmesi gerekli.

"Türkiye'deki akıllı insanlar, dayatmaları reddedip Türk toplumunun ne olması gerektiğini görerek tehlikeye karşı birleşme yoluna gidebilirler."

İran örneğine son verirken, başta belirttiğim bir noktayı yeniden anımsatmak istiyorum:

Bir zalim yönetimden, bir başka zalim yönetime geçiş, bir diktatörlüğü yıkıp bir başka diktatörlüğü kurmak nispeten kolaydır. Bir demokrasiden bir diktatörlüğe geçiş ise daha zordur.

Her ne kadar **Hitler** örneğinde görüldüğü gibi, demokratik bir rejim, zaman içinde bir diktatörlüğe dönüştürülebilmiş, **McCarthy** örneğinde olduğu gibi demokratik bir rejim içinde bile zalim uygulamalar yapılabilmiş olsa da, bu deneyimlerden ders alan insanlık açısından yine de, demokratik rejimlerden diktatörlüklere geçiş daha zor görünmektedir.

Sanıyorum, bireylerin tek tek kendi başlarına, sivil toplum örgütlerinin, medyanın, ister özel ister resmi olsun, bütün demokratik kurum ve kuruluşların, sonuç itibarıyla toplumun bir bütün olarak, zalimlere karşı uyanık bulunması, zulme doğru giden her işarete karşı hemen tepki göstermesi ve bunları önlemesi, en büyük güvencedir.

Sorular

1. O dönemleri yaşadıysanız, Şah devrildiğinde sevinmiş miydiniz?
2. İran'ın bugünkü rejiminin eskisinden daha özgürlükçü olduğunu düşünüyor musunuz?
3. İran'daki gibi bir rejim altında yaşamak ister miydiniz?
4. İran'daki rejimin bir referandumla kurulduğuna dikkat ettiniz mi?
5. Kendi toplumumuzdaki değişmelere karşı İran örneğini aklınızda tutarak dikkatli bir hassasiyet gösteriyor musunuz?

BÖLÜM XII

Neofaşizm: Küreselleşen Dünyada Zulmün Yeni Kaynağı

Buraya kadar irdelediğimiz toplumsal zulüm örneklerinde temel alınan kuramsal çerçeve, faşizm veya onun özel uygulama biçimleri olan Nazizm, McCarthyizm, Humeynicilik gibi birbirinden gitgide farklılaşan süreçlere işaret ediyordu.

Dünyamız hızla değişiyor. Zalimlerin uygulamaları da.

En klasik değişme çizgisi **Hitler**, **McCarthy** ve **Humeyni** uygulamaları çerçevesinde görülebilir. Bütün bu zalim uygulamalar zaman içinde birbirinden çok farklı özellikler göstermiştir. Bunun en önemli nedeni, değişen dünya koşullarıyla birlikte, zulüm uygulamalarının da farklılık göstermesidir.

Bu bölümde, Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle ortadan kalkan Soğuk Savaş sonrası, küreselleşme denilen süreç bağlamında ortaya çıkan yeni bir zulüm ideolojisinin, **neofaşizmin** kuramsal çerçevesini irdelemeye çalışacağım. Ancak böylece ülkemizi de içine alan küreselleşme sürecinin hangi biçimde yeni zalim uygulamalara yol açtığını anlayabilir, "İçimizdeki Zalim"in günümüz toplumlarındaki kimliğini belirleyebiliriz.

Neofaşizm Nedir?

Küresel dünyanın neofaşizmi gerek Soğuk Savaş öncesi klasik faşizmden, gerekse Soğuk Savaş sırasındaki klasik faşizmin çeşitli biçimlerinden oldukça farklıdır.

Küresel dünyanın öncelikleri değişmiş, yeni kavram ve terimler üretilmiş, yeni akımlar, eğilimler, tanımlamalar ortaya çıkmıştır.

Bunların bir bölümü kendi içinde "oksimoron" nitelikler bile taşır; "yaşayan ölü" gibi.

Neofaşizmin ürettiği yeni terimlerden biri de böyle oksimoron nitelik taşıyan "liberal faşist" sıfatıdır. "Liberal faşist" terimini Türkiye'de köşesinde ilk kez **Serdar Turgut** kullandı.

Terimin orijinali Amerikalı muhafazakâr bir yazar olan **Jonah Goldberg** tarafından yazılan bir kitapta geçiyordu. **Goldberg** bu terimi, Amerika'daki sol eğilimli demokratların aslında demokrat değil, Marksist kökenden gelen otoriter eğilimli kişiler olduğunu iddia etmek için kullanılmıştı.

Bu arada hemen "liberal" teriminin Amerika'da sol eğilimli demokratlar için kullanıldığını anımsatalım. Avrupa'da ve Türkiye'de ise "liberal", Amerika'dakinin tersine, sağ eğilimli demokratlar için kullanılır.

Serdar Turgut, **Goldberg**'in bu terimini biraz farklı yorumlayarak Türkiye'ye uyarladı. Esas olarak iddia ettiği nokta, "liberal" olduklarını öne sürenlerin aslında faşist bir biçimde herkesi kendilerine uymaya zorladığı ve hiçbir farklılığı kabul etmediğiydi.

Ben bu bölümde dünyayı artık iyice pençesine almakta olan **neofaşist** akımı irdelemeye çalışacağım. Ama Türkiye'de, ilk tartışmayı köşesinde başlattığı için **Turgut**'a gönderme yapmayı yazarlık dürüstlüğü adına uygun buldum.

*

En bilinen tanımıyla ***klasik faşizm, sermayeye dayalı milliyetçi diktatörlüktür.***

Bu tanım üç ögeyi içerir:

1. Kendi ırkını "üstün ırk" diye tanımlayan, başka ulusları aşağı ve hatta düşman gören ırkçı bir milliyetçilik...

2. Sermayenin bu ideolojiye destek vermesi ve topluma egemen olması.

3. Ve tabii uygulama için, sermayeye dayanan ırkçı bir partinin-bir liderin, totaliter-ideolojik iktidarı.

*

Şimdi kısaca dünyayı ve özellikle de demokrasisi tam gelişmemiş ülkeleri sadece siyasal anlamda değil, medya, kamuoyu ve

günlük ilişkiler bağlamında da pençesine almaya ve toplumu dönüştürmeye başlayan **neofaşizmin** temellerine bakalım:

1. Birinci temel, küresel sermayenin denetimsiz ve vahşi sömürüsüne kayıtsız koşulsuz boyun eğen bir **küreselleşme söylemidir**.

Pek çok yerde küreselleşme, tüm ülkelerin siyaseti, ekonomisi ve kültürüyle uluslararası sermayenin denetimine teslim edilmesinin tek seçenek olduğu biçiminde kullanılarak **neofaşizme** temel oluşturuyor.

2. İkinci temel, demokratik hak ve özgürlükleri yok edecek bir biçimde kullanılan, mikro milliyetçilik ve mikro dincilikle de desteklenen **siyasal, radikal, dogmatik, totaliter bir ideolojidir**.

Buradaki kritik nokta da, oy alabilmek için dinin veya milliyetçiliğin siyasete alet edilmesi değil, onun çok daha ötesinde ülkenin yönetimi ve temel yapısı açısından "demokratik hak ve özgürlüklerin totaliter dinci veya milliyetçi bir ideolojiye kurban edilmesidir".

Her ülkede siyaset, dini ve milliyetçiliği biraz kullanır, bu, siyasetin bünyesi icabı doğal da kabul edilebilir.

Zaten dindarlık da, milliyetçilik de kendi içlerinde ve kendi başlarına kötü kavramlar değildir; tam tersine kimlik belirledikleri için bireysel ve toplumsal anlamda işlevsel kavramlardır.

Ama burada kastettiğim, dogmatik bir totaliter milliyetçiliğe veya dinciliğe dayalı ideolojinin zulüm uygulayarak demokrasiyi yok etmesi, **neofaşizme** temel oluşturmasıdır.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Doğu Avrupa ve bilhassa Balkan ülkelerinde görülen aşırı milliyetçi akımlar ve bunların yol açtığı "etnik temizlik" hareketleri, neofaşizmin temellerinden birini oluşturmaktadır.

Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası, hem Amerika'nın kendisine yeni bir düşman yaratma çabasıyla, hem de **El Kaide**'nin bu çabayı destekler biçimde yaptığı küresel terör saldırılarından sonra, İslam da, pek çok ülkede "siyasal İslam", "radikal İslam" ve hatta "ılımlı İslam" etiketleri altında neofaşizmin, bir hedefi ya da bir aracı olarak kullanılmaya başlamıştır.

İslam dininin bu ikili kullanımı şuradan kaynaklanmaktadır:

Bazı Batılı ülkeler, "etnik temizliklerin" veya zulme dönük antidemokratik önlemlerin gerekçesi olarak, İslam topluluklarını veya İslami ideolojiyi düşmanlaştıran bir söylem ve eylem içine girmişlerdir.

Böylece Müslümanlar, neofaşizmin yeşermesi için gerekli olan ortamın hazırlanmasında kullanılan "düşman" kavramının oluşturulmasında bir hedef olarak kabul edilmeye başlamıştır.

Öte yandan siyasal, radikal, dogmatik İslam, hem yaptığı terör eylemleriyle Batı'yı hedef almış, hem de birtakım yarı demokratik Ortadoğu ülkesindeki seçim mekanizmalarını kullanarak ele geçirdiği siyasal iktidarlar aracılığıyla totaliter İslamcı rejimler kurmuş böylece İslam dini, siyasal zulmün, hatta siyasal terörün aracı olmuştur.

Klasik Faşizm ile Neofaşizmin Farkı

Endüstri Devrimi'nin getirdiği milliyetçilik ideolojisi siyasal olarak iki farklı yol izledi:

1. Demokratik milliyetçilik

Bu akım da **liberal sağ** ve **demokratik sol** olarak iki ana siyasal çizgide ayrıştı ve insan haklarına dayalı **çağdaş demokrasinin** temellerini attı.

21. Yüzyılda bu iki ana akım, küreselleşerek milliyetçiliği de aşan bir biçimde **demokrasi ve insan hakları** bağlamında gelişiyor gibi görünüyor.

2. Faşist, ırkçı milliyetçilik

Bu akım ırkçı temellere dayalı bir ideolojik yaklaşım ile sermayenin de desteğini alarak totaliter bir uygulamaya dönüştü.

Almanya'da **Hitler**, İtalya'da **Mussolini** liderliğinde siyasal iktidarı ele geçirdi. Daha önce neden ve süreçlerini ayrıntılı bir biçimde irdelediğimiz gibi, ırkçı bir yaklaşımla Yahudi soykırımı yaptı.

İkinci Dünya Savaşı'yla da tüm dünyayı kana buladı.

21. yüzyılda faşist milliyetçilik, kınanan, korkulan, bir daha ortaya çıkmaması için önlemler alınan bir akım niteliğinde.

21. yüzyıla, otoriter-totaliter rejimlere karşı demokrasiyi, insan haklarını koruyan önlemlerle girildi:

Anayasa mahkemeleri kuruldu.

İnsan haklarını korumak ve geliştirmek için uluslararası gözetim ve denetim örgütleri oluşturuldu.

Avrupa Birliği gibi ulus devletlerüstü siyasal oluşumların temelleri de yine insan hak ve özgürlükleri bağlamında atıldı.

Fakat bir yüzyıldan ötekine geçiş, bir evin kapısının kapanıp, öteki evin kapısının açılması gibi kesin ve sorunsuz bir biçimde olamıyor.

Komünizme karşı ABD tarafından geliştirilen dinci ve milliyetçi politikaların tortuları 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçiş döneminde özellikle Balkanları, Kafkasları ve Ortadoğu'yu kana buladı.

Ve ABD'nin önderliğinde başlayan küreselleşme de, yine Amerika'nın desteklemesiyle bu dinci ve milliyetçi tortulardan nasibi aldı.

Ama yeni dönemin ideolojisi, milliyetçiliği de aşan, özellikle faşizmi ve komünizmi mahkûm eden insan hakları ve demokrasi söylemine dayalıydı.

Totaliter ögeleri de içinde barındıran eski milliyetçi ve dinci tortular, demokrasi ve insan hakları ideolojisiyle nasıl birlikte kullanılacak, nasıl telif edilecekti?

ABD bunun da çözümünü buldu:

Dinci ve milliyetçi ideolojiler, demokrasi ve insan hakları bağlamında savunulacak, desteklenecek ve yaşatılacaktı.

Burada bir küçük(l) sorun daha ortaya çıktı:

Dincilik, İslam bağlamında ABD ve Batı düşmanı olarak sunuluyor, milliyetçilik ise ABD'nin liderliğindeki küreselleşmenin önünde bir ayak bağı olarak görünüyordu; bu çelişkiler nasıl çözülecekti?

ABD karşıtı milliyetçilikler ve dincilikler faşizmle özdeşleştirildi ve mahkûm edildi; ABD'nin kullandığı mikro milliyetçilikler ve mikro dincilikler korundu.

Postmodern felsefe ve kültür akımları da bu siyasal tercihin destekçileri olarak devreye sokuldu.

Her yerde mikro dinci ve mikro milliyetçi akımlar, küreselleşme bağlamında demokrasi ve insan hakları adına desteklendi.

*

Böylece 20. yüzyıldaki **klasik faşizm** ile 21. yüzyıldaki **neofaşizm** arasında şu farklar ortaya çıktı:

1. Dinci ideoloji, milliyetçi ideoloji kadar önem kazandı, onunla ittifak kurdu.

2. Küresel sermaye, ulusal sermayenin yerine geçti.

3. Radikal, dogmatik, siyasal dinci ve aşırı milliyetçi ideolojiler, tam karşıtı oldukları demokrasi ve insan hakları bağlamında savunulmaya başladı.

4. Sonuç olarak **neofaşizm,** küreselleşme süreci içinde, demokrasi ve insan hakları bağlamında savunulabilirmiş gibi bir yanılsama üretildi.

5. Bu "örtülü" ve "maskeli" niteliği nedeniyle de **neofaşizmle** mücadele etmek, **klasik faşizmle** mücadele etmekten çok daha zor hale geldi.

*

Neofaşizm açısından önemli olan nokta, uluslararası sermayenin diktatörlük eğilimleri ve onu destekleyen neofaşistlerin her uluslararası sorunda, bulundukları toplumun çıkarlarına karşı, "küresel güçler lehine" ağırlık koymalarıdır.

Önceki bölümlerde aktardığım, **Bir Ekonomi Tetikçisinin İtirafları** kitabını yazan **John Perkins**'in söylediklerini anımsayın.

Bu tavırları hiç de haklı, adil ve gerçekçi değil. Dahası, kamuoyunu çeşitli yollarla baskı altına aldıkları ve hatta kendilerine muhalif olanlara karşı zulme yöneldikleri için demokratik rejim için de tehlikeli.

Çünkü bu tarafgirliklerini eleştirenleri ve yanlışlıklarını vurgulayanları susturmak için her türlü yola başvuruyor, iftiralarla, komplolarla insanları hapse bile attırabiliyorlar.

*

Türkiye'de **neofaşizm** tehlikesinin artması elbette yukarıda açıkladığım gibi dünya konjonktüründen doğrudan etkileniyor.

Ve işin daha da vahim tarafı, Türkiye, neofaşizm tehdidiyle kar-

şı karşıya olan tek ülke değil. Neofaşizmin Batı'da da yükselişe geçtiğine ilişkin ciddi bulgular ve yorumlar var.

Dünyadaki neofaşizm tehlikesine dikkat çeken en önemli yazarlardan biri de Columbia Üniversitesi tarih profesörlerinden **Robert O. Paxton.**

The Anatomy of Fascism adlı kitabında (Vintage Books, 2005) klasik faşizmi yeni bir görüş açısıyla inceleyen **Paxton**, uygar bir toplumun, efsaneler, semboller ve duygu sömürüsüyle, nasıl ilkel bir devlete dönüştüğünü açıklıyor.

Kitabın "Faşizm Hâlâ Olanaklı mıdır?" başlıklı bölümünde, "Faşizmin 1945 yılında sona erdiği görüşü 1990'larda ortaya çıkan bir dizi olayla sarsıldı," dedikten sonra neofaşizmin ortaya çıkışını haber veren olayları özet olarak şöyle sıralıyor:

> "Balkanlar'daki etnik temizlik...
>
> "Komünizm sonrası Doğu Avrupa'da aşırı milliyetçiliğin keskinleşmesi...
>
> "İngiltere, Almanya, İskandinavya ve İtalya'da göçmenlere karşı 'dazlak' şiddetinin artması...
>
> "Neofaşist bir partinin 1994'te **Silvio Berlusconi** hükümetine katılması...
>
> "Nazilerle işbirliği yapan **Jörg Heider**'in Şubat 2000'de Avusturya hükümetine girmesi...
>
> "Fransız sağının lideri **Jean-Marie Le Pen**'in, 2002 Mayıs'ında Fransız başkanlık seçimlerinin birinci turunda şaşırtıcı biçimde ikinci sıraya yükselmesi...
>
> "Aynı ay, Hollanda'da, göç karşıtı **Pym Fortuyn**'un şimşek gibi yükselişi...
>
> "Son olarak bütün dünyadaki radikal sağcı grupların yükselişi ve bu yükselişin aşırı sağcı eylem ve söylemleri canlandırışı." (s.173).

Tabii yazar Avrupa üzerinde odaklandığı için, Ortadoğu ülkeleri ve İran gözlem alanı dışında kalmış.

Paxton, neofaşizmin zorunlu olarak şeytani bir düşman yarat-

ma sürecinin, artık mutlaka Yahudileri hedef alması gerekmediğini belirtiyor. Popüler Amerikan faşizminin dinci, siyah karşıtı ve 11 Eylül 2001'den beri anti İslamcı olduğunu söylüyor. Batı Avrupa'nın ise seküler ve anti Semitik (Yahudi karşıtı) olmaktan çok anti İslamcı olduğuna işaret ediyor. Rusya ve Doğu Avrupa'nın, dinci, anti Semitik, Slav milliyetçiliğine dayalı ve Batı karşıtı olduğunu açıklıyor. Yeni faşizmin gamalı haç yerine geniş kitlelerin daha güncel ve yerel olan vatanperverliklerini kullandığını söylüyor. (s. 174).

*

Tam bu noktada neofaşizmin, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yayılma aracı olarak kullandığı bazı "yeni emperyalist" kavramlara işaret etmem gerek.

Yeni emperyalizm, neofaşist bir yaklaşımla, kendi kültürüne dayalı, ekonomik ve askeri yayılmacılığı için bazı yeni kavramlar icat etti.

"İnsancıl emperyalizm" (*humanitarian imperialism*), "iyi niyetli emperyalizm" *(benevolent imperialism)*, "liberal emperyalizm" *(liberal imperialism)* "kozmopolit emperyalizm" *(cosmopolitan imperialism)* gibi çağımızın demokrasi ve insan hakları anlayışıyla uyumlu gibi görünen bu kavramlar, küreselleşmenin icat ettiği ve esas olarak birbirine benzeyen anlamlara sahip, yeni emperyalizm kavramlarıdır.

Temel yaklaşımları, dünya barışı ve insanlığın gelişmesi için, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin, demokrasisi gelişmemiş olan ülkelere demokrasi ihraç etmesi tezine dayalıdır.

Yani gelişmiş ülkelerin, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yaptıkları bütün ticari, ekonomik, mali ve askeri müdahaleler, bu kavramlara dayanılarak savunulur.

Tabii ABD'nin Irak'ı işgali de aynı çerçevede ele alınmaktadır.

Klasik emperyalizmi ve yeni emperyalizm kavramlarını, bunların ABD'deki ve gelişmiş ülkelerdeki yeni muhafazakârlarla (Neo-con'larla) ilişkilerini, Londra Üniversitesi Uluslararası Siyaset Profesörü **Ray Kiely**, **Rethinking Imperialism** (Emperyalizmi Yeniden Düşünmek) adlı kitabında (Palgrave Macmillan, 2010) anlatıyor ve çok güzel eleştiriyor.

Kiely'e göre bütün bu yeni kavramlar, "ikna edici değildir, antidemokratiktir ve kendi içlerinde çelişiktir." (s.194).

Bu tezini öncelikle ABD'nin Irak ve Afganistan örneklerine dayıyor.

Ayrıca, kapitalizmin ve serbest piyasa ekonomisinin kendi içinden ürettiği krizleri ve bunların gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki yıkıcı etkilerini de eleştirilerine temel olarak alıyor. (Kitabın "Liberalism and 'Humanitarian Imperialism'" bölümü, s. 194-219).

Bütün bu yeni çalışmalar, özellikle son 2008 dünya kapitalist bunalımından sonra yoğunlaştı.

Kapitalist sistemin küreselleşme döneminde kendi içinde barındırdığı çelişkilerin bu dünya bunalımını kaçınılmaz olarak doğurduğunu, bir daha böyle bir bunalımın yaşanmaması için sistemin revize edilmesi hatta değiştirilmesi gerektiğini belirten pek çok çalışma var.

Bunların en yenilerinden ve en ilginçlerinden biri ünlü antropolog **David Harvey** tarafından yazılan **The Enigma of Capital** (Kapitalizm Bilmecesi) adlı kitaptır (Oxford University Press, 2010.)

Harvey, aslında krizin Amerika'da 2006 yılında başladığını ama önce siyahları, yoksulları ve Hispanik göçmenleri vurduğu için dikkat çekmediğini vurguluyor.

Kapitalizmin, kaynakların en rasyonel kullanımını sağladığı iddiasının bir efsane olduğunu şu sözlerle tarihin karanlıklarına gömüyor:

> "2009 yılı yazında Amerika'daki sermayenin üçte biri boştaydı. Aynı anda işgücünün yüzde 17'si ya işsiz ya da yarım gün çalışan veya işten ayrılmaya zorlanan işçilerden oluşuyordu." (s.215).

Bu çelişkileri içinde barındıran kapitalist sistemin bütün dünyada, yayılmak, gelişmek ve egemen olmak için yaptığı tahribat ise, **Perkins**'in ve **Kiely**'in çalışmalarında ortaya konuyor.

Tarihin Yeniden Yazılması

Faşistler ve neofaşistler arasındaki en önemli benzerliklerden biri "Tarihin yeniden yazılmasıdır". Çünkü her ikisi de ideolojilerini kurmak ve geliştirmek için gerçek tarihi saptırır ve yeniden yazar. Tabii klasik faşistler bunu ayrımcı ve faşist milliyetçiliği yüceltmek ve kutsamak, **neofaşistler** ise tam tersine, mikro dinciliği ve mikro milliyetçiliği destekleyerek, milli bilinci güçsüzleştirmek ve yok etmek için yapar.

Demokratik hak ve özgürlükleri geliştirmeyen, bunlara saygı duymayan milliyetçilik faşizme, küreselleşmecilik ise neofaşizme gider.

Yukarıdaki örneklerle de belirttiğimiz gibi, küreselleşme, neokapitalizmin yeni adı olarak emperyalist sömürünün temelini oluşturuyor. Elbette esas olarak, mikro milliyetçiliği ve mikro dinciliği ulus devletlere karşı geliştiren ve uluslararası sermayenin kayıtsız koşulsuz egemenliğini dayatan küreselleşmecilik artık dönemini bitirmiş görünüyor.

Ama Türkiye, Türkiye'deki yazar ve düşünürler, dünya trendlerini çok arkadan takip ettiği için, bu kitapta, ülkemizde hâlâ egemenliğini sürdüren küreselleşmecilik üzerinde durma gereğini hissettim.

Bakın ünlü tarihçi ve sosyal demokrat görüşlerin savunucusu **Tony Judt, Ill Fares The Land** (Bir şiir dizesinden alınmış olan bu isim, **Ülkede Kötülük Kol Gezerken** diye çevrilebilir) adlı yeni çıkan kitabında (The Penguin Press, 2010) küreselleşme konusunda ne diyor:

> "2008 krizi, küreselleşmenin, ülke yönetimlerinin altını oyduğu ve dünyadaki ekonomik politika kararlarını yönlendiren çok uluslu şirketlerin denetimindeki piyasalara sahip devletlerin yükselişini kolaylaştırdığı iddiasının bir hayal olduğunu göstermiştir.
>
> "Bankalar iflas ettiği, işsizlik birdenbire fırladığı, büyük düzeltici müdahalelere gerek duyulduğu zaman, artık 'çok uluslu şirket devleti' ortadan kaybolmuştur. Ortadaki tek

devlet, 18. yüzyıldan beri bildiğimiz devlettir. Elimizde başka bir şey yoktur.

"Uzun bir gölgelenme döneminde sonra ulus devletler, yeniden uluslararası ilişkilerdeki egemen rollerini geri almaktadır. Artan bir ekonomik ve fiziki güvensizlik duygusuyla halk eski siyasal sembollere, hukuksal güvencelere ve fiziki engellere sığınır; bunları da ancak sınırlarına egemen olan bir ulus devlet sağlayabilir.

"Bu süreç şu anda pek çok ülkede işlemeye başlamıştır:

"Amerikan siyasetinde gittikçe dikkati çeken korumacılık arzuları, Batı Avrupa ülkelerindeki 'göçmen karşıtı' partilerin yükselişi, 'duvarların' inşasına, 'engellerin' konulmasına, 'dil ve kültür testlerinin' yapılmasına' ilişkin garip istekler hep bu sürecin göstergeleridir. " (s. 195).

Peki, "aşırı milliyetçilik" ve "küreselleşmeci söylem" ne zaman demokrasi için bir tehlike oluşturmaya, zalimlerin yöntemi haline gelmeye başlar?

Milliyetçiliği ya da küreselleşmeciliği ulusal ya da uluslararası sermayenin denetimsiz sömürüsüyle ve bu sömürüyü sürdürmek için başvurulan zalim yöntemlerle bütünleştirdiğiniz zaman ortaya faşizm ve neofaşizm çıkar.

Üstelik burada "küreselleşmeci söylem" ile "milliyetçilik" ya da "aşırı milliyetçilik" arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur:

"Küreselleşmeci söylem" bir yandan ulus devletin temelini oluşturan bütünleştirici demokratik milliyetçiliğin altını oyarken, öte yandan bu "alt oyma" mekanizmaları olarak mikro dinciliği ve mikro milliyetçiliği kullandığı için, "ayrımcı vicdanı" yani ayrıştırıcı ve düşmanlaştırıcı milliyetçiliği ve dinciliği teşvik eder.

*

Sevgili okurlarım, tarihi yorumlamakta dört klasik hata vardır:

1. Tarihe ırkçı-milliyetçi görüşle bakmak.
2. Tarihe dinci-mezhepçi görüşle bakmak.
3. Tarihe, o zamanın koşullarını, uygarlık düzeyini, üretim ve

devlet biçimlerini, ülkelerarası etkileşimi yok sayarak güncel koşullar ve ilişkiler çerçevesinde bakmak.

4. Tarihe, mütekabiliyet (karşılıklılık) ilkesini de ihmal ederek bakmak.

Faşistler ve neofaşistler kendi ideolojilerine uygun bir tarih üretmek için bütün bu hataları yapar. Böylece ülkedeki farklılıkları, eski kinleri ve zulümleri, mikro dinci ve mikro milliyetçi akımları besler, geliştirir ve toplumsal bütünlüğün altını oyar.

Tarihteki çatışmalar, karşılıklı zulümler gündeme getirildikçe, farklı gruplar birbirine düşer, ülke neofaşizmin evrensel etkilerine açık hale gelir.

Neofaşizmle Nasıl Mücadele Edilir?

Neofaşizm klasik faşizmden çok farklı bir elbise içinde, genellikle de gerçekten doğru olan demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin kılığına girdiğinden onu teşhis etmek ve tabii mücadele etmek de çok daha zordur.

Çünkü **neofaşistler** de "Zulüm yapacağız, yapıyoruz" diye ortaya çıkmaz. Tam tersine, klasik faşistler nasıl o zamanın mukaddes değeri olan milliyetçiliği kullandılarsa, neofaşistler de bu dönemin mukaddes değerleri olan demokrasi ve insan hakları adına ortaya çıkar.

Ama mücadele etmek çok daha zor olsa da, esas olarak, neofaşizmle mücadele yöntemleri klasik faşizmle mücadele yöntemlerinden çok da farklı değildir:

1. Yılmadan demokratik rejimi, hukuk devletini, temel insan hak ve özgürlüklerini savunmak.

Bunu yaparken demokrasinin, hukuk devletinin, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelmek, asla ırk, din, dil, mezhep, azınlık, çoğunluk ayrımı gözetmemek, bu ayrımlara vurgu yapmamak.

2. Tarih saptırmalarını önlemek, gerçek tarihi bilgiler üzerinde ısrarcı olmak.

Başta kendi ırkı ve milliyeti olmak kaydıyla hiçbir ırkı, milleti, di-

ni, mezhebi yüceltmemek ve tabii aşağılamamak! Tarihten, tarihle yüzleşmekten korkmamak. Tam tersine tarihi doğru değerlendirmek. Her durumda tarihsel gerçeklere bağlı kalmak ve bu gerçekleri kendi bağlamlarından koparmadan, kimseye (ve tabii kendimize de) haksızlık etmeden değerlendirmek.

3. Temel siyasal, toplumsal ve hukuksal kavramların çarpıtılmasını önlemek.

Demokrasi, laiklik, hukuk devleti gibi kavramları evrensel standartlarda savunmak.

Bu kavramların, nasıl tanımlandıkları belirsiz, herkesin kendine göre yorumladığı ve saptırdığı "milli güvenlik" veya "milli irade" gibi öznel biçimde algılanan kavramlarla sulandırılmalarına, yozlaştırılmalarına karşı çıkmak.

4. Demokratik rejimi işlevsel kılmak.

Her koşulda temel hak ve özgürlüklere, yargı bağımsızlığına, laikliğe, hukuk devletine dayalı demokratik rejime sığınmak; onu savunmak ve geliştirmek.

Sorunların çözümünü demokratik rejim içinde ve çerçevesinde aramak. İç ve dış sorunların demokratik yöntemlerle ele alınabileceğini ve çözülebileceğini göstermek.

5. Faşizm, milliyetçiliği nasıl istismar ettiyse, neofaşizmin de demokrasiyi, insan haklarını, milli ve dini inançları, küreselleşmeyi öyle istismar ettiğini görmek.

Bu kavramları makul, normal ve doğru yerlerine oturtmak, diktatörlük yolundaki saptırmalara karşı çıkmak. Hem milliyetçiliği, hem dindarlığı, hem de küreselleşmeyi toplumun demokratik, laik, hukuk devleti yapısı içinde algılamak.

Milliyetçiliği vatandaşların birlikte yaşama iradesi olarak eşitlikçi ve demokratik bir içerikle, dindarlığı, herkesin sahip olduğu vicdan özgürlüğü biçiminde bir temel hak ve özgürlük olarak, küreselleşmeyi de çağdaş evrensel dünya ile eşit ve adil bir bütünleşme olarak algılamak... Ve böyle olmaları için çalışmak.

6. Azınlık statüsünde olan ve olmayan bütün grupları vatandaşlık haklarından, toplum refahından eşit ve adil biçimde yararlandırmak.

Bir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı herkesin eşit olduğunu hiç unutmamak. Özellikle kendilerini değişik kimliklerle tanımlayan vatandaşların farklı muamele görmelerini önlemek.

7. Faşizmin ve neofaşizmin en önemli araçlarından olan siyasal örgütlenmeyi düzenleyen yasaları, her türlü diktatörlük eğilimini engelleyecek biçimde temizlemek.

Anayasa mahkemelerinin "antifaşist" ve "antineofaşist" denetimini güçlendirmek.

8. Faşizmin ve neofaşizmin, kendi ideolojilerine uygun dogmatik yeni kuşaklar yetiştirme projelerine izin vermemek.

Eğitimde çağdaşlığa, araştırmaya, sorgulamaya, demokratik ilkelere dayalı bir programda ısrarlı olmak.

9. Hukuk açısından gerek anayasanın gerekse yasaların temel hak ve özgürlükleri sınırlayan ve kısıtlayan hükümlerini temizlemek.

10. Yargı bağımsızlığını korumak.

Adli sistemin, yargının, faşizmde olduğu gibi, neofaşizmde de bireyleri baskı altına alan yanlış uygulamalarına tavır koymak. Savcı ve yargıçların da demokratik, laik, hukuk devleti ilkelerinden sapmalarına, neofaşizmin aracı olmalarına asla izin vermemek.

11. Demokrasinin en önemli araçlarından bir olan medya özgürlüğünü ödünsüz olarak korumak.

İktidarın medyayı denetlemesine izin vermemek. Medyanın, neofaşizmin en önemli araçlarından biri olduğunu da akıldan çıkarmadan, haysiyet cellatlığına, hukuk dışı saldırılara karşı önlem almak.

12. İnsanların empati yeteneğini geliştirmek.

Aynı toplumda bir arada yaşayan farklı grup ve kültürlerin birbirini anlamasına, birbirinin sevinç ve üzüntüsünü paylaşmasına yardımcı olmak.

13. Demokrasiyi korumak, zulmü önlemek için başta liberaller ve sosyal demokratlar olmak üzere, zulme karşı çıkan bütün siyasal ve ideolojik gruplarla işbirliğini sağlamak.

Unutmayalım ki, liberaller ve sosyal demokratlar siyasal özgürlüklerin korunmasında zaten aynı çizgileri savunurlar. (**Judt**'un yu-

karıdaki kitabı, s.5). Aralarındaki tek fark, sosyal demokratların bireyin sosyal güvenliğini ve ekonominin doğru düzgün işlemesini sağlamak için devleti sorumlu görmeleridir. Dolayısıyla, zulme karşı savaşımda liberaller ile sosyal demokratlar doğal müttefiklerdir.

En koyu liberalizmden en aşırı komünizme kadar zulme, zalime karşı direnen herkes bu savaşıma katılmaya davet edilmelidir.

Tabii sahte liberaller, gizli dinciler veya nefret söylemini kullanan eski solcular böyle bir ittifaka yanaşmayabilir ama bu onların sorunudur; siz demokrasi ve insan hakları için ittifak aramaktan vazgeçmeyin, kimseyi de "düşman" ilan etmeyin.

*

Bunları kim mi yapacak?

Siz, ben, o... Sizin, bizim, onların seçtiği politikacılar.

Mücadele zaten bu demektir: Demokrasi gökten zembille inmez, çalışarak oluşturulur!

Zulme, zalimlere karşı direnç kendiliğinden ortaya çıkmaz...

Klasik faşizmin ve neofaşizmin zulmüne karşı direnç, demokratik, laik, hukuk devletini korumaya kararlı bireysel iradelerle oluşur...

Ve insan haklarının, demokrasinin, hukuk devletinin, laikliğin kurumlaşmasıyla zafere ulaşır.

Sorular

1. Ülkemiz gittikçe demokratikleşiyor mu, yoksa gittikçe otoriterleşiyor mu?
2. Kendi temel hak ve özgürlüklerinizin zaman içinde daha genişlediğini mi düşünüyorsunuz, daha daraldığını mı?
3. Toplum içindeki faşist ve neofaşist eğilimlerin yeterince denetlenebildiğini düşünüyor musunuz?
4. Kendinizi neofaşist baskı altında hissediyor musunuz?
5. Böyle bir baskı hissediyorsanız bir vatandaş ve bir seçmen olarak üzerinize düşen demokratik görevleri yapıyor musunuz?
6. Dindarlığın ve milliyetçiliğin istismar edilmesini önlemek

için, sizden farklı olduklarını düşündüğünüz, dindar ve milliyetçi olan veya olmayan insanlarla empati kuruyor musunuz?

7. Zulmü önlemek, demokrasiyi ve insan haklarını korumak için sizden farklı düşünenlerle, farklı ideolojiye sahip olanlarla ittifak kurmaya hazır mısınız?

BÖLÜM XIII

Türkiye'de Çağdaş Zulmün Kaynakları

"İçimizdeki Zalim" konusunda genel ilkelere, bireye, tarihe ve başka toplumlara baktıktan sonra sıra Türkiye'ye geldi.

Değerli okurlarıma bu kitabı her şeyden önce bir "Kendine Yardım" çalışması olarak hazırladığımı bir kez daha anımsatmak isterim.

İlk bölümlerde uzun uzun birey üzerinde durdum. Benliğimizi tanımayı kolaylaştıran ve dolayısıyla "İçimizdeki Zalim"in üstesinden gelmek için kullanabileceğimiz yöntemlerin ipuçlarına işaret etmeye çalıştım. Kitabı bitirirken bireye yeniden döneceğim.

Şimdi yine "kendimiz" açısından, sıra toplumumuza geldi.

"İçimizdeki Zalim"in Türkiye'deki tarihsel, toplumsal ve güncel kaynakları nelerdir?

Toplumsal benliğimizdeki hangi özellikler içimizdeki "zalimleri" yaratıyor, besliyor, başa geçiriyor ve tüm toplumu zulme mahkûm ediyor?

Aslında yanıtlanması zor bir soru bu, çünkü çok faktör var toplum içinde.

Ama elimden geldiğince ayrıntılı ve dürüst yanıtlar bulmaya çalışacağım bu bölümde.

Çünkü nasıl birey olarak "İçimizdeki Zalim"le, ancak kendimize doğru teşhisler koyarak başa çıkabilirsek, birey ve toplum olarak da, toplumumuzun "zalim" üreten mekanizmalarını iyi teşhis edebilirsek onların üstesinden gelebiliriz.

Tarihin Ağırlığı

Daha önce hem genel çizgileriyle değindiğim, hem de somut zulüm örneklerini aktardığım insanlık tarihi, zulme karşı çıkanların onurlu savaşlarıyla birlikte, "zalimlerin" kanlı damgasını taşır.

Hiçbir din, hiçbir mezhep, hiçbir ırk, hiçbir millet, bu kanlı damgadan arınmış değildir.

Hiçbir toplum bu kanlı zulüm örnekleri bakımından ötekilerden farklı değildir.

Bu açıdan çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan toplumumuz da bir farklılık göstermez: Ancak öteki toplumların tarihteki zulümleri kadar sorumludur tarihsel geçmişinden.

Orta Asya'daki savaşlar...

Türklerin Anadolu'ya gelirken yolda Müslümanlığı kabul edişi sırasında yaşanan kanlı olaylar...

Anadolu'nun fethi...

Müslümanların kendi içlerindeki mezhep savaşlarının kanlı zulüm tarihi...

Osmanlı'nın öteki Türk-Müslüman beylikleriyle savaşları...

İmparatorluğun genişlemesi, duraklaması ve gerilemesi sırasındaki kanlı savaşlar...

Osmanlı ailesinin kendi içindeki kanlı hesaplaşmaları...

Kardeş kavgaları, Fetret Devri...

Padişahların kimi zaman Alevileri yok etmeye yönelik kıyımları, kimi zaman iki yüz bin kelleyi kesip kuyulara dolduran eylemleri...

Yeniçeri ayaklanmaları, Celali isyanları, **Patrona Halil** ve **Kabakçı Mustafa** olayları...

Parça parça edilerek öldürülen vezirler, sadrazamlar...

Öldürülen **Genç Osman**...

İdamlar, sürgünler, yöneticilere veya halka dönük zalim tasarruflar...

Birinci Dünya Savaşı sırasında sürülen, öldürülen Ermeniler...

Ermeni çetecilerin camilere doldurup yaktıkları Müslüman Türkler ve Kürtler...

Ülkenin düşman tarafından işgali, yapılan zulüm...

Kurtuluş Savaşı sırasında olup bitenler...
Çetelerin baskınları...
Padişah yanlılarının ayaklanmaları ve bastırılmaları...
Çerkez Ethem olayı...
Kürt isyanları...
PKK terörü...
Bu terörle mücadele sırasında yaşananlar...
Faili meçhuller...
Müslüman-Türk toplumunun ve bugün çağdaş Türkiye'de yaşayanların hayatlarını etkileyen olaylardır.

*

Dünya üzerindeki her toplum üç aşağı beş yukarı bu olayların benzerlerini yaşamış, zulüm yapmış, zulme uğramıştır. Bu açıdan, genel olarak bakıldığında, bugünkü Türkiye'de yaşayanların, öteki ülkelerde yaşayanlara ne üstünlük taslayacak, ne de onlardan utanacak bir tarihleri vardır. Farklar, ancak somut olaylarda ve belli tarihlerde değişik konumlarda bulunmaktan kaynaklanır.

*

Günümüz toplumlarındaki zulüm filizlerini belirleyen ögelerden biri, her toplumun, kendi tarihindeki zulüm sayfalarını nasıl okuduğu, zalimlerin ve mazlumların ağırlığını nasıl taşıdığıdır.

Tabii bu soru, Türkiye'ye baktığımız için özellikle bizim için geçerlidir: Tarihimizde yaşanan ve günümüze uzanan zulümleri, zalimleri, mazlumları, zulme zulümle karşılık vermek için mi kullanacağız? Zalimleri ya da mazlumları, zulmü yaşatmak, beslemek, büyütmek için mi kutsayacağız? Aramızdaki farklılıkları derinleştirmek için bir "nefret söylemi" mi geliştireceğiz?

Yoksa bütün bu yaşanmışlıkları ve yaşananları, yeni zalimlerin ve yeni mazlumların ortaya çıkmasını önleyecek, barışçı, adil, demokratik, insan hak ve özgürlüklerine dayalı bir düzenin kurulması ve sürdürülmesi için, kaçınılması gereken örnekler, ders alınması gereken acı deneyimler olarak mı değerlendireceğiz?

*

Tarih boyunca din, mezhep, ırk ve milliyet kimlikleri, çoğunluğun zulmüne yol açmıştır. Bütün dünyada, bütün ülkelerde bu

böyledir. Savaşlar da bu çizgilerde yapılmıştır, barış zamanındaki baskılar da.

Zulümlerin en korkuncu "çoğunluk" tarafından desteklenendir. Çünkü ondan kaçacak yer yoktur.

"Çoğunluğun zulmü" ancak, insan haklarının, demokrasinin, laikliğin, hukuk devletinin gelişmesiyle önlenebilmiştir; tabii ne kadar önlenebildiyse...

Burada hiçbir kıvırtmaya, hiçbir saptırmaya başvurmadan, bu topraklarda tarihsel olarak zulme maruz kalan grupları açıkça sıralamak istiyorum:

İlk üç sırada dün de bugün de zulme uğrayanlar var:

1. Kadınlar
2. Yoksul halk
3. İktidarın dışında, muhalefette kalmış olanlar

Daha sonra tarihsel olarak zulme konu olanlar geliyor.

4. Aleviler
5. Rumlar
6. Ermeniler
7. Yahudiler
8. Kürtler
9. Düşman işgaline uğrayan tüm topraklardaki ve özellikle Anadolu'daki halk
10. Bu grupların dışında kalan öteki mazlumlar

Bu on grupluk liste aslında kaba bir sınıflamadır.

Zamanın koşullarına ve olayların niteliklerine göre, daha ayrıntılı listeler yapmak, ideolojik grupları da işin içine katmak, alt mezheplere inmek, başka ırk ve milliyetleri de saymak, cinsel tercihleri de sıralamak olanaklıdır.

Ama burada benim amacım, tarihin, sadece Türkiye'nin değil, bütün toplumların sırtına yüklediği zulüm yaralarını kaşımak değil. Çünkü böyle bir çabanın, "İçimizdeki Zalim"i besleyeceğini ve güçlendireceğini biliyorum.

Düşmanlıkları, kini, nefreti, kamplaşmaları derinleştirmek, güç-

lendirmek istemiyorum. Tam tersine, kimden gelirse gelsin, kime yönelmiş olursa olsun, zulüm var olduğu sürece, toplumun bütün kesimlerinin bundan zarar göreceğini düşünüyorum.

Bakın bu düşüncemi size aktarabilmek için son kırk yılda "İçimizdeki Zalim"in katlettiği insanların çok kaba ve özet bir listesini çıkardım.

Bu listeye bakın ve bir toplumda zulüm varsa kimsenin o zulümden kaçamayacağını görün.

Zulüm Ayrıcalık Tanımaz
Dehşet Verici Bir İbret Listesi

Bir toplumda zulüm varsa, kimse bundan kendini kurtaramaz. Derhal önlem alınmazsa, bu zulüm yayılır, gelişir, büyür... Zalimler her yere egemen olur, zulüm herkesi pençesine alır.

Zulmün doruk noktası insanın canını almaktır.

Kırk yıllık yakın geçmişimizde, zulmün aramızdan aldığı, cinayetlere kurban gidenlerin, hemen akla gelenlerine ilişkin kaba bir listesini çıkardım.

Bu listeye dikkatle bakın, bu listenin içinde;

Kadınlar, erkekler, cinsel tercihleri farklı olanlar...
Gençler, yaşlılar...
Türk uyruklular, yabancı uyruklular...
Türkler, Kürtler, Ermeniler...
Müslümanlar, Hıristiyanlar...
Aleviler, Sünniler...
Solcular, sağcılar...
Sendikacılar, işadamları...
Politikacılar, bilim insanları...
Öğrenciler, öğretmenler...
Askerler, siviller...
Güvenlik ve adalet görevlileri, yazarlar ve gazeteciler...

Sonuç olarak, toplumun tüm kesimleri, her gruptan insan var.

Bu listeye bir intikam listesi olarak bakmayın, bir ibret listesi

olarak bakın; bir toplumdaki zulmün, o toplumun vicdanını, beynini, yüreğini, birikimini, varlığını tehdit eden bir ibret listesi olarak.

*

Hacettepe Üniversitesi doktoru Asteğmen **Necdet Güçlü,** Ankara, 13 Nisan 1970.

Erzurum Üniversitesi öğretim üyesi Doç. **Orhan Yavuz**, Erzurum, 15 Haziran 1977.

Ankara Savcısı **Doğan Öz**, Ankara, 24 Mart 1978.

Malatya Belediye Başkanı **Hamit Fendoğlu,** Malatya, 17 Nisan 1978.

Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. **Bedrettin Cömert**, Ankara, 11 Temmuz 1978.

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. **Bedri Karafakioğlu**, İstanbul, 20 Ekim 1978

Milliyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Abdi İpekçi**, İstanbul, 1 Şubat 1979.

Adana Emniyet Müdürü **Cevat Yurdakul**, Adana, 28 Eylül 1979.

Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı, eski milletvekili, gazeteci, yazar **İlhan Darendelioğlu,** İstanbul, 19 Kasım 1979.

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. **Ümit Doğanay**, İstanbul, 20 Kasım 1979.

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. **Cavit Orhan Tütengil**, İstanbul, 7 Aralık 1979

Yazar **Ümit Kaftancıoğlu**, İstanbul, 11 Nisan 1980.

Eczacı **Sevinç Özgüner**, İstanbul, 23 Mayıs 1980.

Eski Bakan **Gün Sazak**, Eskişehir, 27 Mayıs, 1980.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı **Kemal Türkler**, İstanbul, 22 Temmuz 1980.

Ağabeyi **Muzaffer İlhan Erdost**'un gözü önünde dövülerek öldürülen Sol Yayınları Yönetmeni **İlhan Erdost**, Ankara 7 Kasım 1980.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. **Muammer Aksoy**, Ankara, 31 Ocak 1990.

Hürriyet gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni, köşe yazarı **Çetin Emeç**, İstanbul, 7 Mart 1990.

Yazar, din bilgini **Turan Dursun**, İstanbul, 4 Eylül 1990.

Emekli Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Yöneticisi **Hiram Abas,** İstanbul, 26 Eylül 1990

Ankara Üniversitesi Öğretim üyesi Doç. Dr. **Bahriye Üçok**, Ankara, 6 Ekim 1990.

Halkın Emek Partisi (HEP) Diyarbakır İl Başkanı **Vedat Aydın,** Diyarbakır, 7 Temmuz 1991.

MİT eski başkanı **Adnan Ersöz,** İstanbul, 13 Ekim 1991.

Gazeteci **Halit Güngen**, Diyarbakır, 18 Şubat 1992.

Halkın Emek Partisi kurucularından, şair ve yazar **Musa Anter,** Diyarbakır, 20 Eylül 1992.

Cumhuriyet gazetesi köşe yazarı **Uğur Mumcu**, Ankara, 24 Ocak 1993.

Jandarma istihbarat subayı emekli binbaşı **Cem Ersever,** Ankara, Ekim-Kasım(?) 1993.

Gümüşhane Baro Başkanı **Ali Günday**, Gümüşhane, 25 Temmuz 1995.

İşadamı **Özdemir Sabancı**, İstanbul, 9 Ocak, 1996.

İslamcı feminist yazar **Konca Kuriş**, Konya (?),Temmuz 1998 (?).

Türk-İş Genel Sekreteri ve Maden İş Genel Başkanı **Şemsi Denizer**, Zonguldak, 6 Ağustos, 1999.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, **Cumhuriyet** gazetesi Yazarı, Prof. Dr. **Ahmet Taner Kışlalı**, Ankara, 21 Ekim 1999.

Diyarbakır Emniyet Müdürü **Gaffar Okkan** ve **beş koruması**, Diyarbakır, 24 Ocak 2001.

Kaçak elektrik kullananlarla mücadele ederken kiralık katillerce öldürülen **Hasan Balıkçı,** Şanlıurfa, 18 Ekim 2002.

Ankara Üniversitesi Öğretim Görevlisi Dr. **Necip Hablemitoğlu**, Ankara, 18 Aralık 2002.

Aile meclisi kararı ve kardeş kurşunuyla öldürülen **Güldünya Tören**, İstanbul, 25 Şubat, 2004.

Tutuklu bulunduğu hapishanede kendini asarak intihar eden Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Genel Sekreter Yardımcısı **Enver Arpalı**, Van, 13 Kasım, 2005.

Rahip **Andrea Santaro**, Trabzon, 5 Şubat 2006.

Danıştay Yargıcı **Mustafa Yücel Özbilgin**, Ankara, 17 Mayıs 2006.
Agos gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Hrant Dink**, İstanbul, 19 Ocak 2007.

Boğazları kesilerek öldürülen Zirve Yayınevi çalışanları **Tilman Geske, Necati Aydın, Uğur Yüksel**, Malatya, 18 Nisan 2007.

Gece, Kuşadası'nda sokak ortasında sırtından bıçaklanarak öldürülen Sisi takma adlı travesti **Şerif Özer**, Aydın, 4 Haziran 2008.

Gözaltında dayakla öldürülen insan hakları savunucusu **Engin Çeber,** İstanbul, 8 Ekim 2008.

Yeniden tutuklama kararı alınması üzerine tabancayla intihar eden Deniz Yarbay **Ali Tatar**, İstanbul, 20 Aralık 2009.

Terk ettiği sevgilisi tarafından öldürülen Türkmenistan uyruklu **Zamira Abdurasulova,** İstanbul, 24 Ocak 2010.

Boşandığı eşi tarafından tehdit edildiği için korunma isteyen ve bu talebi mahkemece reddedilen, eski eşinin sokak ortasında bıçaklayarak öldürdüğü **Ayşe Paşalı**, Ankara, 7 Aralık, 2010

Tartıştığı kişilerce Güngören'de bıçaklanarak öldürülen 17 yaşındaki genç **Vedat Aydın,** İstanbul, 18 Aralık 2010.

*

Yakın zamanlara ilişkin olan yukarıdaki korkutucu liste, zulmün son aşaması olan cinayetlere kurban gidenlerin sadece bir bölümünü içeriyor. Tabir caiz ise, "medyatik" cinayetler. Yani medyaya yansıyan, dikkat çeken olaylar. Bunlar gibi yüzlerce cinayet daha var. Bu listeye;

Menderes, Zorlu ve **Polatkan**'ı...

Talat Aydemir ve **Fethi Gürcan**'ı...

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve **Hüseyin İnan**'ı...

Erdal Eren'i...

Metin Göktepe'yi...

Ayrıca idam edilen, kahpece öldürülen, daha pek çok kişiyi, özellikle de gençleri, "faili meçhulleri" ve "töre-namus cinayeti" denilenleri eklersek, toplumumuzdaki zulmün kaynağını çok daha iyi algılayabiliriz.

*

Bir toplum zulmün pençesine düştüğü zaman kimse bundan kendini kurtaramaz demiştim.

Ne yazık ki bu idamların, cinayetlerin bir kısmı, mevcut yasal düzen içinde, yargı ve meclis kararlarıyla, bir bölümü ise önceden bilindiği halde önlenemeyen, önlenmeyen cinayetler olarak ortaya çıkmıştır.

Bir bölümü "namus-töre" adı altında örtbas edilmek istenmiştir. Bir bölümü, bütünüyle "faili meçhuldür". Bir bölümünde ise tetikçiler, katiller yakalanmış ama arkalarındaki güçler ortaya çıkarılamamış veya çıkarılmamıştır.

Bugün bile **Necip Hablemitoğlu** cinayeti karanlıklar içinde kalmakta, **Hrant Dink** cinayeti ise, toplumun ve devletin savsaklaması sonunda yine "toplumsal bir zulüm örneği olarak" tarihe geçmektedir.

Bu ibret tablosuna karşın niçin toplumumuzdaki zulmün kökü kazınamıyor? Nedir önümüzdeki engeller?

Demokrasi Kültürünün Eksikliği

Ne yazık ki demokratik rejim "gökten zembille inmiyor". Yıllarca, yüzyıllarca süren mücadelelerin sonunda gelişiyor. Arkasında pek çok kan ve gözyaşı oluyor.

*

İnsanlık tarihinin en büyük devrimi olan Tarım devrimi döneminde demokrasi yok.

Din-tarım imparatorlukları var. Kral var, imparator var, şah var, padişah var. İnsan haklarına dayalı çağdaş hukuk yok. Şeriat mahkemesi var, engizisyon var.

Demokrasi, insanlığın ikinci büyük devrimi olan Endüstri devrimi sonrasında ortaya çıkıyor.

Arkasında endüstriyel gelişme var. Teknolojik ilerleme var. Kentleşme var. Sermaye sınıfının gelişmesi var. Sermaye sınıfının, toprak ağaları ve din adamlarıyla iktidar mücadelesi var. İşçi sınıfının gelişmesi var. İşçi sınıfı ile sermaye sınıfının birbirleriyle mücadelesi var. Amerikan ve Fransız insan hakları ve özgürlükleri bildir-

geleri var. Bağımsızlık savaşları var. Hanedanların çökmesi, din-tarım imparatorluklarının yıkılması var. Uluslaşma süreçleri var. Dünya savaşları var...

Arka planda yazarlar, düşünürler, filozoflar, yakılanlar, hapse atılanlar, idam edilenler, işkenceye uğrayanlar var...

Ve bütün bunlara dayalı olarak insan haklarının gelişmesi, demokratik rejimin kurulması var.

*

Toplumun toprağa ve dine dayalı feodal yapısı değişmeden, din-tarım imparatorlukları kendi iç dinamikleri içinde, endüstrileşme, kentleşme, kapitalistleşme, uluslaşma süreçleriyle yıkılmadan, demokratik rejimin kurulması ve yerleşmesi hemen hemen olanaksız görünüyor.

Türkiye Cumhuriyeti, tarihsel ve toplumsal koşulların çok özel bir biçimde bir araya gelmesiyle, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün önderliğinde önce bir Kurtuluş Savaşı vermiş, sonra da feodal bir din-tarım toplumu üzerinde bir cumhuriyet kurmuş ve demokrasinin temellerini atmıştır.

Bu konunun üzerinde, başka kitaplarımda yeterince uzun olarak durduğum için, burada ayrıca ayrıntılara girmiyorum. Sadece şu noktaya işaret etmek istiyorum:

Türkiye'de demokrasi ve demokrasinin olmazsa olmaz koşulları, yani şeffaf seçimler, laiklik, hukuk devleti, bağımsız yargı, kadın özgürlüğü ve eşitliği, özgür basın gibi kavram ve kurumlar, aşağıdan yukarı bir halk hareketi biçiminde, mücadele edilerek, savaşılarak, dolayısıyla özümlenerek gelmemiştir.

Yukarıdan aşağıya empoze edilmiştir.

Cumhuriyet de öyledir...

Çok partili düzene geçiş de...

Hemen bütün demokratik kurallar ve kurumlar da!

Yukarıdaki ibret ve utanç listesindeki cinayetleri üreten toplumumuzdaki güncel zulmün esas nedeni, çok partili düzene geçildikten sonra iktidara gelen politikacıların, demokrasi kültürünü hazmetmemiş bir toplumun temsilcileri ve kendilerinin de bu kültürü yeterince benimsememiş olmalarıdır.

Burada demokratik kültür eksikliğinin yol açtığı ve birbirini pekiştiren iki yönlü bir etkileşim söz konusudur:

Hem aşağıdan yukarıya, halktan, toplumdan politikacılara, yöneticilere doğru, hem de yukarıdan aşağıya, politikacılardan, yöneticilerden halka, topluma doğru.

Toplum, yeterince çağdaşlaşamadığı, demokrasi kültürünü hazmetmediği için, demokratik talepleri politikacılara aktaramamış, zaten bu toplumun içinde çıktığı için eksik demokrasi kültürüne sahip politikacılar, demokratikleşme yönündeki uygulamaları, işlerine gelmediği için hayata geçirmemişlerdir.

Böylece yukarıdan aşağıya, doğru kurulan cumhuriyet, çok partili düzen ve demokrasi liderlikten yoksun kalınca işler çıkmaza girmiş, toplum zulmün pençesine düşmüştür.

Elbette bunun arkasındaki temel yanlış, demokrasinin, feodal toplumdan çıkmış "feodal kafalı" (bakınız bu kitabın "feodal kafa" bölümü) politikacılar tarafından yozlaştırılması ve toplumun çağdaşlaşmasının geciktirilmesidir.

*Feodal kafalı politikacılar, demokrasiyi sadece seçim sandığı*na indirgemiş, laiklik gibi, hukuk devleti gibi temel kavramları ve uygulamaları yozlaştırmış, sadece kendisine oy verenleri "milli irade" saymış, yargı bağımsızlığı, basın özgürlüğü, muhalefetin sınırlanamaz ve kısıtlanamaz hakları gibi kurum ve kuralları yok saymıştır.

Türkiye'de uzun süre egemenliklerini sürdüren feodal güçlerin kalıntıları, feodal kafalı politikacıların başa getirilmesinden sorumludur. Başa geçen feodal kafalı politikacılar da elbette bu feodal kalıntıları tasfiye etmek, toplumu çağdaşlaştırmak yönünde çaba göstermemiştir.

Teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmeler tam bu feodal kalıntıları artık temizlemek üzereyken, bu kez de küreselleşmenin dayattığı "mikro dincilik", yeniden feodal kalıntıların güçlenmesine neden olmuştur.

Ama artık Türkiye tam bir eşiğe gelmiştir:

Ya toplumsal baskılarla demokratikleşecek, zalimlerin üstesinden gelecek, zulme son verecek ya da yeniden feodal kafanın,

dogmatik kafanın, paranoyak kafanın, zulmün, zalimlerin pençesine düşecektir.

Bu kitabı yazmamdaki itici güç, birey ve toplum olarak artık zulme, zalimlere karşı direniş için yeterli bilincin gelişmiş olduğuna ilişkin inancımdır.

*

New York Times gazetesinin Türkiye temsilciliğini de yapmış olan **Stephen Kinzer, Hilal ve Yıldız, İki Dünya Arasında Türkiye** adını taşıyan kitabında çok ilginç bir tespitte bulunur: Türkiye'nin sanat, edebiyat ve bilim alanlarında çok nitelikli insanlar yetiştirdiğini, bunların uluslararası büyük başarılara imza attıklarını, ama toplumun en yeteneksiz, en kalitesiz insanlarının siyasetle uğraştığını söyler. Bir başka deyişle **Kinzer**, Türkiye'nin sorununun **"insan malzemesi"** değil, **"politikacı malzemesi"** olduğuna işaret eder.

*

Çok partili demokrasi tarihimize bakınca **Kinzer**'in teşhisini haksız bulabilir miyiz?

1946 yılından beri cumhuriyetin çağdaş kurumlarıyla ve "demokratik düzenle" bir hesaplaşmaya tanık olmaktayız:

Esas sorun, çağdaş, demokratik, kentli, endüstriyel kültürü hedefleyen kurucu kadroların, toplumdaki sermaye ve işçi sınıflarını yeterince geliştirememiş ve din-tarım toplumunun feodal yapısını değiştirememiş olmasından kaynaklanıyordu.

Gerek siyaset, gerek hukuk, gerekse eğitim bu dönüştürme işlevi için kullanıldı. Ama toplumsal ve ekonomik yapı yeterince gelişmediği için tam başarıya ulaşılamadı; kentleşme ve endüstrileşme, demokratik bir toplum üretme yolunda yeterince yol alamadan, sermaye ve işçi sınıfları yeterince gelişip güçlenmeden...

Hem "çoğunluk diktatörlüğü" anlayışıyla sakatlanan "çok partili düzen" hem de "kentlileşme" yerine "gecekondulaşma" yani kentlerin "köylüleşmesi" süreçleri, Türkiye'nin çağdaşlaşma serüvenini kesintiye uğrattı:

"Çok partili düzen" sayesinde iktidara gelenler, ne yazık ki toplumu demokratik ve çağdaş bir çizgide geliştirmediler. "Temel

hak ve özgürlüklere dayanan demokrasi" yerine, din-tarım toplumunun feodal değerlerini yansıtan "çoğunluk diktatörlüğü" anlayışına yöneldiler.

Kentlere de egemen olan din-tarım toplumunun feodal değerleri, tarikatları, cemaatleri, ağalık ve aşiret ilişkilerini siyasete taşıdı. Böylece siyaset, bir anlamda "çağdaşlıktan", "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" anlayışından geri dönüşün bir aracı haline geldi.

Bu geri dönüş süreci, sadece 1961 Anayasası'yla durdurulmaya çalışıldı, ama arkadan gelen siyasal iktidarlar ve askeri darbeler bu anayasanın getirdiği güvenceleri de aşındırdı.

*

Tabii eğitim ve hukuk, gerek yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda gerekse bu cumhuriyetin yeniden din-tarım toplumunun feodal değerlerine göre geriye götürülmesinde en önemli iki araçtı. Bu nedenle toplumu yönlendirmek isteyen politikacılar sürekli olarak bu iki kurumla oynadı. İşte bütün iktidarların adalet mekanizmasına müdahale etmesinin altında bu temel süreçler yatıyor. Ama insan, çok partili düzenimizin tarihine bakınca aklına şu sorular geliyor:

"Politikacıların demokratik kurumlan ve değerleri içlerine sindirmeleri neden bu kadar zor?"

"Politikacılar, ne yaparlarsa yapsınlar bir gün iktidarlarının mutlaka biteceğini neden göremiyorlar?"

"Bir avuç yönetici, kendi hırsları ve çıkarları için milyonlarca insanın kaderiyle oynarken hiçbir sorumluluk duygusu hissetmiyor mu?"

"Topluma yapılan soyut kötülüklerin yanında, birtakım insanların işlerini kaybetmesine, hapse atılmasına, malına mülküne el konulmasına yol açan somut kötülüklerden hiç mi vicdanlar sızlamıyor?"

İşte bütün bu soruların, demokrasi ve insan hakları doğrultusunda, zalimlere ve zulme karşı tutum ve davranışlarla yanıtlanabilmesi, toplum olarak "İçimizdeki Zalim"i tanımak ve onun üstesinden gelecek bir bilinç geliştirmekle olanaklıdır.

Türkiye'deki Zulmün Kaynağı Olan Demokrasi Eksikliğinin Nesnel ve Evrensel Olarak Saptanması

Sevgili okurlarım, yukarıdaki saptamalarım, Türkiye'de demokrasinin ve insan haklarının neden gelişemediğine, zalimlerin ve zulmün iktidarının niçin hâlâ devam ettiğine ilişkin gözlemlerdi. Sonuç olarak Türkiye'deki demokrasinin ve insan haklarının ya da zulmün ve zalimlerin egemenliğinin durumu nedir acaba? Demokrasinin yeterince gelişmediğine ilişkin yukarıdaki gözlemlerimde haklı mıyım, yoksa hem toplumumuza, hem de politikacılarımıza, yani kendimize haksızlık mı ediyorum?

Bunun yanıtını iki uluslararası kuruluşun birbirinden bağımsız olarak yapılmış iki farklı araştırmasında görüyoruz:

Birine göre Türkiye demokrasi bile değil, **"melez"**dir. Ötekine göre ise ülke özgür değil, **"kısmen özgür"**.

Şimdi kısaca bu araştırmaları görelim ve Türkiye'deki zalimlerin yaptıklarının, zulmün sonuçlarını iyice anlayalım.

*

The Economist dergisinde yayınlanan **2010 yılı Demokrasi Endeksi** araştırması Eylül 2006'dan beri yapılıyor. 165 bağımsız devlet ve iki siyasal birimi içine alan araştırma, tüm dünya nüfusunun özelliklerini temsil ediyor. Araştırmada, ülkeleri sınıflamak için beş ölçüt kullanılmış:

1. Seçim sistemi ve çoğulculuk
2. Hükümetin fonksiyonları (etkinlik, şeffaflık)
3. Siyasal katılım (oy verme, siyasal parti üyeliği)
4. Siyasal kültür
5. Medeni haklar (temel hak ve özgürlükler)

Bu ölçütlere göre incelenen ülkelere on üzerinden puan verilmiş ve dünyadaki devletler dört sınıfa ayrılmış:

Tam demokrasiler

Kusurlu demokrasiler

Melez rejimler

Otoriter rejimler

"Melez rejimler" ise şöyle tanımlanıyor:

1. Seçimler genellikle özgür ve adil değildir.
2. Genellikle muhalefet partileri ve adaylar üzerinde iktidar baskısı vardır.
3. Siyasal kültür, hükümetin fonksiyonları, siyasal katılım konusundaki ciddi eksikler kusurlu demokrasilerden bile daha yaygındır.
4. Hukuk devleti *(rule of law)* zayıftır.
5. Sivil toplum zayıftır.
6. Tipik olarak gazeteciler üzerinde baskı vardır.
7. Adalet bağımsız değildir.

Kapsanan 167 ülkenin dağılımı şöyle:
1. Tam demokrasiler: 26
2. Kusurlu demokrasiler: 53
3. Melez rejimler: 33
4. Otoriter rejimler: 55

Araştırmaya göre dünya nüfusunun sadece yüzde 12,3'ü "tam demokratik", yüzde 36,5 ise "otoriter rejimlerde" yaşıyor.

"Kusurlu demokrasilerde" yaşayanlar yüzde 37,2 ve yüzde 14 ülke de, bizim gibi, "melez rejime" sahip.

*

Türkiye "melez rejimler" kategorisi içinde. Yani "üçüncü sınıf"! İşin acıklı tarafı, bu kategori içinde bile onuncu sırada. Bangladeş, Arnavutluk, Malavi, Lübnan, Honduras gibi ülkelerden bile sonra geliyor.

167 ülke arasında, 5,73 puanla 89'uncu sırada.

2008'de ise 87'inci sıradaymış.

*

13 Ocak 2011'de **Freedom House** adlı bağımsız bir düşünce kuruluşu da, **Dünyada Özgürlük 2011** raporunu yayınladı.

Araştırmada 193 ülke "özgür", "kısmen özgür" ve "özgür olmayan" kategorilerine ayrılmış.

Freedom House, bu raporunu "siyasal haklar" ve "sivil (medeni) özgürlükler" ölçütlerine göre düzenliyor. Ayrı ayrı her iki kategoride de ülkelere, en kötüsü 7, en iyisi 1 olmak üzere puan ve-

rilmiş. Daha sonra bu iki puanın ortalaması alınarak ülkeler sınıflandırılmış.

1, 2 ve 2,5 puan alanlar "özgür" ülkeler grubuna giriyor.

3, 4 ve 5 puan alanlar "kısmen özgür" kategorisinde.

5,5, 6 ve 7 puan alanlar "özgür olmayan" ülkeler olarak sınıflanıyor.

Bu puanlamaya göre dünya ülkelerinin dağılımı şöyle:

"Özgür": 90

"Kısmen Özgür": 60

"Özgür Olmayan": 43

Türkiye ne yazık ki "özgür" ülkeler arasına katılamamış. Papua Yeni Gine, Filipinler, Madagaskar gibi ülkelerle birlikte 3 puan almış, içinde Burundi'in, Cibuti'nin de bulunduğu "kısmen özgür" ülkeler kategorisine girebilmiş.

Raporda Türkiye, coğrafi yeri itibarıyla Batı ve Güney Avrupa ülkeleri arasında gösteriliyor. Bu coğrafyadaki 25 ülke arasında "özgür" grubuna giremeyen, "kısmen özgür" grubunda yer alan tek ülke ne yazık ki Türkiye.

*

Freedom House'un Araştırma Direktörü **Arch Puddington**, raporla ilgili düzenlenen basın toplantısında, Türkiye'yle ilgili bir soru üzerine:

"Türkiye'de 'inanılmaz' derecede bir siyasi kutuplaşmanın olduğunu, ABD'de yaşanan kutuplaşmanın, Türkiye'dekiyle karşılaştırıldığında 'çok basit' kaldığını" belirtmiş.

Böylece "özgür olmayan" "melez bir rejimde" zalimlerin kullandığı en önemli enstrümana, nefret söylemi çerçevesinde yaratılan "kutuplaşmaya" dikkat çekmiş.

*

Bu karşılaştırmalı değerlendirmelerden sonra bir de ünlü bir tarihçi uzmanın görüşlerine bakalım: Yaşayan en büyük Ortadoğu uzmanı Prof. **Bernard Lewis**, **Faith and Power** (İnanç ve İktidar) adlı son kitabında (Oxford University Press, 2010) Ortadoğu'daki siyaseti irdeliyor. Kitabın alt ismi, **"Religion and Politics in the Middle East"** (Ortadoğu'da Din ve Politika).

Modern Türkiye'nin Doğuşu adlı muhteşem kitabıyla Türkiye'yi de çok iyi çözümlemiş olan **Lewis** yeni kitabının "İslam ve Liberal Demokrasi" adlı dördüncü bölümünde şu görüşleri dile getiriyor.

"Uluslararası İslam Konferansını oluşturan kırk altı bağımsız devlet arasında sadece bir tanesi, Türkiye Cumhuriyeti, Batı ölçülerine göre demokratik olarak nitelenebilir..."

Belki de şu anda yaşanan yargı bağımsızlığının elden gitmesi, hapisteki gazeteciler, medya üzerindeki büyük baskılar gibi olayları açıklayabilecek bir yargıyla şöyle devam ediyor:

"...Ve orada bile özgürlük yolu engellerle kuşatılmıştır." (s. 55)

Bence **Lewis**'in en harika saptamalarından biri, çağdaş demokrasiler ile Ortadoğu demokrasisinin farkını, para ve iktidar ilişkisi üzerinden açıkladığı satırlar:

"Modern Amerika ile klasik Ortadoğulu siyasal sistemleri karşılaştırırsak, aradaki fark şöyle ifade edilebilir:
"Amerika'da iktidar parayla satın alınır. Ortadoğu'da iktidar para kazanmak için kullanılır." (s. 68)

Yukarıdaki saptamanın, Türkiye'deki demokrasinin en temel sorunlarından biri olan iktidar yoluyla zenginleşme, yeni zengin yaratma, adam kayırma ve yolsuzluk yapma gibi mide bulandırıcı süreçleri de kapsadığı açık.

Lewis, modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin etkilerinin de demokratikleşme sorunlarının çözümüne yardımcı olmadığını, kimi zaman tam tersine sonuçlar verdiğini de aşağıdaki satırlarla belirtiyor:

"Demokrasinin önündeki geleneksel engeller, bölgedeki modernleşme süreçleri ve son gelişmelerle pek çok ba-

kımdan güçlenmiştir. Devletin insanlar üzerinde egemenlik kurma ve onları terörize etme gücü modern metotlarla büyük ölçüde artmıştır.

"Otoriter yönetim felsefesi, ithal edilen otoriter ideolojilerle güçlendirilmiş ve keskinleştirilmiştir. İthal edilen bu otoriter ideolojiler, bir yandan liderlerin ve yöneticilerin yaptıklarına meşruiyet kazandırırken, öte yandan halklarını ve taraftarlarını fanatize eder."

Lewis'in bu çözümlemeleri Türkiye'nin niçin "kusurlu demokrasiler" içine bile giremeyip, "melez rejimler" arasında yer aldığını açıklıyor.

"İçimizdeki Zalim"i Asıl Kadınlara Soralım

Bütün dünyada toplumların en çok zulme uğrayan kesimi daima kadınlardır. İster barış olsun, ister savaş, ister tarlada olsun, ister fabrikada, ister işyerinde ister evde, ister evli olsun, ister bekâr, ister dul, ister annemiz olsun, ister eşimiz, ister kız kardeşimiz, ister evladımız, kadın daima zulüm altında ezilir!

Bu zulüm kimi zaman yumuşaktır, belirsizdir: Örneğin erkeklerle aynı işte çalışan kadına daha az para ödenir, iş başvurularında, aynı özelliklere sahip, aynı yetenekte olan bir kadın ve bir erkekten, erkek olan tercih edilir, kadın dışarıda çalışsa bile, evde ev işlerinin sorumluluğu da yine onun üzerine yıkılır.

Kimi zaman da bu zulüm, insanın tüylerini ürpertecek şiddette ve canavarlıkta olur: Kadın, sırf kadın olduğu için, kadın-erkek ilişkilerinden dolayı öldürülür.

*

Sevgili okurlarım, bu bölümü yazmak için pek çok vahşet ve zulüm olayı topladım. O kadar çok olay var ki, tek başına bu konu bile bütün bir kitabı doldurabilir. Fakat sonradan fark ettim ki, tek tek bu olayları anlatmanın bir anlamı yok. Adı ister **Güldünya**, ister **Zübeyde**, iste **Ayşe** olsun, kadına yönelik zulüm, vahşet ve dehşet öyküleri hep aynı çizgide:

Bazen bir genç kızın canlı canlı gömülüp cezalandırılması...

Sevdiği adamla kaçan ve evlenen kız kardeşini, aile kararıyla infaz eden küçük erkek kardeş...

Kendinden ayrılmak isteyen sevgilisini sokak ortasında öldüren katil...

Ayrılmak isteyen eşinin evini basıp, sadece onu değil, anne babasını ve kardeşini de öldüren canavar...

Aile içinde cinsel istismara uğrayıp hamile kalan, sonra da yine aile kararıyla infaz edilen genç kız...

Kocaları, eski kocaları, erkek arkadaşları tarafından tehdit edildiği için polise başvuran, koruma isteyen, korunmayan ve sonunda kedini tehdit eden erkeğin cinayetine kurban giden kadınlar...

Ve bütün bu kadına yönelik vahşetin, zulmün üzerini örten iki korkunç söylem:

"Namus cinayetleri"...

"Töre cinayetleri"...

Biri, erkek vahşetini, erkek zulmünü, kadının bir eşya gibi görülmesini "namus" kavramına bağlayan bir saptırma...

Öteki de en vahşi en korkunç cinayetleri işleyen katilleri, "töre" adı altında, "gelenek", "görenek", "toplumsal değerler" gibi kavramların arkasında korumaya alan bir ikiyüzlülük.

Zulmün, vahşetin boyutlarını resmi sayılarla, Adalet Bakanı'nın, meclisteki bir soru önergesine verdiği yanıttan anlıyoruz.

2002'de 66 kadın cinayeti işleniyor. Bu sayı sadece 2009'un ilk 7 ayında 953. Böylece sayılar, son 7 yılda kadın cinayeti oranının yüzde 1400 arttığını ortaya koyuyor. Eldeki istatistiklere bakıldığında da görülen tablo şu:

2009'da öldürülen kadın sayısı 198, 2010'da 217. Her ay ortalama on kadın öldürülüyor ülkemizde.

Bir toplumdaki yaygın zulmün bundan daha net bir ifadesi olabilir mi!

*

Kadına yönelik zulmün, şiddetin en önemli yanı, kadının aile-deki rolü açısından, bu zulmü çocuklarına ve yeni kuşaklara aktarmasındadır.

Kadın bu zulmü, bu baskıyı, bu "ikinci sınıf vatandaş muamelesini", bir "toplumsal gerçek", bir "kader olarak" kabullendiğinde ve sessizce buna boyun eğdiğinde, erkeklerin odadaki toplantısını, söze karışmadan, kapı eşiğinde, ayakta, hizmete hazır ve nazır bir biçimde beklediğinde, bunu gözlemleyen erkek ve kız çocuklar aynı kültürü, aynı zulmü içselleştirerek büyür.

Zaten anne de, aile içinde bu zulmü sadece tutum ve davranışlarıyla değil, doğrudan nasihatleriyle, öğütleriyle çocuklarına aktarır.

Prof. **Yılmaz Esmer**'in danışmanlığında, **Ayşe Gül Altınay** ve **Yeşim Arat** tarafından 2006-2007 yıllarında yapılan TÜBİTAK'ın **"Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet"** araştırmasının sonuçları tüyler ürperticidir:

Kadınların üçte biri eşinden dayak yediğini söylemektedir. Dayak yiyen kadınların yarısı bu durumdan daha önce kimseye bahsetmemiştir. Yükseköğrenim görmüş her altı erkekten biri eşine fiziksel şiddet uygulamaktadır.

Kocalarından daha çok kazanan kadınlar, fiziksel şiddet riskini en az iki misli artırmakta, bu durumda olan her üç kadından ikisi şiddete maruz kalmaktadır.

Çocukken tanık olunan veya maruz kalınan şiddetin, erkeklerin şiddet uygulama olasılığını, kadınların da şiddete maruz kalma olasılığını iki kat artırdığı gözlenmektedir.

Kendileri tanışıp anlaşarak ailelerin onayıyla evlenenlerin yüzde 28'i, görücü usulüyle evlenenlerin yüzde 37'si en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmaktayken, bu oran kendileri tanışıp anlaşarak ancak ailelerin onayını almadan evlenenlerde yüzde 49'a çıkmaktadır.

Öğrenim düzeyi yükseldikçe fiziksel şiddet gören kadınların sayısı düşmektedir. Okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddet gördüğünü söyleyenlerin oranı yüzde 43'tür. Yükseköğrenim görmüş kadınlar arasında bu oran yüzde 12'dir.

Alışverişe çıkmaktan aileleriyle görüşmeye kadar kadınların attıkları her adım, kocanın iznine tabi görünmektedir:

Kadınların sadece onda biri, başka bir şehre/köye eşinden izin almadan gidebilmektedir. Sadece onda üçü eşinden izin almadan ailesini ziyaret edebilmekte veya alışverişe gidebilmektedir. Sadece onda dördü eşinin iznine tabi olmadan komşu-arkadaş ziyareti yapabilmektedir.

Türkiye'deki kadınların yarıya yakını Medeni Kanun'da yeniden düzenlenen mal rejiminden habersizdir. Görüşülen kadınların yüzde 43'ü 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dan da haberdar değildir.

Öte yandan, "Doğulu kadın daha çok eziliyor" görüşünü bu araştırmanın bulguları doğrulamamaktadır. Ancak doğu bölgeleriyle orta-batı bölgeleri arasında çok çarpıcı eğitim ve gelir eşitsizlikleri olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye'nin orta ve batısında okuryazar olmayan kadınların oranı yüzde 15,5 iken, bu oran doğuda neredeyse üç misline çıkarak yüzde 41,9'a ulaşmaktadır. Doğudaki ortaokul-lise ve üniversite okumuş kadınların toplam oranı da Türkiye'nin kalanının üçte biri kadardır (doğu yüzde 10,6, orta ve batı yüzde 28,8).

*

Altınay-Arat araştırması, kadınlara yönelik zulmün, şiddetin bütün boyutlarını açıkça ortaya koymaktadır. Yine bu bulgular, benim buraya kadar "ailedeki zalim eğitim" konusunda söylediğim kuramsal bilgileri bütünüyle doğrulamaktadır:

Zulüm gören, zulmü gören çocukların zalim olma olasılıkları yükselmektedir. Kısaca aileler, özellikle de anneler, zulmün kuşaktan kuşağa aktarılmasında büyük bir sorumluluğa sahiptir.

Türkiye'deki yaygın kanı, doğu ve güneydoğudaki kadına yönelik şiddetin, öteki bölgelere göre daha yüksek olduğu biçimindedir.

Belki gerçekten böyle bir görüntü de vardır. Ama Ankara'da yapılan bir araştırma, Türkiye'nin başkentindeki durumun da doğu ve güneydoğudan çok farklı olmadığını göstermektedir:

Bu araştırmaya göre Ankaralı kadınların yüzde 90'ı kocalarının kendilerine psikolojik şiddet uygulayarak bağırdığını, hakaret ettiğini, aşağıladığını, küfrettiğini belirtmiştir. Yine Ankaralı kadınların

yüzde 40'ı kocalarının kendilerine tokat, tekme, dayak attığını, bıçak veya silahla saldırdığını söylemiştir.

Tabii bu oranlar, sayılar, ancak derdini söyleyenlerin, söyleyebilenlerin durumunu yansıtmaktadır. Saptanabilen olaylar, gerçekte olanlardan kuşkusuz daha azdır. Çünkü insanlar haklı olarak, böyle bir zulmü dışa vurmakta, yabancılarla, hatta yakınlarıyla bile paylaşmakta çekingen davranmaktadır. "Haklı olarak" diyorum, çünkü erkek egemen toplumun kadınlar üzerindeki zulmü o noktadadır ki, bütün toplumsal değerler kadını suskunluğa mahkûm etmektedir. Eşinden gördüğü zulümden yakınan kadını, anne-baba ailesi, karakol ve adliye bile kimi zaman azarlayarak evine geri yollamaktadır.

Her ne kadar bu konuda toplumu bilinçlendirme çabaları, "Mor Çatı Derneği", "Kadın Sığınma Evleri", "Türk Kadınlar Derneği" ve daha pek çok sivil toplum kuruluşu ve medya tarafından da desteklense de, Türkiye'de kadın hâlâ erkeklerin zulmü altında ezilmektedir:

Erkeklerin kendi siyasal savaşlarını ve hatta "muhafazakâr" veya "dindar" diye tanımladıkları kimliklerini, kadınların "türbanı" üzerinden sürdürdüklerini kim yadsıyabilir?

Bu siyasal savaşın ve kimlik iddialarının sonunda, yine kadınlarımızın, kızlarımızın zulme konu olması Türkiye'nin gündemindeki en önemli tartışma konularından biri değil midir!

Kadına yönelik zulüm ve şiddet, Türkiye'deki bireysel, toplumsal ve siyasal zulmün temelini oluşturur.

Toplumsal açıdan, "İçimizdeki Zalim"i tanımaya ve onun üstesinden gelmeye, kadına yönelik şiddetle mücadele ederek başlayabiliriz.

Adalet Neyin Temelidir?

"Zalim"in karşıtı, zıddı nedir?

"Mazlum" mu?

Hayır!

"Mazlum", "zalim"in karşıtı, zıddı değil, kurbanıdır.

"Merhametli" mi?

Hayır!

Çünkü her "zalim" zaman zaman merhamet de gösterebilir...

"Merhamet", "zulmün" karşıtı değil, tam tersine, onun tamamlayıcısıdır...

Çünkü "merhamet istemek" veya daha yaygın kullanımla "merhametine sığınmak" ya da "merhamet dilemek", ancak zulüm varsa söz konusudur, "zalim"e sığınmayı, "zalim"in kişisel affını istemeyi içerir.

"Zalim"in karşıtı, zıddı, "adil"dir.

*

"Zalim" insan bencildir, empati düzeyi sıfıra yakındır. Başkalarının duygularını, düşüncelerini, gereksinmelerini, çıkarlarını düşünmez. Sadece kendini düşünür! Âdeta "tek başına" vardır... Ya da sadece kendi çıkarlarına hizmet edenlerle birlikte!

"Adil" insan, başka insanlarla beraber yaşadığını, varlığının ancak onlarla birlikte bir anlam taşıdığını bilir. "Karşılıklılık" ilkesine inanır ve buna göre davranır: Kendisine yapılmasını istemediği şeyleri başkalarına yapmaz. Herkese, kendisine davranılmasını istediği gibi davranır. Kendisini başkalarının yerine koymayı, onları anlamayı, empati yapmayı bilir.

Aslında bir insanın "zalim" ya da "adil" olması, tek başına büyük bir toplumsal sorun oluşturmaz... Bu, o insanın bireysel, kişisel sorunudur.

Ama bir toplumun çoğunluğu "zalim" insanlardan oluşuyorsa, o zaman o toplumdaki ilişkiler, adaletten çok, zulme yönelir.

Daha da kötüsü, "zalim" kişiler, "zalim" ilişkiler, "zalim" yöneticiler üretir...

"Zalim" yöneticiler, toplumda var olan zulüm ilişkilerini düzeltmek yerine, doğrudan bu ilişkilerden yararlanır, onları kendi zulmü için kullanır, yönetimin zulmüyle, toplumsal zulüm arasında bir pekiştirme ilişkisi kurar ve bu ilişki sonsuz bir sarmal gibi insanları, toplumu alır, zulmün karanlık labirentlerinde ezer.

Hiçbir "adil" toplum, bireylerin doğuştan iyi ya da kötü olduğu varsayımına dayalı olarak işlemez, işleyemez.

"Adil" toplum, insanlararası ilişkilerin, bireylerin, özellikle de yöneticilerin, duygu ve niteliklerine tabi olarak yaşanmadığı...

İnsanların birbirlerinden korkmadığı...

"Zalimlerin" zulüm yapamadığı...

Kimsenin mazlum konumuna düşmediği...

Çünkü herkesin eşit hukuksal güvencelere sahip olduğu bir toplumdur.

*

"Adalet", esas olarak "adil" kişilerle değil, "adil" kurallarla sağlanır.

Yargılanan kişi, savcının ya da yargıcın merhametine değil, yasalara sığınır.

Zulüm, kişisel merhametle değil, nesnel ve herkese eşit uygulanan yasalarla, bireyin temel hak ve özgürlüklerini koruyan, güvenceye alan anayasalarla önlenir.

*

"Adalet mülkün temelidir" özdeyişini hemen hemen duymayan yoktur. Biliyorsunuz, buradaki "mülk" sözcüğü "ülke" demektir: Malum, bütün Osmanlı İmparatorluğu padişahın "mülkü" sayılıyordu ya, işte oradan gelir bu söylem. Ben bu özdeyişi şöyle çeşitlendirmek istiyorum:

"Bağımsız adalet mülkün temelidir."

"Bağımlı adalet zulmün temelidir!"

Tabii buradaki "bağımsız" sözcüğünü, "siyasetten bağımsız" ya da "iktidardan bağımsız" diye algılamak gerekir. Çünkü çağdaş toplumlarda adalet, bireyi, gerektiğinde devlete karşı da korumakla yükümlüdür.

Anımsayalım, **Hitler**, faşist Almanya'da bütün yargıçların kendilerini Führer'in, yani kendisinin yerine koyarak adalet dağıtmasını istiyordu.

Türkiye'de çok partili düzene geçtiğimizden beri, demokrasiyi henüz özümleyememiş, içselleştirememiş bütün iktidarlar yargıyı kendilerine bağımlı kılmak istemişler, geçici süreler için bunu başarmışlardır da.

Ama hiç kuşkunuz olmasın böyle siyasallaştırmaların ömrü

uzun olamaz, olmamalıdır. Çünkü demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bugün eriştiği aşama böyle bir yozlaşmanın, saptırmanın uzun ömürlü olmasına izin vermez.

*

Türkiye'de adalet neyin temelidir acaba?

"Mülkün" mü?

Zulmün mü?

Mahkemeler ve üst mahkemeler dava yükü altında ezilmektedir. Bazı davalar, otuz yılı aşkın bir süredir bitmediğinden zaman aşımına uğruyor. Cezaevlerinde yatanların yarısı, hükümlü değil, yargılanmakta olan tutuklulardan oluşuyor. Üstelik tutuklu sayısı ve oranı sürekli yükseliyor. Yargıçların, savcıların, adalet personelinin özlük hakları yetersiz. Bina, araç gereç gibi gereksinmeler yeterince karşılanamıyor. Daha pek çok teknik ve hukuksal sorun var.

Bu gerçekler dikkate alındığında Türkiye'de adalet mekanizmasının *sadece "bağımsızlık" değil, aynı zamanda "işleyiş" sorunları* olduğu da açıkça görülür.

Tabii burada bir kısırdöngü devreye giriyor: "İşleyiş sorunları" politikacıların işine yarıyor...

Adaleti kendilerine bağımlı kılmak isteyen politikacılar bu "işleyiş sorunlarını" istismar ediyor...

Politikacılar adaleti kendilerine bağımlı kılmak istedikçe, "işleyiş sorunları" çözülemiyor, tam tersine artış gösteriyor.

Bu çerçevede, yargıdaki atamaları belirleyen Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu (HSYK), Anayasa Mahkemesi'ni, Yargıtay'ı ve Danıştay'ı yeniden düzenlemek için, 12 Eylül 2010 tarihinde bir referanduma gidilmiş ve siyasal iktidar bu kurumları yeniden düzenleme yetkisini almıştır.

Yeniden düzenlenen HSYK ise, daha önceki HSYK'nın dokunmaması istenen bazı kritik davaların yargıç kadrolarında değişikliğe gitmiş, genellikle tutukluların tahliyesi yönünde karar veren yargıçlar değiştirilmiştir.

Bunun sonunda kitlesel subay tutuklamaları, internet haber si-

telerinin basılması ve yöneticilerinin tutuklanması gibi yeni olaylar gündeme gelmiştir.

Özellikle Nedim Şener ve Ahmet Şık gibi isimlerin "Ergenekon davası bağlamında tutuklanmaları, kamuoyu vicdanını çok tedirgin etmiştir.

*

Bakın aşağıda Türkiye'nin iki farklı yerinde çalışan iki ayrı mahkemeyi karşılaştırmalı olarak ele aldım.

Tanımladığım resim, bütünüyle medyaya defalarca ayrıntılarıyla yansımış ve tekzip edilmemiş haberlerden oluşuyor.

Özel bir bilgim ya da özel bir duyumum filan yok, her şey kamuoyunun gözleri önünde cereyan etmiş, ben de öyle öğrenmişim. Durumu okuyun, kararı siz verin.

*

İki mahkeme, biri Habur'da, biri Silivri'de. Birinde PKK'lı olduklarını söyleyenler yargılanıyor, birinde ETÖ'cü oldukları öne sürülenler. PKK, herkesin bildiği, tanıdığı, tescil edilmiş bir terör örgütü: Türkiye'de 1984'ten beri karakol basmış, köy basmış, asker, sivil, kadın, erkek, çoluk çocuk binlerce insan öldürmüş, eylemlerini üstlenmiş, yapısı, liderliği belli bir örgüt, lideri hapiste. "Geri dönün," diyor, 34 kişi geri dönüyor, bir bölümü Mahmur kampından, bir bölümü Kandil dağından. Türkiye'ye gelenler Habur kapısına yollanan mahkeme tarafından yargılanıyor, savcı ve yargıç yardımıyla, ifadeler alınıyor, sanıklara yol gösteriliyor:

"Sayın **Öcalan** demeyin", "**Öcalan** için önderimiz demeyin", "Pişmanlık yasasından yararlanın" deniliyor. Oysa, sanıklar ısrarlı, sözlerini değiştirmiyorlar, "Pişmanlık yasasından" yararlanmak istemiyorlar. Sanıkların ısrarları duymazlıktan geliniyor... Tümü, "pişmanlık yasasından yararlanmaları ihtimal dahilinde" denilerek serbest bırakılıyor.

Gelelim ETÖ'yü yargılayan öbür mahkemeye: ETÖ kısaltması medya tarafından "Ergenekon Terör Örgütü" yerine ısrarla kullanılıyor, bu nedenle ben de burada aynısını kullandım. Oysa "Ergenekon Terör Örgütü" ifadesinin kullanılması mahkeme kararıyla yasaklanmış, çünkü böyle bir örgütün varlığı henüz saptana-

mamış. Rektörler, profesörler, yazarlar, gazeteciler, emekli generaller, askerler, siyasal parti mensupları ve bir parti lideri tutuklu, çünkü ETÖ üyesi oldukları iddiası var.

Bu şüphelilerin hepsinin adresi belli... Deliller toplanmış, kartılmaları söz konusu değil. Bu arada tutuklu bulunan şüphelileri arasında ölen var, hastalananlar var. Sanıkların tutuklanmaları, yargılanmaları konusunda dikkati çeken hukuk ihlalleri dolayısıyla Türkiye'deki barolar ayağa kalkmış, bildiriler yayınlamış... Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu bu yargılama konusunda kendisine yansıyan suç duyurularını Adalet Bakanlığı'na iletmiş, Adalet Bakanlığı soruşturma açmış. Ama bütün bu gelişmelerin sonunda Silivri'deki tutuklu sayısı azalmıyor, artıyor.

İki mahkeme arasında karşılaştırma yaptığınız zaman ortaya çıkan farklar çarpıcı:

Habur'da, bilinen bir terör örgütüyle ilişkilerini bizzat kendileri söyleyenler serbest, Silivri'de, var olup olmadığı tartışmalı bir örgütle ilişkileri belli olmayanlar tutuklu.

Şimdi tabii şu soruları sormak herkesin hakkı:

Hangi mahkeme bağımsız Türk adaletini temsil ediyor?

Hangi mahkemedeki adalet "mülkün" temeli?

Hangi mahkemedeki adalet "zulmün" temeli?

Habur'daki mi?

Silivri'deki mi?

İkisindeki birden mi?

Hiçbirindeki mi?

*

Örneklerim elbette yine medyatik.

Yukarıdaki örneklerde ele aldığım mahkemelerde olup bitenler bütün ayrıntılarıyla medyaya yansıdığı, enine boyuna tartışıldığı, üzerine haberler yapıldığı, kitaplar yazıldığı için ben de bunları öğrendim ve burada irdeledim.

Hemen akla gelen kitaplar arasında ünlü, Harvard ekonomi profesörü **Dani Rodrik** ile Silivri'de yargılanan Emekli Orgeneral **Çetin Doğan**'ın kızı **Pınar Doğan**'ın birlikte yazdığı **Balyoz, Bir Darbe Kurgusunun Belgeleri ve Gerçekler**, ünlü istihbaratçı es-

ki Eskişehir Emniyet Müdürü, şimdi Silivri'de tutuklu olan **Hanefi Avcı**'nın yazdığı **Haliçteki Simonlar**, **Mustafa Balbay**'ın yazdığı **Zulümhane** ve **Zulümname, Nedim Şener**'in yazdığı **Kırmızı Cuma** adlı kitaplar var.

Oysa burada ele almadığım, davalılan ve davacıları canından bezdiren yüzlerce, binlerce dava daha var; kimisi cinayet, kimisi toprak, kimisi miras, kimisi alacak verecek, kimisi örgütlü suç, kimisi bireysel suç davası. Kimilerinin sanıkları serbest, kimilerinin sanıkları tutuklu. Kim neden serbest? Kim neden tutuklu? Nedenleri tam belli değil, kesin çizgilerle birbirinden ayrılamıyor.

Türk mahkemelerinin tutukluluk halinin devamı için gösterdiği gerekçeleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kabul etmiyor.

Bırakın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni, Yargıtay bile, Silivri'de siyasal bir suçlamayla yargılanan dünyaca ünlü cerrahımız, Başkent Üniversitesi'nin kurucu rektörü Prof. **Mehmet Haberal**'ın tutukluluk halinin devamına karar veren yargıçları haksız bulup, haklarında tazminata hükmediyor.

Türkiye'de adalet, bağımsız, tarafsız ve evrensel kurallara göre hızlı işler hale getirilmeden hiçbir zulmün önü alınamaz.

Sanat ve Edebiyat

Ne yazık ki geçmişimiz sanata ve edebiyata karşı uygulanan zulüm açısından da hiç de parlak değil. Türkiye'de çok partili düzene geçildiğinden beri pek çok kitap yasaklanmış, pek çok sanat eseri saldırıya uğramıştır. Hatta **İdil Biret**'in klasik müzik konseri basılmış, sanat galerilerine taşlı sopalı saldırılar yapılmış, resim sergilerine saldırılmış, sanat etkinlikleri, sanatçılar, sanat yapıtlarının alım satımıyla uğraşanlar baskıya uğramıştır. Ünlü sanatçımız **Fazıl Say,** saldırılardan bunalıp ülkeyi terk etmeyi bile düşünmüştür.

Sanat ve edebiyat konusunda ister darbeci olsun, ister seçilmiş, yöneticilerimizin hiç de parlak bir sınav vermediklerini biliyoruz. Darbeci iktidarların başındakiler, gezdikleri sanat sergilerindeki tabloların kaldırılmasını emredebilmiş, belediye başkanla-

rı "Böyle sanatın içine tükürürüm," diyerek, heykellere karşı kampanyalar açmış, başbakanlar heykellere "ucube" diyebilmiştir.

Bu konuda da toplumun üzerindeki yönetim zulmünün önemli bir etkisi vardır: İktidar zulmü, herkesle birlikte sanatçıları, sanatseverleri de baskı altına aldığından, bu tür olaylar karşısında beklenen demokratik tepkiler çok cılız kalmaktadır. Ulusal ve uluslararası sanat ve sanatçı derneklerinin biraz sesleri çıkmakla birlikte, genel kamuoyu, hatta bizzat sanatçılar bile zulmün pençesinde korkudan seslerini çıkaramamaktadır.

Bu konuda güncel bir durum saptaması, **Mehmet Aksoy**'un heykeline "ucube" denilerek yıkım kararı alınması üzerine, Uluslararası Plastik Sanatçılar Derneği'nin bir bildirisinde ve **Can Dündar**'ın bir yazısında yapılmıştır.

Önce uluslararası bir sanatçı derneğinin 11 Ocak 2011 tarihinde yayınladığı **"Kimse, sıfatı ne olursa olsun sanat eserine hakaret edemez"** başlıklı bildirinin bazı bölümlerine özet olarak bakalım:

> "...Sanat, politikacıların şahsi zevklerine veya ait oldukları ideolojiye göre hakaret edip, kin kusup içlerini boşaltabilecekleri içi boş bir çuval değildir.
>
> "Nasıl dini değerlere ve toplumsal yaşamın gereklerine ve kanunlarına saygı göstermek, vatandaşlardan bekleniyorsa, sanat eserleri ve onlara hayat veren sanatçılar da aynı saygıyı hak eder.
>
> "Hiçbir siyasetçi veya mülki amir veya bürokratın, sanatı ve sanatçıyı aşağılama hakkı yoktur...
>
> "...Sanata hakaret ederek, kavramları deforme ederek, halkı sanata karşı kışkırtarak, kimse hiçbir yere ulaşamaz...
>
> "...Çağdaş yaşam tarzlarına yönelik her gün daha çok aleyhte kanun ve boğma operasyonunun hızlanarak devreye sokulduğu şu günlerde, UPSD olarak, özgürlük, demokrasi ve çağdaş sanatın yılmaz savunucusu olacağımızı, hiçbir baskı, tehdit veya karalama çabasının bizi yıldır-

mayacağını bu vesileyle tekrar Türk kamuoyuna duyurmayı görev biliriz."

Peki kendilerine zulüm uygulanan sanatçıların tutumu ne?

Bu konudaki bir saptamayı da **Can Dündar**'ın 3 Şubat 2011 tarihinde **Milliyet**'te yazdığı bir yazıda görüyoruz:

Dündar'ın **"Bir Heykel Yıkılıyor. Sanatçılar Nerede?"** başlıklı yazısındaki saptamaların bazıları özet olarak şöyle:

"...12 Eylül, **Yorgun Savaşçı**'yı yakarak tarihe geçmişti, şimdikiler **'İnsanlık Anıtı'**nı yıkarak tarihe geçme peşinde...

"Başbakan'ın 'Yıkın bu ucubeyi' talimatı üzerine Kars Belediye Meclisi, AKP-MHP ittifakıyla yıkım kararı aldı.

"**Aksoy**'un avukatları karara itiraz ettiler. Şimdi yargı bu itirazı görüşürken Belediye, yıkımı (onlar 'kaldırma' diyor) yapacak firma için ihale açacak.

"**Aksoy**, 'Parçalamadan taşıyamazlar. **Taliban** durumuna düşeceğiz. Yıktırmayacağım. Önünde duracağım' diyor.

"Sanatçılarımız son dönemde insani konularda öne çıkmaya, destek eylemleri yapmaya başladı. Kot taşlama işçileriyle dayanışıyorlar, otizmli çocuklara sahip çıkıyorlar, çevre hassasiyeti gösteriyorlar.

"Bu, önemli bir gelişme, saygıdeğer bir çaba...

"Ama nedense bu duyarlılığı kendi sorunları söz konusu olduğunda, özgür sanat tehdit altına girdiğinde göstermiyorlar.

"Bir heykelin yıkımı tartışılırken sanatçılar niçin suskun?

"Şahsi mırıldanmalar işitiyoruz, ama niye toplu, gür bir ses çıkmıyor?

"Hava soğuk, Kars uzak da ondan mı? Yoksa 'Heykel hakikaten ucube' diye düşündüklerinden mi?

"Öyleyse bile bir sanat eserinin bu şekilde hedef alınıp yok edilmesi, kayıtsız kalınacak bir şey mi?...

"Neden Ankara'da bir 'Sanatçıma dokunma' yürüyüşü, Kars'ta bir dayanışma konseri, İstanbul'da 'Heykel nedir' konulu bir panel, televizyonda tarih boyunca sanat-iktidar ilişkisi üzerine bir açık oturum izlemiyoruz?

"Neden yazdığı senaryo, baskıyla ve alenen sansürlenen **Meral Okay** yalnızlıktan yakınıyor?

"Neden **Kılıçdaroğlu**, şarkıcıların, seçim için CHP'nin şarkısını söylemeye korktuğundan şikâyet ediyor?

"Neden film galalarındaki içki yasağına adamakıllı bir itiraz işitmiyoruz?

"Geçenlerde bir TV programında çok tanınmış bir dizi oyuncusuna Muhteşem Yüzyıl'a sansür konusunu sormak istedim:

"'O konulara hiç girmesek olmaz mı' cevabını aldım.

"'O konular' dediği, kendi mesleği...

"Sanatçılar mı apolitikleşti, iktidar mı çok sertleşti acaba?

"Başbakan'la ters düşme, hedef haline gelme, boykot edilme, ekrandan kesilme, fonlardan beslenememe, 'anarşist' diye nitelenme korkuları seziliyor çoğu çevrede...

"Ama korkulması gereken başka şeyler de var:

"Mesela 'çok seslilik' çağındaki 'yok seslilik' kasveti...

"Mesela en zor döneminde sanata, sanatçıya sahip çıkmamış olmanın ayıbı...

"Bir heykelin yıkılışına, bir filmin kesilişine susarak onay vermenin ıstırabı...

"Sanata tüküren, büstü put gibi gören, dizi sansürleyen bir zihniyete itiraz etmiyor olmanın utancı...

"Asıl tarihe böyle kaydolmaktan korkmak gerekmez mi?"

Sevgili okurlarım, **Dündar**'ın saptamaları çok yerinde:

Bir siyasal iktidar baskıya, zulme yöneldiğinde sanatçıların da bundan nasıl korktuklarını, toplumun sanat ve edebiyat konularında da nasıl sessiz kalabildiğini açıkça anlatıyor.

Buna karşılık, adaletsizliklere karşı sesini yükselten sanatçılar ve yazarlar da var.

Bunların bir bölümünü, **Mustafa Balbay**'ın 6 Şubat 2011 tarihinde, sütununda **Yıldız Kenter**'e hitaben yayınladığı bir açık mektuptan öğreniyoruz.

Mektubun bazı bölümleri şöyle:

"Sevgideğer, saygıdeğer **Yıldız Kenter**...

"Esaretteki kişinin sanatçıdan aldığı destek, onun özgürlüğüdür.

"Siz, benim özgürlüğümsünüz...

"...8 Ocak'ta Kadıköy Belediyesi'nin düzenlediği "Meslekte 30. yıla saygı" toplantısı için bir mektup yazmamı istediler. Mektubu sizin okuyacağınızı söylediler. Nasıl özgürleştim...

"O gün Caddebostan Kültür Merkezi'nde mektuba kattığınız ruhun ardından Belediye Başkanımız **Selami Öztürk**'ün konuştuğunu, sonra da meslektaşlarımız, dostlarımız **Ataol Behramoğlu, Bekir Coşkun, Erdal Atabek, Enver Aysever, Ferai Tınç, İdris Akyüz, Melih Aşık, Mehmet Tezkan, Meriç Velidedeoğlu, Mustafa Mutlu, Oray Eğin, Orhan Bursalı, Orhan Erinç, Ümit Zileli, Yalçın Bayer, Yazgülü Aldoğan, Zeynep Oral**'ın kitaplarımı imzaladığını, gazete, televizyon haberlerinden öte, ertesi hafta duruşma salonuna gelen Kadıköylülerden dinledim.

"24 Ocak'ta da Antalya Belediyesi benzer toplantıyı **Uğur Mumcu**'yu anma etkinliği çerçevesinde düzenledi. **Alev Coşkun, Ataol Behramoğlu, Can Ataklı, Melih Aşık, Metin Demirtaş, Meriç Velidedeoğlu, Orhan Bursalı** kitaplarımı imzaladılar. Kadıköy ve Antalya'ya katılan, omuz veren meslektaşlarıma, belediye başkanlarına gönül borcum var. Elbet bir gün öderim...

"...Sevgideğer, saygıdeğer **Yıldız Kenter**,

"Kimi özdeyişlere yaptığım eklerden bazılarını seviyorum, onlar belleklere yerleşsin istiyorum.

"Bir Çin sözü var:

"Bir yıl sonrasını düşünüyorsan, tohum ek. On yıl sonrasını düşünüyorsan, ağaç dik. Yüz yıl sonrasını düşünüyorsan, toplumu eğit.

"Bu söze ekim şu:

"Bin yıl sonrasını düşünüyorsan, sanatçı yetiştir.

"Siz bu toprakların on yılları, yüz yılları değil, bin yıllarısınız. Zaten 'Ben Anadolu' ile bin yılları bugüne taşımadınız mı?..."

Balbay'ın bu mektubu Türkiye'deki durumu ve başta **Yıldız Kenter** olmak üzere, bazı sanatçıların bu zulme nasıl isyan ettiklerini açıkça gösteriyor.

Bir yanda **Dündar**'ın sözünü ettiği "sanatçılar", bir yanda **Balbay**'ın mektubunda adı geçenler.

Bu çelişki, Türkiye'de hem sanata, edebiyata, araştırmaya karşı olan zulmün kaynaklarını, hem de buna karşı az sayıda da olsa gösterilen tepkileri bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyor.

Bir sanatçı tepkisini de **Fazıl Say**'ın **Cumhuriyet**'te yayınlanan **"Artık en iyisi sanat hiç olmasın!"** başlıklı 3 Şubat 2011 tarihli yazısında görüyoruz.

Yazının bazı bölümleri şöyle:

"...Bugün varılan nokta maalesef halk ile sanatçıları iyice karşı karşıya getiren üzücü bir durumdur.

"En kötüsü de umursamaz kalanlar. Susanlar.

"Çaresizliğe terk edilmişlik.

"Bireylerin yalnızlık savaşı...

"...İşin komiği ülkede hayli söz sahibi 'sahte-liberaller' bile karşılar Aydınlanma'ya.

"Şimdi bile bu eğitimci ruha 'faşistler' deniyor.

"'Statükocular...'

"'İttihat ve Terakkiciler...'

"İstedikleri kültür, 'kültürün hiç olmaması' sanki..."

*

Say'ın yazısı aslında çok daha uzun ve ayrıntılı. Bir sanatçının isyanını yansıtıyor. Ben buraya sadece birkaç çarpıcı cümleyi aldım.

Türkiye'de kendilerine "liberal" diyen "entellerin" eleştirisini de korkusuzca yapıyor **Say**.

*

Kitap konusundaki zulüm de, Türkiye açısından tam bir faciadır.

Edebiyat ve araştırma kitapları, siyasal zulmün hemen hemen ilk hedefleri arasında yer alır. Nazizmi irdelerken bunların örneğini gördük.

Ne yazık ki insanlık bir yandan böyle zulümleri önlemeye çalışırken öte yandan zalim yöneticiler yine bildiklerini okuyor. Kitaplar, "müstehcenlik" iddialarıyla, "ahlak" gerekçeleriyle, "kamu düzeni" nedenleriyle, "komünistlik" suçlamalarıyla yıllarca yasaklanmış, yazarlar, çevirmenler zulme uğramıştır.

Sadece Türkiye'de yasaklanan kitapları, yargılanan, hapse atılan yazar ve çevirmenleri saymaya kalksak, bütün kitabın sayfalarını bunlarla doldurmamız gerekir. Sadece hapis mi? Yazarlara yapılan zulüm, cinayetlere kadar uzanmıştır:

Ünlü yazarımız **Sabahattin Ali**'nin katlini unutmamız olanaklı mıdır?

Öldürülen yazarların bir bölümünü de daha önce yayınladığım "İbret Listesi"nde görebilirsiniz.

Yazar olduğu için zulme uğrayanların başında elbette **Nâzım Hikmet** de gelir. Hapislere atılan ve hayatı tehlikede olduğu için yurtdışına kaçmak zorunda kalan dünyaca ünlü şairimiz!

Ya **Aziz Nesin**...

Ya **Rıfat Ilgaz**...

Aklıma yakın geçmişten üç isim daha geliyor:

Yayıncılık yaptığı için 12 Eylül döneminde dövülerek öldürülen **İlhan Erdost**...

Yazdığı kitaplardan dolayı yıllarını hapiste geçiren **İsmail Beşikçi**...

12 Mart döneminde bir çeviriden dolayı hapse atılan **Mete Tunçay**.

Bunlara daha yüzlerce isim de eklenebilir!

"İçimizdeki Zalim" konusunu toplumsal açıdan irdelerken, son **Hrant Dink** cinayetinde ortaya çıkan güncel bir çelişki, belki durumu oldukça açık bir biçimde ortaya koyar:

Cinayeti işlediğini itiraf eden tetikçi 24 yıl hapis istemiyle yargılanmaktadır.

Cinayeti araştıran ve kitaplaştıran gazeteci yazar **Nedim Şener**, yazdığı kitaplardan dolayı açılan çeşitli davalarda toplam 33 yıl hapis istemiyle yargılanmış, beraat etmiştir ama sonra başka bir gerekçeyle tutuklanmaktan kurtulamamıştır.

*

"İçimizdeki Zalim", zulmünü kendinden farklı olanlara yöneltirken, ilk hedefler olarak, muhalefeti, yargıyı, sanatı, edebiyatı, bilimi ve tabii bunların yaşadığı ortamlar olan özgür medyayı ve özerk üniversiteyi görür.

Bu arada mizah ve komedi de kendine düşen payı alır.

21. yüzyılın ikinci on yılında, Türkiye'nin bu konuda nerede olduğunu özetleyen **Ahmet Hakan**'ın 6 Şubat 2011 tarihli yazısından bir bölüm aktarmak istiyorum:

"Komiklere dair.

"Hepsi bir nebze de olsa politikti:

"Mesela **Zeki Alasya/Metin Akpınar** ikilisi, merkeze yakın politik taşlamalar yapardı.

"Mesela **Ferhan Şensoy**, hep biraz daha rafineydi.

"Mesela **Müjdat Gezen** sanatından ziyade hayatında politik idi...

"Mesela **Levent Kırca** politik taşlamayı halkla buluşturmayı başarmış bir isimdi.

"Politik taşlamanın geçer akçe olmadığı son dönemde...

"Hepsi bir tarafa dağıldı:

"**Metin Akpınar**'ın tezi anlaşılmaz bir hal aldı.

"**Zeki Alasya** politik duruştan vazgeçti.

"**Ferhan Şensoy** zıvanadan çıktı.

"Geriye iki kişi kaldı:

"**Müjdat Gezen** ve **Levent Kırca**.

"**Levent Kırca**'nın durumuna eğilmek lazım:

"O **Levent Kırca** ki generallerin ortama en hâkim olduğu günlerde bile general eleştirisi yapabilmiş, türbanlıların itilip kakıldığı günlerde türban yasağını en esaslı bir şekilde hicvetmiş, iktidarda kim varsa gözünün yaşına bakmamış bir mizahçıdır.

"Fakat gelin görün ki "ileri demokrasi" günlerinde sanatını icra edemiyor. Her dönemin tahammül ettiği skeçlere, bu dönemde tahammül edilemiyor.

"Ne yapsın **Levent Kırca**?

"O da bulabildiği her platformda şakayla karışık hükümete vurarak vakit geçiriyor.

"**Müjdat Gezen**'e gelince...

"Dünya görüşüne hiç katılmam.

"Fakat yine de...

"Herkesin mizacının izin verdiği ölçüde eğildiği, Başbakan'ı kızdırmamak için çırpındığı, "Başıma bir iş gelir" diye korktuğu, mimlenmeyelim diye bir kenara çekildiği, ağzına geleni en dengeli bir şekilde söylediği bir dönemde **Müjdat Gezen**'in ağzına geleni söylemesi bana müthiş bir güven duygusu veriyor.

"Unutmayın:

"Komikleri haykırmayan bir millet, sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir."

Ahmet Hakan'ın konu ettiği, **Müjdat Gezen**'in, kendisine karşı uygulanan linç eylemine karşı hem **Müjdat Gezen Tiyatrosu** adlı internet sitesinde hem de 11 Şubat tarihli **Sözcü** gazetesinde yayınlanan **Ben Bir Aptalım** başlıklı yanıtının son bölümü şöyle:

"...Size başbakan sofrasında yemek yiyip 'haklısınız efendim' diyen sanatçılar mı lazım?

"Ben onlardan değilim.

"Size popo yalayıcı, suya sabuna dokunmayan 'siz bilirsiniz efendim' diyen sanatçılar mı lazım?

"Ben onlardan değilim.

"Size korkak ürkek 'aman parama dokunmayın' diyen sanatçılar mı lazım?

"Ben o değilim.

"Size muhalefet etmeyen, el etek öpen, 'padişahım çok yaşa' diyen sanatçılar mı lazım?

"O ben değilim.

"Ben, kendini bildi bileli fikirlerini açıkça söylemekten korkmayan, dümdüz biriyim.

"Yaptıklarımı, söylediklerimi herkesin beğenmesini istemem. Neden bir hırsız, bir üçkâğıtçı, bir yağcı, bir sahtekâr benim yaptıklarımı beğenecekmiş?...

"Herkesi mutlu etmek gibi bir niyetim hiç olmadı. Söylediklerimden mutlu olmayanlar dönüp kendilerine bakacaklar. 'Bu adam ne dedi de biz kızdık?' diyecekler.

"Ben yetmiş yıla yaklaşan ömrümü toplumuma verdim. Bundan mutlu olmayanlar kendilerine dönüp bakacaklar. 'Bu adam neler yapmış, ben ne yapmışım?' diye kendilerini bir gözden geçirecekler.

"Her türlü eleştiriye açık bir meslek yapıyorum. Beğenen de olacak beğenmeyen de.

"Ama, tehdit, küfür, hakaret oldu muydu, orada aynen sizin anladığınız dilden giderim."

Ahmet Hakan'ın demokrasi adına destek verdiği **Gezen**'in isyanı, 2011 Türkiyesi'ndeki durumu yeterince özetliyor herhalde.

Özerk Yapılar

Türkiye gerçekten bir çelişkiler ülkesi.

Anayasamız, siyasal iktidarların "çoğunluğun diktatörlüğünü" yansıtan zulmünü önlemek için özerk kurumlar yaratmıştır:

Özerk Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, TRT gibi...

Onun tepesindeki Radyo Televizyon Üst Kurulu, RTÜK gibi...
Özerk üniversite gibi...
Onun üst kurulu olarak Yüksek Öğretim Kurulu, YÖK gibi.
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, TMSF gibi...
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, BDDK gibi...
Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu, TAPDK gibi. Hiç kuşkusuz bu kurumlar, anayasa yapıcı, kanun koyucu tarafından son derece iyi niyetle kurulmuştur. Gerekli ve yararlı kurumlardır da. Üstelik çok yararlı işler de yapmışlardır. Hâlâ bazı önemli katkıları vardır. Fakat zaman içinde garip bir değişime uğramışlardır: Politikacılarımızın üstün gayretleriyle(!) siyasal iktidarların denetimine girmiş, bırakın toplumu iktidarların baskısından, zulmünden korumayı, bu baskı ve zulmü daha da etkinleştiren, yaygınlaştıran bir işlev yüklenmişlerdir.

Örneğin YÖK, üniversiteleri, sadece öğrenciler açısından değil, öğretim üyeleri ve yardımcıları için de nefes alınamaz hale getirmiştir.

Örneğin RTÜK, dizi filmlerin içeriklerine de kamuoyunda tepkiler doğuracak biçimde müdahale eder hale gelmiştir.

TRT'nin durumu ortadadır:

Özerk devlet kurumu olması gereken bu yayın organımız sadece iktidarın sesini yansıtmakta, yaptığı taraflı programlarla herkesin tepkisini toplamaktadır.

Ya TAPDK'a ne demeli:

Son çıkardığı yönetmelikle, oy verme yaşının 18 olduğu ülkemizde alkol içme yaşını 24'e yükseltmiştir!

*

Yukarıda birkaç örneğini verdiğim ve kısaca değindim sözde özerk kurul ve kurumların daha pek çok örneği var. Bu örneklerin ve yaptıkları marifetlerin tümünü anlatmak bu kitabın boyutlarını çok aşar. Belki hepsi tek tek ayrı bir araştırma, inceleme, tez konusu olmalıdır. "İçimizdeki Zalim" pek doğal olarak özerk kurum ve kuruluşlara da egemendir.

Zaten aksini beklemek, umut etmek, "İçimizdeki Zalim"in üstesinden gelmedikçe hiç de gerçekçi değildir. Zalim bireylerden

oluşan zalim bir toplumda, yani "İçimizdeki Zalim" egemenken, hangi kurul, hangi kurum, hangi kuruluş, hangi grup, hangi birey bundan yakasını kurtarabilir ki!

Medya

"İçimizdeki Zalim"in en tipik yansıması medyanın bizzat kendisidir. Çünkü medya hem "zalim" hem de "mazlum" rollerini yansıtmaktadır.

Bir yandan her zalim iktidarın her türlü zulmüne maruz kalır, medya patronlarının gazetelerine televizyonlarına ele konur, bunlar iktidar yandaşı işadamlarına satılır, direnen patronlara milyarlık cezalar kesilir, haberciler, yazarlar mahkemelerde süründürülür, pek çok medya mensubu hapse atılır; öte yandan, bütün olanaklarıyla zalim iktidarların hizmetine koşar, gerçekleri saptırır, iftiralar atar, özel yaşamları teşhir eder, ihbarlarda bulunur, haksızlıklara alkış tutar, insanların üzerine çarpı işareti konulmuş fotoğraflarını yayınlayarak hedef gösterir ve öldürülmelerine yol açar.

*

Medya, bir yandan "nefret söylemine" karşı çıkar, öte yandan en sert "nefret söylemlerini" pompalar, "yargısız infazları" gerçekleştirir. Bir yandan demokrasiyi ve insan haklarını savunur, öte yandan en demokrasi karşıtı, insan haklarını en şiddetle ihlal eden eylemleri ve söylemleri alkışlar... Hatta bizzat bu eylem ve söylemleri üretir!

*

Ne patronların sırtında yumurta küfesi vardır, ne de yazarların, yorumcuların, habercilerin. Çıkarları doğrultusunda, iktidarın rüzgârına göre, derhal yön değiştirir, genellikle de zulme boyun eğerler!

Elbette demokrasiyi, insan haklarını, mazlumları savunan, medya özgürlüğünden ve bağımsızlığından yana, dürüst, vicdanlı zalimlere karşı direnen medya mensupları da vardır. Zaten onun için başta, Türkiye'de medyanın hem zalimin hem de mazlumun aynası olduğunu söyledim.

Zalimlerin marifetlerinden ve mazlumların dramlarından, trajedilerinden örnekler vermeyeceğim. Medya üzerinde yapılmış çalışmalarda sayısız örnek var; zaten her gün bunlara bol bol tanık da oluyoruz.

Ayrıca bu bölümün başındaki "İbret listesine" bir göz atmanız, ne kadar çok gazetecinin zulmün en son aşaması olan cinayete kurban gittiğini görürsünüz.

Burada sadece hapisteki gazetecilere değinmek istiyorum. Türkiye'de 60'tan fazla gazeteci hapistedir ve bunların sayısı hızla artmaktadır. Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) Türkiye Ulusal Komitesi Başkanı **Ferai Tınç** 3 Mayıs 2010 tarihinde **Hürriyet**'te yazdığı yazıda Türkiye'de medyanın ve gazetecilerin durumunu şöyle anlatıyordu:

"Basın özgürlüğü sarsan, rahatsız eden haberler için vardır.

"Ocak, Şubat, Mart aylarında sanık sandalyesine oturtulan gazeteci sayısı 69. Yine bu yılın ilk üç ayında 19'u gazeteci 48 kişi hakkında yazdıkları ve çizdikleri karikatürler nedeniyle 147 yıl 8 ay hapis cezası istemiyle dava açılmış. 13'ü gazeteci 15 kişi, 1 karikatürist ve 3 medya kuruluşu kişilik haklarını ihlal nedeniyle 1 milyon 278 bin lira tazminat cezası ödemeye mahkûm edilmişler. Daha önce başlayan davalar nedeniyle Türkiye cezaevlerinde, tutuklu bulunan gazeteci sayısı 39.

"Terörle Mücadele Yasası çerçevesinde gazeteci, yazar ve çizerler için açılan dava sayısında geçen yıla göre 6.5 kat artış olmuş.

"Bu yılın ilk üç ayında Kürt meselesiyle ilgili haberleri nedeniyle **Azadiya Welat** gazetesi 2,5 ay kapatma cezasına çarptırılırken, **Birgün**'den **Hakan Tahmaz**, **Günlük**'ten **Veysi Sarısözen**, **Radikal**'den **Rıfat Başaran** ve **Milliyet**'ten **Namık Durukan** haklarında hapis istemiyle davalar açıldı.

"**Aydınlık** dergisi yayın yönetmeni **Deniz Yıldırım** ve Ulusal Kanal istihbarat şefi **Ufuk Akkaya**, Başbakan

Erdoğan'ın telefon konuşmalarına dair kayıtları yayınladıkları gerekçesiyle 9 Kasım 2009'dan beri Silivri Cezaevinde.

"Ergenekon davasıyla ilgili belgeleri, telefon konuşmalarını yayınladıkları için çok sayıda gazeteci hakkında hapis istemi ile davalar açıldı.

"Bugün Dünya Basın Özgürlüğü günü.

"İşte biz, 3 Mayıs'ı böyle bir ortamda kutluyoruz. Bilgileri, Bağımsız İletişim Ağı **BİA** Medya Gözlem Grubu'nun dün açıkladığı 600 sayfalık raporundan aldım.

"Bugün medyaya 'düzen' vermeye kararlı zihniyet, basın özgürlüğü filan dinlemeden 'ölçüsüz' cezalar kesmekle meşgul. Hapis cezaları ve ölçüsüz para cezalarının 'caydırıcı' yani 'susturucu' amacı bugün demokratikleşme mücadelemize ağır darbeler vuruyor.

"Ne yazık ki, kendilerini bu ortamda özgür hissedebilen bir kısım meslektaş, bu gelişmeleri görmezden gelebiliyor, hatta alkış bile tutabiliyor.

"İfade ve basın özgürlüğü, İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, 'demokratik toplumun vazgeçilmez esasıdır.' Toplumun gelişimi ve her bireyin kendisini gerçekleştirmesinin temel koşuludur. Ama bu özürlük sadece 'onaylanan, zararsız kabul edilen bilgi ya da düşünceler' için geçerli değildir.

"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, ifade ve basın özgürlüğü 'hoşa gitmeyen, sarsıcı ya da rahatsız edici' olan haber ve düşünceler için de geçerlidir.

"Rahatsız edici, sarsıcı fikir ve haberler çoğulculuk ve hoşgörünün gereği, demokratik toplumun olmazsa olmazıdır.

"Hapis cezaları ise ifade ve basın özgürlüğüne taban tabana zıt bir uygulamadır. Hapis cezası kaldırılmalıdır. İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında, taraf devletlerin gazetecilere karşı cezai müeyyide yoluna baş vurmamalarını söylüyor. Mahkeme içtihatlarına göre, cezai mahkûmiyet, basını, toplumu ilgilendiren genel ve güncel konularda yapılan tartışmalara katılmaktan caydırıyor.

"Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin de aynı yönde bir kararı var. 2003 yılındaki tavsiye kararında, çoğulcu bir toplumda gazetecilerin meslekleri nedeniyle hapis cezalarına çarptırılmalarının kabul edilemez olduğunu belirterek, taraf devletleri cezaevlerinde bulunan gazetecileri serbest bırakmaya çağırıyor.

"Gazetecilere hapis cezaları ile gözdağı veren bir ülkede Dünya Basın özgürlüğü günü nasıl kutlanırsa biz de öyle, buruk kutluyoruz bu günü."

Tınç'ın yazısında sözünü ettiği gazetecilere, Silivri'de yatan **Tuncay Özkan**'ı, **Mustafa Balbay**'ı ve girip çıkanları, halen yatanlara en son eklenen **Soner Yalçın, Nedim Şener, Ahmet Şık** ve arkadaşlarını da eklerseniz durumun ne denli vahim olduğu iyice ortaya çıkar.

IPI Türkiye Komisyonu Başkanı **Tınç** yazısını yazdığı sırada, tutuklu gazeteci sayısı 39'du. Bu kitap yazılırken sayı 60'ı geçmişti ve sürekli artıyordu.

Elbette bu zulme medya içinden de karşı çıkanların olduğunu daha önce belirtmiştim.

Geleceğe ilişkin bir umut kıvılcımı oluşturmasından dolayı bir sivil toplum kuruluşundan, **Gazetecilere Özgürlük Platformu**'ndan ve bu platformun bir bildirisinden söz etmek istiyorum.

Türkiye'deki medyayı temsil eden önemli sivil toplum kuruluşları bir aya gelmiş, **gazetecilere özgürlük** için bir **platform** oluşturmuşlar **(GÖP):**

Avrupa Gazeteciler Birliği **(AEJ)** Türkiye Temsilciliği
Basın Enstitüsü Derneği **(BAE)**
IPI Ulusal Komite **(BED-IPI)**
Basın Konseyi **(BK)**
Çağdaş Gazeteciler Derneği **(ÇGD)**
Diplomasi Muhabirleri Derneği **(DMD)**
Ekonomi Gazetecileri Derneği **(EGD)**
Ekonomi Muhabirleri Derneği **(EMD)**
Gazeteciler Cemiyeti (Ankara) **(GC)**

Gazeteciler Cemiyetleri Basın Vakfı **(GCBV)**
Gazete Sahipleri Derneği **(GSD)**
Haber-Sen **(H-S)**
İletişim Araştırmaları Derneği **(İLAD)**
İzmir Gazeteciler Cemiyeti **(İGC)**
Kültür Turizm ve Cevre Gazetecileri Derneği **(KÜLTÜRÇEV)**
Parlamento Muhabirleri Derneği **(PMD)**
Profesyonel Haber Kameramanları Derneği **(PHKD)**
Turizm Çevre ve Kent Gazetecileri Derneği **(TURÇEV)**
Türkiye Foto Muhabirleri Derneği **(TFMD)**
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti **(TGC)**
Türkiye Gazeteciler Federasyonu **(TGF)**
Türkiye Gazeteciler Sendikası **(TGS)**
Türkiye Spor Yazarları Derneği **(TSYD)**
Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı **(UMAG)**

*

Bu platform **(GÖP)** üyeleri 27 Aralık 2010'da Silivri'ye giderek duruşmaları izledi ve bir açıklama yaptı. Açıklamanın bazı satırbaşları şöyle:

"Biz, 24 meslek kuruluşunun oluşturduğu **Gazetecilere Özgürlük Platformu** (GÖP) üyeleri, Silivri'de artık 'sanık' değil 'tutsak' olduğuna inandığımız gazeteci arkadaşlarımızı mümkünse görmeye geldik...

"Buraya gelmekten amacımız, arkadaşlarımıza, özellikle **Mustafa Balbay** ve **Tuncay Özkan**'ın şahıslarında tüm tutuklu ve hükümlü gazetecilere...

"Yeni yılın hem ifade özgürlüğü çağdaş demokrasilerdeki düzeye ulaşmış bir Türkiye, hem de yaşamımıza hükmeden bir hukuk devleti getirmesini dilediğimizi söylemekti...

"...Hem onların hem de bizim isyanımızı duyurmaya ihtiyacımız var.

"Onu da ancak medya, yani siz medya mensupları yapabilirsiniz.

"Tabii medyamız, bu sözleri aktarmanın bile başına bela açabileceğini düşünecek kadar özgürlüğünden yoksun hale düşmediyse...

"Haykırıyoruz, çünkü arkadaşlarımızın tutukluluk süresi, vicdanı olan, zerre kadar hukuk bilen herkesi isyan ettirecek kadar uzadı.

"Haykırıyoruz, çünkü arkadaşlarımıza atfedilen suçların(!) 'asıl faili' olduğu iddiasıyla yargılananlar serbestçe dolaşırken fer'i (ikincil) fail olduğu ileri sürülen gazetecilerin tutuklu olmalarını izah edemiyoruz.

"Haykırıyoruz, çünkü arkadaşlarımızın eylemleri nedeniyle değil, Cumhuriyetimizin temel değerlerine bağlı oldukları için cezalandırıldıklarına inanıyoruz...

"...Silivri'den seslenirken aslında ülkemizin hangi yöresinde olursa olsun, en ücra taşra kasabasında gazetecilik yaptığı için başı belaya giren arkadaşlarımızın da sesi olduğumuzu, hepsini desteklediğimizi ve hepsi adına 'özgürlük' istediğimizi vurgulamak isteriz...

"**GÖP** olarak tüm ifade özgürlüğü mağdurlarının yanındayız.

"Ve ifade özgürlüğünü çağdaş demokrasilerdeki boyutlara kavuşturuncaya kadar mücadelemize devam edeceğiz!"

Daha önce **Nedim Şener**, **Filiz Koçali**, **Hakan Tahmaz**, **Rıza Zorakoğlu**, **İsmail Beşikçi**, **Rıza Zelyut** gibi gazeteci ve yazarların duruşmalarını da izlemiş olan **Gazetecilere Özgürlük Platformu**'nun yaptığı açıklama, Türkiye'deki rejimin niteliği ve medyaya uygulanan zulüm açısından çok düşündürücü.

*

İnternet haber sitesi **Oda TV**'nin basılması; belgelerine el konulması yöneticilerinin gözaltına alınması, **Soner Yalçın, Barış Pehlivan, Barış Terkoğlu**'nun tutuklanması ve buna karşı gösterilen tepkiler de ilginç.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin tepkisi şöyle:

"Demokrasi tahammül etme sanatıdır. Türkiye'de kamu yararına görevini yerine getirmek için çalışan gazetecilere yönelik hoşgörüsüzlük vahim bir hal almıştır.

"Türkiye basın özgürlüğü sıralamasında 138. sıradadır.

"58 gazeteci yazdıkları ve düşündükleri nedeniyle cezaevinde tutuklu bulunuyor.

"2 bini aşkın gazeteci hakkında dava açılmış, 4 bini aşkın gazeteci hakkında da soruşturma yürümektedir.

"**Oda TV**'de ve yöneticileri **Soner Yalçın**, **Barış Pehlivan** ve **Barış Terkoğlu**'nun evinde yapılan aramaların hukuki gerekçeleri şeffaf bir biçimde kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

"Basın özgürlüğünü zedeleyen bu tip uygulamaların ileri demokrasi anlayışı ile bağdaşmadığını hatırlatıyor ve **Oda TV**'ye yapılan baskını şiddetle kınıyoruz."

Basın Konseyi Yüksek Kurulu da olaya tepki gösteriyor:

"13 Ocak günü **Oda TV** binasında ve bu basın yayın organı yetkililerinin evlerinde arama işlemleri yapılmıştır. Bu aramalarda **Oda TV**'nin ve orada görev yapan gazetecilerinin –kişisel notları da dahil olmak üzere– tüm belgelerine el konulmuştur.

"Bir basın yayın organının ve gazetecilerin ofislerinin aranarak burada bulunan tüm belgelere, iddia edilen suça ilişkin olup olmadıkları ayrımı yapılmadan el konması, iletişim (ifade, basın) özgürlüğünün ve dolayısıyla demokrasinin ağır bir ihlalidir. Zira çokseslilige dayalı demokrasinin var olabilmesi için, iletişim özgürlüğü çatısı altında bulunan toplumun bilgiye ulaşma hakkı ve bilgi ve düşünceleri iletebilme özgürlüğünün güvence altında olması gerekir.

"Kamuoyunun doğru bilgiye ulaşma hakkına hizmet eden basın yayın organlarının ve gazetecilerin bu faaliyeti sürdürebilmeleri ancak belge ve bilgi toplamalarıyla mümkün olabilir. Bu sürecin güvence altına alınması da gazetecilere gerek Basın Yasası'nda gerekse de ulusalüstü insan

hakları belgelerinde tanınan, kaynakların gizliliğini koruma hakkıyla sağlanmaktadır. Bir basın yayın organının ve gazetecilerin tüm belgelerine el konması, kamuoyunu bilgilendirme görevinin ifasını fiilen imkânsız kılmakla birlikte, dolaylı olarak haber kaynaklarının korunması hakkının da, kamu otoritesince ihlalini sağlayabilmektedir. Yapılan aramalarda, iddia edilen suça ilişkin delillerin aranması yerine tüm belgelere hiçbir ayrım yapılmadan el konması da demokratik hukuk devletinin temel prensipleriyle ve yürürlükteki mevzuatla çelişmektedir.

"Yukarıda açıkladığımız vahim gelişmelerden ciddi kaygı duyduğumuzu vurguluyor ve varoluşunu iletişim (ifade, basın) özgürlüğüne borçlu olan tüm meslek kuruluşlarıyla toplumu bu gelişmeler konusunda ortak bir tepki vermeye çağırıyoruz."

Tepki gösterenler arasında **Uluslararası Basın Enstitüsü, IPI** de var. IPI Basın ve İletişim Müdürü **Anthony Mills** de şunları söylüyor:

"Bu baskınların somut cezai suçtan ziyade eleştirel gazeteciliğe karşı yapıldığından endişe duymaktayız. Farklı görüş açılarıyla varlık bulan muhalif basın demokrasinin temel taşıdır."

Medya üzerindeki baskılar artık yabancıların da dikkatini çekiyor:

"ABD'nin yeni Büyükelçisi **Ricciardone**'nin **Oda TV** baskınına ilişkin olarak, "Bir yanda özgür basın deniyor bir yanda gazeteciler gözaltına alınıyor, biz bunu anlamıyoruz" demesi önemli.

"ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Philip Crowley**'in, Washington'daki basın toplantısında büyükelçiye destek vererek, "Türkiye'de gazetecilere yönelik davranışlar konusundaki endişelerimizi Türk hükümetine ilettik" biçiminde konuşması belki daha da önemli."

Bu arada **The Economist** dergisi de olayı şöyle yorumluyor:

"Ülkenin en büyük medya holdingini dize getirmesinin ardından, hükümet, şimdi de başka muhalif sesleri hedef alıyor. Son kurban ise ordu yanlısı eğilime sahip internet haber sitesi **Oda TV** oldu."

Toplum **Oda TV** olayının şokunu yaşarken arkadan, aralarında **Hrant Dink** cinayetindeki ihmalleri yazan **Nedim Şener**'in ve ilk Ergenekon soruşturmasının temelini oluşturan ünlü **Özden Örnek Günlükleri**'ni yayınlayan kadrodaki **Ahmet Şık**'ın da bulunduğu yeni bir "Ergenekon tutuklamaları dalgası" daha geldi.

Bu dalgada Ergenekon terör örgütü ile ilişkili olarak tutuklandığı söylenenlerin arasında bu davaya destek verenlerin de bulunması ülkedeki tüm medyayı ve dünyadaki meslek kuruluşlarını ayağa kaldırdı.

4 Mart günü İstanbul'da Taksim meydanında ve Ankara'da Kızılay meydanında her görüşten gazetecilerin katıldığı (sadece **Fethullah Gülen Cemaati**'ne yakın olanların uzak durduğu) gösteriler yapıldı.

Olayın önemi ve ayrıntıları 7 Mart tarihinde **Gazetecilere Özgürlük Platformu**'nun yayınladığı basın açıklamasında çok iyi anlatılmıştır:

"3 Mart 2011 tarihinde, 8'i gazeteci ve yazar, 11 kişinin evlerinde, işyerlerinde ve arabalarında hukukun temel ilkeleri yok edilerek yapılan 'genel aramanın' ardından gözaltına alınan gazetecilerden **Mümtaz İdil** sağlık nedeniyle hastaneye sevk edilirken, **Ahmet Şık**, **Nedim Şener** ve **İklim Bayraktar**, 5 Mart Cumartesi günü öğleden sonra; gazeteciler **Doğan Yurdakul** ve **Müyesser Yıldız**, gazeteci-yazarlar **Yalçın Küçük** ve **Sait Çakır** ile yazar-araştırma görevlisi **Coşkun Musluk** 6 Mart Pazar günü sabah saatlerinde ifadeleri alınmak üzere Beşiktaş'taki İstanbul Adliyesi'ne getirildiler.

"Gazeteci **İklim Bayraktar**, Cumhuriyet Savcısı **Zekeriya Öz** tarafından ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılırken, **Ahmet Şık** ve **Nedim Şener**, gece yarısına kadar süren sorgulamanın ardından tutuklanmaları istemiyle nöbetçi mahkemeye sevk edildiler. İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki işlemleri sabaha kadar devam eden **Ahmet Şık** ve **Nedim Şener**'in tutuklanmalarına karar verildi. **Ahmet Şık** ve **Nedim Şener**, Metris Cezaevi'ne konuldu.

"**Doğan Yurdakul**, Müyesser Yıldız, **Yalçın Küçük**, **Sait Çakır** ve **Coşkun Musluk** da savcılık ifadelerinden sonra sevk edildikleri nöbetçi 10. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından pazar günü gece yarısı tutuklanarak Metris Cezaevi'ne götürüldüler.

"TÜM SORUMLULUK SİYASİ İKTİDARA AİTTİR

"Bu tutuklamalarla cezaevlerindeki gazeteci sayısının 68'e, kadın gazeteci sayısının ise 10'a yükselmesinin yüreklerimizdeki yarayı yedi kez daha kanatmasına, içimizde duyduğumuz dayanılmaz acılara, gazetecilere yönelik bu haksız uygulamaların beyinlerimizde yarattığı yoğun isyan fırtınasına rağmen; Kuzey Afrika şeridindeki halklardan çok daha ileri düzeyde demokratik hak arama yollarımızın varlığının bilinci içerisinde; yargının vereceği kararları saygıyla karşılamaya, yargılamanın sonuçlarını sabırla beklemeye devam edeceğimiz kuşkusuzdur.

"Ancak 2005 yılında Türk Ceza Kanunu ile birlikte ceza muhakemesi kanunlarında, 2006 yılında ise Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişikliklerle oluşturulan altyapının, uygulamadan kaynaklanan sorunlarla da birleşerek, bugün gazeteciler ve aydınlar üzerindeki baskı ve korku ortamının artık dayanılmaz boyutlara ulaşmasındaki tüm sorumluluk mevcut siyasi iktidara aittir."

Daha sonra gazeteciler, GÖP önderliğinde İstanbul'da ve Ankara'da çeşitli protesto yürüyüşleri gerçekleştirmiştir.

Son olaylar ve bu olaylara gösterilen tepkiler, Türkiye'deki medyaya yönelik ve medyadan kaynaklanan zulmün durumunu çok iyi yansıtmaktadır:

Bütün gazetecileri protestolarda birleştirmiş gibi görünen **Şener** ve **Şık**'ın tutuklanmalarını bile savunanların bulunduğu bir medyadan söz ediyoruz.

*

Türkiye'deki medya açısından işin düşündürücü ve belki de hepimiz için utanç verici yanı, **Tınç**'ın da belirttiği gibi, bu zulme konu olan medyanın içinde hiç de az sayıda olmayan medya mensubunun zulme destek vermesi, benliklerindeki, "İçlerindeki Zalime" teslim olarak, toplumsal zulmün yanında yer almasıdır.

Zulmün Meşrulaştırılma Aracı Olarak Seçim ve Referandum

İnsan hakları ve demokrasi kavramlarının geliştiği 20. yüzyıldaki diktatörlerin pek çoğu iyi demagogdur. Yani hem halkın duygularını okşayarak onu güzel sözlerle aldatır, hem de bu yolla baskı kurarlar. Bunların tipik örneği, bu kitapta ayrıntılı olarak ele aldığımız **Hitler**'dir. Tabii başka örnekler de var.

Ömrünün sonuna kadar iktidarda kalmasını referandum yoluyla onaylatan diktatörlerin bir bölümü günümüzde bile hâlâ iktidarlarını sürdürmektedir.

Yıkılan Sovyetler Birliği'nde ise seçim mekanizması hep kullanılmış ve sonuçta yüzde doksanları aşan bir katılım ve oyla, mevcut yönetimler diktatörlüklerini sürdürmüştür.

Tarih boyunca ne seçim, ne de referandum tek başına demokrasinin güvencesi olabilmiştir. Tam tersine her iki mekanizma da, zaman zaman demokratik bir rejimden bir diktatörlüğe geçişin aracı olarak kullanılabilmiştir.

Bunun pek çok örneği vardır ama en son örneği Mısır'da **Hüsnü Mübarek** olayında görülmüştür. **Mübarek** başkanlık seçimini 2005'te yüzde 88,6'yla kazanmıştı. Partisi, Aralık 2010'da yapılan son seçimleri de büyük bir çoğunlukla kazanmış ve 508 san-

dalyeli mecliste 420 sandalye elde etmişti. Bundan iki ay sonra halkın ayaklanmasıyla, hiçbir desteği olmadığı için 11 Şubat'ta istifa etti.

Mübarek, seçim ya da referandum mekanizmasını kötüye kullanan ilk diktatör değildi, hiç kuşkusuz son da olmayacaktır.

*

Demokratik rejimin, olmazsa olmaz bazı önkoşulları vardır. Bunları değiştiremezsiniz. Demokrasilerde, rejimin temellerini oluşturan ilkeleri referanduma götüremezsiniz.

Bunlar, Türkiye'deki mevcut tarihi ve toplumsal özellikler ile anayasal gerekler dikkate alınacak olursa kısaca "demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" ilkeleri olarak belirtilebilir.

Örneğin, aşağıdaki konuları sınırlamak ve kısıtlamak amacına dönük referandumlar yapamazsınız:

Serbest, şeffaf ve muntazam seçimler.

İnanç ve inanmama özgürlüğünü güvenceye alan, devletin bütün inançlara ve inançsızlara eşit uzaklıkta kalmasını sağlayan laiklik.

Rejimin, bireyleri hem birbirleri, hem devlet, hem de çoğunluk karşısında güvenceye alan hukuk devleti ve bunun gereği olan yargı bağımsızlığı.

Devletin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını belirleyen sosyal devlet.

*

Türkiye'nin çok partili rejim tarihi ne yazık ki bu bakımdan yanlışlarla doludur: Bunların en tipik örneği, artık kötü ve baskıcı bir anayasa olduğu herkes tarafından kabul edilen 12 Eylül Anayasası referandumudur. Yüzde 92'yle kabul edilen bu anayasa için yapılan referandum sırasında hem aleyhte propaganda yasayla yasaklanmış, karşı oy vereceğini belirten **Oktay Akbal** yargılanıp mahkûm edilerek hepse atılmıştır. Hem atılan oyun rengini gösteren şeffaf zarflar kullanılmış, hem de anayasanın kabulüyle **Kenan Evren**'in cumhurbaşkanlığı onaylanmış olarak kabul edilmiştir. Böylece demagojik bir diktatörlüğün referandumu nasıl kötüye kullanacağının en iyi örneği verilmiştir.

Ne yazık ki günümüzde hâlâ seçim ve referandum mekanizmaları, yargıyı siyasal iktidarın denetimine almak gibi, temel hak ve özgürlüklerin özünün sınırlanması gibi, siyasal iktidarların egemenlik alanlarının genişletilmesi ve sürelerinin uzatılması gibi esas olarak siyasal zulme dönük amaçlar için kullanılmaktadır.

Üstelik Türkiye'de seçmen listelerinin düzenlenmesi işi İçişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Yapılan düzenlemelerde birbirine yakın iki oylama arasında geçen zamanla açıklanması olanaklı olmayan dört milyon kişi gibi fark ortaya çıktı.

Seçim sonuçları da Adalet Bakanlığı'nın teknik desteğiyle toparlanıyor.

Bütün seçim ve referandum süreçleri Yüksek Seçim Kurulu'nun anayasal denetim ve güvencesinde ama, elbette işi fiilen yapan kuruluşlar bütün işleyişlere başından itibaren egemen oluyor.

Bu açıdan **"İçimizdeki Zalim"e** karşı özellikle seçim ve referandum süreçlerinde uyanık bulunmak gerekmektedir.

Zulmün Yaygınlaşması: Mahalle Baskısı veya Mikro Faşizmden Nereye?

Bir zalimin yönetimine direnmek bazen kolaydır. Ama daima çok zor olan, bu zulmün geniş kitlelerce paylaşıldığı durumlarda direnebilmektir.

Zulmün yaygınlaştığı, bir toplum baskısı halini aldığı durumlara Prof. **Şerif Mardin** "mahalle baskısı" adını veriyor. Bu konuyu uzun uzun **Demokrasimizle Yüzleşmek** adlı kitabımda açıkladığım ve tartıştığım için, burada ayrıca üzerinde durmak istemiyorum. Meraklısı o kitabıma bakabilir.

Sadece değerli bilim insanı Prof. **Şahin Filiz**'in bu "Mahalle Baskısı" kavramına getirdiği yorum üzerinde duracağım. **Mardin**'in "mahalle baskısı" kavramına getirdiği yorumda **Filiz**, "Dincilik konusundaki cemaat ve tarikat baskılarını" "mahalle baskısı" yerine "mikro faşizm" diye nitelemenin daha doğru olduğunu belirtiyor. **Filiz**'e göre siyasal dincilik adına yapılan ve İslam'a dayandırılmak istenen bu baskı aslında mikro faşizmdir.

Doğrudan doğruya hem küreselleşmenin etkisiyle, hem de demokrasi kavramının yozlaştırılmasıyla, toplumun faşizme kayışının bir göstergesidir.

İslam dinine 12. yüzyıldan sonra egemen olan mutlakçı anlayışın, dindeki bölünmeleri temsil eden mezheplere ve tarikatlara da yansıtılarak Müslümanlığın, halka ve bireylere yanlış bir biçimde aktarıldığını söylüyor **Filiz**.

Her mezhebin, her tarikatın kendi "mutlak dogmalarını" ürettiğini, böylece dindeki mutlakçılığın, önce mezhep mutlakçılığı, sonra da tarikat mutlakçılığı haline geldiğini ve bunun da "mikro faşizme" yol açtığını belirtiyor.

*

Adı ister "mahalle baskısı" olsun, ister "mikro faşizm", içinde yaşadığı toplumun baskısı, bireyin yaşam biçimini etkilediği zaman bu tam bir zulme dönüşür. İçinde yaşanılan grubun ya da toplumun zulmü, bireye kaçacak yer bırakmadığı için, zulümlerin en kötüsüdür.

Türkiye'de son dönemde olup bitenlere baktığımızda, ülkenin koskocaman zalim bir mahalleye dönüşme tehdidiyle karşı karşıya olduğunu görüyoruz:

Tek kimlikli, birörnek insanların büyük bir aile veya bir aşiret gibi yaşadığı, farklılıkların, özgürlüklerin yok edildiği, herkesin baskı altında olduğu, feodal bir anlayışla yönetildiği bir zalim mahalle.

Dünya çapındaki sanatçımız **İdil Biret** Topkapı Sarayı'nda bir konser veriyor. Bir dinci gazete "Kutsal yerlerde şarap içiliyor" diyerek kışkırtma yapıyor... Konser, eli sopalı kalabalıklarla basılıyor. Eli sopalı baskınlar bir sergi dolayısıyla Cihangir'deki sanat galerilerine kadar uzanıyor.

Yüz yılı aşkın bir süredir kültürümüzün önemli bir parçası olan, **Halit Ziya Uşaklıgil**'in **Aşk-ı Memnu** romanından uyarlanan bir dizi televizyonda yayınlanıyor... **RTÜK**, toplum ahlakını olumsuz etkilediği gerekçesiyle diziyi yayınlayan kanala ceza veriyor. **Muhteşem Yüzyıl** dizisi, padişahların özel hayatına saygısızlık yaptığı için uyarılıyor.

Tarikatlar, cemaatler, topluma egemen olmaya başlıyor... Hü-

kümet, resmi devlet kurumları, belediyeler de bunların etkisine giriyor... Bırakın lokantalarda içki içmeyi, bakkallardan içki satın almak bile zorlaşıyor...

Her türlü "mahalle baskısı", "toplum muhafazakârlaşıyor" sloganıyla örtbas edilmek isteniyor. Her türlü yasak ve ceza "milli ve manevi değerler" etiketiyle meşrulaştırılıyor.

Aynen **George Orwell**'in **1984** romanındaki Okyanusya gibi, her yerde, her zaman, herkesi izleyen, denetleyen, cezalandıran bir **büyük ağabey** var: **YÖK** üniversiteleri, **RTÜK** medyayı, Adalet Bakanlığı yargıyı denetliyor. Bankalardaki hesaplar, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Maliye tarafından izleniyor...

Bireylerin özel haberleşmeleri Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) aracılığıyla kaydediliyor...

Daha sonra bunlar kimi zaman yasa dışı, kimi zaman resmi ve yasal yollarla gazete manşetlerine taşınıyor. Ülke, **büyük ağabeyin** denetim ve gözetiminde kocaman bir zalim mahalleye dönüştürülüyor!

Peki bu durumda sorumluluk kimde?

Sorumlu biziz, sorumluluk hepimizdedir:

Hem bireyin hem de toplumun içindeki zalimi, kısaca **"İçimizdeki Zalim"**i teşhis edemeyen, denetleyemeyen, üstesinden gelemeyen bizde, hepimizde!

Biraz Düşündüren, Biraz Gülümseten, Biraz Umut Veren Bir Öykü

Sevgili okurlarım, "İçimizdeki Zalim" konusunda kendi ülkemizi, kendi toplumumuzu irdelemeye çalıştığım bu bölümü umutsuzluk ve kötümserlikle bitirmek istemiyorum.

Bu nedenle size bu toprakların yüzyıllardır süzerek biriktirdiği kültür oluşumundan hoş bir öykü anlatmak istiyorum.

Bu bir seyahat anekdotu.

İzel Rozental tarafından yazılan yazı, "Çin'de bir Yahudi" başlığıyla 12 Mayıs 2010 tarihli **Şalom** gazetesinde yayınlandı.

Aşağıya yazının sadece son bölümünü alıyorum:

"...Yeri gelmişken, fuar gezintimden minik bir anıyı aktarayım:

"Gün boyu, yaşlı bir adamla yer yer karşılaştığımızı fark ettim.

"Aksakalı ve beyaz lüleleri, siyah kipasıyla tipik bir "ortodoks"tu. Dört ya da beşinci karşılaşmadan sonra selamlaşmaya başladık. Anlaşılan benzer ürünlere ilgi duyuyorduk. Akşam, yorgunluktan bitkin bir halde otele giden otobüse bindiğimde, amacım yarım saat boyunca biraz kestirebilmekti. Bu nedenle arka sıradaki koltuklardan birine oturur oturmaz gözlerimi yumdum. Daha otobüs hareket etmemişti ki, yanıma oturan kişi hafifçe beni dürttü:

"'Nasılsınız Bay Rozental?' Gün boyu karşılaştığım yaşlı Yahudi, boynumda taşıdığım yaftadan adımı okumuş, nereli olduğumu anlamaya çalışıyordu.

"'Türkiye'den mi? Orası Müslüman bir ülke değil mi?'

"'Yok, seküler...'

"'Şaka mı yapıyorsunuz! Peki demokrasi?'

"'Var tabii, hükümetler seçimle işbaşına geliyor. Hatta geçen hafta hahambaşımızı seçmek için oy kullandık...'

"'Seküler ülkede hahamdan bir cemaat başkanı ha?'

"'Yok, laik bir başkanımız da var ama dini liderimizi yedi yılda bir seçimle belirliyoruz...'

"'Yani hem dini hem de siyasi iki ayrı lideriniz var...'

"'Öyle de denebilir...'

"'Cemaat başkanınız nasıl seçiliyor?'

"'Bilmiyorum, hahambaşımızın müşavirleri tayin ediyor galiba...'

"Bu sözlerim üzerine New Yorklu yaşlı bilginin yüzünde ekşi bir gülümseme belirdi, otele varana dek bir daha ağzını açmadı.

"Otobüsten inerken gözlerini bana dikti ve:

"'Bay **Rozental**, hiç şüphe yok ki iyi bir işadamısın ama sana tavsiyem mizah yapmaya yeltenme, başaramıyorsun!' dedi..."

*

Küçücük bir anekdotta bu toprakların felsefesi, bu toprakların kültürü, zulme ve zalimlere karşı en güçlü silahımız olan insan hakları, demokrasi ve laiklik, eleştirisiyle birlikte ancak bu kadar esprili ve güzel anlatılabilirdi.

Türk'üyle, Kürt'üyle, Rum'uyla, Ermeni'siyle, Yahudi'siyle, Süryani'siyle, Nasturi'siyle, Levanten'iyle, Sünni'siyle, Alevi'siyle, Şii'siyle, Ortodoks'uyla, Katolik'iyle, Protestan'ıyla, ateistiyle, "İçimizdeki Zalim"i bozguna uğratacağımızı biliyorum.

Türkiye bölümünü bu bilinçle noktalıyorum.

Sorular

1. Telefonlarınızın dinlendiğini düşünüyor musunuz?
2. Artık her yerde olan kameralarla hareketlerinizin kaydedilmesi sizi rahatsız ediyor mu?
3. Kendinizi baskı ve zulüm altında hissediyor musunuz?
4. Böyle bir hissiniz varsa, bu konuda üzerinize düşen vatandaşlık görevlerini yapıyor musunuz?
5. Kadınların baskı altında olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Kadın hakları için yapılan çalışmalara destek veriyor musunuz?
7. Ülkemizdeki zulüm ögelerinin zaman içinde arttığını mı, azaldığını mı düşünüyorsunuz?
8. Sizce ülkemizde zalimlerle ve zulümle mücadele etmek için insan hakları ve demokrasi yeterli güvencelere sahip midir?
9. Türkiye'de seçmenlerin iktidarı yeterince izlediğini ve denetlediğini düşünüyor musunuz?
10. Siz bu izleme ve denetleme görevini yapıyor musunuz?
11. Bilinçli ve ilgili bir seçmen misiniz; seçimlerde, zalim olduğunu düşündüğünüz tutum ve davranışlara karşı oy kullandığınızı düşünüyor musunuz?

BÖLÜM XIV

İnsanlık Tarihi Boyunca Zalim, Zulüm, Vicdan ve Adalet

Sevgili okurlarım, artık kitabın sonuna yaklaşıyoruz. "İçimizdeki Zalim" konusunda vereceğim testlerden ve sonuç bölümünden önce, size insanlığın tarih boyunca zalimlere, zulme nasıl karşı çıktığına, nasıl adalet aradığına ilişkin bir birikimin süzülmüş sonuçlarını sunmak istiyorum.

Zulmün, zalimlerin çağlar boyunca nasıl lanetlendiğini görmek çağdaş zalimleri elbette yollarından alıkoymuyor... Ama olsun, insanlığın bunları nasıl olsa aşacağını, üstesinden geleceğini, yeneceğini gösteriyor.

Tabii zalimlerin gerek tarih, gerek toplum, gerekse zaman anlayışı normal insanlardan, hele hele bilge, olgun insanlardan çok farklıdır. Her zalim, hiç iktidardan gitmeyecekmiş gibi davranır. Âdeta tarih ve zaman bilinci yok olmuştur. Kendini geçmiş zaman ve gelecek içinde değerlendiremez. Sanıyorum, bu "zaman bilincinden yoksunluk" zalimlerin kişiliklerini oluşturan, vicdanlarını perdeleyen, bireysel plandaki en önemli eksikliklerden biridir.

Biliyorum, zalimler, zulme meyilli kişiler aşağıdaki satırları belki saçma, belki de en azından gereksiz bulacaklar...

Ama siz:

Siz bu kitabı okumaya değer bulan ve bu sayfaya kadar gelen okurlarım... Aşağıdaki satırlar, başta kendim olmak üzere, hepimiz için yazılmıştır:

Kendi içimizdeki yani gerek benliğimizdeki, gerekse yaşadığımız toplumdaki zalimlerle mücadele edebilmemiz, başa çıkabilmemiz ve zulmün üstesinden gelebilmemiz için!

Zalimlerin ve İlkellerin Zaman Algısı ile Bilgelerin ve Mazlumların Zaman Algısı Farklıdır

Zamanı saatle, takvimle ölçeriz... Kendi ürettiğimiz, kendi icadımız olan saatle ve takvimle...

"Bir saniyenin" insan ömründeki değeri nedir? Belki size çok önemsiz gelir "bir saniyenin" simgelediği zaman. Ama saniyeler saniyeleri, dakikalar dakikaları kovalar, saatlere dönüşür. Saatler saatleri, günler günleri, aylar ayları kovalar, yıllara dönüşür.

*

Zalim iktidar sahibi ile mazlum vatandaşın zamanı algılaması değişiktir.

Zalim bir yönetici için iktidar süresinin ölçülmesinde bir yıl bir dakika gibidir... Zalimin zulmü altında inleyen, kimi zaman demir parmaklıklar ardında vatandaş için ise bir dakika bir yıl gibi uzundur.

Bir yöneticiye sorun bakalım günün ne hızla geçtiğini:

"Göz açıp kapayıncaya kadar, nasıl geçti anlamadım," diyecektir...

Bir de demir parmaklıklar arkasındaki bir kişiye, bir yazara, bir politikacıya ya da bir hekime sorun:

"Bir yüzyıl gibi," diyecektir.

Zamanın geçmesi ne anlama gelir? Saçların ağarması, belin bükülmesi mi? Yoksa büyüme ve olgunlaşma mı?

İlkel insan birinci, bilge insan ikinci seçeneği algılar.

Ölüme yaklaşmak mıdır zamanın geçmesi? Yoksa yaşamın zenginleşmesi midir?

İlkel insan birinci, bilge insan ikinci seçeneği algılar.

Zamanın sonsuzluğu... İnsan yaşamının sınırlılığı... Sonsuz bir evren... Sınırlı bir dünya!

Yaşamı ve mekânı sınırlı insan, zamanın ve evrenin sonsuzluğuna kendini uyarlama çabasında, saati ve takvimi icat ediyor sonsuz zamana karşı...

Sayılı saniyeler, dakikalar, saatler, günler, aylar, yıllar, yüzyıllar, binyıllar; sınırlı insan ömrünü, sınırsız zamanla bütünleştirecek yeni kavramlar oluşturuyor:

Sayılı zamanı, sonsuz zamana dönüştürecek olan doğrusal bir "öbür dünya" veya devrevi bir "yeniden doğuş" (reenkarnasyon) üretiyor!

*

Ömrü sınırlı insan, sonsuz zaman ve sonsuz evren karşısında matematiksel olarak sadece bir 'hiç'tir.

Bilge insan

Bu çelişkiyi gören, anlayan, kendini buradaki hiçlik'e uyarlayan, sonsuz zamanla, yaşamla ve ölümle, sonsuz mekânla, dünyayla ve evrenle bütünleşen insandır!

İlkel insan

Bu çelişkiyi gören fakat anlayamayan, kendini buradaki hiçlik'e uyarlayamayan, hırslarına tutsak olan... Yaşamın güzelliğini, ölümün kaçınılmazlığını anlayamayan, üç kuruşluk, üç günlük iktidar için sınırlı bir ömrü, kendine de, başkalarına da zehreden, zalim insandır.

*

Bilge insan mutludur...
Zalimlere ve zulme karşıdır...
Başkalarını da mutlu eder!

*

İlkel insan mutsuzdur...
Zalimdir, zulüm yapar...
Mutsuzluğunu başkalarına da bulaştırır!

Bir Test Sorusu: İktidar veya Para İçin Kaç Kişiyi Öldürür, Kaç Kişiye Zulmedersiniz?

İktidarınız için kaç kişiyi öldürürsünüz?
Bir?
Üç?
Beş?
On?

Yüz?
Bin?
Yüz bin?
Bir milyon?
Sayı fark eder mi?

*

İktidarınız için kaç kişiyi hapse atarsınız?
Ya da büyük bir servet için?
Kaç kişiye zulüm yaparsınız?
Bir kişiye mi?
Bir milyon kişiye mi?
Zulüm sayıyla ölçülebilir mi?
Öldürdüğünüz, hapse attırdığınız, hayatlarını söndürdüğünüz kişilerin sayısı fark eder mi?

*

İktidar ya da servet veya her ikisi için adam öldürmek, iktidar ya da servet veya her ikisi için insanları hapse atmak, kendi iktidarı veya çıkarları için zulüm yapmak, her şeyden, ama gerçekten her şeyden önce...

Vicdan meselesidir!

Bence vicdan sorununu büyük edebi dehasıyla en iyi **Balzac** dile getirmiştir: **Goriot Baba** adlı kitabında, **Rousseau**'ya gönderme yaparak, romanın kahramanı **Rastignac**'a bir soru sordurtur. **Rastignac**'ın, arkadaşı **Bianchon**'a sorduğu soru şudur:

> "Paris'te otururken sadece düşünce yoluyla, kimsenin haberi olmadan, Çin'deki yaşlı bir mandarini öldürerek büyük bir servete konacak olsan ne yapardın?"

Arkadaşı **Bianchon**'un yarı şaka yarı ciddi yanıtları ve **Rastignac**'ın yeni sorularıyla konuşma sürer... **Balzac** sonunda, **Bianchon**'a, **Büyük İskender** ve **Napolyon**'la süslediği küçük bir nutuk attırır ve Çinli mandarini öldürmeyeceğini söyletir.

Vicdan ya da ahlak işte budur!

Demokratik olduğunu iddia eden ülkelerdeki yöneticilerin, ken-

dilerini aydın sayan ve sananların, özellikle de Türkiye'dekilerin okuması gereken bir bölümdür **Rastignac**'ın mandarin sorusunu sorduğu ve tartışmayı sürdürdüğü satırlar.

*

Bütün okurlarıma şu soruyu kendi kendilerine sormalarını öneriyorum:

"Hiç bilmediğim bir ülkede, tamamen yabancı olduğum bir kültürde, kim olduğundan bile haberim olmayan bir insanı, kimsenin bilemeyeceğinden ve hesap sormayacağından emin olarak, hiçbir şey yapmadan, sadece düşünce gücüyle öldürerek büyük bir servet veya makam kazanacak olsam, bunu yapar mıydım?"

Bu soruyu kitabın sonunda yanıtlamanız için size sunacağım testlerin her birini bitirdikten sonra tekrar tekrar kendinize sorun lütfen...

Bakalım yanıtınız her zaman kesin mi olacak?

Yoksa bazı tereddütler yaşayacak mısınız?

Erasmus ve Deliliğe Övgü
Zalime Karşı Çıkmak Delilik Değildir

Sevgili okurlarım, bireylerin toplumsal baskı karşısındaki tepkileri değişiktir: Kimi direnir, kimi kabul eder; kimi içine kapanır, kendini soyutlar, kimi dışa açılır, mücadele eder; kimi tepkide aşırıya gider, şövalyeliğe soyunur; kimi boyun eğmede sınır tanımaz, dalkavuk olur. Pek çok kişi zalimlere, zulme karşı çıkmayı delilik sayar, susar oturur.

Biliyorum ki bu satırları okuyan sizler zulme direnen, zalime akıllıca karşı koyan bireylersiniz.

"Akıllıca" karşı koymak ne demek? Korkaklık mı, sinsilik mi, saman altından su yürütmek mi, uzlaşmacılık mı, tavizcilik mi, hainlik mi? Hiçbir şey yapmadan (belki de hiçbir zaman gelemeyecek olan) doğru zamanı beklemek mi? İkiyüzlülük mü takıyyecilik mi, farklı insanlara, farklı yerlerde farklı şeyler söylemek mi?

Hayır sevgili okurlarım...

Bin defa hayır!

Zalime "akıllıca" karşı koymak demek, zulme zulümle değil, duygularla hiç değil, akılla, bilimle, tarihle, soğukkanlı bir biçimde savunulan insani değerlerle, insan haklarını, laikliği, demokrasiyi, hukuk devletini, sosyal devleti savunarak, konuşarak, yazarak, örgütlenerek, eğitim yaparak, sivil toplumu, bireyin bağımsızlığını ve özgürlüğünü geliştirerek karşı çıkmak demektir.

*

Rotterdamlı **Desiderius Erasmus,** bir din adamı, bir düşünür, bir yazardır.

Ortaçağ'ın en karanlık zamanlarının sona ermekte olduğu, Reformun ve Rönensansın ayak seslerinin duyulduğu bir dönemde yaşamış, 1469'da doğmuş, 1536'da ölmüştür.

Yazdığı bir kitapla insanlık tarihinde unutulmaz bir yere sahip olmuştur. Döneminin egemen düşünce biçimi olarak Hıristiyanlığı, egemenleri eleştirdiği kitabının adı **Deliliğe Övgü**'dür ve kitap dostu ünlü İngiliz din adamı, hukukçu, düşünür **Thomas More**'a adanmıştır.

Erasmus, kitabını **More**'u eğlendirmek için bir haftada yazdığını belirtiyor.

(Bu arada **Thomas More**'un, ünlü **Ütopya** adlı kitabın yazarı olduğunu ve **VIII. Henry**'nin karısını boşayıp, genç **Ann Boleyn**'la evlenmesi sırasında çıkan kilise savaşlarında Vatikan'ın yanında yer aldığı için idam edildiğini de anımsatalım.)

Erasmus kitabında, ***"deliliğe"*** *bir kişilik verir ve onu konuşturur.* Aslında Hıristiyan bağnazlığını ve kralların baskısını eleştirmektedir **"Delilik"**. Yaklaşık beş yüz yıl önce bakın **"Delilik"** neler diyor yöneticiler için:

> "Ülkesinin dümenine geçen insanın, kişisel işlerini bir yana bırakıp halkın işlerine bakması ve sadece halkının refahını düşünmesi gerekir...
>
> "Gerek kendi koyduğu gerekse uyguladığı yasalardan bir gıdım sapmamak, üst ya da alt kademedeki her memurun dürüstlüğüne şahsen kefil olmak zorundadır.
>
> "Bütün gözler onun üstüne çevrilecektir...

"Bu yüzden ya uğurlu bir yıldız gibi lekesiz bir ahlak sahibi olacak ve insanlığı büyük kurtuluşa kavuşturacaktır...

"Ya da ölümcül bir kuyrukluyıldız gibi en büyük belaları sürüyüp beraberinde getirecektir."

Ne dersiniz, bizim bugünkü dünyamızda yöneticiler "uğurlu bir yıldız" gibi sorunlarımızı mı çözüyor, yoksa "uğursuz bir kuyrukluyıldız" gibi en büyük belaları sürüyüp zulmü de beraberlerinde mi getiriyor?

Çiğdem Dürüşken'in Türkçesiyle **Kabalcı Yayınevi** tarafından yayınlanan kitaptan aldığım yukarıdaki bölüm, bizim yöneticilerin beş yüz yıl önceki düşüncelerden bile pek nasiplenmediğini gösteriyor galiba.

Erasmus'un dalkavuklar için söylediği şu sözler ise beş yüz yıl geriden sanki günümüzdeki yandaş medya mensuplarını anlatıyor:

"Peki ya o saray avenelerine ne demeliyim?

"Çoğu sadece yaltakçı, köle tabiatlı, ahmak ve değersiz yaratık olduğu halde her şeyin ön sırasında yer almaya bayılır...

"Krala 'efendimiz' diye hitap edebildikleri, onu üç beş kelimeyle nasıl selamlayabileceklerini öğrenebildikleri, 'yüce ekselansları, lordumuz ve majesteleri' gibi nezaket ifadelerini yerli yerinde kullanmayı bilebildikleri için kendilerini dünyanın en şanslı insanları sayarlar.

"Utanç duygularından mükemmel derecede soyundukları için güle oynaya yaltaklanabilirler."

Nasıl, **Erasmus** bizim bazı köşe yazarlarımızı tam tarif etmiş değil mi!

Her ne kadar **Erasmus** bu düşünceleri "Deliliğe" söyletiyorsa da, Ortaçağ'da bile yazılabilen bu sözlerin günümüzde de savunulabilmesini "Delilik" diye nitelemek olanaklı değildir. Çünkü zulme karşı koymanın, zalime dalkavukluk edenleri eleştirmenin, gü-

nümüzde "delilik" diye tanımlanması sadece insanlık tarihine değil, çağdaş insanın kimliğine de hakaret niteliği taşır.

İnsanın içini acıtan, 16. yüzyılda yazılmış satırların 21. yüzyıl Türkiyesi'nde anımsatılmak zorunda kalınmasıdır.

Sorguladığı İçin Katledilen Bir Mazlumun Savunması: Sokrates

Aslında zalimleri ve onların dalkavuklarını eleştiren **Erasmus**, bunu yapan ne tek düşünürdür, ne de ilk.

Belki de, zulmü destekleyen kalabalıklara ve yargıçlara rağmen zalimlere karşı çıkan, mevcut önyargıları sorgulamaktan vazgeçmeyen, düşüncelerini ifade etmekten çekinmeyen, söylediklerini geri alırsa, reddederse idam edilmeyeceği vaat edilmesine karşın, doğru bildiklerini söylemekten vazgeçmeyen, bu nedenle de tarihe sadece bir filozof olarak değil, vicdan sahibi, dürüst bir aydın olarak geçen ve bir kahraman olarak ölen ilk mazlum, ilk kurban, milattan önce beşinci yüzyılda (470-399) yaşamış olan **Sokrates**'tir.

*

Sokrates'i idama götüren suç çok büyüktür...

O kadar büyüktür ki, onun idamından 2500 (yazıyla iki bin beş yüz) yıl sonra bile aynı suçtan dolayı insanlar yargılanmakta, hapse atılmakta ve hatta idam edilmektedir:

Bu çok büyük suç, "Aklın ışığında mevcut düzeni ve mevcut önyargıları sorgulamak" suçudur!

Dolaşarak konuşan, konuşarak soru soran, soru sorarak eğiten bir öğretmendir **Sokrates**. Ünlü "Doğurtma metodu"yla soru sorarak muhataplarına sorgulamayı, akıl yoluyla düşünmeyi öğretmeye çalışmıştır. Bu yaklaşımı kaçınılmaz olarak egemen düzenin, ideolojinin, değer yargılarının sarsılmasına yol açtığı için ölümle cezalandırılmıştır.

Ne yazık ki günümüzün egemen zalimleri ve onların yardakçıları, destekçileri, kimi zaman yargıyı ve kalabalıkları da, Sokrates'e yaptıkları gibi, peşlerine takarak aynı cinayeti işlemektedir.

En korkunç zalim, **Sokrates** olayında olduğu gibi, kalabalıkları ve yargıyı da kendi zulmüne alet eden zalimdir.

Bu zalimlere buradan, **Sokrates**'in sözlerinden alıntılarla seslenmek istiyorum. Bu sözler, tüm mazlumlar adına bütün zalimlere söylenmiş sayılabilir.

Alıntıları, **Remzi Kitabevi** tarafından yayınlanan **Platon**'un **Diyaloglar** adlı kitabından yaptım.

"Beni suçlayanların üzerinizde nasıl bir izlenim bıraktıklarını bilmiyorum. O denli kandırıcıydı ki sözleri, kendi payıma ben onları dinlerken az kalsın unutuyordum kim olduğumu.

"Bununla birlikte inanın ki tek bir doğru söz söylememişlerdir...

"Kıskançlık, çekememezlikle sizleri kandırmaya çalışan, kendi kendilerini de kandırarak başkalarını kandıran bu adamlar, uğraşılması en güç olanlardır...

"Çünkü bunlar buraya getirilemediği gibi, söyledikleri de çürütülemez.

"Bu yüzden gölgelerle çarpışmak, kendimi savunurken karşıtlarımı karıştırmak, beni yanıtlayacak kimse yokken konuşmak zorunda kalıyorum..."

Yukarıdaki sözlerin ifade ettiği gerçekler, kimbilir günümüzdeki kaç yargılamada, kaç ülkede, kaç mazlum tarafından dile getirilmektedir. Düşünmek bile insanın tüylerini ürpertiyor!

Sokrates savunmasını yaparken kendisine şu sorunun sorulacağını söylüyor:

"Herkesten ayrıksı bir şey yapmadığını söylüyorsun... Alışılanın dışında bir şey yapmamış olsaydın, senin için bunca dedikodu, gürültü patırtı çıkarılmazdı. Anlat bize bunun nedenini de, biz de seni baştan savma yargılamayalım."

*

Tanıdık geldi bu sözler, değil mi?

Acımasızca yargısız infaz yapanlar, ne olduğu belirsiz suçlamalarla birtakım insanları zindanlara atanlar da aynı şeyleri söylüyorlar değil mi?

"Ateş olmayan yerden duman çıkmaz" diyorlar, değil mi?

2500 yıldan beri haksız yere suçlananlara yöneltilen bu soruyu günümüzdeki gazetelerde de okumuyor muyuz? 25 yüzyıldır, **Sokrates**'ten beri toplumumuzun adalet anlayışı hâlâ aynı noktada mı duruyor acaba?

Milattan önceki suçlamaları manşetlerine, köşelerine taşıyanların hiç mi vicdanları yok?

*

Sokrates'in yukarıdaki soruya verdiği yanıtı, daha önce yaptığım ilkel kişi-bilge kişi ayrımı çerçevesinde anımsatmak istiyorum:

***Sokrates** bu suçlamalar için, kendisinin yargılanma nedeni* olarak, "Benim az buçuk bilge olmamdan çıkıyor," diyor.

Unutmayın, "Her mazlum, az buçuk **Sokrates** gibi bir bilgedir."

Zulme karşı çıkmak, zalime boyun eğmemek delilik değil, bilgeliktir...

İlkel insanlar, büyük zalimlerin gölgesinde üreyen ve yürüyen küçük zalimler bunu anlayamaz!

Zulmün ve Zalimlerin En Büyük Düşmanı Adalet Üzerine Bazı Sözler

Sosyal bilimlerde "genç dahi" olunmaz. Çünkü mutlaka sizden önce yazılanları, söylenenleri bilmek, özümlemek zorundasınızdır.

İnsanlık birikimini yansıtan kitaplar arasında en çok ilgimi çekenler, özlü sözleri toplayanlardır.

Şimdi size **İsmail Özmen** tarafından hazırlanan **Dünya Düşünce Ansiklopedisi**'nden, adalet üzerine söylenmiş bazı sözler aktaracağım.

Dilerim hem yargılananlar hem yargılayanlar, hem içerdeki-

ler hem dışarıdakiler, hem zalimler, hem mazlumlar bu sözlerden kendilerine düşen payı alır.

Kadı ola davacı ve muhzır dahi şahit, ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet.

Ziya Paşa

Başkasını yargılayan er geç kendi yargılanır.

Ahd-ı Cedid

Kanunların tek koruyucusu oy çokluğuyla seçilmiş hükümetlerse hukukun sonu gelmiş demektir.

Herbert Hoover

Haksızlığa sapıp bütün insanlar seni takip edeceğine, adaletle hareket edip tek başına kal, daha iyi.

Gandi

Bir tek kişiye yapılan haksızlık, bütün topluluğa yönelmiş bir tehdittir.

Montesquieu

Zulmün topu var güllesi var, kal'ası varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Tevfik Fikret

Adalet ancak gerçeklerden, mutluluk ancak adaletten doğabilir.

Anatole France

Basılı herhangi bir eser hakkında ceza kovuşturması açılabileceğini düşünmek bile tüylerimi diken diken etmeye yetiyor.

Thomas Jefferson

Yasama, yürütme ve yargı iç içe geçmişse, özgürlükler garantide değilse, anayasa yok demektir, kuvvet kimdeyse o hâkimdir.

Jean-Jacques Rousseau

Kanun, hak, hukuk ve adalet dört ayrı şeydir.

Clarence Darrow

Dünyanın en namuslu, en dürüst, en erdemli adamına altı satır yazı yazdırın, onu giyotine gönderecek en az bir açığını yakalarım.

Kardinal Richelieu

Zalimler Büyük Adam Olamaz
Cemil Sena'dan Bazı Düşünceler

Bu kitabı yazmak için, **Cemil Sena Ongun**'un **Büyük Adam Olmak** adlı eserini bir kez daha okudum.

Aslında eserin esas omurgası tarihin ve Anadolu'nun en karışık döneminde, Birinci Dünya Savaşı sonrasında ve İstiklal Savaşı sırasında yazılmıştı. Bakın bir düşünür, tarihin en bunalımlı ve coğrafyanın en kaotik yerinde nasıl bir ışık kaynağı olabiliyor. Özellikle genç okurlar için bu kitaptan bazı bölümleri aktarmak istiyorum.

Kitabın İstanbul'un işgal altında olduğu mütareke yıllarında ve onu izleyen İstiklal Savaşı döneminde yazıldığını akılda tutarak **Cemil Sena**'nın şu "büyük adam" tanımına bakalım:

"Bizce büyük adam, aksiyonlar yaratan adam değil...

"Bu aksiyonları, adalet ve faziletin ilahi ışıklarile aydınlatabilen ve şahsi hislerinden kurtulmuş olanlardır.

"Zira, büyüklük, bir kahramanlıktır ki en evvel fethedeceği kale, kendi süfli ihtiraslarıdır."

Tam bu sözler üzerine, elinizde tuttuğunuz bu kitabın ana tezinin, "Benliğindeki zalimin üstesinden gelemeyenlerin, içimizden, toplumsal ve siyasal yapımızdan yetiştirdiğimiz zalimlere karşı koyamayacağı" olduğunu yeniden anımsatmak isterim.

Cemil Sena, kitabını esas olarak gençlere öğütler halinde ve aforizmalar biçiminde yazmış. Sanki haksızlıklara uğrayan tüm insanlara sesleniyor:

"Gençler, bazı mağlubiyetler vardır ki, asildir!

"Bazı galibiyetlerin de sefil olduğu gibi.

"Kudretli insan, kudretli cemiyet, alçak zaferleri devirmek iradesini gösterendir."

Evet sevgili gençler, zalim iktidarların geçici zaferleri sizin gözlerinizi kamaştırmasın!

Bunlar tarih önünde sefil ve geçici zaferlerdir.

Zalimlerin iktidarı mutlaka ama mutlaka bir gün devrilecektir. **Cemil Sena**'nın sözleri aslında bir çalışma ahlakını tanımlıyor:

"Ey genç!

"Ben sana ferdin ve cemiyetin kanununa uygun değil, bu âlemde yaşıyan hayatın kanununa uygun bir ahlâka itaat et diyorum!

"Fertler âciz ve cemiyetler köledir.

"Fakat hayat, bütün bunları aşan ve bunlara şekil veren bir kuvvet, bir gayedir.

"Öyle ise çalışacaksın!

"Ve çalışmanın sana getireceği faydadan ziyade, çalışmanın bizzat kendisinden hoşlanacaksın."

Mevcut yasalara uygun olmak değil, evrensel hukuk kuralları önemlidir," diyor **Cemil Sena**. Unutmayın, bazı cinayetlerin mevcut yasalara uygun olarak işlenmiş olması, onların cinayet olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz:

Sokrates'i anımsayın!

*

Bakın **Cemil Sena** devrimleri ve devrimler karşısındaki insanı nasıl anlatıyor:

"İnkılâplar, ihtilâller, dini ve medenî yenilikler, hayatın eski bir efendiye isyanını ifade ederler.

"İnsan bütün bu çarpışmalara, didinme ve uğraşmalara rağmen yeni kuvvetlerin kölesi olmağa devam edecek ve bazan da efendiye sadakati nisbetinde, mes'ut olduğuna inanacaktır."

Bu satırları okurken, eskiden yanlış yolda olan, bugün de tam aksi yönde ama yine yanlış çizgide bulunan, yeni efendilerinin zulmüne destek veren, kendilerine "liberal" diyen, eski komünist, eski darbeci, yandaş yazarları anımsadım.

*

Büyük insan, zalimlere, zulme karşı çıkandır. Zalim ise hangi büyük koltuğa oturmuş olursa olsun, içindeki zulme teslim olmuş, özbenliğindeki zalimi topluma yansıtan küçük insandır.

Zulüm, Hak, Hukuk, Adalet ve Hapishane Üzerine Birkaç Düşünce Kırıntısı Daha

Değerli yazar **Celal Üster**, tarihin imbiğinden süzülmüş özlü sözleri, **Can Yayınları**'ndan çıkan **Sözün Özü** adlı kitapta toplamış. Şimdi biraz da bunlara bir göz atalım:

Suçlu bir insanın yasalara uyulmadan cezalandırılması, o suçlunun kaçmasından bile daha tehlikelidir.

Thomas Jefferson

Haksızlık yapmak ile haksızlığa uğramak arasında bir seçim yapmak zorunda kalsam, haksızlığa uğramayı seçerim.

Platon

Hukukun bittiği yerde zorbanın egemenliği başlar.

John Locke

Yasaların uygulanması yapılmasından önemlidir.

Thomas Jefferson

Kanun çalacağız diye çıkıp orta yere
Kanunu çaldılar yere.

Can Yücel

Önüne geleni haksız yere hapse atan bir yönetimde, dürüst bir insanın gerçek yeri de hapishanedir.

Henry David Thoreau

Yasalar doğru mu yanlış mı, bilmem;
Hapiste yatan bir tek şey bilir,
O geçit vermez duvarlar arasında
Her gün insana bir asır gibi gelir...

Oscar Wilde

Biz, hapishanelerde yatan ve yaşamlarında kahırdan başka bir şey olmayanlar, zamanı acının kalp atışlarıyla ölçmek zorundayız.

Oscar Wilde

Sevgili okurlarım, kin ve nefretle, önyargılarla, intikam duygularıyla, zulümle hukuk inşa edilemez, adalet sağlanamaz. Haksızlıklar, hukuksuzluklar, adaletsiz uygulamalar, zulüm, sadece bugünü cehenneme çevirmekle kalmaz, yarınları da zehirler.

Her iktidar, ne kadar hizmet ederse etsin, ne kadar çok iş yapmış olursa olsun, en sonunda demokrasi, insan hakları, hukuk ve adalet alanlarındaki uygulamalarıyla değerlendirilecektir.

İnsanlık Üç Bir Yıl Boyunca Zalimleri ve Zulmü Nasıl Lanetlemiş

İnsanlığın tarihsel birikimi açısından zalimler kadar lanetlenen başka kimse yoktur.

Bakın insanlık üç bin yıl boyunca zulüm için neler demiş:

Aşağıdaki sözler, **Ali Polat**'ın **Üç Bin Yıllık Birikim** adlı ansiklopedik kitabından...

Ateşi besledikçe daha çok yanar.
Zalimi destekledikçe daha çok eziyet eder.
Roger Bacon

Zulüm zulmü getirir.
Richard Baker

Zulüm görmeye alışmış toplumlarda zalim azalmaz.
James Dorsey

Dünyada zalimin eline düşmeyen bir başka zalim yoktur.
Gabriel Harvey

İnsanların büyük bir kısmı, adaleti kendilerini zulümlerden koruyacak diye severler.
François duc de La Rochefoucauld

Suçlar artıkça utanma duygusu azalır.
Johann Cristoph Schiller

Zalimin zulmü kendisine döner.
François Talma

Şerefli insanlar hiçbir zaman eziyet etmeyi düşünmezler.
Zerdüşt

*

Sevgili okurlarım, ne demişler bilirsiniz:

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

Zalimler geceleri nasıl uyuyor, sabahları aynada kendi yüzlerine nasıl bakıyor... Şaşıyorum.

Umutsuzluğa Yer Yok: Zalimler Mutlaka Mağlup Olacak, Zulüm Mutlaka Sona Erecektir

Evrende ve dünyada değişmeyen tek şey değişmenin kendisidir. Evrende ve dünyada her şey, her zaman değişir; mutlaka değişir, isteseniz de istemeseniz de. Çünkü evrenin kendi değişir, dünya değişir, doğa değişir, insanlar değişir, teknoloji değişir, ideoloji değişir, yaşam değişir, toplumlar değişir, siyaset değişir...

İktidarlar değişir!

Bu dünya, tarihin en büyük imparatorluklarından birini kırk altı yıl yöneten **Kanuni Sultan Süleyman**'a kalmamıştır...

E zalimler, size mi kalacak?...

Yedi düvele diz çöktüren, dünyayı titreten Osmanlı İmparatorluğu çökmüştür zaman içinde...

İngilizlerin üzerinde güneş batmayan imparatorluğu batmıştır...

Dünya egemenliğini amaçlayan, milyonlarca Yahudi'yi fırınlarda yakan, yüz milyonlarca insanı savaşlarda öldüren **Hitler**'in Nazi İmparatorluğu yenilmiş, yok olmuştur...

Yıllarca dünyanın en büyük askeri güçlerinden, en sert rejimlerinden biri olan Sovyetler Birliği dağılmıştır.,.

*

Şimdi bir de ülkemizdeki olayları, iktidarları anımsayalım:

İstiklal Savaşı dört yıl...

Atatürk dönemi on dokuz yıl...

Hiç bitmeyecekmiş gibi gelen tek parti yönetimi yirmi yedi yıl...

Bütün ülkeyi yeniden kendi amaçlarına göre düzenleyen, herkesi baskı altına alan, yazarları, politikacıları hapse atan, yargıç-

ları, silahlı kuvvetleri, üniversite hocalarını aşağılayan Demokrat Parti Dönemi on yıl...

27 Mayıs Askeri Darbesi üç yıl...

12 Mart Askeri Darbesi iki yıl...

12 Eylül Askeri Darbesi üç yıl...

*

Kardeşi kardeşe düşman eden...

Kurumları birbirine düşüren...

Siyaseti çirkinleştiren...

Günlük yaşamın yükünü çekilmez hale getiren...

İnsanların hayatını, sadece günlük sıkıntılarla değil, gelecek kaygısıyla da karartan...

Herkesi, izlendiği, dinlendiği, kaydedildiği duygusuyla paranoyaklaştıran...

Komplo teorilerinin havada uçuştuğu...

Rektörlerin, profesörlerin, yazarların, gazetecilerin, politikacıların yargısız infaza tabi tutulduğu...

Tarikatların, cemaatlerin siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşamı denetim altına aldığı...

Köşe yazarlarının birbirini ihbar ettiği, muhabirliğin, muhbirliğe dönüştüğü...

Yargının denetim altına alındığı dönemler de mutlaka bitecektir, aydınlık günler mutlaka gelecektir!

*

Biliyorum, iktidarların zulmüne uğrayanlar, yaşadıkları haksızlıkları kimseye duyuramayanlar, yargılanma süreçlerini dört duvar arasında geçirenler ve yakınları, bu satırları müstehzi bir gülümsemeyle, belki de "Tok açın halinden anlamaz" deyişini mırıldanarak okuyacaklar.

Biliyorum, pek çok kişiye yukarıdaki bu satırlar fazla iyimser gelecek...

Biliyorum, "Belki haklı ama, o günleri bizler görebilecek miyiz?" diye düşünen pek çok kişi olacak.

Olsun!

Bu satırların yazarı, zamanın ve evrenin sonsuzluğunda bir hiç

olduğunu bilerek ama aynı zamanda, tarih önünde, bilim karşısında haklı olduğuna inanarak yazıyor bunları:

Hiçbir etkisi ve yararı olmasa bile, sadece doğru olduğunu bildiği, doğruluğun her zaman eninde sonunda kazanacağına inandığı için!

Zaten bir yazar, bir bilim insanı başka ne yapabilir ki...

Toplumsal ve siyasal zulme ancak bizler, "İçindeki Zalimin" üstesinden gelen bizler karşı çıkabiliriz.

Aydınlık günler mutlaka gelecektir!

Rudyard Kipling'i Unutmayınız

Bu bölümü bir şiirle, **Rudyard Kipling**'in o unutulmaz **Eğer** şiiriyle bitirmek istiyorum.

Bugüne dek, **Bülent Ecevit** dahil pek çok kişi tarafından Türkçeye çevrilmiş; örneğin **Ecevit**'in çevirisi çok güzel ama aslına sadık değil.

Aslına sadık çeviriler de bana pek güzel gelmedi doğrusu.

Oturdum şiiri okurlarım için bir de ben çevirdim.

Herhangi bir uyarlama yapmadan dümdüz çevirdim; daha doğrusu çevirmeye çalıştım. Hem aslına sadık olsun hem de güzel Türkçeyle ifade edilsin istedim. Daha sonra bunu gazetede yayınladım. Okurlardan gelen eleştiri ve öneriler ışığında bir kez daha üzerinde çalıştım. Yeniden yayınladım. Yeniden eleştiriler aldım. Tekrar üzerinde çalıştım. Aşağıdaki satırlar, son halini ilk kez yayınladığım metin.

Siz bu metni **"İçimizdeki Zalim"e Karşı Direniş Şiiri** olarak da okuyabilirsiniz:

EĞER

Eğer herkes çıldırmış seni suçlarken...
Sen başını dik tutabilirsen,
Eğer herkes senden kuşkulanırken...
Sen kendine güvenebilirsen,
Ama bu kuşkulara da hoşgörülü davranırsan,

Eğer bekleyebilir ve beklemekten bıkmazsan,
Veya hakkında yalan söylenirken...
Sen yalan söylemezsen,
Ya da senden nefret edilirken...
Sen nefret etmezsen,
Ve yine de insanlara tepeden bakmaz...
Çokbilmişlik taslamazsan

Eğer düş kurabilir...
Ve düşlerinin tutsağı olmazsan,
Eğer düşünebilir...
Ve düşünceleri ihtirasın haline getirmezsen;

Eğer hem Zaferi hem de Felaketi göğüsleyebilir
Ve bu iki sahtekâra da eşit davranabilirsen;

Eğer söylediğin gerçeklerin...
Üçkâğıtçılar tarafından...
Aptalları tuzağa düşürmek için çarpıtıldığını...
Duymaya dayanabilirsen,
Ya da yaşamını adadığın eserler yıkıldığında...
İşe koyulup yıpranmış araç gereçlerinle,
Onları yeniden yaratabilirsen:

Bütün kazanımlarını bir yere toplasan
Ve hepsini bir yazı turayla riske atabilsen,
Ve kaybettiğinde yeniden baştan başlayabilsen
Ve kayıpların hakkında tek bir söz bile etmesen;
Eğer yüreğini, beynini ve kaslarını...
Bütün yıpranmışlıklarından sonra bile
Yeniden dönüş için zorlayabiliyorsan,
Ve içinde, onlara "Dayan!" diyen...
İradenden başka hiçbir şey kalmamışken...
Dayanabiliyorsan

Eğer erdemlerini koruyarak kalabalıklarla konuşabiliyorsan,
Ya da insanlığını unutmadan krallarla birlikte yürüyebiliyorsan,
Eğer ne düşmanların ne de sevgili dostların seni incitebiliyorsa,
Eğer herkes sana güvenebiliyor ama yapamayacağın şeyleri beklemiyorsa,
Eğer sen acımasızca geçen her dakikanın her saniyesini...
Bir uzun mesafe koşucusu gibi hakkını vererek yaşayabiliyorsan,
İşte o zaman Dünya ve içindeki her şey senindir,
Ve daha da önemlisi...
Sen artık Adam olmuşsundur oğlum!

Sorular

1. Kendinizi adaletsiz biri diye tanımlar mısınız?
2. Başkalarının başına gelen zulümlerden üzüntü duyuyor musunuz?
3. Yüzyıllar boyu zulümle mücadele edenler, adalet için savaşanlar sizce boşuna mı uğraşmışlardır?
4. Bütün bu sözler, uğraşlar, size insanlığın genel çizgisi hakkında bir fikir veriyor mu?
5. İnsanlığın genel gelişme çizgisinin dışında kalabileceğinizi düşünüyor musunuz?
6. Siz de **Kipling**'in tanımladığı gibi bir "Adam olmak" istemez misiniz?

BÖLÜM XV

Zalim Kişilik Üzerine Birkaç Basit Test

Sevgili okurlarım, bu bölümde size "zalim kişilik" üzerine uygulaması çok kolay birkaç basit test sunacağım. Bu basit testler yine birtakım basit sorulardan oluşuyor. Biri çocuklar, biri gençler biri de yetişkinler için.

Bu testlerden çocuklar için olanını anne-babalar birlikte veya ayrı ayrı yapabilir. Gençlerle ilgili olanları ise kendileri de, anne-babaları da uygulayabilir. Hatta gençlerle ilgili olanların, hem gençler hem anneler hem de babalar tarafından ayrı yapılması daha ilginç olabilir; çünkü karşılaştırma ve böylece daha doğru sonuçlara ulaşma olanağı ortaya çıkar.

Esas olarak bu testlerin bütün genç ve yetişkin aile bireyleri tarafından ayrı ayrı yapılması daha iyi olacaktır. Böylece yanıtları karşılaştırmak ve hem kendi hakkınızdaki hem çocuklarınız ve gençler hakkındaki gözlemlerinizin ne denli gerçekçi ya da birbiriyle tutarlı olduğunu görme şansınız olur.

Tabii unutmayın, gözlemleriniz ve yargılarınız arasında fark varsa sakın bunu bir tartışmaya, çekişmeye ya da çatışmaya dönüştürmeyin. Sakin sakin farkların nerden kaynaklandığını bulmaya çalışın.

Ayrıca, aile içinde zaten gergin bir ortamda yaşıyorsanız, aile bireyleri arasında ciddi sürtüşmeler varsa, aynı testin farklı kişiler tarafından yapılmasını asla tavsiye etmem, durup dururken yeni sorunlar yaratabilirsiniz!

Şaka bir yana, elbette yanıtlarınızda dürüst olmanız gerekmektedir. Ama tabii kendi kendinize bile dürüst olamıyorsanız, bütün

hayatınız yalanlar üzerine kuruluysa, o zaman bu kitabı da okumayın, bu testleri de yapmayın...

Siz zaten zalim olmanın formülünü bulmuşsunuz demektir:

En azından kendinize karşı mükemmel bir zulüm uyguluyorsunuzdur!

Çocuklar İçin Zalim Kişilik Testi

1. Çocuğunuz sık sık huysuzluk ediyor, yerli yersiz ağlayıp bazı konularda ısrarcı oluyor mu?
2. Çocuğunuz kardeşleriyle veya başka çocuklarla oynarken onlara şiddet uyguluyor, örneğin vuruyor, tekme veya yumruk atıyor ya da onları ısırıyor mu?
3. Çocuğunuz bir böcek gördüğü zaman hemen üzerine basıp öldürmek istiyor mu?
4. Çocuğunuz hayvanlara şiddet uyguluyor, örneğin kedilerin, köpeklerin kuyruklarını çekiyor, onlara tekme atıyor mu?
5. Çocuğunuz yaşlı aile bireyleri için, örneğin "Anneannem ne zaman ölecek" gibi sorular soruyor mu?
6. Çocuğunuz kızdığı kişiler için, "Onu öldürmek istiyorum", "Ölsün daha iyi", "İnşallah ölür gider" gibi yorumlar yapıyor mu?
7. Çocuğunuz uyarıldığı, azarlandığı veya cezalandırıldığı zaman size vuruyor, tekme atıyor, bağırarak veya bağıra bağıra ağlayarak tepki veriyor mu?
8. Çocuğunuz engelli kişilerle ilgili utandırıcı yorumlar yapıyor mu?
9. Çocuğunuz sizlerden birini diğerine şikâyet ediyor mu?
10. Çocuğunuz yuvaya veya okula gidiyorsa, öğretmenleri tarafından huysuz veya geçimsiz olarak nitelenip size şikâyet ediliyor mu?
11. Çocuğunuz başkalarının üzüntü ve sevinçlerine ilgisiz mi, **empati** yeteneği eksik mi?

Sevgili okurlarım yukarıdaki on bir sorudan herhangi birine, birkaçına veya hepsine "Evet" yanıtı verdiyseniz;

Korkmayın!

Çocuğunuz mutlaka zalim bir kişilik geliştirecek demek değildir.

Soruların hepsi evladınızın bebeklikten çocukluğa, çocukluktan ergenliğe geçerken sergilemesi muhtemel olan tatsız davranışlar hakkındadır. Her çocuk zaman zaman böyle davranışlar gösterebilir. Bu durumlarda paniklemeyin, kendisine sevgiyle ve anlayışla yaklaşıp yaptığının iyi bir şey olmadığını anlatın...

Ve bunu her zaman tutarlı olarak, bıkmadan usanmadan yapın...

Unutmayın çocuk eğitimi hassas ve uzun vadeli bir süreçtir...

Sevgi, sert olmayan bir disiplin, tutarlı davranış, anlayış, çocuğunuzdaki beğenmediğiniz davranışların önemli bir kısmını eğitim yoluyla aile içinde halleder.

Aslında ilk bölümlerde işaret ettiğim gibi, çocuğun zalim eğitimi ne yazık ki anne-baba tarafından yapılır.

Kimi çocuk fazla şımartılır, kimi çocuk fazla baskı altına alınır, çok şımartılan veya çok ezilen çocukta davranış bozuklukları gelişebilir.

Olanaklı olduğu ölçüde bu tür davranışlardan kaçının. Unutmayın, çocuklar genellikle zalim sanılan davranışlar sergiler ama, zalim doğan çocuk yoktur!

Zalim yetiştirilen çocuk vardır.

Daha da önemlisi zalim anne-baba vardır!

Gençler İçin Zalim Kişilik Testi

1. Doğadaki en önemli gücün zorbalık ve şiddet olduğunu mu düşünüyorsunuz?
2. Sorunların çözümünde kaba kuvvetin, şiddetin işe yaradığına inanıyor musunuz?
3. Şiddet ve güç kullanmanın sorun çözdüğüne tanık oldunuz mu?

4. Hiç kendi sorunlarınızın çözümünde başkalarına güç ya da şiddet uyguladınız mı?
5. Size hiç şiddet uygulandı mı?
6. Ailenizde şiddet uygulamasına tanık oluyor musunuz?
7. Arkadaşlarınız birbirlerine şiddet uyguluyor mu?
8. Okulunuzda veya işyerinizde şiddet uygulanıyor mu?
9. Çevrenizde zulüm yapıldığını görüyor musunuz?
10. Size çeşitli biçimlerde zulüm uygulandığını düşünüyor musunuz?
11. Şiddet içeren aksiyon filmlerinden hoşlanıyor musunuz?
12. İnternette çok oyun oynuyor ve genellikle kavga, dövüş şiddet içerenleri tercih ediyor musunuz?
13. Sizce kendi çıkarlarını korumayan, onlar için kavga etmeyen insan aptal mıdır?
14. Efendilik, nezaket ve saygı çağımızda artık önemini yitirmiş değerler midir?
15. Karşınızda sizden güçlü biri olduğu zaman onunla tartışmaya girmek yanlış mıdır?
16. Başkalarının duygu ve düşünceleri sizce önemsiz midir, empati, insanlar için gereksiz bir yetenek midir?

Sevgili genç okurum veya onların adına yanıt veren sevgili anne-babalar, bu soruların bir bölümüne veya hepsine "Evet" yanıtını verdiyseniz bu, zalim bir kişilik yapısına sahip olunduğunu göstermez...

Sadece bir gencin, etraftaki zulmün, kendi içindeki zalim eğilimlerin veya başka insanlardaki zalim kişiliğin farkında, bilincinde olduğunu gösterir.

Gençler unutmayın ki, zalim bir kişilik geliştirmeniz, zulmü, şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak bilinçli bir biçimde tercih etmenizden kaynaklanır.

Bu kitap sadece kendinizi daha iyi tanımanız, eğer zalimseniz, bunun sizin tercihiniz olduğunu anlamanız için yazıldı! Tabii bu satırları okuyan gençlere en önemli önerim, anne-babalarına da bu kitabı okutmalarıdır.

Yetişkinler İçin Zalim Kişilik Testi

1. Küçükken size zalimce davranıldı mı?
2. Küçükken anne babanızdan hiç dayak yediniz mi?
3. Öğretmenlerinizden hiç dayak yediniz mi?
4. Bugün size zalimce davranılıyor mu?
5. Siz küçükken başkalarına zalimce davranır mıydınız?
6. Eşinize şiddet uyguluyor musunuz?
7. Eşiniz size şiddet uyguluyor mu?
8. Çocuklarınızı dövüyor musunuz?
9. Aile bireyleriyle veya iş arkadaşlarınızla hiç uzun süreli küstüğünüz, konuşmadığınız oldu mu?
10. Çocukların ancak dayakla ve şiddetle terbiye edileceğini düşünüyor musunuz?
11. İşyerinizde baskı ve zulüm altında olduğunuzu düşünüyor musunuz?
12. Sizce zulüm doğanın ve insanlığın en önemli gerçeği midir?
13. Bireysel sorunlarınızın ancak şiddet, baskı ve kavga yoluyla çözüleceğini mi düşünüyorsunuz?
14. Toplumsal sorunların çözümünde sizce şiddet ve baskı sonuç alıcı bir yöntem midir?
15. Ait olduğunuzu düşündüğünüz ırk, millet, din, mezhep ve toplumsal sınıf dışındaki "öteki" insanları düşman gibi mi görürsünüz?
16. Hayatın, toplumun, ailenizin, arkadaşlarınızın size haksızlık ettiğini, kimsenin sizi anlamadığını ve genel olarak zulme uğradığınızı düşünüyor musunuz?
17. Toplumsal ve siyasal sorunların çözümünde, "Sallandıracaksın birkaç kişiyi, bak o zaman yapıyorlar mı!" yaklaşımının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?
18. Elinize fırsat geçse sizin gibi düşünmeyen insanları cezalandırır mısınız?
19. Son bir ay içinde herhangi bir sorununuzun çözümünde, çocuklarınız ve eşiniz dahil, herhangi birine şiddet uyguladınız mı?

20. Sizce başkalarının duygu ve düşünceleri önemsiz midir, başkalarıyla empati kurmayı gereksiz mi görüyorsunuz?
21. Siz kendinizi biraz da olsa zalim olarak değerlendirir misiniz?

Soruların bir bölümüne, çoğuna veya hepsine "Evet" yanıtı verdiyseniz, bir ölçüde de olsa zulme eğiliminiz var demektir. Gerçekten zalim olup olmadığınıza karar vermek ise hiç de kolay değildir.

Ayrıca böyle bir teşhisi yapmak bana da düşmez. Bunu ancak siz kendiniz yapabilirsiniz.

Tabii burada şöyle sorunlarla karşılaşabilirsiniz:

1. Zulüm yaptığınızı bilir ama zalimlik kötü bir şey olduğu için kendinizi haklı çıkaracak birtakım başka gerekçeler (savunma içgüdüsü gibi) bulup bunu görmezden gelebilirsiniz.
2. Zalim olduğunuzun farkındasınızdır ama, buna mecbur olduğunuzu, başka yol olmadığını düşünür, bunu kabullenirsiniz.
3. Zalim davranışlarınızdan kurtulmak istersiniz ama bir türlü bunu gerçekleştiremezsiniz.
4. Ya da en zor yolu seçersiniz: Benim yaptığım ve size de önerdiğimi gibi, kendinizi, toplumu daha iyi tanımaya, "İçimizdeki Zalim"i görmeye ve onu yok etmeye çalışırsınız.

Zulümle, zalim davranışla ancak onu iyi tanırsak başa çıkabiliriz. Tabii önce zulme karşı bir mücadele niyetimizin de olması gerekmektedir.

Kitabı buraya kadar okuduysanız zaten zulme karşı bir tutumunuz, en azından bir merakınız var demektir.

Daha iyi, daha barışçı, daha demokratik, daha uygar bir dünya ve bir kişilik geliştirmek için fırsat hepimizin önündedir.

Unutmayın ki hiç kimse insana, kendi kendine ettiği ölçüde yardım edemez... Hiç kimse insana, kendi kendine ettiği kadar kötülük de edemez... Ayrıca hiç kimse değişmek istemeyen bir insanı değiştiremez!

Sorular

Önceki testlerdeki sorulara yanıt verdiniz ama bir de aşağıdaki şu sorulara bakın:

1. Kendinizi, eşinizi, çocuklarınızı, öteki aile bireylerini yeterince tanıyor musunuz?
2. Bu testlere dürüst yanıtlar verdiniz, kendinizi ve öteki yakınlarınızı daha iyi tanımaya çalıştınız mı?
3. Toplumsal açıdan zulme karşı çıkmak için kendi benliğinizdeki ve yakınlarınızdaki zulüm eğilimlerinden kurtulmak gerektiğini düşünüyor musunuz?
4. Kendinizi ve yakınlarınızı eğitmek için çaba harcıyor musunuz?
5. Aile içinde, zulme karşı bir tutum ve davranış oluşturdunuz mu?
6. Çocuklarınızı, zulmün kötü bir şey olduğunu anlamaları için iyi eğitiyor musunuz?
7. Kendinizdeki ve yakınlarınızdaki **empati** yeteneğini geliştirmeye çalışıyor musunuz?

BÖLÜM XVI

Zulme ve Zalimlere Niçin ve Nasıl Karşı Çıkmalıyız?

Sevgili okurlarım, artık kitabın son bölümüne geldik. Önce "İçimizdeki Zalim"le niçin hesaplaşmamız gerektiğini irdelemeye çalışacağım. Sonra bunun yöntemleri üzerinde bazı önerilerim olacak ve son sözlerimi söyleyip kitabı bitireceğim, sizi benliğinizle ve toplumla baş başa bırakacağım.

Niçin Mücadele Etmeliyiz?

"İçimizdeki Zalim"le niçin hesaplaşmalıyız?

Kendimiz için!

Niçin daha iyi bir insan olmaya, niçin daha iyi bir toplum yaratmaya çalışmalıyız?

Kendimiz için!

*

"Daha iyi" ne demek? "Daha iyi insan", "daha iyi toplum" ne anlama geliyor?

İlk bakışta bunlar zor ve karmaşık sorular gibi gelse de, yanıtların insandan insana, toplumdan topluma, zamandan zamana değiştiğini düşünsek de, aslında yanıt çok basittir. Tek bir sözcükte gizlidir: "Mutluluk"

Mutluluk sözcüğü, yanıtın anahtarıdır.

Daha iyi insan, daha mutlu insan demektir.

Daha iyi toplum, daha mutlu bir toplum anlamına gelir.

"İçimizdeki Zalim"le hem bireysel hem de toplumsal mutluluğumuz için hesaplaşmalı, mücadele etmeliyiz.

Çünkü benliğimizdeki zalimi yendiğimiz zaman daha mutlu oluruz.

Çünkü toplumdaki zalimleri alt ettiğimizde, bu mutluluk toplu-ma yayılır, daha çok insanla paylaşılır, büyür ve artar!

Sevgili okurlarım, daha açık sözcüklerle düşüncemi açıklamaya çalışayım:

Bencil olduğumuz için, zalimlerle, zulümle mücadele etmeliyiz. Çünkü ancak zulümden, zalimlerden kurtulduğumuz zaman özgürce yaşayabilir, başkalarıyla birlikte mutlu olabiliriz. Kendi özgürlüğümüz, mutluluğumuz ancak başkalarının da özgür ve mutlu olduğu bir toplumda güvenceye kavuşur. Zalimler yönetimdeyken, onların hışmına ne zaman uğrayacağımızı bilemeyiz.

Toplumda zulüm varken, bu zulmün ne zaman bize zarar vereceğini bilmediğimiz için korkarız, mutlu olamayız. Çünkü, bırakın sonradan edindiğimiz siyasal düşüncelerimizi, doğuştan bizimle gelen dinimiz, mezhebimiz, ırkımız, milliyetimiz, cinsiyetimiz, tenimizin rengi, konuştuğumuz dil bile bizi zalimlerin hedefi haline getirebilir.

Benliğimizdeki Zalimle Nasıl Mücadele Etmeliyiz?

Toplumdaki zalimlerle başa çıkmak için önce kendimizle hesaplaşmamız, kendi "İçimizdeki Zalim"i yenmemiz gerekir. Ancak kendimizi zulümden, zalim eğilimlerden arındırabildiğimizde, toplumdaki zulme ve zalimlere karşı baş kaldırabiliriz. Benliğimizdeki zalimin üstesinden gelmeden, toplumdaki zalimlere karşı verilecek bir mücadele, ancak o zalimlerin, bizim benliğimizdeki yeni zalimlerle yer değiştirmesine yol açar.

Amaç, mevcut zalimin egemenliğine son verip yeni zalimler yaratmak değil, toplumdaki zulmü sona erdirmektir. Bu da ancak kendi benliğindeki zalimi yenebilmiş insanların savaşımıyla gerçekleşebilir.

Benliğimizdeki zalimi alt ettikten sonra, sıra toplumsal anlamda "İçimizdeki Zalim"e gelir.

Aslında toplumsal anlamdaki zalimleri üreten mekanizma, bireysel olmaktan çok, toplumsal, siyasal ve ekonomik nitelik taşır. Zalim üreten bu mekanizmalarla savaşmanın yolu da demokrasiyi ve insan haklarını geliştirmektir. Ama önce kendimizden başlayacağız. Toplumsal anlamdaki çabalardan önce benliğimize yönelik bir "zulümden arınma" eylemi zorunludur.

Ayrıca burada çok önemli bir nokta daha var:

Zulme yol açan öfke, kin ve nefret duyguları insanı mutsuz kılar, kötü insan yapar. Kinimizi, nefretimizi, öfkemizi dizginlediğimiz, hatta kendimizi bu duygulardan arındırdığımız zaman daha iyi, daha mutlu bir insan oluruz.

*

Bir insanın kendi kendine yapabileceği en büyük iyilik, "İçindeki Zalimi" yenmektir:

1. Kendimizi, başkalarından ne daha üstün, ne de daha aşağı göreceğiz.

2. Bizden farklı olanları da, kendimizden ne daha aşağı, ne daha üstün göreceğiz.

3. Bizden farklı olanlardan korkmayacağız, nefret etmeyeceğiz, onları dışlamayacağız.

4. Bizim gibi olanları kayırmayacağız.

5. İnsanları, dinlerine, mezheplerine, ırklarına, milliyetlerine, dillerine göre yargılamayacağız, onlara farklı davranmayacağız.

6. Cinsiyet ayrımcılığı yapmayacağız. Özellikle yüzyıllardır ezilen kadınlara, kadın haklarına, kadın özgürlüğüne sahip çıkacağız.

7. İçimizdeki, kin, nefret, intikam, öfke gibi olumsuz duygulardan kurtulmaya çalışacağız.

8. İçimizdeki sevgi, anlayış, hoşgörü, dayanışma gibi olumlu duyguları geliştirmeye çalışacağız.

9. Zulmün en belirgin aracı olan maddi şiddete asla ve asla başvurmayacağız; başvuranları onaylamayacağız, onlara destek vermeyeceğiz, onları eleştireceğiz ve kınayacağız.

10. Manevi şiddeti de dışlayacağız, uygulamayacağız ve uygulanmasını eleştireceğiz.

11. Bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde her türlü şiddetin bir sorun çözme yöntemi olarak kullanılmasına karşı çıkacağız.

12. Siyasal ve ideolojik tercihlerimizde, şiddet içeren her öneriyi, her kuramı, her düşünceyi reddedeceğiz.

13. İnsanları değerlendirirken, ahlak gibi, güvenilirlik gibi ölçütlerin yanına şiddete karşı olmayı da koyacağız.

14. İlkeli ve disiplinli bir insan olarak, şiddeti bu ilke ve disiplin anlayışının dışında tutacağız.

15. Aile veya iş yaşamımızda herhangi bir sorunla karşılaştığımız zaman ilk dikkat edeceğimiz nokta, çözüme şiddet ve baskı içermeyen yöntemlerle ulaşılması olacak.

16. Şiddete ve haksızlığa maruz kalan kimseyi, "Hak etmişti," diye suçlamayacağız.

17. Şiddet uygulayan, haksızlık yapan hiç kimseyi, "Başka yapacak hiçbir şey yoktu," diye mazur görmeyeceğiz.

18. Bütün insan ilişkilerimizde, ailede, iş yaşamında, arkadaşlarımız arasında, "ceza yöntemini" değil, "ödül yöntemini" uygulayacağız; olumsuzlukları vurgulanmaktan çok, olumlu özellikleri öne çıkarmaya çalışacağız.

19. Başkalarını dinleyeceğiz ve anlamaya çalışacağız; onların duygu ve düşüncelerini önemseyeceğiz, empati yeteneğimizi geliştireceğiz.

"Dinlemek" başlı başına bir sorun çözme yöntemidir. Bunu hiç unutmamalıyız. Ayrıca empati yeteneğimizin gelişmesine de yardımcı olduğu için bizi de olgunlaştırır.

20. İnsan haklarına dayalı demokratik değerlerimizi, karşımızdakilere empoze etmeden, dogmatik ve fanatik bir tavır almadan aktarmaya çalışacağız.

Tek ve biricik doğruları açıklayan bir tavır yerine, sorular sorarak, karşımızdakinin düşünce yapısını anlamaya çalışarak konuşacağız veya yazacağız.

Ve, bütün bu kuralların sonucu olarak, belki de benliğimizin anayasası gibi uyacağımız son iki ilke:

21. Başkalarına, bize davranılmasını istediğimiz gibi davranacağız.

22. Bize yapılmasını istemediklerimizi başkalarına yapmayacağız.

Bütün bu kurallardan sonra bir de hesaplaşma ilkesi geliyor:

23. Sık sık kendimizle hesaplaşacağız. "İçimizdeki Zalim"le olan mücadelemizde, yenilgiye doğru mu, zafere doğru mu gittiğimizi düşüneceğiz.

Toplum Olarak Ürettiğimiz Zalimle Nasıl Mücadele Etmeliyiz?

"İçimizdeki Zalim"le savaşımda, benliğimizi zulüm eğilimlerinden arındırma çabalarından sonra, sıra toplumumuza gelir.

Toplumsal düzeyde "İçimizdeki Zalim"le mücadele, sözcüklere dökülmesi daha kolay, eylem olarak başarıya ulaşması ise çok daha zor bir hedeftir. "İçimizdeki Zalim"le toplumsal savaşım, özünde bir insan hakları, demokrasi, laiklik, hukuk devleti ve sosyal devlet mücadelesidir. Ama bu savaşımın formüle edilmesi, sözcüklere dökülmesi ne kadar kolaysa zafere ulaşması da o denli güçtür.

Sevgili ve değerli okurlarımın çok iyi bildiği gibi, insan hakları ve demokrasi savaşımı insanlık tarihi kadar eskidir ve hâlâ kazanılmış değildir; sürmektedir.

"İçimizdeki Zalim"le toplumsal mücadele, bence bir insanlık tarihidir.

Bütün insanlık tarihi, insanların daha mutlu, yani daha özgür ve daha refah içinde yaşaması için verilen mücadelelerle yazılmıştır.

İnsanlık, bu mücadeleler tarihinden hiçbir şey öğrenemediyse bile, insanlığın bir bütün olduğunu, birey ve toplumlar kendisi için istediği mutluluğu başkaları için de istemediği sürece bu savaşımın bitmeyeceğini öğrenmiştir.

Seçilmiş Bir Lider Zulme Yönelirse...

Seçilmiş bir lider zulme yönelirse ne yapılır? Nasıl başa çıkılır? Bu sorunun üstesinden nasıl gelinir?

*

Çağımız, yeni bir devrim çağıdır: İnsanlığın iki büyük devrimi olan tarım ve endüstri devrimlerinden sonra bilişim devrimi çağında yaşıyoruz.

Bu devrimler aniden değil, yavaş yavaş oluşur... Önce tohumları atılır, sonra bu tohumlar filizlenir, daha sonra düşünce akımları biçimlenir. İnsanlar yavaş yavaş, yeni düşünceleri, yeni kavramları, yeni ideolojileri yeni bir yaşam biçimini benimsemeye başlar. Bir süre sonra bu yeni yaşam biçimi, bu yaşam biçiminin zorunlu kıldığı yeni fikirler, ideolojiler toplumda yaygınlaşır, geniş kitleler bunları benimsedikçe, yeni bir devrim artık iktidara yürümeye başlar.

İktidar değişikliği de her zaman bir anda olmaz, hatta kimi zaman fark edilmez bile. Çünkü yeni bir devrim hükmünü icra etmeye başladığı zaman, artık iktidar partileri de, muhalefet partileri de bu yeni devrimin yaşam biçimini, ideolojisini farklı ölçülerde ve farklı yönlerde de olsa benimsemişlerdir.

*

Seçilmiş, bizim seçtiğimiz bir başkan, bir başbakan, bir lider zulme yönelirse, yaptığı zulmü, aldığı oya ve demokratik yolla iktidara gelmiş olmasına dayarsa, "Ben milli iradeyi temsil ediyorum, ne istersem onu yaparım. Seçilmiş olduğum için yaptığım her eylem, verdiğim her karar meşrudur," derse ne yapacağız?

Bugün pek çok kusurlu demokratik ve melez rejime sahip ülkede olduğu gibi, liderin merhametine mi sığınmaya çalışacağız, lideri öfkelendirmemeye, gazabını üzerimize çekmemeye mi dikkat edeceğiz?

Bizi itip kakmasına, azarlamasına, insanları, bireyleri, sivil toplum kuruluşlarını tehdit etmesine boyun mu eğeceğiz?

Halkın, zalim bir liderin öfkesine boyun eğdiği, onu kızdırmamaya çalıştığı, merhametine sığındığı bir ülkedeki rejime demokrasi denilebilir mi?

İnsan hakları, hukuk devleti, laiklik, demokrasi, sosyal devlet gibi kavramların hiçbiri gökten zembille inmemiştir. Bunlar yıllar,

yüzyıllar içinde büyük bedeller ödenerek, kan ve gözyaşı dökülerek geliştirilmiştir. Mutlaka, ama mutlaka korunmaları gerekir.

Zalim bir lidere karşı direnişin tek ve biricik yolu, demokrasiyi, insan haklarını, laikliği, hukuk devletini, sosyal devleti savunmaktır. Zulme karşı çıkmak, onun üstesinden gelmek, zalime, aynı zulüm yöntemleriyle karşılık vermekle olmaz. Çünkü zalime karşı zalimce yöntemlerle savaşmak zulmü ortadan kaldırmaz, sadece zulüm yapanların, zalimlerin yer değiştirmesine yol açar.

Zulmü ortadan kaldıracak yöntem insan haklarını savunmaktan, zalim lidere değil, hukuk devletine sığınmaktan, zalim lideri değil, demokratik hak ve özgürlükleri savunmaktan geçer.

Biliyorum, gerek dünyada gerekse Türkiye'de çok partili düzene geçildikten sonra yaşanan olaylar, yapılan uygulamalar pek çok kişinin insan haklarına ve demokrasiye olan inancını, güvenini yok etti.

Örneğin Amerika Irak'ı işgal ederken, "Demokrasi götürüyoruz" sloganını kullandı; Türkiye'de çok partili demokrasinin sağladığı olanaklar ve güvencelerle iktidara gelenler, bu olanakları ve güvenceleri yok etmeye kalkıştı ve bu yüzden Türkiye askeri darbelere maruz kaldı.

Bugün dünyada da Türkiye'de de demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanarak bu hak ve özgürlükleri tahrip edecek otoriter veya totaliter rejimler kurmak isteyenler var.

Ama bütün bunlara karşı verilecek mücadele, ancak yine insan hakları ve demokrasi bağlamında yürütülürse başarıya ulaşabilir.

Bunun için kavram saptırmalarına, iktidarların aldıkları oya dayanarak yalnız kendilerini "milli iradenin temsilcisi" saymalarına, demokrasi adına çoğunluk baskısı kurmalarına ve demokrasinin, insan haklarının öteki kurumlarını yozlaştırmalarına karşı çıkmalıyız.

Zulme ve zalimlere karşı koymada, insan haklarından, demokrasiden, hukuk devletinden, laiklikten, sosyal devletten sapmanın sadece ve sadece zulmün koyulaşmasına veya zalimlerin yer değiştirmesine yol açacağını, ama asla zulmü sona erdiremeyeceğini bilmeliyiz.